

**DE CAPITULATIONE
CÆSAREA SIVE DE
LEGE REGIA
GERMANORUM
TRACTATUS...**

Benedikt Carpzov, Giovanni Battista
Coccini

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

~~35~~
~~6~~
~~40~~

13-2, 6

DE
CAPITULATIONE CÆSA-
REA

By legem
Sive de *Mme. Guin.*

LEGE REGIA GERMA-
Ad. h. sc. NORUM *Call. Rom.*
TRACTATUS

Lat. Authore *Jesu*
BENEDICTO CARPZO.

VIO, J. U. D. & Scabinatus Electoralis
Lipsensis Adfessor.

BICURGICORUM METROPOLI

exscribat

PHILIPPUS VVITTELIUS

Imperialis

JOANNIS BIRCKNERI

Bibliopolæ

ANNO M. DC. XXIII.

*Illustris & Generosissimo
Domino,*

**DN. HENRICO RUTHENO
JUNIORI, DOMINO à PLAUEN,
DOMINO IN GRAITZ, CRANICH-
FELD, GERA, SCHLAITZ & LOBEN-
STEIN. DOMINO SUO CLE-
MENTI & GRATI-
OSO.**

ILLustris & generosissime Domine
Ruthene, Domine gratiose, Ptolomæum Philadelphum Regem Ægyptii Alexandrinæ bibliothecæ quadraginta librorum millia coasservasse, compertum est, id, quod elegantix Regum, curæq; opus egregium fuisse, scribit Livius, quem propterea Seneca reprehendit, non id elegantix curæq; Regiæ opus dicens, sed studiosæ luxuriæ; Quicquid sit, seu verum seu falsum hoc

(†) 2

enco-

DEDICATIO.

encomium, & Livii dictum & Ptolomæi factum Regiæ opes si non excusent, faciet hoc ingens libros scribentium cacoëthes, & insanabilis ex chartis laudem quærentium morbus, qui ut hoc seculo publicus & contagiosus, ita profectò indies crescit ægrotantium numerus, simulq; vis ægritudinis ingravescit, cotidiè plures, cotidiè pejus scribunt, ut facilius ferè fuerit Dominico Fontano Obeliscum Vaticanum transtulisse & erectum statuisse (quamvis moles illa uno & continuo constet marmore, & labor fuerit Annæ integri adhibitæ machinis practoriis & vectoriis, quæ à nongentis septem Viris & septuaginta equis in Orbem versabantur ac regebantur,) quàm hoc morbo laborantium catalogum confecisse.

Et quod pessimum, unus idemq; quod hic negat, alibi affirmat, rursusq; negat, ad instar ferè Troglodytarum lacus, qui ter de die fit amarus, salusq; ac deinde dulcis, totiesq; etiam noctu.

Quod

Quod forsitan animadvertens Autor hujus tractatus, quem in illustri Salana quondam in gratiam quorundam privatim conscripsit, istum potius suppressere, quàm in lucem emittere constituit. Verùm, cum ad manus meas hoc opusculum pervenit, ad quorundam instantiam, connivente tandem Autore istud typis exprimi curari,

Cumq; Generosissime Domine Ruthene, Domine gratiose, Vestræ Generositatis tanta in me & patriam meam extent beneficia, ut ea vix unquam satis prædicare queam, quo nomine etiam me maxima quæq; V.G. debere, obsequentissimè agnosco, ceu publicæ confessionis monumentum hoc V.G. offero, Quod, quamvis tenue exileq; cum mea tenuitas alium retributionis modum non admittat, V.G. ceu testimonium animi grati acceptare velit, obsequentissimè rogo.

(†) 3

Hoc

DEDICATIO.

Hoc si obtinuero, proposito meo abundè satisfactum erit; Vestramq; Generositatem protectioni DEI commendo, cujus Majestatem submisſe rogo, ut G. V. quàm diutissimè incolumem, florentemq; servare velit. Erford. 1. Sept. 1622.

Illustris Generositatis
Vestrae

Obsequentissimus

Johan Birckner
Bibliopola

INDEX CAPI- TUM.

Caput. I.

*De Nomine, Causâ, Origine & aliis genera-
libus Capitulationis.*

Cap. II.

De Ecclesia & Pontificis Romani defensione.

Cap. III.

De iurium & privilegiorum confirmatione.

Cap. IV.

De jure Belli.

Cap. V.

De articulis, qui Conventus respiciunt.

Cap. VI.

De Capitulis, qua Considerationes continent.

Cap. VII.

*De articulis sive membris qua Bona & jura
Imperii concernunt.*

Cap.

Cap. VIII.

De Capitulis, quæ Vectigalia respiciunt.

Cap. IX.

De Capitulis & membris, quæ juris administrationem concernunt.

Cap. X.

De Capitulis, in quibus de officiis illustribus & Rescriptis agitur.

Cap. XI.

De membris, quæ Electionem Imperatoris & inter regnum concernunt.

Cap. XII.

An Imperator hodiè sit legibus solutus.

Cap. XIII.

Qualis sit status hodierni nostri Imperii.

Cap. XIV.

An resistendum Cæsari, si contra Capitulationem agat.

CAP. I.

CAP. I.

De

NOMINE, CAUSA, ORIGINE

ET ALIIS GENERALIBUS CAPITULATIONIS.

SUMMAR.

1. Quodnam boni Principis officium.
2. Mali Principis quæ sint notæ.
3. Electio an Successio in Principatu præferenda.
4. Qualis Princeps eligendus.
5. In Electione Princeps arctioribus constringitur legibus quàm in Successione.
6. Capitulatio unde dicatur.
7. Quid sit Capitulatio.
8. Capitulatio lex fundamentalis Imperii & Regia.
9. In Galliâ Lex salica fundamentalis.
10. Capitulatio an contraria juri Regio de quo 1. Samuel. 8?.

A

II. Ratio

11. Ratio & causa Capitulationis.
12. Angliæ Regis.
13. Scotiæ Regis.
14. Regis Poloniæ.
15. Regis Ungariæ.
16. Regis Hispaniarum.
17. Regis Galliæ.
18. Origo Capitulationis Cæsareæ.
19. Imperator ad Capitulationem vi iuramenti astringitur.
20. Jurat etiam Imperator in Coronatione.
21. Imperator populo purè, hic autem illi sub conditione obligatus.
22. Juramentum an Majestatem Imperatoris diminuat.
23. Status Imperii Majestatem quoque habent.
24. Hodie longè alius status imperii quàm olim.
25. Quænam majestas in Imperio nostro realis.
26. Imperator an possit tollere capitulationem.
27. Capitulatio ne quidem Electorum consensu tolli potest.

} potestas limitata.

Bon

Boni Principis est officium justitiam

ministrare, Rempublicam bene curare, commodum
subditorum & salutem Imperii omnibus modis promovere
Heig. part. 1. quæst. 10. n. 6. Arnold: Clapmar. de arcan. Rerum
public. lib. 5 cap. 12. Caspar Ens in thesauro politico. tom. 1. c. 1.
Ut enim tutela, sic procuratio Reipublice ad utilitatem eorum, qui com-
missi sunt, non eorum, quibus commissa, est gerenda Cic. lib. 1. off.
Unde Rex tanquam populi sui tutor præscriptam tutoribus Regulam ser-
vare debet, ut tum deniq; pro domino habeatur cum pupillis providet,
hoc est cum salutem & incolumitatem populi tuetur. Nicol. Bersius de
pact. famil. illustr. pag. 154. Christoph. Besoldus de appellat.
cap. 1. n. 4. Sicut enim subditi principi suo obedientiam & fidelitatem
debent, ita hic ad illorum defensionem & protectionem obstrictus, id
quod haud obscure confirmat l' auteur d' utile & salutaire advis
au Rey pour bien regner. quando inquit. To ut ainsi que tes subjects
te doivent obeissance, service & fidelité, ausi tu leur dois support, de-
fense & protection contre toutes oppressions & contre tous outrages, &
que tu l' as ainsi promis & juré enton sacre. pag. 19. Hoc princeps cum
advertit regiam vitam agit, regium officium facit; Hocq; modo sibi
ipsi prospicit cum subjectorum commodum principis proprium dicatur, te-
ste Justiniano in l. un. §. 14. C. de Cadaue. tollend. Quo regio of-
ficio functus est Eberhardus 1. Dux VVürtembergia, qui tanta cum laude
imperium tenuit, ut Trajanus aliquis in memoria templo tabellam su-
spendere hac inscriptione potuisset. Quinquennium Neronis longissime
absuisset à principatu Eberhardi, Thomas Lanfius in orat. pro illu-
stri Collegio ad Duces Würtemb. Unde à subditis suis tali encomio
ornatus: Wann Gott nicht wehre / wer sollte billicher Gott sein /
denn vnser HERR von Württemberg. Herman. Lather. in tract.
quib. modis principes legitimè fiscum possint augere. cap. 1.
eoz; modo illos tum fideles sibi reddidit, Ut cum in quodam conventu
nonnulli Principes Saxonia & Bavaria suas provincias laudibus exorna-
rent, Eberhardus verè dixerit, de multis commodis mea Regionis glo-
riari nequeo, hoc tamen scio, quod in cujuslibet Subditi mei sinum ca-

4 TRACT. DE CAPIT. CÆSAREA

- put reponere & tutus dormire possim, Francisc. Carol. Dux Wue-
temb. apud Frid. Achil. de princip: inter provinc. Europ. in-
orat. pro german. Contra, hoc qui negligunt officium boni prin-
cipis, tyrannidem affectant, cujus antiqui Philosophi tres notas consti-
tuere, quarum tertia numeratur, si non ad civitatis & subjecorum,
sed ad ipsius dominantis commodum atq; arbitrium omnia referantur,
Hottom. in Franc. gallia cap. 12. Id quod sepius etiam faciunt Po-
tentissimi juxta illud Piccardi: Quo quisq; potentior, eo turpius abu-
titur suæ potentia in observat. histor. polit. decad. 2. cap. 1. Qui-
bus acceptum Caligula responsum: Memento mihi omnia, in omnes lice-
re Erasim: apocynth. lib. 6. Quibus probabilis jactantia Neronis:
Neminem principem ante ipsum scivisse quid sibiliceret. Quibus haud
ingrata ejusdem vox arrogans: Ego vite neciq; arbiter, quid cuiq;
mortalium fortuna datum velit meo ore pronuntiatur, Nulla pars us-
quam nisi volente me floret Senec. de clem. c. 1. Quibus jucunda &
suaves Tyrannica vel voces vel cogitationes: si lubet, licet, annescit
te Imperatorem esse C. LL. dare non accipere, Spartian in Caracalla.
Non similes hi Antigono Macedonum Regi, Qui cuidam dicenti: Om-
nia regibus justa honestaq; esse, sunt per Jovem, Respondit, Bar-
barorum duntaxat Regibus: At nobis ea tantum honesta sunt, qua hone-
sta sunt sui scilicet natura, & ea tantum justa, que justa sunt Vas-
quius in præfat. lib. 1. quæst. illust. n. 103. Christophor: Besol-
dus disp. polit. 2. Class. 1. th. 44. deq; hisce verum, quod aliàs mi-
nus verè de omnibus principibus Scurra quidam inimicus protulit: O-
mnes bonos Principes in uno annulo posse depingi. Johan Baptista in-
observat. polit. Neronis itaq; vestigiis ne principes insistant, ejusq;
gubernationem nec ament nec teneant, Tyrannicam scilicet & diaboli-
cam omnibus modis præcavendum: Id quod facilius in regno Electivo fi-
eri potest, Et si enim diu varieq; à variis discussa nec tamen decisa sit
questio: Subditis ac Reipublica an magis expediat, per suffragia, ut
ascendat ad imperium Princeps, an jure Successionis? de qua Besoldus
in certam prærogativæ, quod Electioni cum Successione est an-
te tract: de success. & elect. regia. Bodin. de Republ. lib. 6. cap:
5. & meth. histor. cap. 6. Lips. 2. polit. 4. Herman. Kirchner.
disp.

CAPUT. I.

9

disp. de Republ. 4. th. 2. Reckerman. 1. politic. 4. Jacob Aleman in palastra consultat: cap. 4. Schönborner 2. politic. 9. Petrus Gregor. Tholos. 7. de Républi: 4. n. 10. Reinhar. König apud Goldast. in polit. Imper. part. 14. pag. 653. Zechius 1. politic. 3. n. 1. & 2. Arnif. lib. 2. politic. relect. c. 2. sect. 4. Galli quoque licet Rempublicam suam quieram jactitent, eò quod Gallia Reges non moriantur Bodin. de Republ. lib. 1. cap. 8. Quod & Regina Maria inopinà Mariti morte consternata & exclamanti: Heu, heu Rex mortuus est: Cancellarius respondit. Non autem moriuntur, quia nascuntur, non eliguntur Joach. Ernest. Dux Holstatiæ apud Frider. Achillem in Orat: pro Galliâ: Quam formam in sui quoque Regni tenent hodie Turcæ, Moschovite, Tartari, Hispani, Angli, Scoti, Goldast in polit. Imperial. part. 14. fol. 653. Tuior tamen in Republica est electio, quam etiam successioni præferunt Germani, Dani, Sueci, Poloni, & Vngari, eò quod monstrat eum qui præstantior est & imperare debet, Tacita lib. 1. histor. Scipio admiratus lib. 1. disc. in Tacit. 2. Idem emolumentum singulariter suffragia habent, vitia ut successoris emendare & improbus si speretur ex stirpe Rex, cum prævertere possint ac sceptrum deferre ei, qui pius, justus, prudens sit, ac subditorum & Imperii salutem conservare studeat, Christoph. Besold. disc. cert. prærogat. quod elect. cum success. est Qua de causa etiam Girolamo Frachetta da Rovigo electionem successioni præfert, nel seminaccio de governi distato e di guerra quando inquit: Li principi, che si eleggono sono per ordinario migliori di quelli, che succedono natural mente & per heredita, percioche l' electioe si fa con giudicio, ma l' heredita è per ventura, & paulo post: per cioche questi secondi bisogna pigliargli, quali la sorte gli da, che alle volte sono tronchi, & storpiati di membri, & alle volte di poco sonno, Ma l' electioe si fa con giudicio & per consequenza de più idonei al governo è senza notoria imperfettione del corpo. cap. 2. Quod animadvertens Alexander Magnus in Agone interrogatus, num fratrem vel filium Herculem sibi successorem aut alium quempiam vellet, respondit: Dignissimum mihi successorem opto Justin. lib. 15. histor. Et laudibili exemplo Cunradus 1. Imperator adductus admiratione virtutis & sapientia Henrici Aucupis

TRACT. DE CAPIT. CÆSAREA

4. *Si inimici ad eum fasces Imperii deferri jussis*, Peuc. lib. 4. *Chronicor. in Cuntado, nec alia de causa Carolus IV. pontificii involutus tenebris electionis Regis Romanorum initium à missa decantatione desumendum esse, voluit*, Aur. Bull. tit. 2. *quo Spiritus S. corda Electorum illustret, eorumq; sensibus lumen sue virtutis infundat, ut suosul- ti presidio, hominem justum, bonum & imperio utilem eligere valeant*, Petrus Gregor. Tholosan. lib. 1. *partitionum jur. Canon. cap. 29. Non enim in electione respectus major habendus ad divitias, ad potentiam & antiquitatem generis, quam ad eas animi facultates ingeniiq; vires, quæ primario ad gubernationis felicitatem requiruntur* Petr. Gregor lib. 7. cap. 13. 16. & 17. Lamb. Danæus lib. 6. *polit. Girolam frachetta dict. c. 2. juxta consilium Friderici Sapientis Elect. Saxon. quod in hanc sententiam protulisse in conventu Electorum predicatur: Non esse in legendo Imperatore rationem habendam divitiarum, non familia potentioris, sed potius earum virtutum, quas Imperii administratio à Principe maxime desideret. Herm. Kirch. de Republ. disp. 4. th. 3. Elector quoq; Moguntinus in electione Rudolphi 1. asseruit, sapientiam divitiis & potentia præferendam esse* Buxdorff, ad A. B. Concl. 30. *Hocq; juramento Electores promittere tenentur. Adam & Nicol. Heyden. in hist. de elect. & inaugurat. Maximil. II. Georg. Sabinus. de electione & coronat. Caroli V. Goldast in polit. Imper. de elect. Maximil. p. 91. Caspar Ens in libello de elect. & inaugurat. Regis Roman. cap. 1. & cap. 2. Oauphr. Panvin de comitiis Imper. cap. 10. Cujus summa est, Ego Elector &c. juro quod per fidem, quâ Deo & sacro Imperio sum astritus, secundum omnem discretionem meam & intellectum meum, cum Dei adjutorio eligere volo temporale caput populo Christiano, hoc est, Regem Romanorum in Cæsarem promovendum, qui ad hoc existat idoneus, in quantum discretio & sensus mei me dirigunt, & secundum fidem prædictam, vocem meam & votum electionis præfate dabo absq; omni pacto, stipendio, precio vel promisso, seu quocunq; modo talia valeant appellari, sic me Deus adjuvet. Henning. Gøden de elect. Regis Romanor. cap. 5. Et hoc juramentum fidem Electorum stringit in tantum, ut Fridericus Elector Saxonis, cum delatum sibi impe-*
rium

CAPUT. 1.

7

rium ad Carolum V. suffragio suo detulisset, à Caroli legatà 30 millia florenorum oblata constantissimè rejecit, cumq; argueretur ut tantum 16 millia pateretur dari ministris, Accipiant, dixerint, si velint, attramen nemo valebit postridie apud me, qui vel aurum acceperit Johan. Sleidan. lib. 1. hist. Erasm. lib. 4. Epist. 13. Quamvis optimo jure hanc summam pecunie Elector accipere potuisset, cum juramentum non loquatur de eo, quod post electionem datur spontanea voluntate.

Præterea quoq; electio hoc emolumentum habet, ut ad gubernaculum erectus arduioribus constringatur legibus, qui & ideo minus contra Regni utilitatem moliri, ejusve dominatum ad se suosve pertrahere aut subditos minime affligere poterit, Christoph. Besold. in dict. cert. prærogat, quod elect. cum success. est. Keck. in syst. politic. lib. 1. cap. 4. Idq; exemplo principum Imperii, quorum cum alii successione ut seculares, alii vero electione, ut Ecclesiastici ad principatus deveniunt, hi non eâ libertate suos, quâ illi sibi subiectos constringere possunt, legibus enim, quibus restricti, impediuntur, penes eos siquidem, quorum in manu eligere quos velint, jus est atq; potestas, electos quibus velint constringere legibus ac certis conditionibus, quibus princeps ad Imperium evehitur, Buchan. de jur. Regn. apud Scotos p. 53. Paurm. per lib. 1. de jurisdict. cap. 17. Anton. Gothofr. in disc. anti. Valtajan. de potestat. imper. apud Goldast. in politic. imper. part. 19. Rich. Deter. de summa Imp. potest. concl. 45. Quare Electores quoq; in imperio nostro Regem Romanorum electum ad gubernationem imperii, non nisi sub certâ pactione & lege admittunt solent, quâ potestas Cæsarea veluti frenis sistitur ac retinaculis, Caspar Eus in libell. de elect. & inaugur. Regis Roman. cap. 1. Georg. Sabin. de elect. & coronat. Caroli V. Melch. Goldast. in Reichs sâtzungen/ part. 2. sub anno. 1519. 1520. & in latina editione politicorum Imperial. p. 12. sub anno 1575. Wolffgang. Fridericus à Pappenheim apud Arum. tom. 5. jur. publ. disc. 33. Besold de jurisdict. Imp. Rom. quæst. 10. & de elect. ac success. regiâ lib. 2. Dissert. 2. n. 17. De qua Julius Pflugius Episcopus Naumburgensis ita loquitur: ad hoc institutum, inquit, accessit alterum, non minus bonum ac salubre, ut qui in illo excelsa

5.

excelsa

DEDICATIO.

Hoc si obtinuero, proposito meo abundè satisfactum erit; Vestramq; Generositatem protectioni DEI commendo, cujus Majestatem submisſe rogo, ut G. V. quàm diutissimè incolumem, florentemq; servare velit. Erford. 1. Sept. 1622.

Illustris Generositatis
Vestrae

Obsequentissimus

Johan Bredner
Bibliopola

INDEX CAPITULI.

Caput. I.

De Nomine, Causa, Origine & aliis generalibus Capitulationis.

Cap. II.

De Ecclesia & Pontificis Romani defensione.

Cap. III.

De iurium & privilegiorum confirmatione.

Cap. IV.

De jure Belli.

Cap. V.

De articulis, qui Conventus respiciunt.

Cap. VI.

De Capitulis, quae Considerationes continent.

Cap. VII.

De articulis sive membris quae Bona & jura Imperii concernunt.

Cap.

Cap. VIII.

De Capitulis, quæ Vectigalia respiciunt.

Cap. IX.

De Capitulis & membris, quæ juris administrationem concernunt.

Cap. X.

De Capitulis, in quibus de officiis illustribus & Rescriptis agitur.

Cap. XI.

De membris, quæ Electionem Imperatoris & inter regnum concernunt.

Cap. XII.

An Imperator hodie sit legibus solutus.

Cap. XIII.

Qualis sit status hodierni nostri Imperii.

Cap. XIV.

An resistendum Cæsari, si contra Capitulationem agat.

CAP. I.

CAP. I.

De

NOMINE, CAUSA, ORIGINE

ET ALIIS GENERALIBUS CAPITULATIONIS.

Summar.

1. Quodnam boni Principis officium.
2. Mali Principis quæ sint notæ.
3. Electio an Successio in Principatu præferenda.
4. Qualis Princeps eligendus.
5. In Electione Princeps arctioribus constringitur legibus quàm in Successione.
6. Capitulatio unde dicatur.
7. Quid sit Capitulatio.
8. Capitulatio lex fundamentalis Imperii & Regia.
9. In Galliâ Lex salica fundamentalis.
10. Capitulatio an contraria juri Regio de quo 1. Samuel. 8?

A

11. Ratio

11. Ratio & causa Capitulationis.
12. Angliæ Regis.
13. Scotiæ Regis.
14. Regis Poloniæ.
15. Regis Ungariæ.
16. Regis Hispaniarum.
17. Regis Galliæ.
18. Origo Capitulationis Cæsareæ.
19. Imperator ad Capitulationem vi juramenti astringitur.
20. Jurat etiam Imperator in Coronatione.
21. Imperator populo purè, hic autem illi sub conditione obligatus.
22. Juramentum an Majestatem Imperatoris diminuat.
23. Status Imperii Majestatem quoq; habent.
24. Hodie longè alius status imperii quàm olim.
25. Quænam majestas in Imperio nostro realis.
26. Imperator an possit tollere capitulationem.
27. Capitulatio ne quidem Electorum consensu tolli potest.

} potestas limitata.

Bon

Boni Principis est officium iustitiam

administrare, Rempublicam bene curare, commodum
subditorum & salutem Imperii omnibus modis promovere
Heig. part. 1. quæst. 70. n. 6. Arnold: Clapmar. de arcan. Rerum
public. lib. 5 cap. 12. Caspar Ens in thesauro politico. tom. 1. c. 1.
Ut enim tutela, sic procuratio Reipublicæ ad utilitatem eorum, qui com-
missi sunt, non eorum, quibus commissa, est gerenda Cic. lib. 1. off.
Unde Rex tanquam populi sui tutor præscriptam tutoribus Regulam ser-
vare debet, ut tum deniq; pro domino habeatur cum pupillis providet,
hoc est cum salutem & incolumitatem populi tuerur. Nicol. Betsius de
pact. famil. illustr. pag. 154. Christoph. Besoldus de appellat.
cap. 1. n. 4. Sicut enim subditi principi suo obedientiam & fidelitatem
debent, ita hic ad illorum defensionem & protectionem obstrictus, id
quod haud obscure confirmat l' auteur d' utile & salutaire advis
au Rey pour bien regner. quando inquit. To ut ainsi que tes subjects
te doivent obeissance, service & fidelite, ausi tu leur dois support, de-
fense & protection contre toutes oppressions & contre tous outrages, &
que tu l' as ainsi promis & juré enton sacre. pag. 19. Hoc princeps cum
advertit regiam vitam agit, regium officium facit, Hocq; modo sibi
ipsi prospicit cum subjectorum commodum principi proprium dicatur, te-
ste Justiniano in l. un. §. 14. C. de Cadaue. tollend. Quo regio of-
ficio functus est Eberhardus 1. Dux VVürtembergia, qui tanta cum laude
imperium tenuit, ut Trajanus aliqui in memoria templo tabellam su-
spendere hac inscriptione potuisset. Quinquennium Neronis longissime
absuise à principatu Eberhardi, Thomas Lansius in orat. pro illu-
stri Collegio ad Duces Würtemb. Unde à subditis suis tali encomio
ornatus: Wann Gott nicht wehre / wer sollte bißlicher Gott sein /
denn vnser HERR von Württembergk. Herman. Lather. in tract.
quib. modis principes legitime fiscum possint augere. cap. 1.
eoq; modo illos tum fideles sibi reddidit, Ut cum in quodam conventu
nonnulli Principes Saxonia & Bavaria suas provincias laudibus exorna-
rent, Eberhardus vere dixerit, de multis commodis mea Regionis glo-
riari nequeo, hoc tamen scio, quod in cuiuslibet Subditi mei sinum ca-

4 TRACT. DE CAPIT. CÆSAREA

- put reponere & tutus dormire possim, Francisc. Carol. Dux Wurtemb. apud Frid. Achil. de princip: inter provinc. Europ. inorat. pro german. Contra, hoc qui negligunt officium boni principis, tyrannidem affectant, cujus antiqui Philosophi tres notas constituere, quarum tertia numeratur, si non ad civitatis & subjecorum, sed ad ipsius dominantis commodum atq; arbitrium omnia referantur, Hottom. in Franc. gallia cap. 12. Id quod sepius etiam faciunt Potentissimi juxta illud Piccardi: Quo quisq; potentior, eo turpius abutitur suæ potentia in observat. histor. polit. decad. 2. cap. 1. Quibus acceptum Caligula responsum: Memento mihi omnia, in omnes licere Erasmi: apocynth. lib. 6. Quibus probabilis jactantia Neronis: Neminem principem ante ipsum scivisse quid sibi liceret. Quibus haud ingrata ejusdem vox arrogans: Ego vitæ neciq; arbiter, quid cuiq; mortalium fortuna datum velit meo ore pronuntiatur, Nulla pars usquam nisi volente me floret Senec. de clem. c. 1. Quibus jucunda & suaves Tyrannica vel voces vel cogitationes: si lubet, licet, an nescite Imperatorem esse C. LL. dare non accipere. Spartian in Caracalla. Non similes hi Antigono Macedonum Regi, Qui cuidam dicenti: Omnia regibus iusta honestaq; esse, sunt per Jovem, Respondit, Barbarorum duntaxat Regibus: At nobis ea tantum honesta sunt, quæ honesta sunt sui scilicet natura, & ea tantum iusta, quæ iusta sunt Vasquius in præfat. lib. 1. quæst. illust. n. 103. Christophor: Besoldus disp. polit. 2. Class. 1. th. 44. deq; hisce verum, quod aliàs minus verè de omnibus principibus Scurra quidam inimicus protulit: Omnes bonos Principes in uno annulo posse depingi. Johan Baptista in observat. polit. Neronis itaq; vestigiis ne principes insistant, ejusq; gubernationem nec ament nec teneant, Tyrannicam scilicet & diabolicam omnibus modis præcavendum: Id quod facilius in regno Electivo fieri potest, Et si enim diu varieg, à variis discussa nec tamen decisa sit questio: Subditis ac Republica an magis expediat, per suffragia, ut ascendat ad imperium Princeps, an Jure Successionis? de qua Besoldus in certam prærogativæ, quod Electioni cum Successione est ante tract: de success. & elect. regia. Bodin. de Republ. lib. 6. cap. 5. & meth. histor. cap. 6. Lips. 2. polit. 4. Herman. Kirchner. disp.

CAPUT. I.

disp. de Republ. 4. th. 2. Keckerman. 1. politic. 4. Jacob Ale-
 man in palastra consultat: cap. 4. Schönbörner 2. politic. 9. Pe-
 trus Gregor. Tholos. 7. de Republ. 4. n. 10. Reinhar. König a-
 pud Goldast. in polit. Imper. part. 14. pag. 653. Zechius 1. po-
 lit. 3: n. 1. & 2. Arnif. lib. 2. politic. relect. c. 2. sect. 4. Galli quoq;
 licet Rempublicam suam quietam jactitent, eo quod Gallia Reges non
 moriantur Bodin. de Republ. lib. 1. cap. 8. Quod & Reginae Ma-
 ria inopinā Mariti morte conseruata & exclamanti: Heu, heu Rex
 mortuus est: Cancellarius respondit. Non autem moriuntur, quia na-
 scuntur, non eliguntur Joach. Ernest. Dux Holstatie apud Frider.
 Achillem in Orat: pro Gallia: Quam formam in sui quoq; Regni
 tenent hodie Turce, Moschovite, Tartari, Hispani, Angli, Scoti, Gol-
 dast in polit. Imperial. part. 14. fol. 673. Tutior tamen in Republi-
 ca est electio, quam etiam successioni praeferunt Germani, Dani, Sueci,
 Poloni, & Ungari, eo quod monstret eum qui praestantior est & impera-
 re debet, Tacit. lib. 1. histor. Scipio admiratus lib. 1. disc. in Ta-
 cit. 2. Idem emolumenti singulariter suffragia habent, vitia ut succes-
 soris emendare & improbus si speretur ex stirpe Rex, eum praevertere
 possint ac sceptrum deferre ei, qui pius, justus, prudens sit, ac subdi-
 torum & Imperii salutem conservare studeat, Christoph. Besold, disc.
 cert. praerogat. quod elect. cum success. est Qua de causa etiam
 Girolamo Frachetta da Rovigo electionem successioni praefert, nel
 seminacio de governi distato e di guerra quando inquit: Li pren-
 cipi, che si eleggono sono per ordinario migliori di quelli, che succedono
 natural mente & per heredita, percioche l' electione si fa con giudicio,
 ma l' heredita è per ventura, & paulo post: per cioche questi secondi
 bisogna pigliargli, quali la sorte gli da, che alle volte sono tronchi, &
 storpiati di membri, & alle volte di poco sonno. Ma l' electione si fa con
 giudicio & per consequenza de piu idonei al governo è senza notoria im-
 perfectiore del corpo. cap. 2. Quod animadvertens Alexander Magnus
 in Agone interrogatus, num fratrem vel filium Herculem sibi successorem
 aut alium quempiam veller, respondit: Dignissimum mihi successo-
 rem opto Justin. lib. 15. histor. Et laudibili exemplo Conradus 1.
 Imperator adductus admiratione virtutis & sapientia Henrici Aucupis

CAPUT. 1.

7

rium ad Carolum V. suffragio suo detulisset, à Caroli legatū 30 millia florenorum oblata constantissime rejecit, cumq; urgereur ut tantum 10 millia pateretur dari ministris, Accipiant, dixerint, si velint, attamen nemo valebit postredie apud me, qui vel aurum acceperit Johan. Sleidan. lib. 1. hist. Erasmi. lib. 4. Epist. 13. Quamvis optimo jure hanc summam pecunie Elector accipere potuisset, cum juramentum non loquatur de eo, quod post electionem datur spontanea voluntate.

Præterea quoq; electio hoc emolumentum habet, ut ad gubernaculum erectus arduioribus constringatur legibus, qui & ideo minus contra Regni utilitatem moliri, ejusve dominatum ad se suosve pertrahere aut subditos minime affligere poterit, Christoph. Besold. in dict. cert. prærogat. quod elect. cum success. est. Keck. in syst. politic. lib. 1. cap. 4. Idq; exemplo principum Imperii, quorum cum alii successione ut seculares, alii vero electione, ut Ecclesiastici ad principatus deveniunt, hi non eâ libertate suos, quâ illi sibi subiectos constringere possunt, legibus enim quibus astricti, impediuntur, penes eos siquidem, quorum in manu eligere quos velint, jus est atq; potestas, electos quibus velint constringere legibus ac certis conditionibus, quibus princeps ad Imperium evehitur, Buchan. de jur. Regn. apud Scotos p. 53. Paurm. Ber lib. 1. de jurisdict. cap. 17. Anton. Gothofr. in dist. anti. Valtzjan. de potestat. imper. apud Goldast. in polit. imper. part. 17. Rich. Dieter. de summa Imp. potest. concl. 45. Quare Electores quoq; in imperio nostro Regem Romanorum electum ad gubernationem imperii, non nisi sub certâ pactione & lege amittere solent, quâ potestas Cesarea veluti frenis sistitur ac retinaculis, Caspar Eus in libell. de elect. & inaugur. Regis Romani. cap. 1. Georg. Sabin. de elect. & coronat. Caroli V. Melch. Goldast. in Reichs sâtzungen/ part. 2. sub anno 1519. 1520. & in latina editione politicorum Imperial. p. 12. sub anno 1575 Wolfgang? Fridericus à Pappenheim apud Arum. tom. 5. jur. publ. disc. 33. Besold de jurisdict. Imp. Rom. quæst. 10. & de elect. ac success. regiâ lib. 2. Disert. 2. n. 17. De qua Julius Pflugius Episcopus Naumburgensis ita loquitur: ad hoc institutum, inquit, accessit alterum, non minus bonum ac salubre, ut qui in illo

excesso

TRACT. DE CAPIT, CÆSAREA

- 3
ex celsis honoris gradu collocarentur, ne durius, quam oportet, regnarent, antequam aliis imperare inciperet, eas leges quodammodo imponeret sibi, nihil ut contra ecclesiam Christianam atque Rempublicam nostram ejusque libertatem faceret, in Orat. de Republ. germ. curand. Hac autem Pactio vulgo
6. *Capitulatio dicitur, ab iis scilicet quibus constat capitulis variis ac conditionibus Anton. Coler. de jure Imp. german. sect. 33. Hinc Ulricus Dux Württembergiæ. Ob es aber je geschehen / inquit, als wir der Gerechtigkeit nach nicht hoffen wollen / so were solche acht / uns in Rück / auch unser vneitleret / vnerfordert vnd ungehört geschehen / vnd also wieder des Heiligen Reichs ordnung / das gemeine Recht / auch die Capitel / so Kaiserliche Majestet in ihrer Wehlunge / zu der Römische Königl. Kron gnediglich verwilliget hat etc. Ein ausschreiben an alle Stände / der wiedereröberung des Herzogthums Württembergk halben / quod extat apud Friederich. Hordelseder tom. 1. lib. 3. cap. 9. de bello german. Unde etiam id nomen ei, non peculiare sed commune est cum multis aliis id genus legibus ac pactis, capitula vel articulos varios in se continentibus. Ut cum capitularibus & capitulis Caroli Magni atque aliorum variorum Imperatorum quæ Goldastus. exhibet. Const. imper. tom. 2. & 3. Capitulis Corradici tit. 11. f. 2. Capitulatione Sequestrationis Ducatus Brunsvicensis, Capitulatione deditiois Ulrici Württembergici, Hassioque Landgraviæ, Capitulatione captivitatis Electoris Saxonis &c. quas refert Friederich Hordelseder tom. 1. de bello germ. ita etiam Justinianus Imp. se diversis capitulis derogasse dicit in l. f. f. c. de jur. delib. & nova constitutionis capitulum clariori interpretatione sancivisse in l. 2. pr. C. de bon. quolib. Hoc loco nihil aliud est capitulatio quam Lex Regia, vel lex Imperii, quæ Regimenta populi in Imperatorem designatum transferuntur certis conditionibus seu capitulis. Leges quidem alias omnes à regibus lata Regie dicuntur, quarum fit mentio in l. 2. §. fuit autem 36. ff. de Orig. jur. l. negat lex 2. ff. de mort. infer. quod & animadvertit Joan. Coras. miscell. juris Civil. lib. 6. c. 8. Ejusque appellationis originem eleganter docet Pomponius in d. l. 2. ff. de Orig. jur. Nam in §. postea. 2. ita loquitur: Et ita leges quasdam & ipse (Romulus) curiatis ad populum tulit eulcrunt.*
- 7.

CAPUT. I.

rulerunt & sequentes. Reges, quæ omnes conscriptæ exstant in libro Sexti Papirii. Is liber appellatur jus civile Papirianum & in §. fuit autem 36. Fuit autem inprimis peritus Publius Papirius, qui leges Regias in unum contulit, ex quorum §§. collatione liquet, à Papirio Leges Regias in unum collatas, inde nomen traxisse suum quod à Regibus fuerint lata, quæ & curiata appellatæ sunt, dict. §. 2. Carol. Sigon. de antiquit. jur. civil. Rom. lib. 1. cap. 5. Francis. Connan. Comm. jur. civ. lib. 1. cap. 12. Thom. Lansius in disc. de lege Regiâ concl. 2. Math. Steph. de jurisdict. Imp. Rom. lib. 2. part. 1. cap. 1. n. 66. Verum, alio sensu hic legem Regiam accipimus, ut quæ a potestate Regia sic dicta de Regno sive imperio principis agit, & ideo ab Alexandro lex Imperii dicitur. 1. 3. C. de testam. Math. Stephan. dict. cap. 1. num. 68. Thomas Lans dict. disc. concl. 2. Ab aliis lex fundamentalis, sub qua nostrum imperium est constitutum & tanquam fundamento innititur, Johan. Althuf. pol. cap. 6. Lamb. Danzæ 3. polit. Christ. cap. 6. Keck. politic. lib. 1. cap. 6. Idq. exemplo aliorum populorum, qui ad conservati-
onem suorum Regnorum Leges quasdam posuerunt certas & immotas, quas fundamentales appellant, quæ non sunt uniusmodi, sed pro diversitate Rerumpublicarum vel pauciores vel plures, prout status Imperii cujusq. Monarchicus purior est & liberior, vel Aristocratico aut Democratico temperamento restrictus, aut hisce vel aliis everfionibus obnoxius. Gothofr. Anton. in disput. apologet. de potest. Imper. & hodierni Imper. statu. adversus Herm. Vult. concl. 12. apud Geldast. in polit. Imper. part. 13. In gallia sanè lex Salica (hoc est gallica; galli enim sepius vocantur in lingua sua Saliens, jean. de serres tom. 1. de l' inventaire de l' histoire de france fol. 41.) est fundamentalis, quæ feminam Regno præesse vetat, Johan. Bodin. lib. 1. de Republ. cap. 8. Hæc ejusmodi verbis posita est: En la terre salique aucune portion. de l' heritage ne vient à la femelle: Ains le sexe viril acquiert la possession. Quam ita explicat jean de serres: Les masles sont seuls capables de la couronne de France: Les femelles en sont du tout forcloses, & par consequent, les Leurs, qui ne peuvent avoir plus de Droit, quæ leurs

B

Merges,

meres dict. tom. 1 fol. 39. Ne scilicet summa Regni ad aliquem externum principem deveniret Regina enim exemplo Mariæ, Regine Angliæ nubere volentes non subditis nubere, sed ad peregrinos animum adijcerent, & sic per consequentiam Imperium ad exterum perveniret; Quinimò Cleopatra Ægyptiaca, Messalina & Faustina Imperatricum, ac Fredegundis gallica, quæ omnes flagitiorum sordide fuerunt Cloacæ, infelix memoria nigrum thesaureum Sceptri in galliâ præfixit, Joach. Ernest. Dux holsat. apud Frider. Achill. in orat. pro galliâ. Quam legem fundamentalem si violari fas esset, violassent illam filiarum gratiâ Philippus Longus, Carolus Pulcher. Ludovicus XII. in regnam dotale reliquissent, Rich. Dieter. de summa Imper. potest. concl. 41. Fundamentalis quoque Lex est in galliâ: Ne Regi jus sit, ullam Dominii sui partem sine publicis Concilii auctoritate alienare, Ian de Serres en inventaire general de l'histoire de France dict. tom. 1. Quippe quod ei ad tuendam tantum Regiam dignitatem datum est, ut parem in eo potestatem habeat, atque marito in Uxoris dote conceditur, Unde Anno 1399. Cum Rex Carolus IV. Comitibus Sampaulino particulam quandam sui dominiis sive donasset, sive aliâ ex causa cessisset, Senatus Parisiensis pro veteri veteris Parlamenti jure, intercessit ac pronanciavit, alienationem Regii dominiis nullius esse momenti, nisi cujus autor Senatus ille Parisiensis fuisset, Melch. Goldast. Haim. in polit. Imp. part. 14 pag. 647. Anglia quoque suas peculiare habet leges fundamentales, quas ex parte refert, Polydor. Vergil. lib. 11. histor. Angliar. Aliorum populorum leges fundamentales proferit Goldast. dict. part. 14. Simili modo in imperio nostro fundamentalem legem habemus Capitulationem hanc Cæsaream, Quæ potestatem imperatoriam limitat, ipsamque principem archiepiscopis vinculis constringit, ut minus contra Regni utilitatem moliri queat, utque sibi in populum non tantum licere, quantum adulatorum auribus suis melle diluto veneno infundant. Julius Pflug. in orat. de Republ. germ. curanda, quam falsarii Martini, qui Bononiæ jure civile professus, contrarium docendi sententiam consutavit.

10. Andr. Alciat. in libello de formula Romani Imperii. At hoc si verum. Nonne lex Regia germanorum contraria juri Regio quod Es-

taclit

exaltis Regem subdari postulantis. 1. Sam. 8. proponitur. Quodq;
scriptum fuisse in libro testatur idem Samuel. lib. 1. cap. 10. Cum
tamen Vultejus Legem Regiam ad jus istud Regium referendum putet
ad §. sed & quod principi 6. in fit. de jur. nat. gent. & civ. Ne
convenientiam Legi Regie Romanorum & juris regii à Samuele descri-
pti negat Thomas Lansius in disc. de lege Regià concl. 11. Lu-
therus quoq; ea quæ Cesaris sunt. Matth. 22. dicit esse jus illud Regi,
quod à Samuele describitur. In Postill. domest. super Evang. 23.
post Trinita: Ea vero quæ Christus Cesarè tribuit lege Regia germa-
norum sive capitulatione Casarea limitata esse aut prorsus ablata, asse-
rere impium esset. Ideoq; jus istud Regum quidem esse. affirmat Stri-
gel. super c. 8. lib. 1. Samuel. c. 27. sed in extrema demum neces-
sitate. (ubi tam principes, quam subditi patriæ debent parere o-
mnes, l. 2. de just. & jure) usurpandum, id quod etiam approbant Wa-
remundus ab Erenberg in tract. de subsidiiis Reg. c. 7. n. 13. &
seqq. & c. 9. n. 8. & seqq. c. 10. n. 21. Albert. Gentil. disp. regia.
1. fol. 48. Et si enim Gemitus pauperum boni non sint, eos tamen non-
nunquam non princeps sed necessitas exprimit, Et agros, Vineas, O-
liveta subditis auferre injustum quidem, Sed vel eadem refuso justo
pretio, urgente in primis publicâ necessitate, vel proventus ex in su-
mere (Sicut v. 15. semen & vineæ pro proventus s inde natis su-
muntur.) ad sustentationem militum & suorum necessaria ex causa,
injustum non est. Rever. Dn. Johan Gerhardus in Explicatione
Evangelii Domin: 23. post trinitatis. Quod verum etiam de jure
civili, quo Majestas suprema Civibus res suas, earumq; dominium publi-
co commodo suadente, refusa pretio auferre potest. l. 13. ff. comm.
prædior. Christoph. Besoldus disp. polit. 2. de polit. majest.
clasf. 1. th. 46. §. 2. Frieder Brückman. de regal. cap. 4. effect. 5.
Vasq. lib. 1. illust. controv. quæst. 5. Gail. 2. observat. 56. Quam-
vis aliis hoc non permisum Nicol. Bethius de pact. fam. illust. c.
fol. 515. Freher. ad P. de Andlo fol. 187. Bornitius de majestate,
cap. 10. fol. 76. Pinell. part. 1. rubr. c. 2. de resc. vendit. Brück-
man. dict. loco. Bodin de Repub. lib. 1. c. 8. Hott. illust.
quæst. 1. Arnif. de jurib. majest. minor c. 1. Thom. Lansius in
disc.

disc. de lege Regiâ concl. 91. Zas, ad l. princeps 31. n. 13. & seqq. ff. de ll. Alii tamen magni nominis Theologi pariter ac politici jus illius Regi. 1. Sam. 8. non de jure & privilegio, sed de injuria & tyrannide accipiunt, ac Regis futuri mores ibi describi, non qui ipsum decaur; Sed qui Monarchiâ ut plurimum sint familiares, existimant; Johan. Brentzius ad c. 8. Samuel. Lucas Osiand. in Bibl. dict. cap. 8. Buchanan de jure regni apud Scotos, Marta in tract. de jurisd. part. 1. c. 36. Christoph. Besold. in polit. cap. 2. de polit. majestate. Non enim Samuel. eo in loco Regem instituit, sed populum alloquitur & officium populi ergâ Regem docet, Non quod pio Regi eâ tyrannide in Subditos suos grassari liceat, sed quod Subditi Regem su- per se eligentes & dominium ipsi conferentes jure eadem tyrannidem fer- re debeant, nec liceat eis resistere. Brentig dict. loco. Unde finis ser- monis erat debortatorius enumeratione malorum, & dominum hæc dixisse, patant, ut deterreret populum à petendo Rege. Pii siquidem regis officium longe aliter à domino describitur Deut. 17. Quod videli- cet Rex non debeat: habere argenti & auri immensa pondera, nec debeat cor ejus elevari in superbiam super fratres suos; Et si illud veri Regis jus & officium fuisset, quod depingitur. 1. Samuel. 8. Achubus ob Na- bothi vineam direptam absq; dubio reprehensus & punitus non fuisset 3. Reg. 21. nec posteritas ejus gravissimas facti illius pœnas dedisset 4. Reg. 10. Neq; aliud innuit sanctæ lingue proprietæ vocabulum enim Miser- phat eo loco significat morem & consuetudinem, pro ut accipitur. 1. Sa- muel. 27. v. 11. Et hoc erat judicium, id est, mos & consuetudo & ra- tio Davidis omnibus diebus, Et 1. Sam. 2. v. 14. Hæc erat ratio filiorum Eli, hoc est! Hæc erat prava consuetudo & quotidiana injuria. Gen. 40. v. 13. Dabis Calicem Pharaos in manum ejus secundum judicium pri- stinum, id est: Veterem consuetudinem 2. Reg. 17. v. 34. Usq; in præ- sentem diem sequantur judicium (morem) antiquum, Tantum itaq; abest, ut hæc pactio inter principem summum & status imperii juri divino sit contraria, ut & huic similis, apud populum judaicum fuerit usitata, quando in constituendo Rege duplex fœlus sive pactum inieba- tur, primum inter Deum, Regem & populum: Secundum inter Re- gem & populum: In primo fœdere pietas in obligationem veniebat,

in seculum iustitia. illo promittebat Rex. super obedientiam Deo. hoc. se iuste imperaturum populo: Illo se gloriam Dei hoc utilitatem populi curaturum in illo inerat conditio: Si legem meam, observaveris: in hoc si ius suum unicuique tribueris Stephan. Jun. Brutus in vindictis contra Tyrānos quæst. 3. pag. 125. Thom. Lanſius in discurs. de lege Regiæ Cōclus. 99.

Utrū Imperatorum potentia toris & frenis quibusdam constringeretur, suavit non vana ratio. Nam cum nemo facile tanta præditus sit sapientia, ut possit in summa rerum omnium potestate modum tenere Herodot. lib. 3. Nec effata hæc mundi natura Principes ferat semper optimos, nec ut sint optimi ita lyceos ac beatos, ut in tantis, quibus circumvallantur tenebris, nusquam vel ipsi incurrant, vel impellantur ab aliis, quos Aula interdum nutrit, Consiliariis improbis qui bonum ac probum in nefas precipitant, inscientem venduntque Imperatorem, ut non dubitet Hospitalius Scribere:

Miretur nemo, Reges peccare quibus tot Peccandi auctores, tot causas asse videmus. Natus Pannonia Caesar dictare solebat. Conveniunt multi Nebulones ac Parasiti, Unum ut decipiant, nil prorsus tale verentem Securū. incautum! Non restitit ipse duobus Alcides Illustr. Dux Saxon. in orat. Super capit. Rudolph. II. apud Goldast. in polit. imper. part. 12. Ipse quoque princeps cum a cunabulis nihil aliud quam assentationes audiat, aulici quippe inter laudem & placentiam non autem Verronam versus ambulare solent ut olim Pius Pontifex ad ducem Ferrarie scripsit Petr. de Gregor. de concess. feudi in proz. adeoque difficile sit, in tanta rerum licentia principem recto tramite incedere, ideo majores nostri secum perpendentes, Optimo quidem principi tunc permitti posse omnia, at mediocri non omnia, malo autem nihil. Erasmi in lib. de instit. princip. absoluit summi magistratus potestatem salubriter definiendam & injecto Regis Regiæ quasi freno moderandam putaverunt ita ut non solus omnia sine procerum consilio & consensu agere possit. Auct. des. wohlmeinenden discurs. warumb die Catholischen in Teutschland sich von den Spantern und Jesuiten absondern sollē pag. 180. Julius Pflug in orat. de Rep. germ. curā lā. pag. mih. 25. Auct. des. wacht fröhe auf den Franckose und andern benachbarten. Rich. Djieterus de summa. imp. potest. concl. 74. Hoc quam sapienter ita constitutum.

apparet ex eo, quod Imperatores veteres Romanorum, circa illa que statum publicum concernunt, sponte in salutem communis patrie à jure suo, quo plenaria potestate agere poterant, recesserunt Melch. Goldast. in polit. Imper. part. 14. pag. 648. ita Augustus non omnia proprio consilio egit, inquit Dio Cassius sed multa publicè deliberanda proposuit, ut si quid aliud displiceret, id corrigere posset: Omnes vero ad hortatus est, ut suum sibi consilium aperirent, si quid rectius invenirent, libertatem omnem eis concedens: Eorumq; multus sententiis, quadam retractavit: Ex magistratibus etiam singulos, ex senatoribus sorte 15. delegit, qui per 6. menses consilarii sui essent, ita ut videretur, per hos etiam reliqui omnibus ea, que statueret communicare hæcenus Dio lib. 53. hist. Rom. fol. 510. Hæc fuit Augusti generalis Imperii administrandi ratio & optima quidem, nimirum ne unu ictu veterem Rom. Reipubl. gubernationem evertendo, populum tyrannide opprimere videretur. Pariter Theodos. Aug. leges à se latas non aliter vim habere voluit, quam si corroborentur Sc. cui Senatores omnes acquiescent l. humanum C. d. lb. Sic Alexander. Sever. nullam promulgavit legem, quam Senatus prius non approbasset Lamprid. in Alex. Nam multitudo sere melius quam singuli de rebus omnibus iudicat, Singuli enim quasdam habent virtutum particulas, inquit Buchanan. in dial. de jur. Regni apud Scotos, que simul collate unam excellentem virtutem faciunt. Quod in medicorum pharmaci, ac in primis in antidoto eo, quod Mithridaticum vocant, perspicue cerni potest, in eo enim pleræq; res per se noxia ubi confusa fuerint, salutare adversus venena remedium afferunt, Similiter in hominibus, aliis tarditas & cunctatio, alii præcepti temeritas obest. Hæc in multitudine commixtæ temperamentum quoddam, & quam in omni genere virtutis querimus mediocritatem pariunt. Et hæc causa inter alias quoq; non minima Encomii istius egregii Imperii nostri germanici Das man Gott lob im Teutschenlandt ein Hochlöbliches vnd Heiliges Reglement hatt / welches von den Hochgelarten vorsehren / so weislichen verfasset, & in capita & membra auff alle fälle mit Hochvernünfftigen Constitutionibus vnd Cautelis dermassen clausuliret vorsehen vnd verwahret / daß sich

sch viel Hochzelterre / Weltweise Leute an h bey den *extern* darüber
verwundern Auch des discurs. ob es heilsam vnd nützlich sey / Im
heyligen Römischen Reich Uniones vnd Bündtüssen Anzurichten.

Nach in Imperio nostro hoc novum aut primum, Nullus enim ferè
hodie in toto orbe Christiano Rex vel summus princeps, cujus potesta-
tem non comprimat & circumcidat, inita cum ordinibus certa pactio,
quibz capitulationum nexu non constringatur. Waremund. ab E-
renb. c. 11. n. 40. de Regn. subsid. Christoph. Besold. de appellat.
cap. 1. fol. 18. Friedrich Hordtleder in disc. de lege Regiæ ger-
man. apud Goldast. part. 12. Steph. Jun. Brut. de viud. contra
Tyran. quæst. 3. Auch. des Wohlmeinenden discurses warumb die
Catholischen in Teuschland sich von Spaniern vnd Jesuiten ab-
sondern sollen / p. 80. Arnif: de majest. cap. 6. ita ut quod sta-
tum Regni attinet, nihil sine consiliis, deliberationibus & consensu pro-
cerum ac ordinum ratum atq; firmum habeatur. Goldast. in politic.
Imper. part. 14. pag. 648. Auch. des wacht frühe auff / den
Frankosen vnd andern benachtbarten / In Anglia sanè hanc esse ad-
ministrandi Regni formam testis est Polydorus. Verg. lib. II. histo-
ri: Anglicar. ubi vitam Henrici XI. Regis exponit: Ante hac tem-
pora inquit. Reges non consueverant populi conventum consultandi
causa nisi per aræ facere Adeo, ut ab Henrico ad institutum manasse jure
dici possit. quod tam altitudinem, radicibus semper sterit, ut de-
inceps quicquid ad Rempublicam bene gerendam, ejusq; conservationem
adhibendum foret, illud ad Consilium referretur: Et si quid Regis
aut populi jussu decretum factumq; esset, id totum pro nihilo habere-
tur, nisi ejusmodi Concilii auctoritate foret comprabatur, Ac ne im-
peritie vulgæ multitudinis, cujus proprium est, nihil sapere, judicio Con-
cilium impediretur, certa lege exceptum fuit à Principio qui ex Sacer-
dotum catu, quivè quotvè ex reliquo populo vocari deberent ad concilium
more gallico vulgo parlamentum vocant, quod unusquisq; Rex
initio sui Regni habere solet: Ut ibi si quod ex antiquis institutis legi-
bus tollendum, ac rursus condendum sit, id de concilii sententia fiat:
Qui & deinde quoties res postulat, suo arbitrâtu, illud ipsum convo-
cat hæcæus Polyd. Vergil. Et consuetudinem Angliæ esse, ut leges

121

extra

- extra Comititia & sine ordinum consensu promulgata, qua ad rempublicam pertinent, nihil valeant, docet Hottom. in Franco gallia c. 12. ex scriptoris Angliæ antiqui libello cui titulus: Alexarned, commendat. c. 36. Anon. ICTus Westphal. de jure principat. concl. 5. Nullam quoq; Rex Angliæ potestatem habet tributa exigendi sine ordinum & statuum consensu. Philip. Cominæus lib. 4. comm. de rebus gest. Ludov. XI. Regis Galliar, proprioq; motu, sine consensu procerum, ne quid faciat statim cum initiatur, juramento promittere tenetur, se leges patrie minimè violaturum Bodin. de Republ. lib. 1. cap. 8.
13. Scotia quoq; Regibus nihil, quod totius Regni statum attinet, inconsultis ordinibus permittitur. Buchanan. lib. 8. rer. scoticar. Idq; probat exemplum Roberti II. Regis Scotorum, Nam cum ex induciis in spem pacis inter francos & Anglos per Pontificem & vicinos principes ventum esset, ea lege ut utriusq; partis amici adseriberentur, Anglorum videlicet Lusitani Francorum Scoti & Hispani Castellaneses, Robertus Rex omnibus suis repugnantibus, unus frustra assentiebatur, Neq; enim ipse pacem vel inducias facere poterat, nisi ex sententia publici conventus, neq; firmas polliceri sine publico decreto. Buchanan. lib. 9. rer. scoticar. Sancte quoq; premittunt Reges Scotorum populo universo, cum publice in augurantur, se leges & majorum ritus, veteraq; instituta servaturos, eoque jure, quod à majoribus acceperunt usuros. Idem Buchanan. in dial. de jure Regni apud Scotos. In regno Polonico idem observari,
14. apparet ex ritu in Henrici Andegavensis electione ac Coronatione observato. Inprimis cum conditio de utraq; Religione tum Evangelicâ, tum Romana conservanda apposta fuit, quam conceptis verbis ter stipulantibus proceribus ter Spondit, Steph. jun. Brutus in vind. contra Tyrann. quæst. 3. Quin etiam in Ungaria Regibus idem videre licet apud Ant. Bonfinium de cad. 4. lib. 9. rerum Ungaricarum la vita Vladislai II. Regis Ungar. ubi inter ceteras leges Ungaricæ illa dispo. hæ proponuntur. Ne quando Moraviam Silesiam & Lusariam, quas Matthias Rex olim in provincias redegerat, ab hujusce Regni ditione alienari patinatur, sed sub Ungaricâ ditione retineat. Quid si fortassis ipse sine liberis humanis excederet, quod dii prohibeant, ante diem extremum ita perspicat, ne quo illa prætexu abalienentur. Pecunia

omnia

omni una cum Sacra Corona in Reipubl. usum & utilitatem pariter aservetur, nulloq; modo sine patrum procerumq; consensu à Rege tractari & erogari queat, sed ad extrema pericula & regni defensionem recondatur. Præterea ne Austria cum pleriq; Styriae, Carinthiae, Carnioleq; civitatibus à Matthia in provinciam redacta publicoq; consensu parca, ab Ungaria Regno, in consultis patribus & optimatibus abdiceretur. Imò pertinacius pro nostrâ Republ. retineatur & propugnetur: Nullaq; cum Casarea majestate citra senatus consultum & auctoritatem concordia ineatur, sed usq; percutiatur: Quin etiam, si qua ultro citroq; concordia iniretur & aliqua hinc oppida, possessiones, pecuniave Regi cederet, id omne Ungariae ditioni adscribatur, hæcenus Bonfinius jurant quoq; Reges Ungarorum in leges Ungariae Regnum suum in euntes, Cujus juramenti Regii formulam Vladislao. II. Regi Bohemorum, Ungarorum Regi renunciato à Johanne Varadiense Episcopo propositam Anno Christi 1490. recitat. Ant. Bonfin. dict. decad. 4. lib. 9. rerum Ungaricarum.

De Rege Hispaniarum idem dicendum: Hic enim quamvis sit potentissimus & maxima apud suos auctoritatis, Arum. de jur. publ. disc. 16. 1. tom. 1. ut cujus imperium decuplo majus quam Turcarum Imperatori Johan. Bodin. de Republ. lib. 2. c. 2. pag. 292. Lipsi. de magn. Rom. lib. 1. c. 3. & cujus terram aliquam, quocunq; se die nocteq; Sol verit, semper collustrat, ita ut non alia de causa Reges portu gallicæ, quorum potentia omni hereditario jure ad Philippum. II. Hispan. Regem transiit, Sphæram mundi insignibus suis conjunxisse videntur, quam ut ostenderent, illorum Imperium in omnes mundi partes, in ortum & occasum, in Meridiem & septentrionem extendi. Petr. Matth. in histor. Henrici 4. lib. 1. narrat. 4. Unde longum illud titulorum agmen; Hispanici Imperii insigne summum: Philippus Dei gratia, Rex de Castilla, de Leon, de Aragon, de Sicilia, de Jerusalem, de Portugal, de Navarra Georg. Baro. Stubenbergii apud Frider. Achili, ducem Würtemberg in orat. pro Hispan. hæc etiam non obstantibus tributum non nisi ordinum consensu imperat; Bodin. lib. 6. cap. 2. de Republ. Anon. Ictus Westphal. de jure princip. concl. 5. Aucl. der Politischen Echkammer p. 2. lib. 2. disc. 3.

von macht und Gewalt des Königes in Hispanien. Et Nobilitas in Hispania, cum non nisi ex conventionione Privilegiis suis firmata, pro provinciarum suarum defensione militet, raro Pyreneum transcendit Thuan. lib. 49. histor. Quin etiam Regi Hispaniarum sub ingressu sui Regni certa conditiones proponuntur, quibus iurejurando se obstringere tenetur. In Regno enim Aragonico peractis multis ceremoniis, legisq; legibus & conditionibus, quibus implendis obligatur, his tandem verbis Proceres lingua vernacula Regem assantur: Nos qui nec virtute inferiores & potestate superiores te ipso sumus, regem te creamus, his conditionibus legibuz, ut unus aliquis plus habeas, quam tu potestatis ac imperii Hottom. in Franco. gallia, c. 12. Bodin. de Republ. lib. 1. cap. 8. pap. 131. ubi hunc modum initiandi Regis Aragonum jam pridem exolevisse, tradit. Ne vero perfunctorie aut consuetudini antiquæ observanda causa jaras se seputet, tertio quoq; anno in publico conventu hæc eadem verba repeti solent. Quod si fidem datam negligit, ipso jure, se indignum imperio reddit, ita ut non pro eo amplius sed in eum preces concipiantur, ipsi vero sua fide & obligatione soluti sunt. Steph. Jun. Brut: in Vind. contra Tyrann. quæstio 3. Similiter in Regno Castelle Concilio indito, Rex inaugurandus publicè primùm admonetur sui officii, mox perleguntur conditiones, tum jurat. Rex se eas fideliter observaturum. Quod & in ceteris hispaniæ regnū perinde ob-

61. servatur Brut. di& loco &c. Aliud in Regno Gallico observari & absolutam potestatem Regem Gallie habere & propria autoritate il. condere putat Bodin quando scribit lib. 1. de Republ. cap: 8. pag. 151. Ea verò qua dicitur legum publicatio ac probatio in Senatu vel Comitii, apud nos magnum habet ad leges tuendas pondus ac momentum. Non quia princeps hujusmodi probatione teneatur, aut legem sine senatus, populari autoritate vel consensu, juberè per se non possit, sed id Senatu probante fieri, humanum est. Et postea. Sed aliud est ultro, ac sponte quid facere, aliud ad id exsequendum obligatione teneri, & passim. in cap. 8. di& lib. 1. Sed nimirum hæc profert Bodinus ut Regi suo blandiatur, & Gallie Monarchiam probeat, cui tantū est patria caritas, ut etiam ab Astorum majestate illius supremum præconium mutuetur, quando contra Aristotelem negantem ex candescens & torus in fermento,

fermento, in tota ferè gallia ac potissimum in Agris Andium & Arver-
 norum afinos robustos & mulos robustissimos nasci scribit. in theatr.
 nat. lib. 3. Etsi enim gallorum Regni potestas magna, tanta tamen non
 est quantum alii opinantur, inquit Rudolph. Maxim. apud Frid.
 Achil. in orat. contr. gal. Regi siquidem nihil, quod ad statum Rei-
 publicæ in universum pertineat, sine publici consilii auctoritate statu-
 re licere, testis est Hottom. in Franco gallia. c. 25. Cujus rei, inquit,
 expressum & evidentissimum usq; ad hanc ætatem nostram vestigium
 illud manet, quod senatus Parisiensis, qui veteris illius Parlamenti au-
 ctoritatem sibi magna ex parte ascrivit, nullas Regis constitutiones, nulla
 edicta rata esse patitur, nisi, que apud se pro consilio cognita & consilia-
 rum suorum sententiis comprobata fuerint. Hinc Ludovico XI. Curie
 parisiensi exitium, minitanti nisi leges à se latas promulgaret, purpura-
 ri patras constanter repugnarunt, & rege ipso compellato, mortem,
 ait Lavacrius præsces, potius subibimus, quam tuas leges iniquas ferri pa-
 tiemur Rudolph. Maxim. apud Frid. Achill. dict. orat. cont. gall.
 pag. 291. Neq; pactum à Rege initum ratum est, nisi cujus Parlamenti Pa-
 risiensis Consiliarii autores comprobatoresve extiterint Hottom. in
 franco gallia c. 15. Hinc cum Ludovicus XI. Galliarum Rex cum Carolo
 Burgundie dux pacem fecisset, petiit à Carolo, ut ejus voluntate sibi
 discedere liceret, quo in Senatu Lutetie curet passionibus recitari, Sic
 enim fert gallia consuetudo, inquit Philipp. Cominæ, & alioquin
 non sint tate futura, tametsi Regum potestas in rebus omnibus est
 singularis & eximia. lib. 3. de reb. gest. Ludovici XI. pag. 416.
 & 417. Bellum quoq; Rex galliarum non ex suo arbitrio sed Parla-
 menti decreto suscipere debet, Unde Franciscus 1. Bellum Carolo V.
 illaturus in Parlamentum venit parisiense & per Advocatum suum ex-
 positus, quas ab illo factas sibi dicebat, injuriæ demonstravit, bellum
 sibi necessario suscipiendum esse, ut Flandriam & Artesiam, que nunc
 illius virro & culpa ad se pertineant, recuperaret, & Gallia rursu è
 qua prodissent aliquando conjungeret, Amplissimam siquidem jurisdic-
 tionem habet Senatus Parisiensis, ait Johan. Sleid. cum in eum ali-
 quando venire soleant ipsi Reges, quoties aliquid magni decernere
 voluit.

volunt. in illustr. rer. & gall. descript. præfixa, comm. Com. de bello Neapolitano pag. 718. jean, de serres tom. 1. de l'inventaire del' histoire de france fol. 434. Neq; Rex Gallia monetam sine publici consilii autoritate mutare, Nec sine Parlamenti autoritate magistratum aliquem Regni exautorare aut crimen abolere potest Franc. Hortom. in franco-gallia cap. 25. Rudolph. Maxim. dict. orat. cont. gall. pag. 292. Auct. der Politischen Schatzkammer part. 1. lib. 2. disc. 12. Estq; parlamenti ea autoritas, ut decretis ejusdem acquiescere cogatur, inq; controversiis non raro causa cadat, neq; suis adversariis, quibus cum litigat, præjudicare potest, Unde cum Henricus II. Italum servum in carcerem Duci jusisset, & Sancte jurasset in turpissimo scelere hominem à se deprehensum, judices nihilominus fidem affirmanti Regi non habuerunt, & reum liberaverant Rudolph. Maxim. dict. orat. Hocq; ipsum probat Auct. des wachte frühe auff / den Frankosen vnd andern benachbarten / quando scribit: Eben solche Gestalt der Gemeinen nuzes ist auch vorzeiten in Frankreich angestellet worden / also das die Höchste gewalt nicht bey dem Könige allein stünde / sondern bey den dreyen Ständen / das ist bey den gangen Reichs Räte oder Parlament also das auch kein König einen Krieg vornehmen / oder New Zoll anrichten dürffe / wo nicht diese drey Stände solches bewilligten / nemlich die Justitia, die Ritterschafft vnd das Gemeine Vold / Et verbis manifestis Auct. des Griechhöffischen Catonis ad Regem Gall. das sich nemlichen E. May. der Rechtmessiger weise vorsamleter dreyer Stände ihres Königreichs schlus unterworffen. Hancq; politicam francie seu instituta & mores Regni Hott. non immerito frenum appellat, quo Reges Francie coerceantur in Franco Gall. cap. 25. quod confirmat Auct. des Griechhöffischen Caton. oder nützlichen unterrichts / welcher gestalt der König in Frankreich seine Regierung nützlichen anstellen soll cum sit, E. May. vorgehen haben zu dem Ende das Parlament geordnet / damit sie durch dieses mittel ihr großes ansehen / wie mit einen Zium zurück hielten / vnd den vbrigen gebrauch dessen abschnitten / als welcher dem Laster fast ehnlchen. Neq; alià de causa jean de Serres Monarch. franc. adeo commendat. illamq; ex omnib;

justi

justi & legitimi Imperii speciebus mixtam & temperatam scribit, c
est (scilicet nostre Monarchie) inquit un chef souverain avec une autorite
absolument souverain, mais affermie l'un pouvoir si bien attrempe par
la contrebalance de ses subalternes autoritez, qn on peut à bon Droit
appeller la Royauté françoise une temperature de tous les legitimes gon-
vernements dela chose publique par une proportion du tout bien reglée,
siles loix de son reglement sort bien observees. in præfat. tom. 1. de
l'inventaire del' histoire de France Tantum itaq; abest, ut Bodinus
credamus Regem Gall. Ludovici XI. verbo pratum gallicum tondere pos-
se; quoties ipsi libuerit, plenariam atq; absolutam habere potestatem,
ut vel ipse Bodinus fateri cogatur: Regi nihil quod ad Reipubl. sum-
mam pertineat, sine equestri Collegii decreto suscipere licere lib. 1. de
Republ. c. 8. Quinimo duas jurisjurandi formulas recenset, quarum
priori Philippus I. Rex Francorum Henrici filius Regno sese obligavit
posteriorem vero ex antiquissimis Bibliotheca Gergobiorum Archivu ex-
cerptam omnibus Regibus ad intuendum & ad imitantum proposuit.
dict. lib. 1. cap. 8.

Omnes ergo prudentes. Nationes sive proprio sive alieno periculo edo-
cta sapienter principum suorum potentiam certis conditionibus sive ca-
pitulis temperaverunt Steph. Jun. Brut. in Vind. contr. Tyr. dict.
quæst. 3. pag. 159. Quo tempore vero hoc fecerint Germani & quando
de Imperio Caesarum lata sit germanorum lex Regia, nemo est qui doceat,
inquit Friederich Hordelseder ad capitul. Gasar. apud Goldast. in
polit. Imper. part. 12. In veteri quidem Republica Romanorum Im-
peratarum potestatem certis limitibus constrictam fuisse apparet ex jura-
mento Augusti quod hac de re præstitit Sueton. in Vita Augusti. Si-
milimodo Trajanus juravit & domum ac caput suum aliter si faceret,
Deorum ira consecravit, Unde Plinius. Vota; inquit, in qua sint ver-
ba suscepta opera pretium est annotare: Si bene Rempublicam & ex uti-
litate omnium rexeris digna vota que suscipiantur, semperq; solvantur.
Egit cum Diis, ipso te auctore, Caesar Respublica, ut te sospitem, inco-
lumemq; præstarent, si tu ceteros præstitisses si contra; illi quoq; à cu-
stodia tui Corporis Oculos dimoverent. Et postea: Nam cum ita, Caesar,
excipias ut ita demum te Diis servent, Si bene Rempublicam & ex utilitate

18.

C 3

omnium

omnium rexeris, certus es, te bene Rempublicam regere, cum servent. hactenus Plinii. Sed ex eo ariginem Capitulationem nostræ sumere qui velit, ius lege Regiâ Imp. Romanorum tributum imminutum fuisse, ut in doceat. necesse est, quod quam difficulter fieri queat, vel exinde constet, quod jurata illa promissio quam Imperatores faciebant Romani, non specialem aut exorbitantem potestatem inducebat obligationem, sed modo eos id facere jubebat quod Regiæ Majestati & potestati proprium est; Summa namq. Imperatorum Romanorum in veteri Republica, non obstante ulla promissione, exstitit potestas l. i. ff. de constit. princip. quæ Legi Regiæ beneficio in Cæsare Augusto tanta fuit, ut quaecumq. ex usu Reipublicæ, divinarum, humanarum, publicarum, privatarumq. rerum esse censebat, agere poterat, Sueton in ejus vita, Nec promissio ista aliò respiciebat, quam ut Imperatores facerent id quod honestas exigit & commodum publicum, quod cum negligenter Nero & omnia pro libitu ageret, à Senatu hostis fuit judicatus, Cuspin in vita Neron Sext. Aurel. Vict. de Cæsar. part. 2. Dionis. Gothofr. in histor. antiq. lib. 4. de vita Neron. cujus tamen potestatem certè & specialibus conditionibus limitatam fuisse, ex historicis non apparet. Et de tali quoq. generali promissione istud Taciti accipiendum, quod Regibus etiam antiquissimis nunquam inscripta aut libera fuerit potestas, de mor. germ. de illo nempe veterum Germanorum Regum loquitur jure jurando, quo inaugurationis initio generatim fidem dabant, justè se regnaturos, facturosq. nihil præter boni principis officium, illostr. dux Saxon. in orat. de germ. lege regiâ. Quale etiam præstitit Carolus Calvus in francia. Ego quantum sciero, inquit, & rationabiliter potuero, Domino adjuvante, utrumquemq. vestrum secundum suum ordinem & personam honorabo & salvabo, & honoratum ac salvatum absq. dolo malo ac damnatione vel deceptione conservabo, unicuiq. competentem legem & justitiam conservabo, & qui illam necesse habuerit, & rationabiliter petierit, rationabilem misericordiam exhibebo, sicut fidelis Rex suos fideles per rectum honorare & salvare, & unicuiq. competentem legem & justitiam in unoquoq. ordine conservare & indigentibus ac rationabiliter petentibus rationabilem misericordiam debet impendere. Et pro nullo

nalis homine ab hac quantitate dimittit humana fragilitas perfidiam
aut malevolentiam, vel alicujus indebitum hortamentum devio,
quantum Deus intellectum & possibilitatem donaverit. Et si per fragili-
tatem contra hoc mihi susceptum fuerit cum hoc regno vero, volunta-
rie illud emendare curabo. Henr. Arnst. de majest. cap. 8. De eo
quoque juramento & promissione generali verba juris Saxonici intelligen-
da. Als man den König wehlet / so soll er dem Reich Hülde thun
vnd schweren / daß er die Warheit sagen wolte / vnd alles vnrecht
Reducken / vnd das er des Reichs Gerechtigkeit beschirmen wolle /
als beste er könne oder möge / Landrecht, lib. 3. art. 54. Jurat siquit-
dem Imperator antiquo more, inquit, glossi. & jam inde usq. a Carolo
Magno ad nos deducto, in dict. art. 54. & glossi. ad art. 8. Weichbild.
proinde nec a Carolo M. regiminis initio origo. Capitulationis petenda,
tantum enim abest, ut Lex Regia & potestas summa ac plenaria Impe-
ratoribus tributa in persona Caroli M. fuerit imminuta, ut populus et-
iam omne jus suum & absolutam potestatem in ipsum transfulerit.
Avent. lib. 4. annal. Lup. de Babenb. de jure Imp. c. 12. & quis i-
psi certas conditiones ac articulos quibus in administratione Reipublice
obstricto fuisset, prescribere aut voluisset aut potuisset, cum hic ab initio
ante populi confirmationem & Leonis pontificis declarationem & coronationem
jus istud Regium in Imperio germanorum bello obtinuit & ut proprium ac
hereditarium possedit Albert. Crantz. lib. 3. Saxon. cap. 29. Unde & suc-
cessores postea in Imperio sibi constituit, de quo ut de re propria dispo-
suit, Extremo namque vite tempore, inquit Eginhart. evocatum ad
se Ludovicum Aquitania Regem, qui solus filiorum Hildegardis supererat
congregatis solenniter de toto regno francorum primoribus, cunctorum,
consilio consortem sibi totius Regni & Imperialis nominis heredem con-
stituit. Impositoque capiti ejus diademato, Imperatorem & Augu-
stum jussit appellari, in vita Caroli M. Eodemque modo, jure sci-
licet hereditario Ludovicus Pius Imperium in posteros & successores
transulit, quos legem certam de administrationis modo sibi poni passus
fuisse, haud probabile est. arg. l. in re mandata. C. mandata.

Itaq; ut de origine vera constet capitulationis ad id tempus respiciendum quo Imperium cepit esse electivum, id quod factum stirpe Carolinâ in Ludovico Arnolphi filio extincta, ubi libera Regni administratio juregentium ad populum vicissim rediit, Et cum in Reipublice negotia tractare non posset, statim ad optimates, salva tamen populi libertate Regni jus deductum est, Cum & ipsi tanta civitati, nisi per unum auctoritate & potentia præ ceteris armatum consuli non posse animadverterent, principem crearunt, cui certis limitibus circumscripta potestas non perpetua & ad heredes transitoria sed ad vitam administranda commissa est. Hoc igitur tempore Capitulationem sive legem Regiam germanorum natam primum, deinde tractu temporis magis magiq; auctam, existimo: In qua opione me confirmat, quod populus & procures germani stirpe Caroli M. sublata, in electione Conradi I. valde erant solliciti ut imperium committerent idoneo & tali qui recte & juste sciret Rempublicam administrare, Cum enim universus Francorum & Saxonum populus, inquit Cuspinian. germanorumq; procerum concursus ad othonem Duce[m] Saxoniam fiebat, eumq; Augustum salutabant, excusatione usus Si germanicus rebus, dixit, usui dextra mea esse posset, nullum corporis laborem, nullam animi sollicitudinem pro communi salute recusarem, sed cum imperium à familia Caroli translatum, magnarum rerum inclinationes ac ingentes motus facturum sit, duce opus est, qui sciat, possitq; ac audiat inter tela volitare, exercitumq; non consilio magis regere quam exemplo movere. Talis est itaq; Vir vobis querendus, non qui ex Imperio decus sibi expetat, sed Imperio afferat, id quod unicum possum, consilio vos, remq; germanicam juvabo, Conradus Franconia dux & opibus & robore animi ac corporis, fide, existimatione ac maiestate est sustinenda ponderi huius rei, quam mihi iudicio vestro ultro detulisti, longe aptissimus, hunc vobis regem constituite, hætenus Cuspinian. in vita Conradi. Hisce othonis verbis persuasi proceres Imperii summum Imperii decus in conradum contulerunt, idq; ut eo melius Reipublica prospicerent, non nisi sub certa pactione & lege cuius inter alia membra etiam hoc adjiciebatur ut Conradus quidem Imperator salutareretur & sceptrum teneret, summa tamen rerum gerendarum administratio penes othonem esset Cuspin. Diâ. loc. Hæc pactio in electione

electione Conradi nata, in Imperio recepta & confirmata est, ita ut subsequentes Imperatores sub eadem lege ad solim Regale admissos fuisse, conjecturare liceat, imò tractu temporis pactiois istius membra ac puncta quadam sublata, alia verò substituta & adjecta fuisse, probabile est, pro ut de electis, quibus summa rerum potestas committenda, procures spem administrationis concipiebant, & sapissime eveniebat ut quæ in Imperatore desiderabantur, subsequenti tempore Capitulationem ingrediebantur, cujus rei exemplum habemus in Henrico IV. Is enim adolescentia usus libertate, cum venationi & luxui operam dare, principes alios contemnere, nobiles opprimere, ignobiles efferre, filias illustrium obscurioribus conjugare, præsidia non in quibus debuit, committere, & omnia licentius agere ceperat, omnium inde in se traxit odia, ita ut plerique principes cum Regno privare studerent, plerique viri, plerique apud summum pontificem maximè accusationibus & gravissimis querelis onerarent ac de simoniacâ pravitare redarguerent, Cusp. in vita Henr. IV. Unde cum ordines Imperii in comitiis Forchimensibus Anno 1077, propter immanem suam truculentiam ipsam deponere imperio, ac novum Imperatorem certis quibusdam conditionibus præscriptis creare volebant, & Legatus pontificius, qui fortè tunc ibi aderat, contra dicere, cumq; creandi modum ut omnino novum & insolitum oppugnare ceperat, non obstante istâ Legati contradictione, causa quadam, quas quod injuste viguerant, deberet emendare, specialiter excepta fuerunt, Una: Ut Episcopatus nec prece nec pretio corruptis daret, sed ut Ecclesiæ electionem liberam permetteret. altera: Ut eligendi Cæsaris potestatem ordinibus concedens, dignitatem Imperii minime faceret hereditariam Bruno in hist. belli Saxon. in historicis veteribus Marq. Freher. tom. 7, fol. 134. Ex eo tamen, quod legatus pontificius hunc creandi modum ut novum & insolitum oppugnabat, male concludunt, illust. Dux Saxon. in orat. de Capitulat. Cæsar. & Frid. Hortled. ad capitul. Cæsar. apud Goldast. part. 12. polit. Imp. sub turbulento Henrici IV. Imperio demum hanc legem Regiam natam fuisse, cum non tam ipse modus Imperatorem scilicet non nisi sub certâ pactioe ad gubernationem admitti, qui jam tempore electionis Conradi, ut dictum, in usu, quàm condi-

ones quedam novæ ac in solita Legato videbantur. Quibus tempore electionis Rudolphi Habsburgensis ad huc alias adjectas fuisse ex statu Imperii, qualis tunc temporis erat facile colligere licet. Non solum enim Gregorius pontifex, audiens congregatos esse Imperii, principes & petiit & mandavit, ut sincera puraq; electioni intenderent, ac non tam Ecclesie, quàm Imperio providerent, cum jam Imperium tot annis scissum ruinam minaretur, verum & ipsi principes, an Rudolpho juramentum præstare vellent ab initio non sine causa ancipites fuerunt, quibusdam absentiam quorundam causatis, id recusantibus, cui tamen ut præveniret Rudolphus, arrepto Crucis signo dixisse fertur. Ecce signum in quo salvatus est mundus. hoc sceptri loco utemur, Quâ re mori principes crucem exosculati fidelitatis juramentum absq; dubio sub certâ lege præstiterunt, auxilia contra rebelles & qui Imperii loca violentè sibi usurparent, promittentes, Cuspin in vita Rudolphi. Cumq; Adolphus in Imperio omnia pro lubitu ageret, principes Imperii negligeret, adulteria committeret, Virgines moniales, viduas vi constupraret, fidem & literis & sigillo roboratam violaret, & ad genus multa sceleramitteret, adeo ut Imperio demum fuerit depulsa, quod idem accidit Venceslao, qui luxui tantum & crapule deditus ad libidines proclivis, ad immanitatem usq; servus ac truculentus erat, qui negabit, illorum tempore, quasdam ad minimum particulas & novos articulos Capitulationi additos, & ita excessum dominationis causam strictioris formulæ ac obligationis fuisse. Quod & accidisse tempori Caroli IV. aut post ipsius obitum; præsumendum ex eo, quod Maximilianus 1. Imperator de hoc dixerit. Eo pestilentiorè pestem germania nunquam obtigisse, Spiegel lib. 5. comm. ad Ligur. Günth. quamvis aliâs hic princeps sua laude non careat, Aquilas siquidem Imperii inquit. Frieder. Achill. in musarum hortis jucundè pavit, purpuram & diadema inter Cathedra subsellia scholastica submisit in orat. pro germ. Ex quibus omnibus manifestum, Capitulationem Cæsaream nram tempore Conradi 1. tractu temporis magis magisq; auctam esse, crescente præsertim sub Carolo IV dignitate Electoriâ quoad in eam quæ hodie in usu est ampli tudinem exceverit, ita ut de omnibus membris articulis & capitali

quo

quo tempore adiecta fuerint non constat, cum ea quae paulatim irrepere solent vix unquam percipiuntur, nec nisi conversione secuta sentiantur. Bodin. lib. 2. de Republ. cap. 6. imò adhuc pro statu praesentis alic atq; alic conditioes & leges ab Electoribus novo designato Romanorum Regi praescribi solent Casp. Ens. in libello de elect. & in augur. Reg. Roman. cap. I. Quamvis in generalibus fere hodierno tempore convenient ut apparet ex iis capitulationibus quarum copias habere possumus, ut Caroli V. Ferdinandi Maximiliani II. Rudolphi II. apud Sleidan. lib. 1. comm. Melch. Goldast. Haimins feldium. part. 2. sub Anno 1519. 1520. in den Politischen Reichshändeln / part. 5. sub Anno 1562. & in latinâ editione politicorum imperial. part. 12. sub Anno 1575. ita etiam Capitulatio invictissimi nostri Caesaris D. Matthiae, cui Deus vitam det longavam, typi impressa sub tit. Extr. II. der fürnembsten Artickel vnnnd Puncten so Königlische Majestete steiff vnd fest zu alten angenommen / bewilliget vnnnd zugesaget hatt.

Utiq; et minus contra conditiones praescriptas Caesar quid facere possit, ad conservationem Capitulationis vi iuramenti adstringitur. Aut. anon. de stat. polit. seu. civili lib. 4. disc. 10. Julius Pfug in orar. de Republ. germ. curandâ Unde hanc clausulam Capitulationibus Caesarum videmus adiectam: Solches alles vnd jedes besonder / wie obstehet / haben wir obgenander Römischer König den gedachten Ehurfürsten geredet / versprochen / vnd bey vnsern Königlischen Ehren / würden vnnnd werden / in Nahmen der Warheit zugesagt / Thun dasselbe auch htermite / vnnnd in Krafft dieses Urtheils / immassen wir dann das mit einem leiblichen Ende zu GOTT vnnnd den Heiligen Evangelio geschworen / dasselbe stet / fest / vnverbrochen zuhalten / dem treulich nachzukommen / darwieder nicht zu sein / zu thun / noch zuschaffen / gethan werden / in einlge weise oder weg / wie die möchten erdacht werden / Idq; more aliarum Rerumpublicarum quarum Leges fundamentales multiplici circumvallantur sepimento, nempe vel iure iurando vel appo-

sit

Fit custode libertatis, vel eo pacto ut liceat in casu contraventionis indignum pronuntiare Imperio Regem, Quam legem commissoriam appellitant, Christoph. Besold. in polit. lib. 1. cap. 8. Neg, quod agunt in eligendo Imperatore, Septemviri ante ratum habetur, quam si leges in Capitulatione comprehensas designatus Imperator accipiat, juramento confirmet, fidemq, det Electoribus singulis, interposita cautione scripta, ab iis nullo modo se recesurum, hæc enim verba finalia capitulationis, Dessen zu Vrkunde / haben wir dieser Brieff sechs. (pro numero scilicet electorum tempore cujus electionis) in gleichen laut gefertigt / vñnd mit vnsern anhangenden Insiegel besiegelt / vñnd jeden obgenandten Churfürsten / einen zustellen lassen / Goldast. in polit. Imp. par. 12. Johan Sleidan. lib. 7. comm. p. 28. Julius P. Aug. dict. loco. Georg. Sabin. in histor. de elect. & coron. Caroli V. Henr. Arnif. de majest. cap. 6. illust. Dux. Saxon. in orat. de capitulatione regiæ Miretur tamen aliquis, Imperatorem non nisi præstito Electoribus juramento, septem tenere, nec nudam sufficere promissionem Imperatoriam, ita ut Reges & Regni majores admiratione permoti, quod Archiep. po. pandormitanopallium tali conditione offereretur. si fidelitatem pontificii juraret, inquit papa paschalis in c. significati 4. extr. de election. 1. Qui enim a principibus Sacramentum exigit? Qui fidem illorum accusabit, & verba in dubium vocabit? Cum sacrilegii instar sit, verba principis in suspicionem vocare l. 2. c. de crim. factil. 2. Et nonne Electores Vasalli Imperatoris tit. 29. Aur. bullæ, huic ergo reverentiam debent, cujus effectus, ut seniores adigere non possint ad juramentum præstandum tit. 33. F. 2. Soub. de feud. part. 14. n. 35. Rosenth. in synopsi feud. cap. 12. concl. 5. n. 10. Ritterh. in parit. feud. lib. 2. cap. 1. q. 12. Vult. de feud. lib. 2. cap. 3. n. 6. Cum nec libertus a patrono juramentum exigere queat, id quod hoc ipso reverentiam patrono debitam ledere videatur, l. 8. §. p. ff. qui adisd. cog. l. 2. ff. de obl. patr. præst. §. l. 13. 14. ff. de damno infecto Donell. 24. comm. 13. 3. Unde non immerito Honorius III. pontifex concludit, Regem Ungariae alienationes, quas jurejurando confirmaverat, cum hoc in præjudicium regni & contrac

CAPUT. I.

29

& contra Regis honores tenderet, licet revocare posse c. Intellecto 33.
 extr. de jurejur. Verum ut ut hac speciosa, nihil tamen obstant jura-
 ta promissioni Imperatorie, & si enim turpe sit ut aliis omnibus, qui-
 bus vel minima virtus cordi est, ita maxime principi Viro fidem fallere
 & pacta violare, cujus vox potius instar oraculi esse debet, unam ha-
 bens linguam & calamum Arnold. clapmar. de arcam. Rerump. lib.
 5. cap. 8. Unde Archiepiscopus Colonienfis, Verba, inquit, Casarea
 majestatis mihi pro juramento sunt, Grantz. lib. 6. cap. 46. in
 saxon. Quo nomine Cuspin. Adolphum Nassaviensem inter cetera
 solio Imperiali dejectum scribit, quod fidem literis & sigillo roboratam
 violare solitus fuit, in ejus vita. Edictum namq. pratoris Pacta ser-
 vabo, inquit Bald. in rubr. de consti princip. aquum est, & ab
 ore Dei procescit, hoc est, tam principi quam alijs positum, siquidem
 in Dei legibus peraque ac subditi obligatur Osov. Hillig. lib. 12. Donel.
 enucl. c. 22. lit. 2. Hering. de fide juss. c. 7. n. 285. Duar. ad l. 5.
 ff. de pact. Hac quamvis ita sese habeant, qui tamen. negabit, jura-
 tam promissionem arctius stringere, cum apposito jurajurando cautior &
 diligentior animus fiat, a duobus enim sibi tum caver, & ne ledat a-
 micos, & ne peccet in Deum, & promissio juramento ideo confirmari
 solet, ut metu numini divini eam exacte jurans impleat l. 2. C. de R.
 C. in causis siquidem publicis & Imperii gravissimis solemne juramen-
 tum promissioni etiam firmiter facta preferendum, Unde principes Im-
 perii juramentum fidelitatis in formam prestant Waremund. ab Erenb.
 de foederib. lib. 2. fol. 108. Nec juramento hoc Casareo officit, l.
 quod instar. sacrilegii sit verba principis in dubium vocare, praterquam
 enim, quod aliud sit de fide principis dubitare & aliud fidem per se fir-
 mior arctius confirmare, maxime in rebus publicis Imperium concer-
 nentibus, non ab imperatore hoc juramentum principes electores exi-
 gunt, Sed ad eo qui adhuc coronandus & in imperatorem promovendus,
 cuius nondum fidem debent, cum id quod in eligendo imperatore
 septem viri agunt ante prestitum juramentum non ratum habeatur Joh.
 Sleidan. lib. 1. comm. Ex quo etiam 2. corrui, quod Vassallus se-
 niozem aut libertus patronum ad juramentum prestandum adigere non
 queat, quia cum jurat nondum imperator est, nec dici potest, & ideo

TRACT. DE CAPIT. CÆSAREA

nec dominus nec patronus, sed post præstitum Demum juramentum has appellationes sibi assumit, Quinimò juramentum hoc non tam Electoribus Vasallū maxime singulū, quā imperio, cuius vicem electores sustinent, præstitum censi debet, Neg. 3. pontifex in dic. c. intellectu. juramentum à Rege Vngaria præstitum ideo irritum facit, quod jurare planè non potuerat aut debuerat, sed propterea, quod prius juratū promiserat se jura regni non alienaturum cui jurata promissioni postèrius juramentum contrarium de alienationibus non revocandū, ut in præjudiciū regni & contra sui honorem præstitum Honorius papa meritò rejicit & penitus non servandum pronuntiat. Jurat quoq; Im-

20. perator cum inauguratur, præunte concepti verbū Colonienſi Electore, qui querit à Rege Rom. Vñ sanctam fidem Catholicam à sanctū Apostolū traditam tenere & operibus fide dignū servare? Respondet ei Rex: Volo, item Colon. querit: Vñ sanctū Ecclesiā, Ecclesiarumq; ministrū fidelis esse tutor & defensor? Resp. Rex: Volo, item Colonienſis querit: Vñ regnum Dei tibi à Deo concessum secundum justitiā prædecessorum tuorum regere & efficaciter defendere? Resp. Rex: Volo, item Colon. querit: Vñ jura & Regna Imperii, bonaq; ejusdem injustè dispersa conservare & recuperare, ac fideliter in usus regni & Imperii dispensare? Ad quod & alia Rex quesitus posuit duobus digitis manus suæ dextera super Altare, respondet: Volo & in quantum divino suffultus fuero adjutorio & precibus Christianorum adjutus, quantum valuerō omnia præmissa fideliter adimplebo, sic me DEUS adjuvet & sanctum ejus Evangelium. Et tunc demum promittitur ei fides & obsequium à populo; Querit etiam Colon. Elector à principibus Alemania, clero & populo circumstantibus: Vultū tali principi ac recteri vos subicere, ipsiusq; regnum firmare, fidem stabilire, atq; jurisdictionibus illius obtemperare juxta dictum Apostoli: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. sive Regi quasi præcellenti? Ad quā questionem Archiepisc. Moguntin. & Traver. principes Alemania, Clerus & populus assistentes respondēt dicentes: Fiat fiat, Henning. Gōden. de elect. Regis Rom. cap. 8. Hartm. Maur. de coronat. Caroli V. Imper. apud Goldast, in polit. Imp. p. 3. pag. 270. Auct. relat. coronat. Imper. Math.

Matth. apud Goldast. part. 1. Adam & Nicol. Heyden. in hist. in-
 augur. Maximil. II. Simon Schrader. de elect. & coron. Maxim.
 II. Caspar Ens in libello de Elect. & inauguration. Regis Rom. cap.
 4. *Hec autem cur adeo diligenter & anxie? Nempe ut homines no-*
siri intelligant, se non in hominis cuiusdam acerbiore, sed in patris ejus-
que perbenigni potestatem venire; Julius Pflug dict. orat. de Re-
 publ. germ. eur. *Ultique sciamus Imperatorem esse minorem Imperio,*
ut pontificem Concilio, Episcopum capitulo, Actorem Universitate, Va-
sallum Domino, atque adeo quemlibet hodie Regem eo, cui jurat Regno.
 Steph. jun. Brut. in Vindic. contra Tyrann. quest. 3. Henning.
 Arnif. de majest. cap. 6. *Friederich Hortleder de capitulat. regia-*
apud Goldast. part. 12. Hinc cum imperator spondet se facturum bo-
ni principis officium & capita ac conditiones ab electoribus sibi propo-
sis jurjurandi religione confirmat cui tunc demum populus fidem 21.
promittit apparet ipsum populo pure populum vero Imperatori obligari
sub conditione; Si praestet fidem jurato datam Friederich Hortleder
dict. loco. Unde Archiepiscopi, Episcopi & plerique omnes praesules,
duces & comites Saxoniae apud Lambert. & Schanaburg. per legatos
ad Henricum IV. sacramento se ei fidem dixisse inquirunt, sed si ad edi-
ficationem, non ad destructionem Ecclesiae Dei Rex esse vellet. Si suum
cuique ordinem, suam dignitatem suas leges tutas inviolatasque manere
preteretur: Sin ista prior ipse temerasset, se iam Sacramenti huius-
religione non teneri, sed quasicum Barbaro hoste, Christiani nominis
oppressore justum deinceps bellum gesturos & quo ad ultima vitalium calo-
ris scintilla superesset, pro Ecclesia Dei; pro fide Christiana, pro
libertate etiam sua dimittituros: Eadem sunt verba Ottonis Ducis
Saxon. ad eundem Henricum IV. apud Brunonem in hist. bell. Sax.
Quod ipsum haud parum probat quantum potestatis imperatori hoc ju- 22.
ramento detrahebatur, jurant equidem & alii Reges ac principes,
qui vere Reges sunt, & absolutam in suos habent potestatem, sed ad
quod ex officio tenentur, illud interposito jurejurando ut populus de eo-
cum voluntate minus dubitet plenius confirmant; rale est juramentum
Regum Burgundiorum antiquum? Omnibus legem justitiam, Man-
burgium

burgium id est tutelam conservabo, Annal. Burg. Arnif. de majest. cap. 6. n. 4. Item Gallorum, quod Rodin. proponit: Juro ego per Deum omnipotentem ac promitto me justè regnaturum judicium equitatem ac misericordiam facturum. lib. 1. de Republ. c. 8. Sic etiam VVilhelmus qui primus Normannis Angliam subjecit quamvis absolutè & ex arbitrio dominaretur, tamen in hæc verba juravit Archiepiscopo Eboracensi: se defensurum Ecclesias earumq; præsidem gubernaturum populum in justitia sicut decet ordinaturum, rectas Leges eaq; ut observentur curaturum cui prorsus simile est iurjurandum Richard. 1. se servaturum pacem honorem & reverentiam habiturum Deo, Ecclesia, ejusq; ministris, populum gubernaturum in justitia; pravas leges & consuetudines aboliturum, bonas retenturum. Hæc omnia sunt officii Regii quæ princeps præstare tenetur, etiamsi non juret: Hi ergo propterea non sceptrum capessunt, quia jurarunt, sed quia sceptrum capessunt idcirco jurant, Sicut Cic. dicit. Non propterea coire apes ut favos faciant. sed postquam coierunt, cum favos facere Et apologia Catholica pro Navar. p. III. Non ideo est Rex quia coronatur, sed propterea coronatur quia Rex est. Noster vero imperator quando capitulati onem iurjurandi religione confirmat, non tantum obligatur ad ea quæ pertinent ad officium boni principis, Sed certis legibus quoq; se subicit, potestati suæ certos limites ponit, & solium non nisi ex pacto conscendit, nec jurat quia sceptrum tenet, sed quia jurat ideo ad Regni sceptrum admittitur; Hocq; juramentum simile illi quod præstitit Stephanus Rex polonorum. Ego N. Spondeo, quod omnia jura, libertates privilegia publica & privata juri communi utriusq; gentis, & libertatibus non contraria Ecclesiasticis & secularibus, Ecclesiis, principibus Baronibus, Nobilibus, civibus incolis & quibuslibet personis cujuscunq; status & conditionis existentibus, per divos prædecessores meos & quoscunq; principes dominos Regni Polonia & magni ducatus Lithuania à Casimiro M. ad Henricum justè & legitime datas & concessas, emanatas & donatas leges, ab omnibus ordinibus tempore interregni statutas, atq; sanctas, aut oblatas, & pacta ac conventa Orationum meorum nomine meo cum ordinibus tenebro, observabo, custodiam

diam tuebor & implebo in omnibus conditionibus articulis & punctis in eisdem expressis. Et in fine: Et si, quod absit, juramentum in aliquibus violavero, nullam mihi incole regni omniumq; dominorum uniuscujusq; gentis obedientiam prestare debebunt: imo ipso facto eos ab omni fide & obedientia Regi debita liberos facio, absolutionem nullam ab hoc juramento meo à quoquam petam neq; ultro oblatam suscipiam. Sic me DEUS adjuvet, Chytræ. lib. 23. Saxon. Tale juramentum quoq; est: quod præstitit Vladislavus II. ab Ungaris ad Regnum vocatus, ubi inter alia promisit, quicquid antistites Reguli & optimates pro regni libertate & commodo ante coronandi tempus ex antiquorum more sancire voluerint, ratum, se habiturum nihilq; ex divorum Regum legibus adrogaturum, inmutaturumve. Bonfin. decad. 4. lib. 9. rerum Ungar. Nec dissimile juramentum Matthia Regis Ungaria & Christierni II. Dan. cui hac verba adjecta fuerunt: Si verò, quod DEUS avertat, contra istos articulos agendo de linqueremus & Senatorum Regni admonitionibus nullo modo locum dare institueremus; tum omnes Regni incola ratione honoris & juramenti sui conjunctis viribus fideliter in hoc occumbere debent ut hoc avertant. Id faciendo contra sua juramenta, obligationes, homagia, quibus stricti nobis sunt nequaquam secus censei debent Lauterbach, in Regendenbuch lib. 1. c. f. Et in juramentis Regum Suecia, Episcopi, Equites, Nobiles, Cives & vulgus obligantur, ut si Rex quicquam contra articulos pacti committere, vel per alios designare ausus fuerit, sub ipsorum honore & juramento teneantur ipsi adversari Chytr. lib. 2. Quantum ergo potestati Imperatori hæc capitulatione decedit, tantum statibus Imperii viceversa accedit, ut falsum sit, nihil potestati in Imperio habere status Imperii. Hi enim non nisi ut dictum subcertis conditionibus habenas Reipublica transferunt, qui vero certâ lege committit, ut utiq; non ita transfert ut omni se imperio exuere & quicquid potestati habet, in alium transfundere velit, sed (quæ natura conditionis est) sibi quoq; Imperium retinere si qua ex conditionibus adjectis impleta non fuerit illust. Dux Saxon. in orat. de german. lege regiâ habitâ in Academ Salanâ. Illudq; ipsum est quod ad Campergium Cardinalem Erasmus Rotterodamus scribit: Magnam quidem esse Caroli V. Casarii potentiam

potentiam sed hoc nomen ab omnibus non agnosci, Germanos vero qui agnoscerent, illud certis conditionibus sic agnoscere, ut imperent verius quam pareant. Sleidan. lib. 8. Hocq; Carolus V. glorie sibi duxit quando dicere solitus est: In germania se regibus, in aliis regnis ac provinciis principibus ac servis imperitare. Bernh. Zieritz. de princip. int. ips. dign. prægog. Cam quo convenit istud imperatori Maximaliani, Regem Hispania hominum, Regem Gallie Asinorum, Regem Britannie diabolorum. se vero Regem Regum esse; Magn. Dux. Würtemb. apud. Frieder. Achill. in orat. pro gall. pag. 211. Et hinc statuum Imperii duplex potestas: Una qua consistit in personis ac rebus ditionum suarum, quas ut provinciarum ac locorum certorum Imperii Domini ac possesores obtinent, Quam recentiores vocant superioritatem aut ius territorii principum sive ius superius. Carol. S. gow de regno Italæ lib. 7. vulgò die Landesfürstliche / oder Landesobrigkeit Thomas Michaël. de iurisdic. concl. 44. Paurmeit de iurisdic. Imp. Rom. lib. 1. cap. 6. n. 5. Besoldus de iurisdic. Imp. Rom. quæst. 13. Altera consistit in totius imperii Romani administratione, quippe quod illi ius statuendi cum imperatore adeoq; ius sensura ac dicenda sententiae tanquam optimates Reipublice in comitiis imperii habebant. Matth. Steph. de iurisdic. lib. 2. part. 1. cap. 7. n. 1. Quamvis enim in Reformatione Friderici III. Imp. de Anno 1495 in ordinatione Camere antiquiori, & in constitutione Maximiliani 1. de pace publicâ de Anno 1495 consilii tantum mentio fiat, in novissimis tamen imperii legibus etiam consensus expressè notatum invenimus, ut in recessu de Anno 1500. 1512. 1521. & aliis semperq; fere hæc clausula conspicitur adjecta. Wund haben wir uns mit den Ständen / vnd sie sich hinviederumb mit uns verglichen. Paurmeit. de iurisdic. Imp. Rom. lib. 1. cap. 4. n. 39. & seqq. Christoph. Besold. in tractat. de iurisdic. imper. Romani. quæst. 13. Wolfgang. Friederic. à Pappenheim. in disc. de jure publ. cap. 3. concl. 6. apud Arum. tom. 1. jur. publ. pag. 1045. Bertam de Comitibus th. f. Potestatem ergo summam quia statum Imperii cum Imp. imperio habent, etiam maiestatem unâ cum Imperatore

vatore tenent, cum majestas sit & definiatur summa potestas Arnst. de majest. c. 1. Bod. de republ. lib. 1. cap. 8. Besold, in polit. lib. 1. cap. 2. Quo respectu status Imperii optimo jure in suis scriptis epistolis & edictis utuntur hac locutione. Wir von Gottes gnaden. Quam phrasin aliàs Ludovicus XI. Rex Gallie de suis rescriptis detrabi jussit Franciscum Armoricarum Ducem. Hinc etiam Electoribus tanquam primariis statuum membrum majestatem tribuit decretum Casareum quod refert. Bruning. de var. univers. speciebus. coael. 10. Das der Churfürsten Hohelt vnd autoritat mit eines Römischen Kaisers gewalt vndd Hohelt / dahur sie auch fleust / dermassen Verbunden / das eine ohne die andere nicht Verschmählert werden / auch ohne die andere nicht bestehen kan. Sed de hisce plura cap. penultima & finali. Ex quibus manifestum, faciem illam Romani Imperii qualis tempore Justiniani fuit penitus immutatam esse, Quondam enim magistratus ad solam vel urbem vel provinciarum rerum, ad illa pertinentium administrationem cum potestate juri dicendi adhibebantur. Nunc vero status Imperii in consortium quasi summi Imperii admissi, eadem ferè in suis territoriis gaudent potestatis sublimitate, quàm Imperator ipse. Besold. in præfat. tract. de jurid. imp. Rom. Et si enim hodie statum Imperii proconsulum & praefidum locum obtineant, non tamen in eorum jus successerunt, quippe perpetuam habent jurisdictionem / ad heredesq. transitoriam, cum olim magistratus pro lubitu Imperatorum constituebantur & dimittebantur. Besold. dict. et. quest. 16. Causa hujus est praesens capitulatio sive lex regia germanorum, quæ à lege regis Romanorum longe diversa: proinde & longe diversus hodiernus Reipublica ac Imperii nostri status, de quo ex capitulatione hac Casarea judicandum, quæ majestatem in Imperio constituit realem, ex qua vicissim Majestas personalis dependet, & ab ea certis modis ac conditionibus circumscribitur. Uniuscujusq. namq. Reipublicæ sive Imperii quoddam est fundamentum seu summa potestas, quæ Majestas dicitur Realis, quia rei ipsi perpetuò inhaeret, & Imperio est coeva, nec per decesum Regis aut principis unquam exspirat, sed quàm diu Corpus Regni durat, permanet,

& sub ipsis interregnis & a' terationibus gubernationum persistit. Her-
man. Kirch. de Republ. disp. 2. th. 3. Besold. polit. lib. 1. c. 2.
Keck. pol. lib. 1. c. 6. 6. Lamb. Dan. in polit. Christ. lib. 3. c. 6.
Velsten. cent. quæst. poli. decad. 8. q. 3. in f. Cujus intuitu et-
jam post legem regiam populus Romanus aliquam retinuisse dicitur Ma-
jestatem l. 7. §. p. ibi: Majestatem nostram ff. de capt. & polit. rev.
l. 3. versu lex autem julia, ibi. Majestatem publicam ff. ad l. jul. ma-
jest. indeq; crimen majestatis tam adversus populum & Reipublicam,
quam ipsum principem committi dicitur, l. 1. §. 1. ff. ad l. jul. maj.
Henr. Boc. de crim. lxf. maj. c. 1. n. 25. Ad hanc majestatem Im-
perii personalis majestas perpetuo respicit & ex hac eadem dependet, Vn-
de fit, ut majestati Regni regnantis majestas tanquam superiori obno-
xia sit & obstringatur. Kirch. dict. loc. Ut in federibus quandoq; Re-
gni majestas non regis exprimat. Bodin. lib. 1. de Rep. cap. 7. Ut
possit personalis majestas illius, qui contra realem Imperii majestatem
insurgit, impune ladi, Cic. 2. off. Bodin. lib. 2. de Rep. c. 5. Ut
possit Cancellarius Regni ea qua contra majestatem regni esse videntur
Regi jubenti & flagitanti denegare; Cram. lib. 2. polon. At, unde
hæc majestas realis desumenda? Ex legibus nimirum fundamentalibus sub
quibus quæq; Respublica & constituta, & tanquam fundamento inniti-
tur; Ita nostri Imperii majestas realis ex lege fundamentalis, Capitu-
latione scilicet Cæsarea dijudicanda, ad quam vicissim Imperatoria ma-
jestas, quæ personalis, respicit, & ab eadem dependet, Hinc Cæsaris
nostri potestatem ad renorem obsolescere legi Regis qui perpendunt & assti-
mant, ne illi non modo operam oleumq; suum inutiliter consumunt, sed
etiam perinde faciunt, atq;

Cervino capiti cervicem pictor equinam:

Jungere si velit

Friederich Hortledet de lege Regiæ german. apud Goldast. in po-
lit. Imp. part. 12. Contra haud insulse argumentari videntur, qui
non ex jure latina legibusq; Romanis, sed ex fundamentalibus sanctioni-
bus Imperii hodierni de potestate Cæsaris ratiocinandum esse asserant,
quod verbis facti apertè exprimit Auct. der Donavertheilich informati-
on pag. 12, Daß ipsa Reipubl. germ. forma, inquit, nicht aus den La-
teinischen

teilsischen Rechten vnder Bartolo vnd Baldo sondern vielmehr auß des Reichs löblichen herkommen vnd daher rührenden alten verfassungen auß der gültigen Vüll / Käyser vnd Königlich Capitulationen des Reichs abschleiden vnd Constitutionen zunehmen / Goldast. in polit. Imper. part. 12.

Cumq; maiestas realis perpetua & Imperio coeua, adeoq; & fundamentum istius quod est ut dictum Capitulatio, perpetuum ad firmum, apparet Imperatorem eam tollere aut retractare non posse arg. l. sicut §. C. de O. & A. praterquam enim quod iuramento contravenire non possit, quo conditiones sibi praescriptas strictè servaturum promissit, Bey Königl. ehren württen / vnd wortten / im nahmen der Warheit / immassen wir dan des einen Leiblichen Endt zu Gott vnd den Heyligen Evangelio geschworen / ut verba habent iuramenti, capitulatio non sua nempe Imperatoris, sed electorum consensu concepta est, quorum constituentium autoritas ad hoc, ut ab eadem recedere liceat accedat necesse est, cum nihil tam naturale, quàm eodem modo, quo quid colligatum est, destrui l. nihil. ff. de reg. jur. Prückm. de soluta potestate eff. 4. Kirch. de Republ. disp. 4.

Quamvis verius, illam ne quidem Electorum consensu tolli posse, cum alia hic sit ratio constructionis & alia destructionis, illa enim cum Imperii comodo, haec vero cum ejusdem detrimento conjuncta est & licet potestas eligendi & deponendi Imperatorem penes solos Electores, hi tamen quicquid agunt in electione, nomine reliquorum principum & totius populi agere videntur. Nicol. Cusan. de concord. Cathol. lib. 3. c. 4. proinde illorum electio habenda, ac si à tota universitate principum & populi, à quibus in ipsos ea potestas translata est, facta esset, Bartenberg. de jure regni & imper. Rom. c. 6. non autem alia potestas ipsis concessa, quam quae cum Reipublica comodo & salute Imperii conjuncta. Unde Albertus Elector Moguntinus ad Collegas electores in oratione habità in renunciatione Caroli V. Imperatoris, conciliabit inquit & benevolentiam principum, qui vobis tanta rei arbitrium solis commiserunt, ut dominum ipsis, ut custodem publicae salutis, ut Ecclesiae orbis terrarum propugnatozem eligeretis, Philipp. Melanct. in histor. elect. Caroli V. At legem fundamentalem sive Capitulationem tollere, quid aliud, quam statum & salutem imperii nostri evertere

Nicol. Cusan. de concord. Cath. lib. 1. 2. 29. & seq. Heig. q. 5. p. 1. Machiav. part. 1. theor. 1. idq. adeo verum scribit Baldus in c. li. et extr. de elect. ut Electores simul cum ipso Imperatore formam electionis futuri Imp. ne quidem imminuere possint quod ipsi descendendum relinquo. Nam praxis Imperii contrarium ostendit; prostatu enim Reipublice alie atq. alie conditiones & leges ab Electoribus novo designato Romanorum Regi prescribantur Casp. Ens in libello de elect. & in augur. Reg. Rom. c. 1. ac plura membra tempore Subsequentium Impp. prioribus adjecta & ita Capitulationem sensim auctam esse supra dictum est; Quà de causâ Electores quoq. tempore Electionis Caroli V. convenerunt de conditionibus deliberaturi; quas Caroli legati proponerent, qui rogantia eventum expectabant, de quibus postea per aliquot dies non minus fuit contentioni quàm de ipsâ electione. Georg. Sabin. in histor. de election. & coron. Caroli V. quæ Subjecta est dem ausführlichen bericht wie es uf Reichstagen pfleget gehalten zu werden Sleidan. lib. 2. pag. 26. Caspar Ens. diâ lib. cap. 3. Quamvis Capitulationes sequentibus Impp. prescripta in generatioribus punctis ferè convenient. quæ respiciunt vel Ecclesia & pontifici Romani defensionem, Vel jurium & privilegiorum confirmationem, Vel Bellum, vel Conveniunt, Vel confederationes, Vel bona & jura Imperii, Vel vectigalia, Vel juris administrationem, Vel officia illustria & rescripta, Vel electionem Imperatoris & interregnum, Quem ordinem in explicatione & nos sequemur.

CAP.

CAP. II.

DE ECCLESIAE ET PONTI-
FICES ROMANI DEFENSIONE.

SUMM.

1. Jurisdictio duplex politica & Ecclesiastica.
2. Jurisdictio politica cum Ecclesiastica non confundenda.
3. Magistratus politicus quo respectu habeat potestatem Ecclesiasticam.
4. Cæsar in Capitulatione protectionem Ecclesiæ ac pontificis promittit.
5. Quare in Capitulatione defensio Ecclesiæ Specialiter expressa.
6. Rex Hispaniarum dicitur Catholicus.
7. Reges Angliæ fidei defensores.
8. Rex Galliarum Christianissimus.
9. Titulus Christianissimi Imperatori Romano jure, competit.
10. Defen-

10. Defensio Ecclesiæ, in quonam cōsistat?
11. Imperator pontifex est quoad res exteriores in Ecclesia.
12. Ministrorum Ecclesiæ positio & depositio penes Imperatorem.
13. Potestas congregandi Concilium competit Imperatori.
14. Quo respectu Papa Imperatori subest.
15. In Coronatione papali quondam Imperatores promittebant defensionem pontificiæ dignitatis.
16. Quo tempore cepit juramentum quod Impp. pontifici præstabant.
17. Imperator an Vasallo pontificis.
18. 19.
20. An juramentū fuerit fidelitatis quod Impp. quondam pontifici præstabāt.
21. An Imperium occidentale à pontifice in Carolum M. translatum.
22. An Coronatio papalis transferat Imperium in Imperatorem & quæ istius origo atq; finis.
23. Electorib; Secularib; Imperat. quoad hoc membrum capitulationis non est obligatus.

Ut dua

UT *duae sunt Vita, Carnalis & Spiritu-*
alis, ita & duplex iuridictio politica & Ecclesiastica: duo fora,

Papae & imperatoris, quorum tanta distinctio; ut unum non pos-
sit misceri cum altero, Maxime enim sunt diversi, Cruxifixus & sum-
ma potestas: Miles & Sacerdos: Imperator & pastor: Regnum & pa-
trubulum. Corporalia & Spiritualia: Arma & Sacra: Bellum & pax:
Cesar & nuncius. Princeps & Minister: Dominus & Servus, ut scri-
psit Ludovicus Imp. contra Johannem XXII. Aventin. lib. 2. Annual.
Hincmar. Archiepisc. Rhemens. de potestate reg. & pontif. c. 1.
Unde Henricus Imperator de Hildebrando ad Episcopos: Unus cum u-
trumq; sibi vendicavit, utrumq; dissipavit, nec in uno profuit: qui in
neutro pro desse voluit nec potuit, Abbas Vxlperg. in Chron. Idemq;
innuit Nicolaus Papa in Epistola ad Michaelem Imperat. Ut ideo mi-
litans Deo minime se negotiis secularibus implicaret, ac vicissim non
ille rebus divinis praesidere videretur, qui esset negotiis secularibus impli-
catus Quod & repetit Carolus Calvus in Epistola apologetica contra
Adrianum II. apud Goldast. tom. 1. const. Imper. Idg. optimi
ratione, non tantum ne iurisdictiones distinctae confundantur, quaram
confusione nihil datur inordinatius, sed & ne alterutrum officiorum ne-
gligenter obeatur, ut quae circa diversa occupata. Arnul. de exempt.
clericor. cap. 1. Ecclesiastica enim iuridictio circa animas versatur
circa res divinae, spirituales & caelestes, & dirigitur ad vitam eter-
nam obtinendam: politica vero circa corpora, res mundanae, tempo-
rales & terrenas Johan. 18. vers. 36. Rom. 14. vers. 19. cuius finis
est salus Reipublicae Matth. Stephan. de iuridict. lib. 3. part. 1. cap.
1. Henr. Eckard. de ordin. Ecclesiast. & polit. part. 1. sect. 1. Hutt.
in act. advers. Jacob. Gretser. cap. 2. pag. 15. Dm. Meissner. de le-
gibus lib. 4. sect. 2. quæst. 2. Ex quibus manifestum, Unam pote-
statem alteri non subiacere Dn. Gerhard. in explicat. Evang. dom.
XXIII. post trinit. part. 2. quæst. 9. Sicut tamen praeditus Ecclesi-
astica potestate Subjicitur politica potestati tum ratione bonorum tem-
poralium, tum ratione diligentiae & negligentiae in functione sui mu-
neris. Eckard. de ordin. Ecclesiast. part. 3. cap. 2. quæst. 1. &

- cap. 3. Bepold. polit. lib. 1. cap. 4. ita vicissim in politica potestate constitutus erga potestatem Ecclesiasticam habere sese debet non solum ut omni in quantum fidelis, sed & ut Custos & patronus in quantum magistratus, cui maxime incumbit tueri sacra. Unde veteres plerique habuerunt Sacerdotiis & regni munera conjunctim Petr. Gregor. Tholos. lib. 8. de Republ. cap. 2. n. 6. Henning. Arnif. in tract. de exempt. Clericor. cap. 1. n. 4. Quo respectu Magistratus etiam politicis Ecclesiasticam habet potestatem externam scilicet, quæ circa Ecclesiasticas res & personas extra templum civiliter exercetur, quamvis interna, quæ ab Ecclesiasticis ecclesiasticè in ecclesiâ docendo, solvendo, ligando, administrando Sacramenta, exercetur, in principe Laico non sit David. Paræus ad cap. 13. Rom. Henr. Eckard. de ordine Ecclesiast. & polit. part. 1. cap. 1. Unde Constantinus imper. ad Episcopos: Vos estis Episcopi in ecclesiâ, ego extra ecclesiam seu templum Episcopus à Deo sum constitutus, Euseb. lib. 4. cap. 24. Promittit itaq; in Capitulatione. imperator, quod tempore talis sue dignitatis, officii & Regiminis Rempublicam Christianam pontificem & Ecclesiam Romanam commendatam sibi habere tueri ac defendere velit. Sleidan lib. 1. comm. pag. 28. Verba capitulationis hæc sunt das wir in Zeit solcher unser Königlichem würden / Ampts vnd Regierung die Christenheit / vnd drey Stül zu Rom auch Babilische Heiligkeit / vnd die Christliche Kirche / als der selben Advocat, in guten treulichen Schutz vnd Schirm halten / Cujus articuli duo sunt membra, quorum unum Rempublicam Christianam, alterum Ecclesiam Romanam & pontificem ipsum respicit, Et quantum ad hoc posterius specialiter illud exprimere necessarium non fuisse, cum enim Imperatori incumbat cura Reipublicæ Christianæ universalis, cujus cetera pars quædam necessaria est Ecclesia, illam salvam dicere non possumus, si non & hæc tuta ac quæta existat, Hoc tamen fortassis propterea factum, quod multum Reipublica interfit, Religionem & Ecclesiam conservari ac propagari cum in hoc consistat salus Reipublicæ, ut cives fidelem superioribus præsentent obedientiam, ad quam rem religione non aliud medium efficacius, Numinis enim metus est, qui tum supremam potestatem habentes, tum potestati subiectos intra Regionem & metas officii continet

continet. Lipſi polit. 2. cap. 3. imò totâ vita Religione conſtat Plin. 4. cap. 18. omneſq; religione moventur. Cic. 5. Verr. Unde Reipublicæ tuenda gratiâ tam varia ſuperſtitiones à Conditoribus civitatum vel aliunde ſunt aſſumptæ, vel nova excogitatæ, quibus etiam inmaniſſimæ tyrannides conſervatæ Mach. in diſc. ita namq; Moſchovita & Ruſſi Domino ſuo in omnibus, quicquid etiam tyrannicè agat, obedientiam præſtant, cum Dei voluntate omnia geri exiſtiment Chytr. lib. 1. Chron. Sax. Ut non ſine ratione doceat Bodin. lib. 5. de Republ. cap. 5. ſi homines nec vi armorum, nec facultate dicendi duci velint, ipſos religionis ſtudio & numinû metu cogendos eſſe. Quo remedio Chriſtophorus Columbus adverſus Americanos feliciffimè uſus, cum in dem Luna deficientis terrorem obſiceret, Salmuth. in reb. memor. Pauciro. lib. 2. tit. 1. Tanta ſi falſæ religionis efficacia in animis hominum, quid vera non faciet in Republica Chriſtiana? Adeoq; inique uſi fecerit, tam contra utilitatem publicam, quàm contra dignitatem maiestatis, qui religionis deſenſionem in alterius quàm huius Imperio ſitam eſſe contenderit, id. quod & alii Reges ac principes animadvertere, qui religionis & Eccleſiæ curam ſibi in tantum fecerunt propriam, ut ab ea appellari voluerint, ita namq; Rex hispaniarum dicitur Catholicus, eo quod ſtudeat fidem & Eccleſiam catholicam defendere ac propagare quem titulum ipſe pontifex Johannes VIII. tribuit Alphonſo: Johannes ein Knecht aller Knechte ertheilt alphonſo dem aller Chriſtlichſten Könige ſeinen Gruß cuſus abſq; dubio immemor Rex ille hispaniarum, qui cum à DEO caſtigatus eſſet, tam impatienter id tulit, ut injuriæ ſe ulturum juraverit & mox edixerit ſubditis: Ne proximo decennio Deum adorarent, nec crederent in eum, nec de eo loquerentur Georg. Friederic. Limp. Baro apud. Frieder. Achill. in orat. contra hiſp. pag. 305. Quid Reges Angliæ? Hi fidei deſenſores ſe appellari jactitant, quem titulum Henrico IX. ab ipſo pontifice cum contra Lutherum ſcriberet indultum ipſi poſtea in meliorem ſenſum interpretati ſunt. Regi quoq; galliarum vulgo titulum Chriſtianiffimi tribuunt, quod ſcilicet de eccleſiâ ſit ſolicitus quo titulo

6.

7.
8.

F 2

ſubditos

subditos etiam dormientes excitari ut obedientiam præstent Regi suo putat, l' auteur d' utile & salubre ad vñ au Roy pour bien regner, quando scribit: Voluant que toute creature soit soumise aux puissances souveraines, qui sont venues du ciel: à combien plus forte raison, aux commandemens, du Roy tres chrestien. quamvñ alii huius nominis rationem hanc dent quod sacro oleo in coronatione sit unctus; de quo Nicoll Bell. die Ceremonien der Königlichē Salbung / (welche zur Zeit der Kinder Israel von Gott eingesetzt werden / vñ welcher Gebrauch ein Zeichen einer sonderlichen prerogative ist) hat in Franck's reich vor 100 Jahren ihren Anfang genommen / wird auch heutiges Tages eine Heilige Ampel in der Stadt Rems gezeiget / mit welchen Öle die Könige in Frankreich gesalbet werden / in theol. polit. lib. 2. tit. 12. adeoq; jure quodam hereditario, hunc titulum peculiariter Regibus francorum tributum, quidam autumant, ut citra eorum injuriam nemo alius Rex illum sibi vindicare possit, cujus fortassis memor Ludovicus pius nimis devotus 40. dies ante mortem nullo alio cibo quàm sancta cæsa usus est, Joach. Ern. dux holst. apud Fried. Achill. in orat pro gall. Quicquid sit Imperatori nostro hunc titulum jure meritisimo competere, putarem, Unde etiam Romana Ecclesia in die Parasceves pro Cæsare orans, dicit: pro Christianissimo Imperatore Romano, idq; sive dignitatem, sive merita nostri Imperatoris consideremus, Pipinus enim Germanus & francus Orientalis primus istum titulum meruit ab Urbano II. qui postea in illius filio Carolo N. & successoribus ejus continuatus est, quod & ipsius sepulchrum declarat cum tali inscriptione: Caroli M. Christianissimi Imperatoris Romanorum corpus sub hoc sepulchro conditum est. Quod vero ad nostram uq; ætatem singulariter Reges francorum illo titulo honestati sunt, hoc fortassis factum ex solâ illa consuetudine, quæ in stirpe Carolinâ inolevit, & quidam incuriâ Imperatorum quorundam, qui quod suum est, sibi vindicare non studuerunt, Goldast. in polit. itap. p. II. pag. 577. Et quare Imperator noster non Christianissimus qui Ecclesia defensor & Advocatus, der ganzen Christenheit rechten Schutz vñ Schirm Reichsabschied zu Augspurg / de Anno. 1518. S. erslich Ist: Ein Oberster Voigt vñ Schirmherr der heiligen Christlichen Kirchen Reichsabschied zu Augspurg / de Anno.

Anno 36. § auff solches vnser Gnedigst Erinnern / præterquam enim quod in Capitulatione Ecclesie defensionem sancte promittit, muneri Casarei est, ut non solum pacifice sed etiam pie subditi vivant, quia principes seculi intra Ecclesiam potestati adepti culmina tenent, ut per eandem potestatem Ecclesiam muniant. Arnst. de iurib. majest. major. cap. 6. n. 11. Unde iustinianus Imp. fatetur se nihilo minorem Ecclesie curam habere quam vita Novell. 3. in. f. Et hoc modo intelligenda sunt verba Gregorii V. in c. in die de consecrat. dist. 5. ubi dicit, Regimen Romana Ecclesie concessum Teutonici, ut nempe secundum Isidorum principes seculi cognoscant, se Deo reddituros rationem propter Ecclesiam quam a Christo tuendam suscipiunt, nam siue augeatur, siue solvatur pax Ecclesie, ille ab eu rationem exigit, qui eorum potestati suam Ecclesiam tradidit c. principes 23. quest. 5. Lupoldus de Bebenburg. de ius Regn. & Imper. Rom. c. 8. Hinc Anno Christi 1520. ad ipsum Carolum V. Lutherus scribit: sese confugere ad supremum magistratum, tanquam ad aram, praesidiumq, orans, ut doctrina Christiana tutelam suscipiat, idq, sese facere exemplo Athanasii: Sleidan. lib. 2. comm. Et postea ad Fridericum Saxon. ducem refert, vehementer sibi gratum esse, quod Caesar huius cause qua publica sit, cognitionem recipiat. Sleidan. lib. 2. pag. 55. Hocq, Imperatoris officium esse probant non solum protestantes, quando A.C. 1552. Rangoni Legato pontificio responderunt, Cam nondum desiderio ordinum (de concilio legitimo & libero) sati fecerit, orare sese plurimum, Caesar det operam ut legitime res agatur, nam hoc ipsius esse officium, eligere legibus. Sleidan. lib. 8. comm. fol. 233. Sed & ipsi Electores vota sua se dirigunt. ut talem eligant qui Christianus sit & caput populo Christiano Buxdorff. ad A. B. concl. 29. & 30. Quod fecit Elector Treuircus in electione Caroli Regis Hispaniarum A.C. 1599. talem, inquit, Respublica desiderat, qui præter alia constituat & emendet Ecclesie statum, idemq, Moguntinus Elector prudenter admonuit. Georg. Sabin. in histor. de elect. & coronat. Caroli V. Caspar Eng. in libello de elect. & in augurat. Reg. Romanor. cap. 5. Sleidan. lib. 1. comm. fol. 28. Adeoq, Imperator non solum iurata promissione, quam fecit in Capitulatione, verum etiam ratione

- officii Cæsarei ad defensionem Ecclesiæ obligatur, quia nutritivus Ecclesiæ est & ad muros ejus edificandos constitutus Esa. 49. & 60. Defensio autem Ecclesiæ non consistit, tantum in hoc, ut fraudes turba & mala externa ab eâ arceantur quod vult Bellarm. lib. 3. de membr. Eccl. mil. c. 18. sed etiam ut ab internis hostibus & omni periculo sit secum quod innuit Augustinus quando scribit: pertinet ad Reges seculi Christianos, ut temporibus suis pacatam velint habere matrem suam Ecclesiâ, tr. 2. in Joh. pax Ecclesiæ verò non aliunde gravius timere habet periculum quam ab internis hostibus, quibus si obviam ire neglexerit princeps parum officio suo satis fecisse putandus est. Ut ut enim papa secundum pontificios sit presbyter & sacerdos summus in Ecclesiâ, hoc tamen non nisi de rebus Ecclesiæ interioribus accipiendum quales sunt annuntiatio verbi divini, penitentia prædicatio, administratio Sacramentorum & consimilia, quo respectu Imperator pontifici subest. Georg. Sigism. Seld. ad Ferdin. von Röm. Kays. May. Wahl vnd Hocht. Unde Valentinianus Imp. ad Ecclesiæ Mediolanensis suffraganeos, Talem in pontificali sede constituere procureris, cui & nos qui gubernamus Imperium sincere nostra capita submittamus & ejus monita, cum tanquam homines deliquerimus suscipiamus necessario, velut medicamenta curant. At rerum exteriorum in Ecclesiâ teste Constantino, ipse Imperator est pontifex, Episcopus ac inspector, Res autem exteriores in Ecclesiâ sunt defensio Ecclesiæ,; custodia disciplina Ecclesiastica recte atq; ordine gerenda, emendatio cultus divini, abrogatio superstitionum, & idololatricarum, observatio Ceremoniarum Ecclesiasticarum notatio Vitæ & honestatis Clericorum, Ut & ministrorum Ecclesiæ positio & depositio, idq; juri etiam habebant Imperatores Orientis ex antiquâ consuetudine, ut sine eorum scientiâ & jussu pontifex Romanus ordinari non posset, quod probat exemplum Agathæni Siculi & Vitaliani Siginensis c. Agatho. 21. dist. 36. Unde Pelagius II. misit ad imperatorem Maurisium aliquos, qui se excusarent, quod confirmationem non petisset, Nihil enim, inquit Platina, tum actum fuisse à Clero in eligendo pontifice, nisi ejus electionem Imperator approbasset, in pelag. 2. adeo ut hoc jure usi etiam fuerint exarchi, Sicut Severinum ab Exarcho confirmatum restatur Platina in vitâ Sever. tantumq;

tantumq. abest ut Carolus M. & postea Ottho M. idem facerent cum contradictione pontificum, ut Adrianus Carolo, c. adrianus dist. 63. Leo Ottoni c. in synod. dist. eod. jus eligendi pontificem ulterò conteserunt. Crantz. lib. 4. Saxon. c. 10. quàmvis hæc concessio potius accipienda pro confessione seu declaratione juris, ut interdum jure quadam conceditur privato, quæ jam competunt jure publico seu communi, prout pontifex Alexander. III. in c. fraternitatem 2. extr. de donat. indulget Episcopo parisiensi ut revocet donationes, quæ jam de jure communi non valebant, c. quod quis commisit 35. q. 9. nam hoc jus Imperatoribus competuisse ante tempora Caroli M. dictum supra & quod jura dicunt, inquit aut. anonym. quod in Concilio Romano Adrianus papa dedit Carolo M. jus eligendi pontificem & sedem Apostolicam ordinandi & Archiepiscopos & Episcopos secundum singulas provincias investituræ ab ipso recipere, verum dicunt, sed quod Imperatores ante illud tempus hoc non habebant, nequaquam ita est, in tract. de ætat. Eccles. contra super papæ c. 7. apud Goldast. in Monarch. Imp. huicq. juri fact. dicitur Ludovicus renunciase in c. ego Ludovicus, dist. 63. nam & subsequentes Impp. pontifices solebant eligere, ita enim Otto Leonem ut dictum & Henricus III. clementem Damasum, Leonem IX & Victorem II. creavit. Cusp. invit. Henr. II. id quod jus duravit usq. ad Fridericum Barbarossam. Et quod Imperatoribus in ipsum pontificem Romanum, idem in etiam licebat in reliquos Episcopos & Archiepiscopos primarios, Unde Sigon. Archiepiscopi & pleriq. episcopi, inquit, à Rege ipso (nempe Otthone I.) constituebantur & amplissimis præterea beneficiis ac regalibus ornabantur, lib. 7. hist. ital. & Aven-tinus pontificem Romanum, ait, juxta atq. ceteros pontifices, monarchorum magistros ex consilii decreto, comitiis centuriati, per suffragia purpuratorum more majorum, imperatores per Germaniam, Galliam, Teutonicam, Italiam, Romanum orbem, sicut in Carolo M. observatum erat, capiebant. lib. 5. Annal. Nec tantum Imperatores pontifices creare & confirmare, verum etiam eosdem jure faciendo causa deponere solebant, ita namq. tempore Henrici Imperatoris Benedictus papa qui Stephano successit à pontificatu ejectus est & factus

& factus papa Johannes Sabienſis Epiſcopus cui nomen fuit impoſitum Sylveſter, & hic demum eſectus fuit & Benediſtus reſtitutus & iterum idem Benediſtus eſectus & pontificatus tralitus eſt. Johanni archiepiſcopo ante portam latinam cui impoſitum fuit nomen Gregorius & hic etiam ab Henrico Imperatore depoſitus & ultra montes translatus eſt, gloſ. in c. in nomine Domini. 1. diſt. 23. Et cum Johannes XII. papa inquit Anton. de Roſellis, eſet venator & totus lubricus, adeo quod meretrices publice retineret, & nonnulli Cardinalium ſcripſiſſent Otthoni imperatori & principi Saxonum, ut ſcandalo compatiens eccleſie ſanctæ dei abſq; induciis Romam. peteret, & cautè clavi debitam proviſionem impenderet, Et ex hiſ pontifex indignatus Johanni diacono Cardinali, tanquam facti huius Conſiliario naſum ſeciſet abſcindi, & alteri Johanni ſubdiacono, qui literas ſcripſit manum amputari ſeciſet; tandem monitus ab imperatore præſato & electoribus imperii, ut ſe corrigeret, non correctus à papatu eſectus eſt, hætenus Anton. de Roſell. de poteſt. Imp. & pap. part. 1. cap. 61. Johannes XII. igitur ab Ottho. eſectus, cujus exemplum Ludovicus IV. ſe imitari dicit in editto, quo Johanni XXII. pontificatum Romæ abdicat; Habemus inquit, bonorum exempla, quibus nobis licere id ſacere, quod illi ſecerunt, putamus. Ottho 1. cum populo Romano, ſacerdotum ejus tribu Johannem XXII. ex albo pontificium Romanorum obſcelera. (queſi ad flagitia XXII. comparaveris, ludus eſt) erasit, aliam paſtorem urbi & orbi impoſuit. idem alios complures imperatores, optimoſq; principes ſeciſſe, in annales & factos relatum eſt Avent. lib. 7. an Boior. Præterea ad res quoq; exteriores in Eccleſia reſerenda poteſtas congregandi aut convocandi Concilium Vel ſynodum, quam hoc jure majeſtas ſibi vendicat, & Friedericus 1. imperatori competere dicebat Radev. libro 8. & ita præcipua concilia ab imperatoribus congregata fuiſſe, legimus, ut Nicenum, Conſtantinopolitanum, Ephesineum & Calcedonenſe, quamvis hoc propter negligentiam pontificii factum, exiſtiment pontificii, quo caſu ſubſiſtente neceſſitate perviam ſcilicet requiſitionis, vel monitionis, non per viam citationis vel auctorizationis etiam Cardinales ſynodum convocare poſſe, ipſi ſtatuunt, Anton. de Roſell. de poteſt. Imp. & papa part. 3. cap. 3. ſed imperatori hoc proprio jure competere, rectius

13.

reſtius noſtrates contra diſt. 17. defendunt Andr. Oſland. in tract
papa non papa, loco 12. fol. 94. Joach. Stephan. in tr. de C6n-
cil. David Par. de jure princip. contra papam fol. 108. Joh.
Camman, diſp. de jur. Mai. 3. th. 31. Unde Henricus III. Cum
Cardinales grave ſchiſma trium paparum procuraveſſent & quidem He-
remita Imperatori ſcripſerat in hac verba:

Imperator Heinricc,
Omnipotentis vice,
Una ſunanimita
Nuſſit tribus mariti,
Diſolve connubium,
Et triſorme dubium.

Ille collecto exercitu ſe tranſtulit ad Italiam & captiſ tribus papi
ducing, Romam fecit ſynodum, & ſynodaliter omnes relegavit & ſub-
ſtituit Clementem II. & compulſit Romanos jurare ad vitandum de
cetero ſchiſmata, & quod nemo ſine conſenſu Imperatoris in papam
aſumatur, Gregor. de Heimburgin ad mon. de injuſt. uſurpat.
papar. part. 2. Hac omnia & ſimilia inter Res Eccleſie exteriores re-
ferenda, quarum cura Imperatori ut vero deſenſori eccleſie incumbit,
cujus reſpectu etiam papa ipſi ſubſeſe tenentur, Unde Grego-
rius Magnus pontifex Romanus ad Mauritium imp. 14.
Ego indignus pietatis veſtræ famulus, Et poſtea: Ego hac domini me-
is loquens, qui ſum, niſi pulvis & vermis? Et iterum: Ego juiſſioni
ſubjectus eandem legem per diverſas terrarum partes transmitto, ubiq;
ergo qua debui, exſolvi, qui & Imperatori obedientiam præavi, &
pro Deo quod ſenſi, minimè tacui, Ad quas voces alluſiſe videtur
Wenceſlaus Imp. In edicto ſuo: Noſtrum jms patronatus,
inquit ne vitium ingratiſtudini incurrerent, plures antiquitus ſum-
mi pontifices optime recognoverunt, Auguſtos Dominos appellantes, &
ei in re & nomine reverentiam, tanquam ſui patroni exhibentes. I-
demq; fatetur Pelagius papa, quando ſcribit in Epistoſa ad Chil-
debertnm Francorum Regem: Regibus nos ſubditos eſſe ſa-
ſtra ſcriptura præcipiunt. Et Gregorius Nazianzenus: Simus
inquit,

inquit, Subiecti & Deo & invicem alter alteri; & terrenis principibus. Deo propter omnia. Alter alteri propter dilectionem fraternam, principibus, propter ordinis recti conservationem. Et clarius Leo IV. ad Lotharium Imperatorem. De capitulis vel preceptis Imperialibus vestris, inquit, vestrorumq; pontificum predecessorum custodiendis, & conservandis, quantum valuimus & valemus Christo propitio & nunc & in avum nos conservaturos modis omnibus profitemur; Et si forte quis libet vobis aliter dixerit, vel dicturus fuerit, sicuti, cum pro certo mendacem, Goldast, in præfat. Monarch. S. Rom. Imp. Et ita ipsorum quoq; pontificum confessione Imperatores Domini & patroni eorum, quo manere etiam absq; impedimento pontificum vere suffragi quondam poterant, At qualis hodie status Ecclesie? Quantum nunc pontifices mutati? Ubi nunc obedientia illa Regibus debita? Ubi servus servorum pontifex Domino suo imperatori ministrare paratus est? Sed tunc temporis Ecclesia Catholica adhuc in infantia erat, adeoq; & innocens & munda, cum vero in pueritia crevit & dilatata est, in adolescentia aucta & roborata; filium devoravit suum primogenitum; id est, imperatoria potestas a Sacerdotio est assumpta & spiritualia cum temporibus commutata, auct. anon. de aetat. Eccles. c. 7. apud Goldast. in Monarch. S. Rom. Imp. Et sic hodie Administratio rerum exteriorum in Ecclesia quæ proprio jure Imperatori competit. ut dictum, usq; adeo eversa est, ut vestigium ejus rei in Ecclesia Romana nullum Imperatoribus sit relictum, qui contenti nudo titulo Advocatie, eâ sibi in capitulatione non nisi necessitatem tuenda, dignitatem pontificis & propagande religionis imponi, persuaderi passi sunt. Idq; eo magis quod hoc ipsum clarius Imperatores in juramento quod in Coronatione papali ab eis exigitur, exprimere soliti sunt; Ita namq; Carolus V. Imp. cum Bononiæ à Clemente VII. coronaretur (cujus coronationi ibidem monstrantur adhuc multa vestigia & monumenta) juravit, se pontificis dignitati perpetuum fore defensorem Sleidan. lib. 7. comm. p. 187. Cujus juramenti formula hæc fuit: Ego Carolus Romanorum Rex & brevi (Dei gratia) futurus Imperator, Caesar per Deum divumq; Petrum promitto, polliceor, testificor, atq; juro, me in posterum pro viribus, ingenio & facultatibus meis pontificis dignitati & Romana Ecclesia perpetuum

trum fore defensorem nec ullam Ecclesiastica libertati vim illaturum: sed potestatem jurisdictionem & dominationem ipsius, quoad ejus fieri potest, conservaturum ac protecturum; cujus rei testem voco Deum ipsum & hæc sancta Evangelia, Goldast. tom. 3. const. Imp. pag. 508. Auct. relat. coron. Caroli V. Henr. Cornel. Agrippa in tr. de dupl. coronat. Car. V. cap. 5. Ferdinandus quoq; Imperator per legatum pontifici significavit, se erga ipsum & sedem Romanam eo animo affectum, quo majores sui Ecclesie Romanae & omnium aliarum præcipui patroni, cultores ac defensores etiam durissimis temporibus extitissent, & obedientiam solitam præstare paratum esse, Thuan. lib. 21. histor. & tale juramentum longo ante tempora Caroli V. pontifices Imperatoribus præscribere ausi sunt, ut apparet ex c. tibi Domino dist. 63. &c. Romani inclement. de jurejur. ubi formula hæc exprimitur: promitto, spondeo, polliceor atq; juro me protectorem, procuratorem & defensorem fore summi pontifici & hujus sanctæ Ecclesie Romanae, in omnibus necessitatibus & utilitatibus suis, custodiendo & conservando possessiones honores & jura ejus, quemadmodum divino suffultus fuero adjutorio, secundum scire & posse meum et idq; juramentum tempore Otthonis I. incepisse vulgo existimant. arg. d. c. tibi Domino, dist. 63. quod tamen falsum esse, neg. Otthonem jurasse, vel ex eo constat, quod is Johannem pontificem deposuit & Leonem substituit, imo contra pontifices Otthonem ejusq; successores multa constituisse, testatur Peucer. lib. 4. in vitâ Otth. I. Ideoq; Bavonio tom. 9. Aunal. hæc juramentum à tempore Caroli M. derivat, quem jurasse licet concedamus, ipsum tamen non ad defensionem dignitatis pontificiæ, sed Ecclesie se obligasse, apparet ex formula juramenti, quæ habetur in antiquo commentario, qui ordo Romanus inscribitur: in nomine Christi spondeo atq; polliceor Ego Carolus &c. Imperator coram Deo & beato Petro Apostolo, me protectorem ac defensorem fore hujus sanctæ Romanæ Ecclesie in omnibus utilitatibus, quatenus divino fultus fuero adjutorio, prout sciero, poterog. Idemq; & non aliud Ludovicum aliosq; Imperatores ex familiâ Carolina jurasse conjecturare licet. Unde alii ad tempora Conradi Imperatoris recurrunt, eumq; primum & postea successores ejus hoc juramentum præstitisse putant, quod etsi verum, ab initio tamen non tale extitisse sed tempore subsequenti Imper. magis magisq; autum fuisse: probabile est ex eo, quod in coronatione

16.

C

Henric

- Henrici V. pontifex ab ipso non tam defensionem pontificia dignitatis quam pacem petebat, cum enim pontifex in celebratione missæ, inquit Cuspinian. divinum Christi corpus consecrasset, particulam manu suâ Imperatori in verbis dedit: Domine imperator: Hoc corpus domini natum ex Maria virgine passum in cruce pro nobis, sicut Sancta & apostolica tenet Ecclesia, damus tibi in confirmationem vera pacis inter me & te, in vita Henr. V. Quicquid sit, origo hujus juramenti an vetustior an recentior: non contenti pontifices eò audacia progressi fuere, ut sese Dominos & seniores fecerint Imperatorum qui ut Vasalli ab ipsis Imperium petere ac accipere necesse habeant, quemadmodum Bellarminus aliq; adulatores pontificis disputant, jurum divini hoc esse, ut pontifex Romanus & instituere Reges quos velit, & quos velit, deponere possit, ita namq; 1. juramentum hoc quin existat fidelitatis à retrò Romanis principibus non fuisse hesitatum, inquit Clemens V. Et postea Nos premisis & aliis rationibus, ne quis in Romanum assumptus principem vel in posterum assumendus, an juramenta hujusmodi per dictum II. Imperatorem præstita, & per successores ipsius in futurum præstanta fidelitatis existant, in dubitationem deducere audeat, vel super his contrarium asserere veritati, auctoritate apostolicâ de fratrum nostrorum consilio declaramus, illa juramenta prædicta fidelitatis existere & censi debere. in c. Romani. Clement. de jure jur. Unde Concl. Aurel. in persona pontificis ad imperatorem, si ex more majorum, Srenisime fili, inquit, tuâ sponte & integerrimo corde paratum te offers ad præstandum nobis fidelitatis juramentum, secundum litteras Imperiales Anrea bullâ munitas & in Romana Ecclesia archivum diligenter repositas, accede huc & coronam Imperialem tuo capiti imponere non tardabimus, in diadem Imp. Imperator igitur si juramentum præstat fidelitatis pontifici, utiq; ipsius est Vasallus ab eoz Imperium tenet, arg. tit. 3. 4. & 7. F. 2. id quod etiam confirmant littere Hadriani IV. ad Imperatorem Fridericum I. ubi inter alia hæc verba habentur: Was soll ich sagen von der trewe / die du S. Peter vnd vns versprochen hast / vnd geschworen / wie du die behaltest? & in fine? Was soll ich sagen? Kehre wieder / Kehre wieder / das rahten wir dir / damit du nicht das jenige so du von vns empfangen hast / wie du umbr verlorest: apud Frieder. Hordilebern / von Ursachen des Teutschen

Teutschen Kriegeres lib. 1. cap. 47. pag. 513. Henning. Arnif. de transl. Imper. Roman. n. 34. Seldus ad Ferdinandum Imper. cons. von jhrer Käpf. May. Wahl/ vnd Hohelt pag. 99. *Quin etiam Imperatores a pontifice habere Imperium*, idem Hadrianus testatur in Epistola quadam ad tres Electores Ecclesiasticos, hisce verbis, Romanorum Imperium translatum est ad Alemannos, ut Rex Teutonicorum non antequam ab Apostolo coronaretur, imperator vocaretur: Ante Consecrationem Rex est, post Imperator: Unde igitur habet imperium nisi a nobis. Ex electione principum suorum habet nomen Regis: Ex consecratione nostra habet nomen Imperatoris, & Augusti & Caesaris, Ergo per nos imperat Bratum. fulmen. pag. 80. Laurentius von Weissen apud Frieder. Achill. in orat. pro Italiâ. 2 Hocq; magis verum, si credamus Bellarmino ejusq; asseclis, translationem Imperii à Grecis ad germanos à Leone pontifice in personâ Caroli M. factam esse, in enim sex proponit titulos, quibus Imperium Occidentale Imperator Carolus XI. ad se transferre potuerit, Nempe I. jure belli. II. immediate à Deo. III. jure successionis hereditaria: IV. Autore S. P. C. R. V. Consensu Imperatoris greci sive Constantinopolitani aut Orientalis. VI. jussu auctoritate & confirmatione pontifici Romani. Non autem prioribus quinq; sed solo titulo sexto id factum esse autumat, in lib. 1. de transl. Imp. id quod etiam Electores ipsi in instrumento quodam publico, quod Romæ conservatur in arce S. Angeli ingenue consentunt, ejus instrumenti particulam recenset Bellarm. lib. 1. de transl. imp. c. p. 2. §. alterum est membrum. Huic accedit. 3. Coronatio papalis, quæ Imperatorem facit. Electio siquidem juxta tradita pontificiorum jus Imperatori designato, sed inefficax & sicut gladium in vagina reconditam tribuit, at ut eum educere ac perstringere possit, è sola pontificis auctoritate approbationeq; proficiscitur Hier. Balbus, Episc. Gurgens. ad Carol. V. de coronat. pag. 35. Petrus de Andlo lib. 2. c. 5. de Rom. imp. in f. Ut sic Casarea majestas sit Serra per se iners & inutile instrumentum nisi trahatur à papâ. Rev. Dn. Meissn. de regim Ecclesiast. p. 267. Quâ de causâ nonnulli Scriptores Henricum Aucupem inter Imperatores referre nolunt, quod Coronationem à pontifice non petierit. Cuspin. in Vita Henrici III. Derohalben

patricialem disensionem strenue adjuvit & promovit, ita ut pater
 captus & arctissima custodie mancipatus in monasterium omni Impe-
 riali dignitate Spoliatus detruderetur. Hutter. in actione in Jacob.
 Gretser de munif. princip. in sed. Roman. cap. 4. Ejusmodi quo
 pontifices mundi thesauros collegerunt, ut teste Marfilio Ficino
 Johannes 22. in paratâ pecunia 250. aurî tonnas in thesauri habu-
 it. Et legatus Archiepiscopi Magdeburgensis scribit, circa Annus
 Christi 1436. tempore Concilii basileensis Martino V. pontifice ex
 Gallia novies centena millia coronatorum Romam perlata esse; idq;
 se ex ore Lugdunensis Episcopi audivisse refert. Hutt. in aâ. in-
 Gretser. de munif. Imp. in sed. Rom. cap. 1. Nullo nimirum
 jure pontifex Imperatorem Vasallum, Imperium feudum vocat, nec
 reverentiam & fidem vasallagicam Imperator pontifici debet. Nullo
 jure potestatem in Reges & principes sibi sumit pontifex, ut multi
 demonstrat. Defensor pacis ad Imperatorem Ludovicum part. 2.
 cap. 3. & 4. Quemsecuti & alii, quos impulit pontificum audacia
 & impudentia, cum ad vindicandum imperii decus & nervos, cum
 ad eludendam vim fulminum pontificiorum. Vid. Friederich Horle-
 der / von Ursachen des Teutschen Krieges. lib. 1. cap. 47. Auch.
 papatus Romani Wolff. lect. memor. cent. 16. Georg. Rölde-
 rer. von Höch apud Frieder. Achill. in orat. contra Ital. Luth.
 tom. Witteb. 12. tit. von der Gewalt vñnd Obrigkeit des Pabst
 & in Eischreden cap. 33. von den Antichrist vñnd Pabst zu Röhm.
 Sane si ulla potestas pontifici jure etiam divino in Reges compereret,
 hanc quoq; in Reges Orientales haberet, cum de nulla coisset exce-
 ptione. At hoc ipsum est contra Palcam Constantini in qua Constan-
 tinus Orientale Imperium retinuit, cujus tamen auctoritas apud pon-
 tificios Magna. Seldus Vicecancellarius. Imperii inbedensin ad
 Imp. Ferdinand. von ihrer Käys. May. Wahl vñnd Hebeiz.
 Et si respiciam ad originem, hujus potestatis Imperatorie dignitatis
 & majestas fuit antequam etiam papatus esset in rerum natura quia
 Imp. Julius ante Christum vixit & Christus sub Cesare Augusto natus, sub
 Tiberio passus cujus successor fuit Cajo Caligula, deinde secundo anno Claudii
 Caesaris

Cæsaris papatus cepit, & tamē principes isti & si à pontifice suam potestatem non habuerunt, legitimi fuerunt, adeo ut etiam Augusto Christus dederit Vestigal. Imo quod Christus nec acceperit nec habuerit non solum executionem Domini & Regni, sed nec auctoritatem vel potestatem ullius Regni temporalis ipse probat Bellarm. lib. 5. de pontif. Rom. c. 4. à quo ergo hoc jus obtinet pontifex qui se Christi-jactitat Vicarium Et quorsum istud Apostoli: Nemo militans Deo implicet se negotiis secularibus. Ubi Bellarum. nimis stricte negotia secularia interpretatur curam parandi victus, negotiationes & mercimonias, seu nimiam sollicitudinem circa victum corporalem, dict. lib. 5. de pontif. Rom. c. 10. Et divinatorie Alexander Raudensis illum locum restringit ad Ecclesiam saltexi nascentem, & ad loca in quibus fides incipit agere radices: in tr. de Anal. & æquivocat. lib. 1. c. 37. n. 47. Ne-
 10. g, etiam 1. juramentum, quod præstitit quondam Imperator papa, fuit fidelitatis iuramentum quicquid etiam dicat Clemens V. in Clem. Romani de jure jur. id quod Henricus Luzelburgicus convocatis tabellionibus publice negavit se fecisse, testatus nulli mortalium ad fidelitatem se obligatum esse, nec in fidelitatem cujusquam jurasse. Goldast. in replicat. pro Imp. contra Gretser. c. 16. Sed juravit Imperator pontifici & Ecclesie tantum protectionem & defensionem. Georg. Rölderer von Höch. dict. orat. contra Hall. Aliud vero est protectionem aliud fidelitatem jurare: Unde Ludovici IV. tempore Status Imperii Francofordia congregati, ut scribit Cuspin. expresse decreverunt, id juramentum non esse fidelitatis, sed obsequii & defensionis, nec quod Ecclesiam Romanam operari majoritatem in temporalibus: Hinc etiam geldus ad Ferdinandum imp. scribit. Dann denselben Aldt thut ein Keyser anders / den ein Obrister Voigt vnd Schirmherr der Römischen Kirchen / wie dann wohl etwa in einem wenigern Fall etliche Fürsten / vnd anderewenigere Stände / des Reichs / etlicher besonderer Clöster vnd Gottesheuser Schutzherrn oder Rastens voigt sein / mag sich auch wohl begeben / das sie solches ihres Schadens halben zu Zeiten pflichte zuchimpflegen / vnd sein doch sonst derselbigen Alditer mitnichten Vnterthan. Folget also gar nicht / das von solchen Keyserlichen Aldes wegen der Pabst in Weltlichen Sachen vber den Keyser / oder auch das Keyserthumb / wie vielleicht etliche

2elliche vermehren wollen / der Römischen Kirchen Leben sey. dict.
 loco. Hoc, ipsum maxime confirmat, quod in fidelitatis formā non
 promittatur Domino à Vasallo protectio & procuratio, quæ potius par-
 tes sunt Domini, ita Gerson, in tract. ne princ. decip. Quemad-
 modum subditi debent fidem, subsidium & servitium Domino: Sic
 Dominus subditis suis fidem & protectionem, qui a Vasallus liberto &
 Dominus, feudi patrono equiparatur. Schrad. de feud. part. 6. cap.
 7. n. 10. Menoch. de arbitr. jud. quæst. lib. 2. cent. 2. cas. 182. n. 8.
 Neg. Rex Galliarum Vasallus est Archiepiscopi Remensis, cui tamen
 antiquitus, priusquam ad Coronationem admitteretur, tale presta-
 bat juramentum, prout ex Archivo vetusto refert Arniseus de ma-
 jest. cap. 5. Ego N. Dei gratia, mox futurus: Rex Francorum in die
 ordinationis meæ coram Deo & sanctis ejus polliceor, quod servabo pri-
 vilegia canonica, justitiam & jus unicuique prelato debitum, vosque de-
 fendam Deo juvante quantum potero, quemadmodum Rex ex officio
 in suo regno defendere debet unumquemque Episcopum & Ecclesiam, & ad-
 ministrabo populo justitiam & leges, uti jus postulat, Idemque promissit
 Wilhelmus I. Rex Angliæ Archiepiscopo Eboracensi: se defensurum
 Ecclesiam ejusque præfides, gubernaturum populum in justitia & rectis
 legibus Henning. Arnis. de translat. Imper. n. 34. Idem promit-
 tit Imperator in Coronatione principibus imperii. Adam. & Nicol.
 Heyden. in hist. inaug. Maximil. II. Henning. Göden de elect.
 Reg. Rom. c. 8. Casp. Ens de elect. & in augur. Reg. Roman. c. 4.
 Georg. Sabin. in hist. de elect. & coron. Caroli V. Erögne hi
 sunt Vasalli suorum subditorum, quia promittunt eis jurium suorum
 conservationem & defensionem? Neg. juramentum in c. tibi Domi-
 no dist. 63. omnes respicit Imperatores, sed personale est, & de cer-
 tis dubiis conceptum, quæ tum vertebantur inter Ottonem & Johan-
 nem cum ille hunc in patrocinium contra Berengarium reciperet. Wa-
 remund, ab Erenberg. de regni subsid. c. 2. n. 51. Cujac. ad c. un.
 §. interpres ad f. de nova form. fidelit. tantum itaque abest, Impe-
 ratorem Vasallum esse pontificis, ut etiam electores in Comitibus Ele-
 ctoralibus Römensibus decreverint, Imperatorem hoc juramentum præ-
 stare obligatum non esse. Georg. Sigism. Seld. ad Imp. Ferdin. ren-

Ignor. Augst. May. Wahl vnnnd Hohelt. objicit quidem Hadrianus IV. Friderico I. fidelitatem semel B. petro promissum, Et Imperatores à pontificibus habere Imperium, ait idem Adrianus: Sed quid ad hoc Otto V Vitelspachius Comes? in cum ab Hadriano scriptum intelligeret, Imperatorem accepisse Imperium à manu pape ut beneficium, vix se continuit, quin legato in oculos involaret, Georg. Rödeder von Höch apud Frider. Achill. in orat. contra ital. Michael Sachsse in Chron. de vita Friderici I. Quid ad hoc principes imperii? Ad quos sibi amiciores cum scriberet Adrianus, ut iratum Imperatorem sibi placarent, uno ore responderunt: Hac verba insolita & inaudita (dum Imperium beneficium appellaverat) approbare nec audemus nec possumus. Quid ad hoc ipse Fridericus? Audacter hic respondit: Se coronam nemini acceptam referre excepto Deo & principibus germania. Raddev. lib. 1. c. 10. Carol. Sigon. lib. 9. histor. italicar. Ideoq; Hadrianus, ut Imperatorem placaret, se excusat postea, & literas quibus antea ad Fridericum scripserat: Contulimus tibi imperiali Corone insignia tanquam beneficium, ita explicat: Hoc verbo: Contulimus, inquit, nihil aliud intelleximus, quam imposuimus, Beneficium autem volumus accipi pro feudo, sed pro bono facto, quam significationem vocabulum habuit à primâ institutione. Sigon. lib. 12. histor. ital. Et II. tantum abest, ut concedamus Bellarmino, solo titulo sexto. 21. nempe jussu, autoritate & confirmatione pontifici Romani, imperium Occidentale in Carolum M. translatum, ut etiam istum titulum illegitimum, imò plane nullum esse, existimemus, quamvis immediate Carolum hoc imperium accepisse, cum eodem libenter negamus & Et quoad jus successionis hereditariae, constat Pipinum patrem Caroli ad defensionem urbi Rome & Italiae contra Longobardos semel vocatum, nonnihil juris sui reliquisse posteris. Alias tribus reliquis titulis, jure belli, autore. S. P. Q. R. Et consensu Imperatoris Orientalis Carolum Occidentale Imperium acquisivisse cum historicis omnino statuimus. Duabus enim in Italiâ factionibus exortis Longobardicâ & Imperiali, quibus cum multu annis misera Italia vexata fuisset propterea prevalentibus Longobardorum armis, Ravennâq; cum omni Exarchatu ab ipsis captâ, univrsam ferè Italiâ, reliquis etiam Imperatori constanti-

constantinopolitani praefidii pulsus, sui iurii fecerunt, In quâ calamitate publicâ cum Imperatores Orientis omnem Italiam tanquam vacuum possessionem reliquissent, Romani sibi ipsis relictis, ut Longobardorum Dominatum frangerent, ad Pipini primatum, patris Caroli M. non etiam ipsius Caroli auxilium confugerunt, quod Carolus ita praefecit, ut Italia fere omnia, exactis Longobardis, ipsorumq. Rege Desiderio capto, in Francorum potestatem devenerit, & ita confirmato fure illo, quod bello Longobardico acquisierat, Romani principibus ipsi submittentibus, Carolus M. partem hanc occidentalis Imperii simul jure belli & S. P. Q. R. bonâ & gratiâ & voluntate acquisivit. Sigeb. in chron. anno. 801. Aventin. lib. 4. annal. Haimonst. in replicat contra Gretler. c. 10. & historici passim. Hæc accedit titulus tertius, Consecutus nimirum imperatorum Orientalium, ita enim Onuphrius Panvinius! Haud ita multo post, inquit, Irene Augusta imperio deturbata, atq. in insulam relegata, Nicephorus Orientis imperium occupavit, inter quem & Carolus M. amicitia & pax his legibus & conditionibus facta, ut ambo fratres, ambo imperatores, more majorum ambo Augusti dicerentur: Occidentis quidem Carolus M. Orientis vero Nicephorus, utriusq. imperii terminus esset urbs libera Venetorum de Comit. imper. part. 1. p. 4. hisce ergo ritibus solum, non etiam jussu & auctoritate pontificis Carolus M. imperium acquisivit, Quid quod etiam Irene imperatricis Constantinopolitana conjugium per legatos ambuisse dicatur, ut Coniunctis etiam jure Orientem cum occidente conjungeret, at tale ipsi tentare minime fuisset integrum, siquidem opinatus fuisset, solo pontificis Romani natu transferri vel in se vel in aliam potuisse Romanam imperiam. Hutter in act. in Jacob. Gretser. de imp. Reg. & princip. munif. c. 4. Seld. ad imp. Ferd. non sicut S. P. Q. R. Wahl und Sohels Quamvis non negimus, Romani pontificis consensum atq. voluntatem conjunctam fuisse cum S. P. Q. R. procerumq. Italicorum voluntate. Avent. lib. 4. annal. Onuphr. Panvin. dict. c. 4. Lupold. de Baber. b. de jur. imp. c. 14. sicut nec illud, Carolū M. Romæ a Leone papā coronatum & publice Augustum proclamatum fuisse

Panvin. d. e. 4. Johan. Garsen. in orat. de coronat. pontif. elect. Rom. Imp. quod tamen post electionem S. P. Q. R. demum factum, ad instantiam nempe populi, pontifex namq. populi Romani scito. precibusq. inquit Platin. Carolum Imperatorem Romanorum declaratum, diademate, vetusto Imperatorum gestamine capiti, coronavit. in vit. Leon. 3. ita ut populus per manus Leonis pontifici videatur ipsum coronasse, Sigebertus in chron. Anno. 801. Naocl. gen. 26. Ex quibus manifestum, auctoritate pape imperium in Carolum M. non fuisse translatum, quin potius pontificem se Imperatori submisisse, Leo enim mox ut electus fuit in papam, per Legatos suos claves confessionis S. Petri ac vexillum urbis Rome cum aliis muneribus Carolo Regi misit, rogavirq. ut aliquem de suis optimatibus Romam mitteret; qui populum Romanum ad suam scilicet Imperatoris, non pontifici ut vult Bellarm. lib. 1. de translat. Imp. c. 13. fidem, atq. subjectionem per sacramenta confirmaret. Aut annali franc. sub Anno 796. Id quod fuit extrema subjectionis testimonium; Male enim Bellarm. claves interpretatur preciosas quasdam thecas, quibus reliquiarum fragmenta, puta signum Dominice crucis, Capilli Johannis Baptista, rasura catenarum S. Petri, aut aliquid aliud generis ejusdem servabatur, & illi, quos summo munere afficere volebant pontifices, mittebatur, dict. c. 13. §. 11. Utq. Carolus M. possessionem ita etiam jure ipsum Imperii Occidentalis absq. jussu & auctoritate pontificis obtinuit, falsum enim est Bellarm. dum docet, possessionem quidem Imperii Occidentalis armis acquisivisse & retinuisse Carolum, jure vero ipsum, quod Græcus Imperator in provincias occidentalis Imperii habeat, nec non titulos honores ac dignitates Augustorum à Leone pontificia Carolo imperitis, eaq. communicatione factum esse, ut illa ipsa que jam habebat, non tantum ut Rex aut patritius, sed ut verus Imperator & Augustus retineret, lib. 1. de translat. Imper. cap. 7. Nam Imperium ipsum Occidentale, non saltem vero possessionem S. P. Q. R. in Carolum transulisse testantur historici, Coronatio quoq. pontifici, quam rectio obiciunt Canoniste, nihil operatur ad amplitudinem Imperatori conciliandum, Nicol. Berthus de pact. famill. illustr. pag. 225. Herm. Kirch. de Republ. disp. 2. auct. 2. Aut anen. de statu polir.

polit. lib. 4. disc. 10. Neq; enim imperium aut potestatem administrandi Rex Romanorum accipit ex Coronatione, sed potius ex principum electione: Lupold. de Bebenburg. Episc. Babenberg. de jurib. Reg. & imp. Rom. c. 5. Thom. Michael. de jurisdict. concl. 3. Hieron. Balbus de coronat. quæst. An ex sola elect. plen. jur. Imp. consequatur pag. 35. Ventur. de Valent. in parth. litig. lib. 1. c. 6. 11. 12. 13. Johann. Wolff. lect. memor. cent. 16. pag. 216. uther. in Elschreden cap. 33. pag. mihi 269. Alias efficiemus, Regibus quoq; aliis à Regnorum Archiepiscopis vel Episcopis Regna dari, quia coronam in imponunt. Sic Christierno III. Regi danorum Anno 1537. Johannes Burgenhagius VVittebergensis Ecclesiastes Christiano IV. Petrus Gunsdorff Episcopus Selandia, Sigismundo Polonorum Regi, Archiepiscopus Cresnensis coronam imposuit. Bohemorum Reges Archiepiscopi Pragenses & ante 300. annos Archiepiscopi Moguntini cum nondum ceperat Archiepiscopatus Pragensis. Vicecancell. Imper. Georg. Sigism. Seld. ad Ferd. imp. von ihrer Kays. May. und Hoheit Gallorum Reges Archiepiscopi Rhenenses Sleidan. lib. 19. comm. coronare solent. Nec tamen eosdem Regibus suis regna conferre dicendum erit: Sic in populo Israëlitis Propheta Reges inungebant, nec tamen à prophetis tributum Regibus israeliticis Regnum existimare licebit: Sola itaq; electio Imperatorem facit, unde Electores Anno 1338. in comitiis electoralibus Rhemensibus decreverunt, statim post Electionem, Regem Romanorum Imperatorem appellandum. Georg. Sigism. Seldus dict. conf. Et cum Clemens VI. pontifex postulaverat, ne Ludovicus IV. Imp. ante coronationem titulo Imperatorio uteretur, Academie parisiensis & Bononiensis hoc postulatum pontifici iniquum judicaverunt, Avent. lib. 7. annal. Hinc quando Electores coronari voluerunt Imperatorem à pontifice, non confirmationem sed tantam consecrationem petierunt, ut constat ex. literis Electorum commendatis datis Rudolpho, Adolpho. Alberto, quas vidisse ait Lupoldus de Bebenburg. de jur. Impi. cap. 8. Idq; ipsum jure Aureæ Bulle præclare confirmatum tit. 2. von der Wahl/ etnes Römischen Königes/ & consuetudine munitum, moribusq; receptum, ut ipso electionis jure, qui electus est, summam potestatem consequatur

Paurmeiß. de juridict. Imp. Rom. lib. 2. cap. 4. a. 5. Et ante
 Bullam idem Ludovici Bavari constitutione expresse sancitum: das
 ein Kaysers/so von grössern oder bessern theil der Churfürsten erweh-
 let wird/ soll aus Krafft der Wahlgewalt haben zu Regieren/
 vnd muß nicht den pabst fragen (wie vorhin geschah) ob es ihm
 gefiele oder nicht/ dann das ist nicht kommen aus Göttlichen Recht
 oder aus Alter Ordnung der Väter/ sondern die pabste haben sich
 selbstn dahin gedungen/ vnd seind auch zum theil dahin geführt
 worden/ durch enlicher Schmeicheler Liebkosser: *Hujus consti-*
tutionis mentionem faciunt Münster in Cosmog. lib. 3. von Teutsch-
lande/ 24. pag. 476. Friederich Horteleder von Ursachen des Teut-
schen Krieges Caroli V. lib. 1. cap. 47. pag. 512. Hieron. Balbus
de coronat. pag. 39. Georg. Rölderer von Höch apud Frid. Achill,
in orat. contra Ital. pag. 618. Matth. Sephan. de jurisd. Imper,
Roman. lib. 2. part. 1. cap. 1. n. 124. Neg. coronatio Papali nullo jure,
aut patrum ordinatione sed blanda assentatione & Romanorum pon-
tificum spontanea ingressione provenit. Joh. Garfen. dict. orat. de co-
ronat. pontif. Voluerunt enim Romanorum principum quidam inquit
Marcellius de padua circa tempora Constantini ex superflua quadam de-
votione electionem de se factam amicabilem significare Romanis ponti-
ficibus. ut in eorum personā Christo singularem reverentiam exhibentes
ab eo per pontificum intercessionem. ampliorē benedictionem & gra-
tiam ad suum gubernandum imperium obtinerent. in defensor. pacis.
c. 26. Ex qua reverentiā Episcopi Romanorum induxerunt abusum.
confirmationem nempe predicta electionis. Panvin. de Comit. Imp.
part. 1. c. 5 Joh. Garf. dict. orat. Itg. innuit Georg. Sig. feldus.
quando scribit: Darumß so weis ich mich nicht zu berichten/ das durch
solche päbstliche Krönung/ einen erwählten Römischen Kaysers/
eine weitere Gerechtigkeit weder er vor hin hat zuwächst/ oder ged-
gehen werde. Mochte wol war sein (wie unsere Rechtsgelehrten
daraon schreiben/) weil insonderheit die Allen ihren Christlichen
Eifer nach gern alle grosse dinge mit Gott dem Herrn angefangen/
so hat ein Römischer Kaysers/ als das Oberste welche Haupt & bl-
len Gesalbte sein vnd consecrirt werden; im Bedenken ad Feid.
liap. Von ihrer Kays. May. Wahl vnd Hoheit. pag. 57.
hinc Casares quidam Coronam a pontificibus acceptare voluerunt.

Sic Henricus Auceps invitatus à pontifice ad Coronam Imperii suscipien-
 dam respondit : Sibi sufficere, quod ex gratia Dei sit Rex Romanus
 & quod Germaniam ab infidelium incursione defendat. Seldus dict.
 consilio. Nihil ergo novijuri electo tribuit Coronatio papali cui si
 ortum Imperatoris attribueret libeat, in classem Imperatorem non reso-
 rendus erit Rudolphus I. quia principibus quaesitus, Cur non Romanus
 pro Imperiali Corona peteret, talem in apologum reddidit : Quon-
 dam, inquit, omnes fera à Rege animantium, in altum quendam mon-
 tem, specubus et antris concavum accersebantur : Venerant Cicures,
 venerant fera plerèq; omnes. Salax vulpes antro quidem proxima sed
 priusquam ingrederetur, montis profunditatem, animantium reditum
 praestolabatur, cum autem paucissima egrederentur : Neq; ego, inquit
 ingrediar, fortè in illarum numero, quae intus manent, connume-
 rarer, non harum, quae egredientur. innere volenti, plures quidem
 Caesares Italiam ingredi, sed paucos cum suo & patria commodo felici-
 ter redire, Mansit ergo in Germaniâ, nec à pontifice fuit coronatus
 Cuspinian in vita Rudolphi I. Neq; coronatus est Maximil. XI.
 Nec Ferdinandus Nec Maximilianus II. Nec Rudolphus II. Nec D.
 Matthias, qui tamen omnes & singuli à toto mundo pro Imperatoria
 bus culti & etiamnum habentur, Matth. Stephan. de jurisdict.
 Imp. Rom. lib. 2. patt. 1. n. 143. Sixtin. de regal. lib. 1. cap. 4.
 n. 14. Georg. Saurmannus in orat. de vita & obitu Imp. Ma-
 ximil. 1. Johan. Cyriacus Bayoin Belhem & Wartenburg. in
 orat. de Maximil. II. Imp. apud Kirch. in eur. Imp. Reges A-
 non. Ictus Westph. de jur. princip. concl. 12. Ut vana
 haec usq; eorum augurium non fuisse appareat, qui, cum in Coronatio-
 ne pontificia, Caroli V. Imp. Bononia celebrata, pons ingens, su-
 per quem ingrediebantur templum, corrueret, rem in Omen ver-
 tentes ex confractio ponte nullum deinceps alium Imperatorem corona-
 rum iri vaticinari ausi fuerunt. Henr. Corn. Agrippa de dupli-
 ci coronat. Caroli V. e. 15. Et haec aliquomodo latius repetere,
 placuit, jam ad membrum praesens capitulationis revenia-
 mur, quod adeò sanctum visum fuit Ferdinando Impe-
 ratori, ut ad instantiam quorundam statum Imperii istud
 nullo

nullo modo mutari voluerit, ut scribit Seldus: Wie den auß dem
erscheinet / das eben auff den Nehesten Tag zu Frankfurt / da von
etlichen ansehnlichen Ständen endering in der obligation so E. Ma.
den Churfürsten gegeben / des Römischen Stuels halben gesacht
werden wölle / E. May. nicht allein denselben sich zum höchsten
wieder setzet / sondern auch mit Mäye erhalten / das es dissals bey
der alten Form gelassen worden / in Consil. ad imp. Ferd. von der
Röm. May. Wahl vnd Hochte. in capitulationibus tamen subsequen-
tium Imp. Maximiliani II. Rudolphi II. & D. Marthiae principes Ec-
lectores seculares articulo huic restrictionem hanc addi obtinuerunt:
Gleichwol so viel diesen auch Nachfolgenden Articul Gegenwer-
tiger obligation, vers. Das sollen vnd wollen wir mit ihrer der Chur-
fürsten &c. belanget / haben vorgemelte unsere Liebe Oheim die
Welliche Churfürsten sich außdrücklich gegen vns erkläret / was das
selbstn von dem Stuel zu Rom auch der päpstlichen Heiligkeit
vermeldung geschicht / das J. L. darein nicht bewilligen / noch vns
damit verbunden haben wölle. Goldast. in polit. Imp. part. 12. Seld.
dict. Conf. pag. 91. ut gloss. Idq. propterea, quod principes Electo-
res non solum animadvertabant, per insertionem huius clause liber-
tati Imperii maximum prejudicium inferri, dum Imp. vigore istius
res suas repetere, & pontifices injustos possessores indein desicere per-
petuo prohiberentur. Sed & videbatur hac clausula adversari trans-
actioni passaviensi, quae utriusq. Religionis Catholicae & reformatae ex-
ercitium permittit, cum esset & dignitate pontificis, ut reformatae
religio funditus extirpetur: Ideoq. pontifex inter alias conditiones has
quoq. Ferdinando Imperatori proposuit. Er solle die inquisition,
die ihre Heiligkeit selbst Verordnen wölle / in gansen Reich /
sonderlich aber in seinen Erblanden anrichten / vnd noch derselbi-
gen die Ecclesias reformiren, It: Er solle sich unterstehen / alle Luth-
erische Fürsten vnd Stände / entweder mit Güte oder mit Ge-
walt / vnd scharffe des Schwerts / zu dem gehorsamb des Röm-
schen Stuels zubringen / apud Goldast. von der Teutschen politis-
chen Reichshändeln / p. 5. sub tit. Conditiones Ferdinando
Imp. antequam coronaretur a pontifice propositae. Quibus &
si ab initio Imperator assentiri videbatur, ita namq. respondebat: Das
er die election von den Lutherischen Churfürsten angenommen / has
be er nicht alleine für sein selbst eigen Person gethan / auch nicht
vmb seines Tuzes willen / sondern allein wegen der Wolsahrt der
Römischen

Römischen Kirchen/ den er per juramentum affirmieren könne und möge/ das er solches allein darumb gethan/ ut possit castigare hereticos principes, Goldast. diēt. loco & hoc fortassis, ut morosum pontificem placaret, per ea quæ tradit Thuan. hist. lib. 21. tantum tamen absuit, ut hoc in effectum deduceret, ut etiam ex informatione Vice Cancellarii Sigism Seldi permittendo reformatæ Religionis liberum exercitium contra juramentum præstitum se non agere existimaverit, & verè, cum juraverat se defensurum & conservaturum pontificem & Ecclesiam catholicam, non simpliciter, Sed pro posse juxta c. 1. §. porro in clem. de jurejur. At verò cum iuiperatorium sit officium, pacem, tranquillitatem & salutem Imperii conservare, in viribus non videbatur esse, quod cum detrimento Imperii conjunctum, erat, hoc autem præsentissimum fuisse, cum eo tempore Martem spirabant, si pax Religionis adinventâ non fuisset, Et ita Seldus ad Ferdinandum, Derowegen dann / inquit E. May. des herrlichen Eydes halben allerdinge verbunden/ Und weil die päpstliche consulenten selbst bekennen/ das dem Aidt, so E. May. geschworen haben soll/ die wort pro posse zugesetzt/ wie den dieselben auch an dem Orte/ da solch jurament referret wird/ nemlich in clem. 1. §. porro de jurejur. ausdrücklich vermeldet/ So folget aus aberzehlten/ das E. May. des Meyneydes weder quoad ælum noch quoad effectum mit Grunde nicht kan beschädiget werden/ in consilio

wieder des Pabst unbillicher anmassen

pag. 77.

CAP. III.

DE JURIVM AC PRIVILEGIORUM CONFIRMATIONE.

1. Leges ad certum tempus latæ Reipublicæ nocent.
2. Imperator Antecessorum leges servare tenetur.

I

3. An

3. An leges ferri queant tales quæ nunquam revocentur?
4. Imperator hodiê non nisi consensu statuum leges fert
universales.
5. In capitulatione confirmatur quoq;
Aurea Bulla.
6. Electio ducis qualis apud
Venetos.
7. Leges Electionis pontificis
Romani.
8. Quis finis Aureæ Bullæ.
9. In quo loco aurea bulla promulgata.
10. Unde vocetur Aurea Bulla.
11. Imperator an possit mutare Auream Bullam.
12. Non in omnibus Aurea Bulla strictè observatur.
13. Imperator confirmat in capitulatione pacem publicam.
14. Ganerbinatus unde trahat
originem.
15. In

15. In capitulatione confirmatur quoq;
pax Religionis.
16. Hispanicæ inquisitionis quæ causa
& finis.
17. Magistratus subditos ad religionem
cogere non debet. 19.
18. Laniena Luteniana qualis fuerit.
20. Pax Religionis promulgata.
21. Libertas Religionis in Gallia Hol-
landia & Imperio Turcico quid
profecerit.
22. An consensus papæ ad pacem Re-
ligionis promulgandam fuerit
necessarius.
23. Sponte non coactus Cæsar cum sta-
tibus iniit pactum Religionis.
24. Concilio Tridentino an pax Reli-
gionis sublata.
25. An Imperator ex plenariâ pote-
state paci Religionis possit con-
travenire.

26. An emblemata papisticum: Hereticis fidem non esse servandam, tollat pacem Religionis.
27. Quomodo convenient jura Episcopalia & administratio politicâ in unâ eademq; persona.
28. Imperator in Capitulatione jura ac privilegia principum confirmat.
29. Episcopi quoq; Regalia & jura territorialia habent.
30. Civitates quoq; Imperiales Regalia habent.
31. Electores multa habent privilegia specialia.
32. An privilegiorum confirmatio sit necessitatis?
33. Successor antecessoris pacta servare tenetur.

Reipublica inter est ne crebris Legum mutationibus jus incertum reddatur quod qui ambulatorios magistratus improbant, obicere solent: Novum Regem novam Legem esse, & Liv. ait lib. 5. Omnia repente mutaverat, Imperator mutatus. Unde Romani, apud quos pratoris

prætoris editum à principio nibil erat nisi lex annua Cic. in 3. Verrum tam à versis editis sese nuquo destruentibus Respublica gravaretur: nec de jure quinquam certus esse posset, prætoribus illud pro libitu mutantibus, constituerunt, ut prætores ex edictis perpetuis jus dicerent, Dion lib. 36. Sæpissime autem leges mutantur cum principibus. Duan. ad tit. de const. princip. cap. 1. Sicut Pompejus datus Lucullo Successor omnia ejus acta non tam publicæ utilitatis causa, quam ex odio & invidia antecessoris irrita fecit. Plut. in Lucull. In Anglia sanè Eduardus IV. revocavit omnia statuta Henrici VI. quæ primo anno Imperii sui ab illo facta erant, & cum Henricus postea ex carcere liberatus sceptrum recuperasset, eodem stylo persodit, quicquid ab Eduardo gestum erat. Robertus itidem Brusius Scotorum Rex, cum Regnum Angliæ vicissim eripuisse, Ballioli acta irrita habuit. Henning. Arals. de majest. cap. 7. n. 5. Hoc ergo ne faciat Imperator in Imperio Romano-Germanico sanctè promittere tenetur. Ita namq. Imp. Carolus V. primo statim capite renunciavit libertati mutandarum legum. Sleid. lib. 1. & successores statim ferè à principio Capitulationis, Ut Rudolphus II. Et ceteras quoq. S. Imperii ordinationes & constitutiones, quatenus ea predicto Recessui Augustano de Anno 1555. non adversantur confirmabimus renovabimus? Goldast. in polit. Imper. part. 12. Et præsens In p. invictissimus D. Matthias Anno 1615. die 18 Junii Francosurdia ad Manum: vnd die andern des Beytügen Reichs Ordnungen vnd gesetzen / so viel deren in den oben genannten angencommenen Reichsabschieden in 55. Jahr zu Augo spurg auffgerichtet / nicht zuwieder confirmiren erneuern? Ut ita ex pacto Imperator antecessorum ll. servare teneatur: Alias sanè in regnis talibus quæ non ex pacto adeuntur, Successor obligatus non est, cum superiorem oporteat esse, quæ alteri legem vult dicere. l. judicium 58. ff. de judiciis l. nam magistratus ff. de recept. qui arbicr. Atqui antecessor non plus habuit potestatis, quam successori relinquit, & iniquum maxime esset, si antecessori liceret Successoris conditionem deterorem facere, debitaq. ipsi libertatem aufere. Rosenthal. de feud. cap. 6. concl. 16. n. 13. Borch. de feud. cap. 17. n. 19. Vult. de feud. lib. 1. cap. 10. n. 16. Unde Carolus Magnus Successores ad

non alienandas vel dividendas opes Ecclesiasticas, ut à Cæſo Mar-
tello fieri conſuetum erat, obligaturus, cautè adjicit hæc limitationem,
Qui noſtram vel progenitorum noſtrorum voluntatem vel exemplum
imitari voluerint. Quia enim Legem præſcribere non poterat: Exem-
plum ſaltem relinquere voluit, inquit. Arnif. de majest. cap. 7.
n. 3. Neq; ſupervacaneum hoc membrum capitulationis, eò quod
3. Leges ferri queant, à quibus ipſi principi abſcedere non liceat, multò
minus ſuccèſſori, quàm Reipublica non minus obligatus eſt, quàm an-
teceſſor. Hæc apud perſas religio erat leges ſervare, ut ſemel lata
fuerant. Plut. in Themist. ex quâ lege diſputabant illi qui à Rege exi-
gebant ut ſecundum tenorem decreti ſui Danielem Leonibus obſiceret
ſcito inſiquiant quia Lex Medorum atq; Perſarum eſt, ut omne decre-
tum, quod conſtituerit Rex, non liceat immutari, quo Sermone co-
actus Rex Danielem ad ſupplicium conſeſſit. Dan. c. 6. Idq; multò ma-
giſ verum, ſi nominatim appoſita fuerit clauſula, ut in Conſ. Fri-
der. de incend. & pac. violat. Volumus, ut hæc tam utilis ordi-
natio omni tempore rata permaneat & perpetuò jure ſervetur. Et in
lib. Andrea Regis Ungar. Et ut hæc noſtra tam conſeſſio quam ordina-
tio, ſit noſtra, noſtrorumq; ſuccèſſorum temporibus in perpetuum Va-
litura. Bonfin. de reb. Ungar. Et Carolus IV. in Aur. Bullâ: Hæc
diſtali & perpetuum valitura lege ſancimus. Non propterea hæc po-
teſtio cum Imp. uſu caret, Quamquam enim principes ſæpe ſibi ipſis ſe-
mel latas conſtitutiones corrigendi poteſtatem auferant, adjecit clau-
ſula: Ut nec a nobis ipſis derogari poſſit: Id tamen non tenet, quia ne-
mo poteſt ſibi ipſi legem dicere: jurarant equidem Lacedemonii in Le-
ges Licurgi, fidemq; diſcedenti dederant, nihil in iis ante ſuum Del-
phis reditum immutatum iri, quâ fide, ut Lycurgum eos in æternum
obligatos retineret, inedia mortem ſibi conſcivit. Plut. in Lycurg.
Quam plurimæ tamen earum abrogatæ ſunt. Sic legem de non admit-
tendû peregrinis Cleomenes ſuſtulit, ne, inquit, ut hæcenus, Laconi-
cam, penuriâ deſenſorum, prædationibus Atolorum & illiriorum expo-
ſitam videre cogamur, jurat univerſus Senatus Athenienſis in Leges
Solonis, Herodot. lib. 1. plurimas tamen ipſo adhuc vivente & vidente,
populus

Populus, alia Pististratus occupatâ Tyrannide antiquavit. Plutarch.
 in Solon. perniciosum sane esset navisi vector ingruente tempestate
 gubernacula convertere non posset, Arnif. de majestate cap. 7. n. 2.
 Hinc Daniele liberato, cum Consultores Rex in Leonum foveam pro-
 jici juberet, manifestè indicavit, ab in se deceptum fuisse, nec tam
 pertinaciter iniqua legi standum fuisse, quam etiam abrogavit statuto
 e contrario, ut Deus Danieli ubiq; coleretur & adoraretur. Dan. 6.
 Porro huic membro capitulationis subjicitur statim illud, quo Impera-
 tor leges & ordinationes Imperii non nisi consilio statuum amplificare
 jubetur, quamvis enim S'leidan. saltem consilium Electorum requirit
 in capitulatione Caroli V. In subsequentiis tamen Impp. capitulati-
 onibus aliorum quoq; statuum Imperii sit mentio, Ut in capitulatione
 Rudolphi II. ibi, Eadem (scilicet Leges) cum consilio nostrorum &
 S. Imperii principum Electorum & reliquorum principum ac statuum
 torrigemus, pro ut id quolibet tempore imperii necessitas postulabit.
 Et in capitulatione D. Matthie. vnd wo nohr/ dieselben mit Raht
 vnser vnd des Heiligen Rieichs Churfürsten vnd anderer Stände
 b'ssirn/ wie das zu jederzeit des Rieichs gelegenheit erfordert ist/
 Quodnam enim solius princeps leges poterat ferre, ut in quem omni po-
 testas tra'sta, ita ut ea solus uti posset. Constituto namq; principe,
 & hoc in illi datum est, ut quicquid per Epistolam vel subscriptionem
 statuerit, vel cognoscens de crevit, vel de plano interlocutus sit, vel
 edicto preceperit, ius sit & legi habeat vigorem l. 1. §. 1. de constit.
 princip. §. sed & quod principi instit. de jur. Nat. gent. & Civ.
 Sed & hac potestas hodie centro & spacio aliquemodo circumscripta
 est, Clat. in syll. rer. quotid. concl. 21. dum vigore hujus mem-
 bri Capitulationis in universo Imperio Romano universalem Legem con-
 dit Imperator cum assensu & consilio statuum Imperii, Unde etiam
 Leges in Comitibus Imperialibus latae appellantur Recesus Imperii sive
 Comitiorum des Rieichs abschiede/ Matth. Stephan. de iuris & Et.
 lib. 2. part. 1. cap. 1. membr. 2. Antiquissimo quidem Imperii more,
 etiam, Imperatores Leges generales sancire vel aliud quid arduum consi-
 tuere volentes, id non per se solos, sed & in praesentia ac cum Consilio ordinis
 peregerunt.

4.

peregerunt, l. 8. C. de lib. c. 1. de prohib. feud. alienat. per Frider. At hodie non sufficit praesentia & consilium ordinum sed & consensus & auctoritas accedat, necesse est, Hoc ipsum esse videtur, quod Tob. Paurmeister. Consensum mutuum Caesaris & ordinum Imperii formam substantialem facit decretorum Comitialium. lib. 2. de iurisd. Imp. c. 2. n. 84. Quod confirmat Autor Autonomiae oder Freystellung mehrer Religior. Franciscus Burekhardus (quem tamen autor. parthenii litigiosi vocat Andream Erstenberger lib. 1. c. 6. n. 9.) Cancellarius quondam Archiepiscopi & Electoris Colonienfis, qui multum ac diuturnum earum rerum usum habuit, dum formam & ordinem inserendis decretis Imperii hisce verbis describit: Das der Punct davon deliberiret werden soll / proponiret / Berathschlaget / referiret correferiret / vnd durch die jenigen / denen es gebühret / Reichsfürsungen zumachen / das ist / durch die Kays. vnd Königl. che Majestet / auch Churfürsten / Fürsten vnd Ständen des Reichs beschlossen / vnd vorabschidet werde / part. 3. c. 37. Idemq; apparet ee verbis, quae rescriptis ad Imp. Maximilianum II. Lazarus von Schwende: Darneben inquit, haben die Teutschen je vnd alle Wege vnter ihren Kaysern ihre alte Teutsche Freyheit verbracht vnd erhalten / das sie ihnen nicht eingreifen können / besunderlich ist das Kays. che Regiment allewege also angestellet gewesen / das es Männiglichem bey seinen Freyheiten / Rechten vnd herkommen bleiben lassen / Schützen vnd Handhaben / vnd in fürfallenden wichtigen Sachen mit vorwissen vnd zuthun der Churfürsten vnd gemeinen Stände handeln vnd schliessen sollen / in consil. von Regierung des Römischen Reichs / vnd Freystellung der Religion pag. 122. Adeoq; solenne est, singulis fere capitibus, quae in deliberationem proposita fuerunt, adjici hanc clausulam: Quod inter Caesarem & ordines, ultro citroq; ita sit conventum, Ita in decreto Maximiliani I. Anno 1497. Wir als Römischer König mit sambt vnterer vnd des Reichs Churfürsten / Fürsten Ständen / vnd gemein verfsammlung auff den Reichstag alhier zu Freyburg gesent vnd geordnet / Et in ordinatione Regimenti Anno 1500. Mit einmütigen zeitigen Rath vnd willen / auch zugeben vnd annehmen der Ehrwürdtigen Hohgebornen Ersamen / Edlen vnsern lieben Ohmen / Auchachtigen vnd des Reichs getreuen Churfürsten / Fürsten Genitschen vnd Weltlichen Prelaten / Graffen / Freyen Herrn / vnd anderer Stände des Heyligen Römischen Reichs / beschlossen.

idemq;

idemq; reperitur in decreto Spirensi Anno 1526. Wir Köntg Ferdinandus, tanquam Legatus Caesaris &c. vnd die Stände haben vns sampelich eines abschreits aller vnser gehaltenen Rathschläge vnd Handlung vereiniger vnd verglichen / & in decreto Augustano Anno 1548. wir haben vns mit Churfürsten Fürsten vnd gemeinen Ständen vereiniger verpflichtet vnd verbunden, In decreto Augustano Anno 1551. & multis aliis. Non solum verò Imperatores Recessus Imperii sed & leges fundamentales, ut Auream Bullam confirmare solent in capitulatione, Sleidan. lib. 1. comm. Goldast. in polit. Imper. part. 12. Paurmeist. de iurisdic. Imp. Roman. lib. 1. cap. 6. quia hac unicum illud atq; adamantinum vinculum quo qualescung; ha Imperii Romani reliquie, illig. ferreo lutei pedes utrunq; continentur & à dissolutione & ruinâ adhuc conservantur. Buxdorff. ad A. B. concl. 1. fuit hac aurea bulla hactenus paci publica Nervus firmissimus. Reuc. lib. 5. chron. in Carol. 4. firmissima Romani Imperii petra, super quâ etiamnum Majestas & pax ejusdem tutò quiescit, Cujus intuitu Carolus IV. minime panitendus Imperio princeps censerì possit. Fabl. l. 6. orig. Saxon. de quo aliàs Maximilianus I. Imperator dixit: ed pestilentiorem pestem Germanie nunquam obrigisse. Spiegel. lib. 5. comment. ad L. gurin Guntheri, Nihil enim perniciosius in Republica habetur quam Electio si non sit limitibus certiq; legibus circumscripta. Hinc Veneti de eligendo duce solliciti, talem sibi constituere legem electionis, ut ex omnibus Senatoribus seu Nobilibus Venetis constituantur 30. ex quibus postea eligantur 9. qui rursus eligant 40. ex hisce 12. qui denuo denominent 25. Ex hisce 9. electi rursus constituant 40. ex quibus nova vice 9. nominati eligant 41. Quorum vobis Dux qui denominatur, talis non pronuncietur nec in templum D. Marci deducatur, si nesciat respondere objicientibus impedimenta & duplicare replicantibus. Casp. Contaven. Cardin. de magistr. & Republ. Venetor. lib. 2. Hoc autem propterea quod sapienter electi principes sapienter agant, per imperitos electi perire soleant. Et quantâ discordia Cardinalium in eligendo pontifice antequam hujus electionis & modus & leges fuerunt inventa? Anno enim 1268. Clemens IV. papa cum Viterbi obisset, Cardinales numero 17. qui tunc in Curia Romana praesentes, in creatione futuri pontificis dissentire ceperunt,

K

in tantum,

in tantum, ut electio propè in triennium protraheretur, nam dum unusquisq; ad pontificatum aspirans nemini cedere vellet, nihil certi concludere potuerunt, tandem à Viterbiensibus coacti post interregnum duorum Annorum mensiumq; novem, per viam compromissi in sex Cardinales facti, renunciarunt pontificem Thealdum Archidiaconum Leodiensem, qui fuit dictus Gregorius X. Unde de hac electione Cardinalis portuensis tales cecinit versus:

Papatus munus tulit Archidiaconus Unus,

Quem patrem patrùm fecit discordia fratrum.

7. His postea pontifex suâ electione edoctus in concilio Lugduni in gal-
liâ congregato nonnullas tulit leges de futurâ Romani pontificis electio-
ne. Jeh. de serres en inventaire general de l'histoire de france, france tom. 1. fol. 566. Onuphr. Panvin. in addit. ad platin. in vit. gregor. 10. Hinc usus inventus conclavis in Vaticano, ibi cum ventum est electionis causâ statim deliguntur Cardinales tres aut quatuor, quires omnes necessarias procurent, qui Regum & principum legatis respondeant, hi portæ clavem unam habent, alteram Nobilitas Romana, tertiam Episcopi, quartam Ceremoniarum magistri, in illa portâ est ostium, cujus habent clavem magistri, Ceremoniarum, & prandii atq; Cœne tempore solum aperitur, per quod infertur cibus ex Culinis quæ sunt fori, & adsunt Episcopi quidam ad eam rem delecti, qui omnem cibum diligenter perquirunt, ne quid sorte literarum lateat, Priusquàm suffragia perquiruntur quædam recitantur leges, quas ipsi pro ratione & conditione temporis condunt, quæ pertinent ad Cardinalium immunitates & privilegia, primumq; singuli jurant, si forte in eum casum res deveniat, ut pontificatum obtineant, omnia exacte servare, deinde quem Ecclesia putabunt in primis & Reipublicæ fore salutarem, velle eligere. Quinq; patrùm quos eligere decreverit in Codicillo ante describit, eunq; suo annulo obsignat, Calix in quo sacra illa die facta, ad medium constituitur Altaris, in quem singuli ingenua procidentes codicillam dimittunt, debitus numerus si ex Codicillis adimpletur, pontifex est creatus. Quamvis alio more Paulus IV. & Leo XI. renanciati fuere, Sleidani hist. lib. 27. pag. 670. Onuphr. Panvin. in addit. ad Platin. in vit. Clem. V. Leon. Sudas apud Goldast.

Goldast. in tom. germ. von Reichshendeln/p. 13. Mercure françois
 en la suite del' histoi. de paix Nicol. Bell. in thes. polit. part 1.
 disc. 4. Et hac omnia Commodum publicum requirere videntur, ut scilicet
 electio certis limitibus & legibus sit circumscripta, quas etiam Electio-
 ni Regis Romanorum ponit hac bulla. Unde inclusos Regni polonia ordines
 prouident monuisse Stanislaus Sarvicius videtur, cum in prefatione su-
 per historiam polonicam (referente Keck. diss. prat. 29. probl. 14.) ita
 scribit: Nec definitionem eligendi Regis qualis esse debeat, nec modum
 praescriptum, nec formam electionis celebranda hac Respubl. habet per
 tot centenarios ex quo stetit: Sine quibus necessitas ipsa etiam bonos vi-
 ros interdum cogit ad varias artes & compendia confugere. Alioquin
 enim in infinitum tempus, Electionis nullo effectu, cum gravi autem pe-
 riculo extraheretur & tot voluntates hominum sepe semper inter se va-
 riantes ad unum Scopum impossibile est sine arte reducere. Sanciatis
 igitur aliquam amplissimam Legem quam cum germanis auream bullam
 vocare licebit. Ad boni etiam principis officium pertinet futuri dissen-
 sionum periculis occurrere, & subditos in concordia & pace conserva-
 re. Hoc fecit Imp. Carolus IV. dum ad unitatem inter Electores fovendam
 & divisioni, variisq; ex ea sequentibus periculis aditum praecellendum has
 leges posuit: Quondam enim controversie non leves movebantur inter Ele-
 ctiores circa conductum, Convocationem, Electionem, Ordinem Sedendi &
 votandi: Nam cum Henricus IV. puer quing. annorum in Imperatorem A-
 quigrani coronandus esset inter Coloniensem Archiepiscopum Hermanum &
 Lupoldum primatem Moguntinum conflictus fuit, hic enim eam sibi ve-
 cabat dignitatem, quia negotia Regni sibi commissa essent, ille vero, quia in-
 tra suam dioecesis locus iste coronationis situs esset. Zuing. l. 4. vol. II. the-
 at. hurn. vit. Cum Henricus III. esset Moguntia, inter ministros Moguntini
 Archiepiscopi & Fuldenfis Abbatis de loco exorta est contentio: Res a verbis
 ad verba processit, ac sine mora gladii congregientes templum humano sa-
 guine fœdarunt. Nauch. vol. 2. general. 36. Hoc in posterum ne accidat, decre-
 tum Carolus hac bulla promulgavit, quo gradus, potestatesq; principum & alio-
 rum ordinum ita distinxit, ut nullo de jure suo tanquam imminuto queri poterit
 Thuan. l. 1. circ. princ. hist. Hancq; intentionem fuisse Caroli IV. Imperat. apparet ex
 ipsius verbis in proemio A. B. quando ait: Also hastu (Weid v. Aufgunst) zu
 schen des h. Reichs. 7. Churfürsten durch Welche als durch Siben
 Helle Leuchter das Heilige Reich in ewigkeit eines Sibensformigen
 Geistes solt erleuchtet werden zum offermahl zertheilung

- vnd zweyung gelegt vnd eingeführet *Epistola*: So haben wir eiligkeit vnter den Churfürsten zuerhalten/ vnd eine einmüthige Wahl einzuführen/ auch der Gefahr so aus der gemelten verfluchten theilung entziehen möchte/ den Zugang zuversperren in vnsern Hoffe zu Nürnberg hernach geschriebene gesetz gemacht? *Ex verbis autem finalibus in solenni Curia seu comitiis Norinberga habitis editas esse apparet*, Peir. Heig. lib. 1. quæst. 4. n. 10. Thuan. lib. 2. histor. pag. 100. Zobel. in diff. jur. Civ. & Saxon. part. 1. diff. 1. n. 8. Melch. Coldast. tom. 1. const. Imper. pag. 101. *Quibus contradicere videtur Bulla Sigismundi Imperatoris c. 1. in verb.* In dem Gesetz seiner Kayszerlichen gülden Bull vorzeiten zu Metz gemacht. apud Goldast. tom. 1. const. Imp. pag. 166. *Metu itaq; Auream Bullam promulgatam esse, existimar.* Peucer. lib. 5. Chron. in Carolo IV. *Sed utrumq; verum & Norinberga & Metu habellatae sunt, sed non omnes, nec eadem, priores enim usq; ad cap. 24. Norinberga editas esse, tum ex proemio, tum ex c. 12. manifestum, quo capite Imperator ad annum sequentem in civitate Metensis curia seu comitiis celebrationem remittit: Illas constitutiones, que d. cap. 24. sequuntur Metu prioribus adiectas esse, dubium non est, idq; clarum ex pr. d. c. 24. ibi: Die hernach gestörtebene Gesetze/ seind in dem Hoffe zu Metz Anno 1356. gegeben vnd publicirer,* Buxdorff. ad A. B. concl. 4. *Sanctio autem hac ipsa synecdochicâ denominatione*
10. *Aurea Bulla appellatur ab ejus appensione: Unde Albertus Crantz. multa, ait, constituens quæ usq; in hodiernum diem aservantur: & aurea sigillo desuper literas decernens, appellari iussit Carolus IV. Constitutionem Imperialem Bullam auream lib. 9. c. 29. in Saxon. Bulla enim hic nihil aliud significat quàm majus ipsius Imperatoris sigillum quod negotiis gravioribus appendi solebat, Hinc bullati Doctores, quod literis bullatis gradum adepti sint, quia vero sigillum aureum sanctionibus gravioris momenti appendi consuevit, bulla fuit aurea dicta.* Cuspin. in vita Caroli IV. Heig. p. 1. q. 4. n. 11. Math. Stephan. de juridict. Imp. Rom. lib. 2. part. 1. c. 5. n. 27. & 5. Buxdorff. ad A. B. concl. 1. *Hinc in decreto Anno 1438. in comitiis Norinberga perlato hæc verba in s. habentur: Versiegelt mit vnser Königl. chen anhangenden gülden Bullen,* apud Goldast. tom. 1. const. Imper.

Imper. fol. 166. Eteod. tom. fol. 73. Fridericus II. privilegia Romanæ Ecclesiæ nonnulla aureâ bullâ muniri iussit. Cum ergo Imperatores fidejurata adpromittere coguntur, quod Auream Bullam firmiter & constanter servare velint, apparet, arbitrio eorum Bullam non subsese eos; bullam abrogare aut mutare non posse, cum & aliâs hæc bulla sit lex Imperii fundamentalis, id est talis, sub quâ Imperium constitutum est, & quâ tanquam fundamentum ex consensu communi & approbatione nititur. Heig. lib. 1. quæst. 5. n. 2. Petr. Gregor. Tolos. lib. 7. de Republ. c. 19. n. 17. At leges Imperii fundamentales nec mutari nec abrogari posse; politicorum communis est opinio. Bodin. lib. 1. de Repub. c. 8. Maximè cum hæc Aurea Bulla non solo Imperatore autore promanavit, sed ut textus habet præmii, da alle Churfürsten Geistlich vnd Weltlich / vnd der andern Fürsten / Graven / Freyen / fürtrefflichen Personen / Edlen / vnd der Städte Botschafften eine grosse Anzahl bey uns sassen / Aum. ad A. B. disc. 1. th. 7. Non tamen post Caroli IV. tempora à subsequentibus Impp. Aurea Bulla in omnibus fuit strictè observata, ut sic in quibusdam articulis magis ad observantiam respiciendum, in quibus consensu statuum Aurea bulla derogatum. ita enim in electione, Carolus IV. c. 4. A. B. Trevirensi primam vocem tribuit, Moguntino ultimam, quando ait. zumersten / soll er (der Erzbischoff zu Meins) fragen den Erzbischoffen von Trier / deme die erste Stimme gebühren soll / Er postea, deren aller Stimmen ietzgemelte ordnung / der ehgelande Erzbischoff von Meins erkündigen / vnd wann solches geschehen / sollen die gemelte seine mit Churfürsten hergegen von ihm begehren; das er auch sein gemüch vnd meinung erkläbre / vnd ihnen seine Stimm offenbahre / hic tamen et do posterioribus temporibus non fuit observatus, Nam in electione Caroli V. Moguntinus gravi oratione votum suum prius explicavit, eum subsequens Trevirensis. Sleidan. lib. 2. comm. de stat. relig. Georg. Sabin. in hist. de elect. & coron. Caroli V. Herm. Maur. de elect. Caroli V. Et cum Maximilianus II. in Regem Romanorum eligendus esset, Moguntinus à reliquis Electoribus interrogatus, quemnam ipse eligeret Romanorum Regem, deinceps in Casarem promovendum, respondit: Se eligere Maximilianum Bohemæ Regem, tum hoc vicissim Moguntinus sigillatim rogavit. Adam & Nicol. Heyden in hist. elect. & coronat.

Maximil. II. apud Goldast. in polit. Imper. part. 1. pag. 148.
 Sic etiam ius Coronationis Carolus IV. in A. B. t. 4. Electori Colo-
 niensi tribuit: in verb: zum andern von dem von Cölln/ denen
 die Würde/ vnd das Ampt einen Römischen König die erste Kron
 aufzusetzen/ zugehöret/ Quod ius Colonienfis habuit tempore Hen-
 ricci III. qui non à Moguntino sed colonienfi coronari voluit, quia
 major generis claritas Hermanum Coloniensem, quàm Lupoldum Mo-
 guntinensem commendabat: ille enim palatinus Rheni cognomento no-
 bilis erat, hic ex Monacho Fuldenfi ad Archiepiscopatum erectus fue-
 rat. Consecratio quoq; Aquigrani intra diocesin Colonienfis tunc tem-
 poris celebranda contigerat. Cifn. in f. orat. de Othom. III. in Coro-
 natione tamen Imperatoris D. Matthie officium consecratoris sustinuit
 Moguntinus, ut constat ex actn Coronationis, apud Goldast, in po-
 lit. Imp. part. 1. Sic Regi Bohemia specialiter concessum ut in acti-
 bus Imperialibus quemcumq; Regem alium quacumq; etiam singulari di-
 gnitatis prerogativâ fulgentem, quem quovis casu adesse forte conti-
 gerit, antecedit. A. B. tit 6. in verbis: vnd sonderlich das der Kö-
 nig zu Böhemb/ wenselche Höfe gehalten werden/ in allen vnd
 jeden vorgemelten handlungen einen jeden andern König in was
 sonderlicher dignitas vnd wurden der auch were/ so vülleicht dahin
 kommen oder zugegen sein wird/ gänglich vnd unverändert förge-
 hen soll. Hâc tamen prerogativa gaudent & alii Electores, Quod
 Regi Anglie Legatus intelligens, in Coronatione Caroli V. sicut &
 nuntius Apostolicus pompæ adesse non sustinuerunt, ne ordinarentur
 post principes Electores, rati per hoc principum suorum dignitati de-
 rogari. Hartm. Maur. de elect. & coronat Caroli V. Constitu-
 tum quoq; ut Electores, antequam ad electionem Regis Romanorum
 in Imperatorem promovendi progrediantur, Missam decantent tit.
 2. A. B. ibi: Nach dem aber die offgemelten Churfürsten oder
 botschafften zu Frankfurdt einkommen/ sollen sie so bald dem
 Nachtsfolgenden Tag in der früh/ daselbst in Bartholomæ Kir-
 chen in ihrer aller gegenwertigkeit eine Mess von dem H. Geist/
 biß zu erde singen lassen/ daß er der heilige Geist ihre Herzen
 erhellten/ vund daß Licht seiner Krafft in ihre Sinne eingissen
 wölle/ damit sie durch dessen Hilff vnd Beystand/ einen gerech-
 ten/ guten vnd Höghlichen Menschen zu einem Römischen König/

vnd

vnd zuffuffteigen Kayser/ zu heil vnd Wohlfahrt der Christen-
heit erwehlen mögen. Artamen cum Maximilian II. electio insti-
tuenda esset, & VVirtzburgicus Liturgiam de S. Spiritu ex aurea
bulla prescripto peragere cepisset, Palatinus, Saxo & Brandeburgi-
cus ex choro in proximum conclave disceserunt, in sequentibus eos
VVilhelmo Landgrauio juniore, Georgio Palatino, Francisco Laven-
burgio, Anbaldino, aliisq. conpluribus una cum suis Consiliariis, prin-
cipibus & ducibus. Nicol. Heyden. in elect. maxim. II. Quod
iidem etiam fecerunt in electione D. Matthie, surgentes enim in Sa-
cellum, quod prope chorum est, cum Consiliariis anteaq. suis. dum
Missa celebraretur, concesserunt. auct. de script. elect. D. Math.
apud Goldast. dict. part. 1. Cuiusmodi exempla quoq. alia apud
historicos pariter ac politicos inveniunda.

Cumq. nihil aequè ad principes pertinet quàm studium Concor-
diæ, c. 1. de prohib. feud. alienat. quos in Republicâ esse oportet quod
Oculus in Corpore, quod in animo ratio, & ideo sollicitè advigilare
debeant, ut pax ubiq. facta tecta conseruetur. Gail. de pac. publ. lib.
1. cap. 1. n. 3. Ideo sanctè in capitulatione imperatores promittunt
se pacem tam publicam quàm religiosam constanter servaturos esse, ita
enim Rudolph. II. Imp. Pacem tam Religiosam quàm profanam, pa-
cem quoq. publicam, & eius maintenancem, quæ in Comitibus Augu-
stæ habitis Anno 1555. sancita, accepta & repetita fuit, firmiter &
constanter servacimus, manutenebimus, neminemq. contra eam grava-
bimus, aut per alios gravari permittimus: Den Frieden in Religioß
vnd Profansachen/ auch den Landfrieden/ sampt der Landha-
bunge desselben/ so auffhängst zu Augspurg im 55. Jahr gehal-
tenen Reichstage/ auffgerichtet/ angenommen/ vorabshiedet/
verbessert/ auch in den darauffgefolgten Reichabschieden/ wider-
holet/ vnd confirmirt worden/ stet fest halten/ Landhaben/ vnd
wieder niemands beschweren lassen. Divi enim & felicis simæ recor-
dationis Imppp. Maximil. I. Anno 1495. VVormatice & Anno 1500. Au-
gusta, Carolus V. Anno 1521. VVormatice Anno 1522. Norinberga Annis 1548.
& 1551. Augusta, Ferdinandus Anno 1555. Augusta, Anno 1557. Ratibona,
& Anno 1559. Augusta. Et subseq. Imppp. consentient b9 statu & ordinu Im-
perii voti saluberrima & plane necessaria de pace pulicâ cõstitutione/ auf

den Landfrieden) promulgarunt, eamq; in diversis Imperii conventibus
 & Comitibus, ut dictum sub incudem revocarunt, quā pacem publicam
 armata manu hominibus violentibus pena proscriptionis, quæ Bannum
 Imperiale appellatur irrogatur, daß derselben Leib und Gut allermeist
 niglich erlaubet sey/ **3.** **vnud** niemand daran freveln oder verhandlen
 Eßne oder möge/ de qua plenissime Andr. Gail. in tract. de pace
 publicā. Nec sine ratione Imp. adeo gravem constituerē penam contra
 violatores hujus pacis, cum isti publicam tranquillitatem & tranquillam
 libertatem ledant. Omnia enim paci tempore, inquit Gail pulcherri-
 mē florent, atq; incrementum accipiunt, coluntur agri, pascuntur late
 segetes, edificantur ville, extruuntur oppida, instaurantur collapsa, or-
 nantur & augentur extruita, crescunt opes, aluntur voluptates, vigent
 leges, floret Reipublice disciplina, fervet religio, valet equitas, pollet hu-
 manitas, uberior est questus pauperum, splendidior opulentia divitum, ef-
 florescunt honestissimarum disciplinarum studia, eruditur juvenus, tran-
 quills fruuntur ocio senes, bonis auspiciis nubunt virgines, laudantur si-
 mili prole puerperæ florent boni, minus peccant mali, dict. lib. 1. de pac.
 publ. c. 1. n. 3. Et maxime hæc pœna necessaria fuit, cum quondam
 illi, qui adversus aliquos justas se causas habere putabant, inimicitias de-
 nunciare & lites armis finire solebant, **da das Saust vnd Holbens**
recht im Schwang gieng/ de quo more Nicol. Cusan. per villi-
 finam, inquit, dissidationum modum, honorem salvari putant, &
 vi post dissidationem inimicam ex quacumq; consistā aut nullā causā
 qualitercumq; rapta palam, aut occulte licite credunt possideri, et-
 jam si bona, ecclesiæ aut Clericorum auferantur contra omnes leges &
 jur. lib. 3. de concord. cath. cap. 31. Et Petrus de andlo. Eō
 res revelata est, ait, ut non modo vi oppressus vix judicem ad quem
 recurrat, inveniat, sed & dum post longos laborum circuitus vix tan-
 tem satisfactionem obtinere contigerit, deficit tamen plerumq; qui res
 judicatas executioni de mandare aut velit, aut possit. Hinc jam pa-
 tria continuis dissidationibus exagitur, hinc jam tela volant, suri-
 bunde parantur faces, hinc armorum arcum sonat fragor &
 injurijs macro omnia & omnia prosternit. de Roman. Imper.
 lib. 3.

lib. 2. cap. 16. *Quæ res etiam introduxit Ganerbinatum, cum enim passim itinera erant minus secuta, & latrones in arcibus apud sui generis homines latitabant, alii, quibus virtuti potius quam rapina studium carum erat, confecerunt sibi arces munitas, in quibus cum familiaribus suis & rebus preciosioribus ab aliorum invasionibus violentis tuti essent, sibiq; certas leges fecerunt, Rittsch. I. part. feud. 7. p. 257. & hi vocabantur Ganerbii die Ganerben quasi Gemeinerben* Paurmeist. lib. 2. de iurisdic. Imp. Rom. c. 8 n. 68. *de quibus ius Saxonicum ita loquitur. Bürger oder Bürgerman heißen die Ganerben vnd Edelleut so vor allen vnter einen Bürgerherrn auff einer Burg gewohnet haben/ da sie den die Burgbürger genant worden/ item alibi: Bürgerlehn heißen solche Lehn/ da ihr viel Edelleute oder Ganerben wie mans jetzt nennet/ in einer Burg oder Schloß zusammen haben/ Lehen vnd Lehenrecht von Fürsten vnd Herrn/ denen die Burg zugehöret/ Matth. Steph. de iurisdic. lib. 2. p. 1. c. 7. membr. 3. ubi aliquot exempla arcium Ganerbicarum recenset, n. 12. horumq; potentia aucta, ceperunt alios opprimere, quorum tamen improbitas & malitia publici Imperii constitutionibus coercita est Wormat. Anno. 1495. An. 1500. sub Max. I. Schön. lib. 2. polit. c. 13. Steph. d. c. 7. n. 7. & 8. Vent de Valent. in parth. litig. lib. 2. c. 2. n. 13. Sed hæc omnia hodie sunt sublata pace publica ejusq; pœnâ constitutâ, qua omnes omnium Ordinum status Imperii majorum & minorum gentium, & cuiuscunq; dignitatis personas, summas medias & infimas aequè obligat, etsi potissimum contra potentiores sit promulgata, Gail. dict. lib. 2. de pace publi. c. 1. n. 9. Hocq; edictum pacis publica omnes actiones, quarum finis ad arma & seditionem Imperii spectat, concernit. Gail. dict. loco Christoph. Leib. triid. apud Goldast. in polit. p. 30.*

Nec de pace solam publicâ aut politicâ verum etiam Religionis solliciti fuere Imperator & ordines, adeoq; & hanc Cæsar se servaturum in Capitulatione Electoribus promittit, ut ut etiam diversitas Religionis non mediocris pacem Reipublica labefactet, sicut enim artificinum pacis & concordia vinculum inter cives est una omnium consentiens Religio, ita diversitas sententiarum de fidei articulis pacatum Reipublica statum labefactat, ut propterea existiment Lips. lib. 4.

L

polit.

polit. c. 2. Anton. Possev. in epist. ad Regem Polon. Windeck. de hæreticis extirpandis Bellarm. de Laicis c. 12. Franc. Burgkh. in auton. p. 7. c. 19. & seq. p. mibi 190. & seqq. Erasmi. Rotero-
dam. in lib. ad Campeg. apud Sleid. lib. 7. p. 191. Scip. Amirat. in
Tacit. lib. 11. disc. 3. & alii. Magistratum in Republica plures Reli-
giones minime tolerare debere; Cum fieri nec soleat nec possit, ut qui
Deum sincere & ex toto Corde diligit, qui diversas Religiones simul
fovere desiderat, Certissimum enim inde est, neutram credere, qui con-
trarias admittit, Tholof. lib. 8. de Republ. cap. 2. n. 15. propter
ea & ipse Deus in politica Israëlita unam tantum vigere voluit Re-
ligi onem, quin & unicum duntaxat templum in populo suo extare vo-
luit, ne diversis populis Religionibus ac cultibus implicaretur, Hinc
Reges Israëlitiçi destruebant templa idolorum, & populum ad Dei veri
cultum reducebant, ut Ezechia, Josaphati, Josia & aliorum historia
testatur. Id quod & legibus XII tabb. cautum erat: Separatim nemo
habeat Deos neq; novos sive advenas nisi publice ascitos privatim colen-
to, Constructa a patribus, delubra habento. Cic. 2. de lb. Hocq; i-
psum pontificii sequuntur in tantum ut justè Magistratum facere existi-
ment, si subditos ad fidem cogat, atq; unam Religionem colant, cum
libertas quidvis credendi nihil aliud sit, quam libertas errandi in re
anime salutem concernente, in quâ error est longe periculosissimus &
nocentissimus! Quod & Mæcenas, apud Dion. lib. 52. Octaviano
consuluit, ut non solum more majorum Numen diligenter coleret, sed
& alios ad eum cultum compelleret, non solum Religionis sed maxima
Reipublica causâ, novæ enim Religionis prætextu multos res novas moliri
& illicita collegia coire, commutationesq; & seditiones inde nasci. Eo
ut facilius perveniant pontificii, fortissimum excogitarunt Remedium, in-
quisitionem scilicet Hispanicam, quæ est percontatio fidei, quæ fit à Vi-
ris, quibus id munus commissum, quos Inquisitores seu patres sancti
officii appellant, in mediis & adversus eos, quibus ipsis visum fu-
erit, præsertim si qui suspecti sint, vel minimi erroris ad versus Ca-
tholicam Romanam Ecclesiam, quos pro causa gravitate capitali
supplicio, bonorumq; omnium confiscatione castigant, Cujus rei gra-
tia in Civitatibus Italiae & maxime Roma juxta templum D. Petri
domus

Domus peculiare exstructa, quæ vocantur Domus Inquisitionis. Inquisitio autem primum cepit in Hispania, teste Reginaldo Montano & Georgio Nigrino, unde etiam hispanica vocatur: Titus enim Vespasianus cum post hierosolymia excidium iudeos ut mancipia in hispaniam relegaverat, his summa libertate religionis vixerunt, & Ferdinandus Arragonius ac Isabella Rex & Regina Hispaniarum finem bello imposuissent, adversus Mahometanos Monachis cura commissa est, ut pariter Mahometistas & iudeos convertent sub capitali supplicio, quo plurimi affecti, quod inventum Regium postea à Sixto IV. pontifice apostolica auctoritate fuit firmatum. Ernest. Eremund. de orig. & hist. belgicæ ult. pag. mihi 10. De hoc invento ita loquitur Georg. Frid. Liemp. Baro, Religionis hispanica inquit illustrissimum & odiosissima est inquisitio, quæ ubi primum comperit aliquem in quodam fidei capite à Romanâ Ecclesiâ dissentire, confestim op. onit eum fillogistum ex igne, aqua aut laqueo confectum, qui fortius p. quam qui primæ figuræ dicuntur, concludat; atq. ubi mors necessario ingreditur conclusionem, apud Frid. Achill. in consult. de princip. inter prov. Europ. in orat. cont. hispan. Lanov. disc. 4. Ed namq. satius superflue belluinam immanitatem ac crudelitatem suam testati sunt Hispani, qui sitiunt, esuriuntq. carnem & sanguinem humanum, quam horribili enim & crudelissima fuit Laniena adversus innocentissimos Americanos perpetrata? quam suis oculis se vidisse, refert Franc. Bartol. de las causas Episc. Hispan. in lib. de per. secutione indor. & in ea ultra 20. miliones hominum miserè occisos fuisse, ait Anton. Arnold. in act. habitâ pro Academiâ parisiensi VVaremund. ab Erenb. de fœder. lib. 2. n. 82: Quot millia namq. Indorum canibus ceserunt in escam? sapius uno alterum ita compellante: Da mihi frustum carnis pro pastu canum meorum, quod si ex meum unum occidero, id tibi restituiam Vid. Thuan. lib. 55. hist. circa fin. Ut propter hanc ferocitatem non immerito Indi putaverint, Hispanos non ut alios homines in terram natos esse, sed ex spuma maris concretos venisse ad perdendum mundum, quâ de causa mare infestantur, quod tam immanem sobolem in terram immiserit, aliq. vicini populi, qui carnibus vescuntur humanis,

ab hispanorum propterea cataveribus abhorrent; Benzo in hist. novi orbis lib. 1. c. 25. Hinc etiam Matth. Caccius ad ignem damnatus à Monacho franciscano admonitus ut in Christum crederet, quæsit, an etiam Hispani venirent in Regnum celorum, Monacho affirmanti respondit, se nolle petere celum sed potius inferos, ne sibi domicilium cum genti crudeli commune esset, Georg. Frid. Bavodict. orat. cont. hispan. pag. 342. Eadem crudelitas causa hujus inventi diabolici inquisitionis quod propterea Angli odiosum, Sueci horrendum. Hungaris portentosum. Cran. de pace relig. patr. 2. problem. 2. Quare & Veneti, cum hic pontifex aliquando inquisitionem obtrudere vellet, hos responso Legatum remiserunt velle se in Religione peccantes punire, sed non hispanorum more. Vid. Sleidan lib. 19. histor. prudentissimum sane hoc Venetorum Responsum, quibus cura est, conservare Rempublicam, cui maxime nocet hæc inquisitio, qui enim nescit, hanc papalem inquisitionem causam fuisse, ut tot provinciæ Belgicæ auspiciatissimo & masculo ausu Hispanica sevitia jugum excutereut. Samuel. à Remching. de pace relig. disert. 2. felix fuisse Philippus II. Rex Hispaniarum si pactum patri Caroli V. de non inducenda inquisitione non violasset, felix si non Anno 1559. post celebratum festum aurei Vellerii mense. Augusto in urbe Gandavo cum Antonio Perenotto Cardinale Grauvellano de inducenda inquisitione deliberasset, felix si Maximiliani Imp. Consilium, ut clementiam sibi commendatam haberet, secutus, de novo inquisitionem non præcepisset, felix si consilio & suasu Margareta Ducisa parmensis, & gubernatricis belgicæ, inquisitionem abrogasset & felicissimus si non Ferdinandum à Toledo Duceem Albanum cum plenissima potestate puniendi rebelles & cogendi subditos ad religionem catholicam in Belgium misisset. Eman. Metteran. in hist. belli Belgici. Ernest. Eremund. de orig. & hist. belgicæ tumultuum. Hoc inventum inquisitionis cem diabolicum ut omnino improbandum, ita profecto non audiendi qui docent, Magistratum subditos ad fidem cogere debere aut posse. Ut ut enim concedamus, cuilibet Magistratum summis viribus eo adnendum esse, ut una, eaq; vera Religio obineat, Verumtamen cum hoc potius optare quàm sperare liceat, sapientissimi Rerum publicarum moderatores, Medicos imitari debent, qui in morbis gravioribus

gravioribus quandoque plus proficiunt quiescendo, quam movendo & agendo, & Naucleros, qui cum exortâ in mari tempestate, eò quo cupiunt pergere non possunt, eò quo possunt cursum dirigunt, ac sæpe verificatione mutatâ tempestatibus obtemperant, ne sic cursum tenere velint, naufragium faciant, præstat enim aliquam habere Rempublicam licet variis de Religione disidiis turbatam, quam nullam. Joh. Gerhard. in Coron. disp. polit. th. 42. Georg. Schönbörner 3. polit. n. in fin. Keck. lib. 1. polit. cap. f. Bodin. lib. 1. de Republ. c. 2. Dn. de le Nove disc. 2. p. 77. & disc. 3. p. tot. Annold. Clapmar. de arcan. Rerump. lib. 4. c. 21. Waremund. ab Erenb. de foeder. lib. 1. c. 2. n. 87. & seq. Hinc Carolus V. cum à Elemente VII. Bononia urgeretur, ut Lutheranam religionem armis oppugnaret suggestionibus ipsius graviter primum restitit, responso ad postulatos Clementis articulos tali dato, Ut parentum deliria ferenda sunt, ita in civitatibus ac religionibus vitia quedam esse dissimulanda, fundamentum in ecclesiâ retineri oportere, Goldast. tom. 3. const. Imp. fol. 506. Wolff. tom. 2. lect. memor. fol. 331. Et nihil absurdius, quam fidem in anima, que Spiritus est cogere velle, cum assensus qui fidei pars est, sit actus à voluntate elicitus, Quis enim mihi imponat necessitatem inquit Laetant, vel credendi quod nolim, re quod velim non credendi, nihil tam voluntarium quam Religio, in quâ si animus aversus, jam sublata, jam nulla est, lib. 5. divin. instit. c. 19. Et Lutherus: Liberum quiddam est credere, imò quiddam divinum in Spiritu, externa igitur vi cogi nec potest, nec debet, tom. 2. Jensoni, fol. 180. Unde non sine ratione Concilium Toleranum IV. can. 56. nemini ad credendum vim inferendam esse statuit, Non est opus vi & injurio, ait Laetant, quia religio cogi non potest, verbum potius quam verberibus res agenda est, ut sit voluntas? Longè diversâ sunt carnicina & pietas. Non potest pietas cum vi, aut justitia enim crudelitate conjungi, Defendenda est religio non occidendo, sed moriendo, non sævitia sed patientia, non scelere sed fide, illa enim malorum sunt, hac bonorum, Et necesse est bonum in religione versare, non malum Nam si sanguine, si tormentis, si malo Religionem defendere velis, jam non defenderis illa, sed polluctur, atq. violabitur. cap. 20. Neg. ex

- Doctrinæ & honestæ Vitæ Antistitum exemplis rem consecerint, Thuan. lib. 16. histor. Et Andreas Philopater Presbyter Romanus in responsione ad editum Anglicum, pag. 85. Si persuaderi sibi, inquit à Cecilio Consiliario præcipuo permisit Elisabetha Regina, hanc tantam subditorum carnificinam carere omni periculo, imprudentia est insignis, saltem sequi debeat Gamalielii consilium Act. 5. v. 39. benevolentia & tolerantia res tentanda est. Hisce omnibus bene consideratis, cum tota ferè germania ob dissidium Religionis bellis intestinis flagraret, inter Carolum Cæsarem & ordines germaniæ ad Imperii interitum amolendum convenit, ut in Imperia utraqz tam Evangelica, quæ & Augustana Confessio appellatur, quàm pontificia toleraretur religio. Et si enim ab hac conventionione ab initio pland alienus erat. Cæsar, ut qui pontifici gratificari cupiebat, quo juramenti Neapolitani, (Reges enim Neapolitani, cum in fidem accipiuntur, jurant se nunquam ad Imperium aspiraturos Romano germanicum, Carolus autem simul erat Rex Neapoleos) gratiam sibi faceret, Cæsaream inaugurationem approbaret & sedus secum contra Gallum iniret, Sam. à Remching. de pace Relig. dissertat. c. apud Goldast. in polit. Imp. pact. 30. adeo ut etiam à Carolo Lutherus tanquam manifestus & perversus hereticus publico Imperii decreto fuerit proscriptus. Sleidan. lib. 3. comm. p. 66. cujus proscriptionis formula habetur verbotenus apud Goldast. const. Imp. tom. 2. fol. 143. multum tamen peractum inter Cæsarem & protestantes, ut apparet ex historia Sleidani & Thuan. lib. 1. & 2. tandem per Passaviensem transactionem cautum fuit Anno 52. Ne propter religionem in posterum cuiquam inferretur molestia. Sleidan. lib. 24. histor. pag. 781. Waremund, de Erenberg. in meditam. fœder. pag. 223. & pag. 261. Sam. à Remching. d. loco. Cujus vigor duravit usqz ad Annum 55. quo unanimi procerum totius Romani Imperii consensu Regnante adhuc Carolo V. & Vices ipsius gerente Fratre Ferdinando Romanorum Rege, inita est illa nunquam satis laudata Religionis pacificatio. quæ verè germaniæ palladium dici potest, per quod huc usqz viguit, & in futurum vivebit, Sacrosancti Imperii nostri majestas Petr. Syring. de pac. Religion.

ligion. th. 12. Joh. Dauth. in proleg. de test. n. 8. *Appellat licet*
Auct. Autonomia oder Freystellung mehrer Religion Freystellungs-
tum semen serpentinum & venenum diaboli. Ant. Possevin. *omne*
transactiois genus, quo olim & jam nostro tempore in Imperio, Gallia
& aliis in Regnis controversia de Religione sine sanguine amicæ & fra-
ternæ compositæ sunt, licet repudiet, & pro ejusmodi Christianis me-
diis inquisitionem & vim armatam substituat. Sam. à Remching.
 de pacerelig. diss. 1. *Clamitent licet aliis, ferro & igne rem agen-*
dum esse. Cordatiores tamen liberum esse debere Religionis exerciti-
 um statuunt, cum nihil aliud pacatiora regna reddiderit, quàm vo-
 luntarius sacrorum cultus. Rever. Dn. D. Polycarp Lyser. in duello
 Cleseliano, Francisc. Baldt. in. in cōsil. pacif. belgis dato, quod ex-
 tat in hist. belgicâ de jean frâcois le petit lib. 1. fol. 79. Timpl. 4. po-
 lit. c. 2. quæst. 2. *intueamur namq. priscum Galliarum & Belgii statum*
quid aliud provincias statuū confederatorum in Hollandia restituit, auxit
& inflorentissimam formâ redegit quàm voluntarius extra spem aut metu
per totum. Quid aliud Galliam pacatam & tranquillam reddidit
 quàm liberum Religionis exercitium in ea permissum. Rev. Dn Ger-
 hard. in coron. disp. polit. th. 31. Ut non immeritò Thuan. Hen-
 ricum IV. hoc ipso quod protestantibus in suo Regno quietam permisit
 sedem, labantem Republicam fulcisse gloriose decantet. in præfat.
 histor. Nec sine ratione laudet Edictum Henrici IV. jean de serroa
 hisce verbis: *Ainsi les uns & les autres vivans désormais sous la fa-*
veur & bénéfice de l' edict, confesent, qu' ils ont une immortelle obli-
gation à sa majesté d' avoir avec une tant admirable sagesse & con-
stance retranché la cause des divisions civiles pour le différend de la Re-
ligion. del' histoire de france tom. 3. fol. 788. Vid. etiam l' authen-
te d' utile & salutaire advis au Roi pour bien Regner. fol. 14. Nec
alia de causa Imperium Turcicum in tantam crevisse amplitudine re-
statutur Philip. Camer. idq. probat exemplo quodam de Sultano So-
leimanno, qui cum à nonnullis admoneretur ut Christianos & Juda-
os, aliosq. diversos ritus in Religione vel ejiceret, vel cogeret, ut
musulmanizarent, forte ex fenestra in hortum prospiciens dixisse ser-

21

M

tur:

tur: Quemadmodum ista varietas distincta herbarum & florum non solum nihil obest, sed mirifice oculos & sensus recreat, ita in Imperio meo diversa fides & religio potius usui quam oneri mihi est, si modo pacare vivunt, & in aliis rebus politicis mandatis meo parent, præstunt igitur altius, sicut majores mei permiserunt, ita more suo Religiones suas sequi, quæ in turbas excitari & imperium meum deformari. Non secus, ac si flosculos unicolores tantum relinquerem & reliquos evellerem. Quid facerem enim aliud quam ut hortum vel prætum suæ naturæ elegantia & decore potius spoliarem quam ornarem, part. 1. horar. sub cap. 58. pag. 262. Ventur. de Valent. in partib. litig. lib. 2, cap. 3. n. 14. Et propterea idem Camerar. non inmerito pacem hanc Religionis maxime commendat, Apud nos, inquit, in germaniâ Constitutio pacis, in Religione à Caesaribus & Ordinibus Imperii sancita atq; sæpius confirmata, adhuc magno cum fructu viget, tantumq; abest, si ea in genuino & vero sensu facta rectaq; conservetur, seditiones & tumultus inde existerent, ut dira bella & odia sub prætextu Religionis antea excitata multis annis hæcenus sopita sint & quiescant. Et postea: Hujus salutari sanctionis beneficio videmus Coniuges in Religionem quidem dissentire, parentes & liberos diversa sacra sequi, fratres & sorores in unâ interdum domo in plurimâ doctrinæ celestis capitulis discrepantes fovere sententias, in politicis tamen & domesticis rebus concordare vivere di& c. 58. Utq; concordēs hanc pacificationem Religionis amant, illamq; seu singulare Dei beneficium agnoscunt, ita e contra pontificii discordes illam odio prosequuntur eamq; nobis eripere omnibus modis student, hoc ut facilius efficere queant, nonnulli ex ordine jesuitico, clamitant, illam ab initio statim nullam habuisse auctoritatem, propterea quod consensus pontificii ad validitatem hujus actus non accesserit, qui tamen maxime fuerit necessarius, cum hæc pacificatio non minus tangat papam, quam reliquod Imperii statum, maxime cum in ea agatur de minuenda ipsius auctoritate, & jurisdictione, quæ per illam suspensa dicitur. Et Et quoties de Religione disceptatur, cum omne judicium referri debeat ad Ecclesiam Romanam, qui negabit, in hoc pacto Religionis contra ritum & normam Conciliorum fuisse peccatum, qua

qua cum causa Paulus III. graviter cum Carolo V. quod scilicet in alienam mitteret messem, expostulavit, Sleidan. lib. 16. comm. in princip. Waremund. ab Eremb. de subsid. Regn. p. 17. hancq. litteram pontificiū sepius in Imperio fuisse motam patet ex gravaminibus protestantium Casaria Majestati exhibitis in Comitii Ratisbon. Anno 1594. id. Es wirdt offentlich (nemlich von den Jesuiten vnd Friedhässigen) auß gegeben/dass weiland König Ferdinand hochlöblicher Gedächtnis ohn päbstlichen consens nicht gebühret habe/ einen Religion Frieden zwischen den Ständen im Reich zutreffen. Sed hæc quidem proferant at pauca probant, interesse pontifici inquit, ne iurisdictionis suspendatur, ut ipse solus sit iudex controversiarum de Religione, sed querimus, quo titulo quo jure, hoc interesse pontifex habeat? Sane nullo alio nisi titulo pro possessore, omnem enim potestatem in Imperio pontifici negamus, ut qui nihil commune habet cum SS. Imperio Romano, adeoq. & Imperatori Comitibus convocare & in eis cum Statibus Imperii, pontifice insalutato, de bono publico deliberare & concludere licere, constat: Thom. Mich. de iurisdic. concl. 2. & 3. David-Parr. in tr. de jure Regio proserenst. Britan. Rège scripto Georg. Sigism. Seld. in Conf. ad Imp. Ferdinand. Considerent præterea pontificii, in hac pacificatione Religionis non discepcionem aliquam de Articulis fidei, cuius solum papam iudicem ipsi (quamvis nullo jure) pronunciant, susceptam fuisse, sed solum utriq. parti in sua Religione pacatè vivere permissum, quod ipsum cum pacem concernat Imperii magis Imperatorii quam pontificii muneri est.

Sed ulterius ut Aureum hoc pacificatorium Negotium turbent pa-²³picula, Cesarem coactum Religionis hoc pactum iniisse fingunt, & sic nullius momenti pacem Religionis esse docent, ita enim Aug. Antononiz oder freystellung mehrerley Religion/part. 3. cap. 13. & passim publice vociferari non veretur. Hanc Religionis nostra libertatem publico Imperii decreto stabilitam, Cesari vi ferroq. extortam fuisse, eum in modum quo Cornelius Centurio legationis princeps, cum senatus Romanus postulato militum Augusto consulatum petentium adnuere cunctaretur, gladii Capulum ostentans in curia dixit: (Hic faciet fivos non fecerit) Et Joh. Paul Wideck. in prognost. de fut. Eccl. statu p. 326. pacificationem hanc contendit esse irritam

propterea, quod Imperatori sit per vim extorta, à pontifice nunquam confirmata: Sed tantum abest, ut pacificationi tempore ulla vi hostilis à protestantibus metuenda fuerit, ut etiam Carolus Cæsar, qui proprio iure Imperium sibi asserere, Cæsareamq. dignitatem filio suo Philippo iure hereditario comparare studebat. Sleidan. non uno in loco. Thuan. histor. 12. Lazarus von Schwend. von Regierung des Römischen Reichs/ incisus ac ferè prostratus Imperii Robustissimi Nervus de subactâ germania triumphum agere visus fuerit Thuan. lib. 4. histor. Unde Episcopus Alba M. Hieronymus Vidua in hymno Jesu Christo dicato, Carolo V. gratulatus est, quasi de triumphata germania Samuel. à Remching. de pac. relig. dissertat 1. & Paulus Jovius histor. lib. 45. in f. scribit: Quod germania omnis inter danubium, Albim & Rhenum subacta fuerit, utroq. duce capto eorum exitu. ut ipsi victi atq. producti nobilissimum de germaniâ subacti triumphum instituere potuerit, Et quamvis Mauritius tunc Saxon. Elector agnosceret contra datam fidem in Germaniâ convelli & labefactari Religioem, pro libertate germanie, proq. liberando Socero Cæsari aperto Marte bellum intulit Thuan. lib. 7. nulla tamen hac vis fuit contrarium potentem principem qui omnibus Europæ principibus nominis sui terrorem incusserat. Neq. commune quid habet bellum istud cum tempore hujus pacificationis, quo Mauritius ipse ante biennium in prælio Bruno vicensi globuli ictu trajectus de vivis sublatu fuerat Sleidan. lib. 25. pag. 801. Thuan. histor. lib. 11. fol. 242. Nulla erga vi coactus Carolus in hoc pactum consensit, sed illud ex vero paternæ affectu scienter & libenter constitutum fuisse, apparet ex multo Recessibus Imperii, ut de Anno 1551. in Comitib. Ratib. S. habentur ibi: Als Römischer Christlicher Kayser/ von sonderlicher Liebe vnd Begierde wegen / so wir zu gemeiner Teutschen nation/ vnd dero selben Ständen/ Fried vnd guter Einigkeit tragen / vns mit denselben Ständen/vnd sie widerumb mit vns mit einander vergleichen/ it. in tran: acti. ne pasabien si in princip. ibi. haben wir auß angesborner Begierde/ Treu/ Lieb vnd neigung/ so wir zum heiligen Reich auch allen vnd jeden d. selbstn Ständen vng Ehedern/ vnd sonderlich zu erhaltung vnd beförderung gemeiner Wolfarth/ Ruhe/ Friedens vnd Einigkeit / auch zu obstellung vnd verhütung Christlicher Bluts vergießens / verderben der Vnschuldigen vnd verheerung des Vatterlandes

terlandes billig vnd willig tragen/ & in recessu Comit. Ratib. de Anno 1541. s. vnd dieweil sibi vnd dieweil wir auß sondern Gnädigen/ Väterlichen vnd Getrewen Gemüth/ so wir zu dem heiligen Römischen Reich Teutscher nation vnsern Vaterlande allzeit getragen haben/ it. in s. fibidem: wie wir vns dann diß alles auß sender gnädigen Getrewen vnd Väterlichen Gemüth/ so wir von anfang vnserer Regierung zu der Teutschen Nation vnsern Vaterland getragen haben/ vund noch jederzeit mit höchsten Eysen befeissen/ vns/ so viel immer möglich/ an vns keinen mangel haben lassen erscheinen/ Hinc laudem famamq. aeternam, apud posteros promeritus est Caesar quod pacis Religiosa in germaniâ constituenda auctor fuerit & promotor. Lazarus von Schwend. in disc. von Regierung des Römischen Reichs/ Et sibi cum tripudio quasi gratulatus est Ferdinandus, quod ad sedandas discordias publicas animum adiecit & tolerantie in Religione formulam benignissimam DEUS sibi in mentem dedisset. Crato à Cratheim in Epist. prælim. in hist. Bohem. Dubravii Bertam de pace Religion th. 15. apud Arum tom. 1. jur. publ. disc. 25. Utq. maximè coactio aliqua à parte protestantium intervenisset, quo jure pontificii ratihabitationem ac confirmationem negotii hujus pacificatorii tot vicibus tantaq. verborum Religione iteratam fringent? Joh. Georg. Bech. de salvo conductu, th. 105. Neg. vi. vel metus, (si accessisset) illicite & contra bonos mores illatus fuisset, Religio enim nostra quia prophetarum & apostolorum scripta est consentanea, non contra bonos mores sed pie Caesar optimus Conscientie libertatem nobis integram concessit.

Hoc itaq. medio cum nihil efficiant pontificii, alio modo pacem 24.
hanc æream nobis eripere conantur, Concilium nempe Tridentinum nobis opponunt, ad cujus nq. promulgationem hanc Autonomiam durasse impudenter scribunt, Donawelsche Information. part. 1. pag. 30. protestantibus saltem Moratorium, dilationem & tolerantiam nq. ad judicium Concilii Tridentini concessam fuisse. Ventur de Valent. in parthen. litig. lib. 1. cap. 6. n. 9. Parus in suo iren. c. 29. in resp. ad not. 8. Equidem verissimum est, à Casare ordinibus Imperii definitum esse, quomq. pacificatio hæc vigere debeat. Ad totalem nimirum & placidam nq. dissidii in negotio Religionis exortitionem compositionem

den Landfleden) promulgarunt, eamq; in diuersis Imperii conventibus
 & Comitibus, ut dictum sub incudem revocarunt, quā pacem publicam
 armata manu hominibus violentibus penā præscripturū, quæ Bannum
 Imperiale appellatur irrogatur, daß derselben Leib vnd Gut allermey-
 niglich erlaubet sey/ **3.** vñud niemand daran freveln oder verhandlen
 könne oder möge/ de qua plenissimè Andr. Gail. in tract. de pace
 publicā. Nec sine ratione Imp̃p̃ adeo gravem constituere penam contra
 violatores hujus pacis, cum isti publicam tranquillitatem & tranquillam
 libertatem ledant. Omnia enim pacis tempore, inquit Gail pulcherri-
 mē florent, atq; incrementum accipiunt, coluntur agri, pascuntur late
 segetes, edificantur ville, extruuntur oppida, instaurantur collapsa, or-
 nantur & augentur extructa, crescunt opes, aluntur voluptates, vigent
 leges, floret Reipublicæ disciplina, servet religio, valet æquitas, pollet hu-
 manitas, uberior est questus pauperum, splendidior opulentia divitum, ef-
 florescunt honestissimarum disciplinarum studia, eruditur juvenus, tran-
 quille fruuntur ocio senes, bonis auspiciis nubunt virgines, laudantur si-
 mili prole puerperæ florent boni, minus peccant mali, dict. lib. 1. de pac.
 publ. c. 1. n. 3. Et maxime hæc penā necessaria fuit, cum quondam
 illi, qui adversus aliquos justas se causas habere putabant, inimicitias de-
 nunciare & lites armis finire solebant. da das Faust vnd Kolbens
 recht im Schwang gienge/ de quo more Nicol. Cusan. per vilis-
 simum, inquit, dissidationum modum, honorem salvari putant, &
 vi post dissidationem intimatam ex quacūq; confictā aut nullā causā
 qualitercūq; raptā palam, aut occulte licitē credunt possideri, et-
 iam si bona ecclesiæ aut Clericorum auferantur contra omnes leges &
 jura. lib. 3. de concord. cath. cap. 31. Et Petrus de andlo. Eō
 res redacta est, ait, ut non modo vi oppressus vix judicem ad quem
 recurrat, inveniat, sed & dum post longos laborum circuitus vix tan-
 tem jaheatum obtinere contigerit, deficit tamen plerumq; qui res
 judicatas executioni de mandare aut velit, aut possit. Hinc jam pa-
 tria continuū dissidationibus exagitur, hinc jam tela volant, feri-
 bunt, parguntur faces, hinc armorum arcum sonat fragor &
 injuriosus macro omnia & omnia prostermit de Roman. Imperio,
 lib. 3.

lib. 2. cap. 16. Quæ res etiam introduxit Ganerbinatum, cum enim passim itinera erant minus secura, & latrones in arcibus apud sui generis homines latrones latitabant, alii, quibus virtutis potius quam rapine studium carum erat, consecerant sibi arces munitas, in quibus cum familiis suis & rebus preciosioribus ab aliorum invasionibus violentis tuti essent, sibiq; certas leges fecerunt, Rittesh. I. part. feud. 17. p. 257. & hi vocabantur Ganerbii die Ganerben quasi Gemeineerben Paarmeiß. lib. 2. de jurisdic. Imp. Rom. c. 8. n. 68. de quibus jus Saxonicum ita loquitur. Bürger oder Bürgerman heißen die Ganerben vnd Edelleut so vor allen vnter einen Bürgktherrn auff einer Burg gewohnet haben/ da sie den die Burgbürger genant worden/ item alibi: Bürglehn heißen solch Lehn/ da ihr viel Edelenthe oder Ganerben wie mans jetzt nennet/ in einer Burg oder Schloß zusammen haben/ Lehen vnd Lehenrecht von Fürsten vnd Herrn/ denen die Burg zugehöret/ Matth. Steph. de jurisdic. lib. 2. p. 1. c. 7. membr. 3. ubi aliquot exempla arcium Ganerbicorum recenset, n. 12. horumq; potentia aucta, ceperunt alios opprimere, quorum tamen improbitas & malitia publici Imperii constitutionibus coercita est Wormat. Anno. 1495. An. 1500, sub Max. I. Schön. lib. 2. polit. c. 13. Steph. d. c. 7. n. 7. & 8. Vent de Valent. in parth. litig. lib. 2. c. 2. n. 13. Sed hec omnia hodie sunt sublatæ pæce publicâ ejusq; penâ constitutâ, quæ omnes omnium Ordinum status Imperii majorum & minorum gentium, & cuiuscunq; dignitatis personas, summæ mediæ & infimæ æque obligat, etsi potissimum contra potentiores sit promulgata, Gail. dict. lib. 1. de pace publi. c. 1. n. 9. Hocq; edictum pacis publicæ omnes actiones, quarum finis ad arma & seditionem Imperii spectat, concernit. Gail. dict. loco Christoph. Leib. trid. apud Goldast. in polit. p. 30.

Nec de pace solum publicâ aut politicâ verum etiam Religionis solliciti fuerit Imperator & ordines, adeoq; & hanc Cæsar se servaturum in Capitulatione Electoribus promittit, ut ut etiam diversitas Religionis non medioriter pacem Reipublica labefactet, sicut enim ætissimum pacis & concordie vinculum inter cives est una omnium consentiens Religio, ita diversitas sententiarum de fidei articulis pacatum Reipublica statum labefactat, ut propterea existiment Lips. lib. 4.

L

politic

polit. c. 2. Anton. Possev. in epist. ad Regem Polon. Windeck. de hæreticis extirpandis Bellarm. de Laicis c. 18. Franc. Burgkh. in auton. p. 7. c. 19. & seq. p. mih. 190. & seqq. Erasmi. Rotero-
dam. in lib. ad Campeg. apud Sleid. lib. 7. p. 191. Scip. Amirat. in
Tacit. lib. 11. disc. 3. & alii. Magistratum in Republicâ plures Reli-
giones minime tolerare debere, Cum fieri nec soleat nec possit, ut quin
Deum sincere & ex toto Corde diligit, qui diversas Religiones simul
fovere desiderat. Certissimum enim inde est, neutram credere, qui con-
trarias admittit, Tholof. lib. 8. de Republ. cap. 2. n. 15. propter
ea & ipse Deus in politia Israëlita unam tantum vigere voluit Re-
ligi onem, quin & unicum duntaxat templum in populo suo extare vo-
luit, ne diversis populus Religionibus ac cultibus implicaretur, Hinc
Reges Israëliti destruebant templa idolorum, & populum ad Dei veri
cultum reducebant, ut Ezechia, Josaphati, Josia & aliorum historia
testatur. Id quod & legibus XII rabb. cautum erat: Separatim nemo
habeat Deos neq; novos sive advenas nisi publicè ascitos privatim colun-
to, Constructa à patribus, deiubra habento. Cic. 2. de lb. Hoc, i-
psum pontificii sequuntur in tantum ut justè Magistratum facere existi-
ment, si subditos ad fidem cogat, atq; unam Religionem colant, cum
libertas quidvis credendi nihil aliud sit, quàm libertas errandi in re
anima salutem concernente, in quâ error est longe periculosissimus &
nocentissimus! Quod & Mæcenas, apud Dion. lib. 52, Octaviano
consuluit, ut non solum more majorum Numen diligenter coleret, sed
& alios ad eum cultum compelleret, non solum Religionis sed maxima
Reipublica causâ, novæ enim Religionis prætextu multos res novas moliri
& illicita collegia coire, commutationesq; & seditiones inde nasci. Ed
ut facilius perveniant pontificii, fortissimum excogitarunt Remedium, in-
quisitionem scilicet Hispanicam, quæ est percontatio fidei, quæ fit à Vi-
riis, quibus id munus commissum, quos Inquisitores seu patres sancti
officii appellant, in mediis & adversus eos, quibus ipsis visum fu-
erit, præsertim si qui suspecti sint, vel minimi erroris ad versus Ca-
tholicam Romanam Ecclesiam, quos pro causa gravitate capitalis
supplicio, bonorumq; omnium confiscatione castigant, Cujus rei gra-
tia in Civitatibus Italiae, & maxime Roma juxta templum D. Petri
domus

Domus peculiare exstructa, quae vocantur Domus Inquisitionis. Inquisitionis autem primum cepit in Hispania, teste Reginaldo Montano & Georgio Nigrino, unde etiam hispanica vocatur: Titus enim Vespasianus cum post hierosolyma excidium iudeos ut mancipia in hispaniam relegaverat; his summa libertate religionis vixerunt, & Ferdinandus Arragonius ac Isabella Rex & Regina Hispaniarum finem bello imposuissent, adversus Mahometanos Monachis cura commissa est, ut pariter Mahometistas & iudeos convertent sub capitali supplicio, quo plurimi affecti, quod inventum Regium postea à Sixto IV. pontifice apostolica auctoritate fuit firmatum. Ernest. Eremund. de orig. & hist. belgicum ult. pag. mihi 10. De hoc invento ita loquitur Georg. Frider. Liemp. Baro, Religionis hispanica inquit illustrissimum & odiosissima est inquisitio, quae ubi primum comperit aliquem in quodam fidei capite à Romanâ Ecclesiâ dissentire, confestim op. onit eò fillogisum ex igne, aqua aut laqueo confectum, qui fortius p. quam qui primæ figuræ dicuntur, concludat; atq. ubi mors necessario ingrediatur conclusionem, apud Frid. Achill. in consule. de princip. inter prov. Europ. in orat. cont. hispan. Lanov. disc. 4. Ed namq. satis superflue belluinam immanitatem ac crudelitatem suam testati sunt Hispani, qui sitiunt, esuriuntq. carnem & sanguinem humanum, quam horribili enim & crudelissima fuit Laniena adversus innocentissimos Americanos perpetrata? quam suis oculis se vidisse, refert Franc. Bartol. de las causas Episc. Hispan. in lib. de persecutione indor. & in ea ultra 20. miliones hominum miserè occisos fuisse, ait Anton. Arnold. in act. habitâ pro Academiâ parisiensi VVaremund. ab Erenb. de fœder. lib. 2. n. 82: Quot millia namq. Indorum canibus ceserunt in escam? sapius uno alterum ita compellante: Da mihi frustum carnis pro pastu canum meorum, quod si ex meo unum occidero, id tibi restituiam Vid. Thuan. lib. 55. hist. circa fin. Ut propter hanc ferocitatem non immeritò Indi putaverint, Hispanos non ut alios homines in terram natos esse, sed ex spuma maris concretos venisse ad perdendum mundum, quâ de causa mare infectantur, quod tam immanem sobolem in terram immiserit, aliq. vicini populi, qui carnibus vescuntur humanis,

ab hispanorum propterea cataveribus abhorrent, Benzo in hist. novi orbis lib. 1. c. 25. Hinc etiam Matth. Cacicus ad ignem damnatus à Monacho franciscano admonitus. ut in Christum crederet, quæsit, an etiam Hispani venirent in Regnum colorum, Monacho affirmanti respondit, se nolle petere calum sed potius inferos, ne sibi domicilium cum genti crudeli commune esset, Georg. Frid. Bavodict. orat. cont. hispan. pag. 342. Eadem crudelitas causa hujus inventi diabolici inquisitionis quod propterea Angli odiosum, Sueci horrendum. Hungaris portentosum. Cran. de pace relig. patr. 2. problem. 2. Quare & Veneti, cum hic pontifex aliquando inquisitionem obtrudere vellet, hos responso Legatum remiserunt, velle se in Religione peccantes punire, sed non hispanorum more. Vid. Sleidan lib. 19. histor. prudentissimum sane hoc Venetorum Responsum, quibus cura est, conservare Rempublicam, cui maxime nocet hæc inquisitio, qui enim nescit, hanc papalem inquisitionem causam fuisse, ut tot provinciæ Belgicæ auspiciatissimo & masculo ausu Hispanicæ seviticæ jugum excutere. Samuel. à Remching. de pace relig. disert. 2. felix fuisse Philippus II. Rex Hispaniarum si pactum patris Caroli V. de non inducenda inquisitione non violasset, felix si non Anno 1559. post celebratum festum aurei Velleris mense. Augusto in urbe Gandavo cum Antonio Perenotto Cardinale Grauvellano de inducenda inquisitione deliberasset, felix si Maximiliani Imp. Consilium, ut clementiam sibi commendatam haberet, secutus, de novo inquisitionem non præcepisset, felix si consilio & suasu Margarete Ducissæ parmensis, & gubernatricis belgicæ, inquisitionem abrogasset & felicissimus si non Ferdinandum à Toledo Ducem Albanum cum plenissima potestate puniendi rebelles & cogendi subditos ad religionem catholicam in Belgium misisset. Eman. Metteran. in hist. belli Belgici. Ernest. Eremund. de orig. & hist. belgicæ tumultuum. Hoc inventum inquisitionis cum diabolicum ut omnino improbandum, ita profecto non audiendi qui docent, Magistratum subditos ad fidem cogere debere aut posse. Ut ut enim concedamus, cuilibet Magistratui summis viribus eo aditendum esse, ut una, eaq; vera Religio obineat, Verum tamen cum hoc potius optare quam sperare liceat, sapientissimi Rerum publicarum moderatores, Medicos imitari debent, qui in morbis

gravioribus

gravioribus quandoque plus proficiunt quiescendo, quam movendo & agendo, & Naucleros, qui cum exorta in mari tempestate, eo quo cupiunt pergere non possunt, eo quo possunt eursum dirigunt, ac sepe revellificatione mutata tempestatibus obtemperant, ne si eursum tenere velint, naufragium faciant, præstat enim aliquam habere Rempublicam licet variis de Religione dissidiis turbatam, quam nullam. Joh. Gerhard. in Coron. disp. polit. th. 42. Georg. Schönborner 3. polit. n. in fin. Keck. lib. 1. polit. cap. f. Bodin. lib. 1. de Republ. c. 2. Dn. de le Nove disc. 2. p. 77. & disc. 3. p. tot. Annold. Clapmar. de arcan. Rerump. lib. 4. c. 21. Waremund. ab Erenb. de foeder. lib. 1. c. 2. n. 87. & seq. Hinc Carolus V. cum à Clemente VII. Bononia urgeretur, ut Lutheranam religionem armis oppugnaret suggestionibus ipsius graviter primum resistit, responso ad postulares Clementis articulos tali dato, Ut parentum deliria ferenda sunt, ita in civitatibus ac religionibus vitia quædam esse dissimulanda, fundamentum in ecclesiâ retineri oportere, Goldast. tom. 3. const. Imp. fol. 506. Wolff. tom. 2. lect. memorial. fol. 331. Et nihil absurdum, quam fidem in anima, quæ Spiritus est cogere velle, cum assensus qui fidei pars est, sit actus à voluntate elicitus, Quis enim mihi imponat necessitatem inquit Lætant. vel credendi quod nolum, re: quod velim non credendi. nihil tam voluntarium quam Religio, in quâ si animus aversus, jam sublata, jam nulla est, lib. 5. divin. instit. c. 19. Et Lutherus: Liberum quiddam est credere: imò quiddam divinum in Spiritu, externa igitur vi cogi nec potest, nec debet, tom. 2. Jenson. fol. 180. Unde non sine ratione Concilium Toletanum IV. can. 56. nemini ad credendum vim inferendam esse statuit, Non est opus vi & injurio, ait Lætant. quia religio cogi non potest, verbis potius quam verberibus res agenda est, ut sit voluntas? Longè diversa sunt carnis pietas & pictas. Non potest pietas cum vi, aut justitia cum crudelitate conjungi, Defendenda est religio non occidendo, sed moriendo, non sevitia sed patientia, non scelere sed fide, illa enim malorum sunt, hæc bonorum, Et necesse est bonum in religione versare, non malum Nam si sanguine, si tormentis, si malo Religionem defendere velis, jam non defendetur illa, sed polluetur, atq; violabitur. cap. 20. Neg. ex

- tali coactione bonum sperandus eventus non alius nisi sanguine plenus, quos
 satis sufficienter testatur Laniena Luteriana, de qui loquuntur Pro-
 testantes; quos Carolus IX. paratis magni cum pompa Soroni Marga-
 rete & Henrico Navarreo nuptiis, sefedit, in quibus plus sanguinis
 quam vini effusum, ajunt Parisenses, aderant namq; maximo nu-
 mero protestantes & leti aderant, qui paulo post nocte signo dato non
 secus ac jumenta mactati fuere nec morte Casparis Colini hęc trage-
 dia finita, verum hic impetus in alias quoq; Civitates & Academijs
 irruit, ubi multi hereticos femina & pueri interfecti, Bituriginibus et-
 jam occisus Magnus ille Ictus Corasius quod idem evenisset Donello &
 Hottomanno, si non discipulorum suorum ope periculo erepti fuissent.
 Thuan. lib. 52. histor. Aug. Des wachtselbe auff den Fränsosen vnd an-
 deren benachbarten/ Camer. lib. 1. medit. histor. c. 83. Recueil des
 choses memorables, fol. 425. Frid. Achill de princ. inter prov. Eu-
 rop. p. 233. Et seqq. & quanta hęc fuerit Laniena vel ex selā con-
 fessione constat Cruciarū, aurificis cujusdam, quem sepius cum horrore
 se vidisse & audivisse immani versaria jactantem, cum nudum brachi-
 um exereret, hoc se quadringentos amplius homines in illa mactasse
 Lanienā refert. Thuan. dict. loco. De hisce carnificinis Gallica-
 nis ita scribit Maximil. II. Imp. Quod attinet ad præclarum illud fa-
 cinus, quod Galli in Admiratio ejusq; socii tyrannice perpetrarunt,
 equidem id minimè probare possum, magnoq; cum dolore animi in-
 tellexi, generum meum, sibi persuaderi possum esse, tam suam
 Lanienam, in Epist. ad Lazarum Schwend. quæ habetur tom. 1.
 Const. Goldasti ad fin. Rectius ille ibidem pro libertate fidei:
 19. Es ist in der Warheit nicht anders/ als ihr verständiglich schreibet/
 daß Religionssachen mit dem Schwerdt nicht wollen gehandelt vnd
 gerichtet werden/ Ein anderer Gottesfürchtiger vnd Friedliebender
 wird es auch anders sagen/ Et alibi: Eorum actiones, qui supplici-
 arum crudelitate, sectionibus & ustionibus, hanc rem confici posse
 defendunt, mihi minimè placent, nec nunquam adducar, ut eas lau-
 dem, nisi forte, quod tamen serjō deprecabor, ne fiat, Deus per-
 mittat, ut insuorem & insaniam prolaxar, in Epist. de sedic.
 belg. Hęc ipsam Henricus III. Gallia Rex, qui per totam vitam
 Evangelicam

Evangelicam Religionem armis oppugnaverat, in extremo mortuario-
 riculo confiteri coactus est, hiis verbis: *Apprenez, de moy que la piete
 est un devoir, de l' homo envers dieu; sur le quelle bras de la chair
 n'a point de puissance. Pierre Matthieu, en l'histoire de dern.*
troubl. lib. 5 fol. 93. Et sane violentis mediis animi Subditorum
ab illa Religione ad quam coguntur, magis ab alienantur & irritan-
tur, occasio datur cordibus & tranquillitas Reipublica turbatur,
quod multu exempli probat Petr. Gregor. Tholos. lib. 12. de Re-
publ. c. 5. n. 12. Vid. Alber. Gent. de jur belli. lib. 1. cap. 9. & 19.
Luth. tom. 3. jenenf. fol. 303. tom. 2. fol. 378 & in tract.
de magistr. polit. tom. 6. Witteb. fol. 575. Kirchn. disp. po-
lit. 6. th. 2. lit. C. Boccr. de bello & duello lib. 1. c. 6. n. 18. &
19. Keck in polit. lib. 1. c. f. Lazar von Schwend. in censil.
Maximil. II. von regierung des Römischen Reichs / Sleid-
dan. lib. 21. pag. 647. Thuan. lib. 79. hist. p. 178. Imo si ho-
mines cogendi ad Religionem verbo hoc potius Dei & gladio spirituali
quam materiali faciat magistratus, quod innuit Jean de Serres
hiis verbis. La concorde de la Religion & des choses divines estab-
lit plus par la Douceur que parla force, plus par amour & par
crainte quod par peine & cruauté. il ne faut point d'autres ar-
mes que la parole de dieu contres les ames obstinees, elle ne sont
point subjectes aux tourmens qui destruisent les corps, & les
supplices ruinent plus en une heure, que les peines n' edifient plu-
siieurs anne es, La Religion ne peut souffrir violence, car il
Rois ne commandent pas aux cœurs comme aux corps. en in-
ventaire general de l'histoire de france tom. 938. Idem,
sensit quondam Senatus Parlamenti Parisiensis, qui cum Rex Gal-
lie edictum de Hugenotis extirpandi promulgasset, eum ut ab
instituto desisteret adhortatus est, hiis verbis: Equum sibi videri
ut exterarum Ecclesiarum tutioribus vestigiis insisteretur, que non
ferro & flammis in Religione constituenda aut propaganda sed puriore
d. arins

Doctrinâ & honestâ Vitæ Antistitum exemplis rem consecerint, Thuan. lib. 16. histor. Et Andreas Philopater Presbyter Romanus in responsio ad editum Anglicum, pag. 85. Si persuaderi sibi, inquit à Cæcilio Consiliario præcipuo permisit Elisabetha Regina, hanc tantam subditorum carnificinam carere omni periculo, imprudentia est insignis, saltem sequi debeat Gamaliel's consilium Aët. 5. v. 39. benevolentia & tolerantia res tentanda est. Hisce omnibus bene consideratis, cum tota ferè germania ob dissidium Religionis bellis intestinis flagra-
 20. ret, inter Carolum Cæsarem & ordinem germaniæ ad Imperii interitum amolendum convenit, ut in Imperio utraq; tam Evangelica, quæ & Augustana Confessio appellatur, quàm pontificia toleraretur religio. Et si enim ab hac conventionione ab initio planè alienus erat. Cæsar, ut qui pontifici gratificari cupiebat, quo juramenti Neapolitani, (Reges enim Neapolitani, cum in fidem accipiuntur, jurant se nunquam ad Imperium adspiraturos Romano germanicum, Carolus autem simul erat Rex Neapoleos) gratiam sibi faceret, Cæsarem inaugurationem approbaret & fœdus secum contra Gallum iniret, Sam. à Remching. de pace Relig. disertat. c. apud Goldast. in polit. Imp. pact. 30. adeo ut etiam à Carolo Lutherus tanquam manifestus & pervicax hæreticus publico Imperii decreto fuerit proscriptus. Sleidan. lib. 3. comm. p. 66. cujus proscriptionis formula habetur verbotenus apud Goldast. const. Imp. tom. 2. fol. 143. multum tamen peractum inter Cæsarem & protestantes, ut apparet ex historia Sleidani & Thuan. lib. 1. & 2. tandem per Passaviensem transactionem tantum fuit Anno 52. Ne propter religionem in posterum cuiquam inferretur molestia. Sleidan. lib. 24. histor. pag. 781. Waremund. de Erenberg. in meditam. fœder. pag. 223. & pag. 261. Sam. à Remching. d. loco. Cujus vigor duravit usq; ad Annum 55. quo unanimi procerum totius Romani Imperii consensu Regnante adhuc Carolo V. & Vices ipsius gerente Fratre Ferdinando Romanorum Rege, inita est illa nunquam satis laudata Religionis pacificatio. quæ verè germaniæ palladium dici potest, per quod huc usq; viguit, & in futurum videbit, Sacrosancti Imperii nostri majestas Petr. Syring. de pac. Religion.

ligion. th. 12. Joh. Dauth. in proleg. de test. n. 8. *Appellitet licet*
Auct. autonomia oder Grenzstellung mehrerer Religion Freistelliona-
tum semen serpentinum & venenum diaboli. Ant. Possovin. omne
transactionis genus, quo olim & jam nostro tempore in Imperio, Gallia
& aliis in Regnis controversia de Religione sine sanguine amicis & fra-
ternis composita sunt, licet repudiet, & pro ejusmodi Christianis me-
diis inquisitionem & vim armatam substituat. Sam. à Remching.
de pacerelig. diss. 1. Clamitent licet aliis, ferro & igne rem agen-
dam esse. Cordatiores tamen liberum esse debere Religionis exerciti-
um statuunt, cum nihil aliud pacatiora regna reddiderit, quam vo-
luntarius sacrorum cultus. Rever. Dn.D. Polycarp Lyser. in duello
Clefeliano, Francisc. Baldt. in. in consil. pacis belgis dato, quod ex-
tat in hist. belgica de jean francois le petit lib. 1. fol. 79. Timpl. 4. po-
lit. c. 2. quæst. 2. intueamur namq. priscum Galliarum & Belgii statum
quid aliud provincias statum confederatorum in Hollandia restituit, auxit
& inflorentisuram formam redegit? quam voluntarius extra spem aut me-
tum Sacrorum & Religionis cultus Eman. Metteran. in hist. belg.
per totum. Quid aliud Galliam pacatam & tranquillam reddidit
quam liberum Religionis exercitium in ea permixtum. Rev. Dn Ger-
hard. in coron. disp. polis. th. 31. Ut non immerito Thuan. Hen-
ricum IV. hoc ipso quod protestantibus in suo Regno quietam permiserit
sedem, labantem Rempublicam fulcuisse gloriose decantet. in prafat.
histor. Nec sine ratione laudet Edictum Henrici IV. jean de serres
hisce verbis: Ainsi les uns & les autres vixans désormais sous la fa-
veur & benéficé de l' edict, confessent, qu' ilsont une immortelle obli-
gation à sa majesté d' avoir avec une tant admirable sagesse & con-
stance retranché la cause des divisions civiles pour le différend de la Re-
ligion. del' histoire de france tom. 3. fol. 788. Vid. etiam l' authen-
te d' utile & salutaire advis au Roi pour bien Regner. fol. 14. Nec
alia de causa Imperium Turcicum in tantam crevisse amplitudinem te-
statur Philip. Camer. idq. probat exemplo quodam de Sultano So-
leimanno, qui cum à nonnullis admoneretur ut Christianos & Jude-
os, aliosq. diversos ritus in Religione vel ejiceret, vel cogeret, ut
musulmanizarent, forte ex fenestra in hortum prospiciens dixisse ser-

21

M

tur:

sur: Quemadmodum ista varietas distincta herbarum & florum non solum nihil obest, sed mirifice oculos & sensus recreat, ita in Imperio meo diversa fides & religio potius usui quam oneri mihi est, si modo pacare vivant, & in aliis rebus politicis mandata meo parent, præstat igitur diutius, sicut majores mei permiserunt, ita more suo Religionem suam sequi, quam turbas excitari & imperium meum deformari. Non secus, ac si flosculos unicolores tantum relinquerem & reliquos evellerem. Quid facerem enim aliud quam ut hortum vel pratum suæ naturæ elegantia & decore potius spoliarem quam ornatem, part. 1. honorat. sub cap. 58. pag. 262. Ventur. de Valent. in part. litig. lib. 2. cap. 3. n. 14. Et propterea idem Camerat. non immerito pacem hanc Religionis maxime commendat, Apud nos, inquit, in Germania Constitutio pacis, in Religione à Casaribus & Ordinibus Imperii Sancta atq; sæpius confirmata, adhuc magno cum fructu viget, tantumq; abest, si ea in genuino & vero sensu facta rectaq; conservetur, seditiones & tumultus inde existerent, ut dira bella & odia sub prætextu Religionis antea excitata multum annis hæcenus sopita sint & quiescant. Et postea: Hujus salutari sanctionis beneficio videmus Coniuges in Religionem quidem dissentire, parentes & liberos diversa sacra sequi, fratres & sorores in unâ interdum domo in plurimâ doctrina celestis capitibus discrepantes fovere sententias, in politici tamen & domesticis rebus concordare vivere dict. c. 58. Utq; contordes hanc pacificationem Religionis amant, illamq; cum singulare Dei beneficium agnoscunt, ita & contra pontifici discordes illam odio prosequuntur eamq; nobis eripere omnibus modis student, hoc ut facilius efficere queant, nonnulli ex ordine jesuitico, clamitant: illam ab initio statim nullam habuisse auctoritatem, propterea quod consensus pontifici ad validitatem hujus actus non accesserit, qui tamen maxime fuerit necessarius, cum hæc pacificatio non minus tangat papam, quam reliquos Imperii statum, maxime cum in eâ agatur de minuenda ipsius auctoritate, & jurisdictione, quæ per illam suspensa dicitur. Et Et quoties de Religione ducatur, cum omne judicium referri debeat ad Ecclesiam Romanam, quis negabit, in hoc pacto Religionem contra ritum & normam Conciliorum fuisse peccatum,

qua

qua cum causa Paulus III. graviter cum Carolo V. quod saltem in alienam mitteret messem, expostulavit, Sleidan. lib. 16. comm. in princip. Waremund. ab Ereimb. de subd. Regn. p. 17. hancq. litteram a pontificis sepius in Imperio fuisse motam patet ex gravaminibus protestantium Casariae Majestati exhibitum in Comitibus Ratisbon. Anno 1594. *Es wird offentlich (nemlich von den Jesuiten vnd Friedhässigen) auß gegeben/ daß weiland König Ferdinand hochlöblichster Gedächtnis ohn päbstlichen consens nicht gebühret habe/ einen Religion Frieden zwischen den Ständen im Reich zu treffen. Sed hac quidem proferunt at pauca probant, interesse pontifici inquirunt, ne iurisdicatio suspendatur, ut ipse solus sit iudex controversiarum de Religione, sed querimus, quo titulo quo jure, hoc interesse pontifex habeat? Sane nullo alio nisi titulo pro possessore, omnem enim potestatem in Imperio pontifici negamus, ut qui nihil commune habet cum SS. Imperio Romano, adeoq. & Imperatori Comitibus convocare & in iis cum statibus Imperii, pontifice insalutato, de bono publico deliberare & concludere licere, constat: Thom. Mich. de iurisdic. concl. 2. & 3. David Patz. in tr. de jure Regio pro sereniss. Britan. Rege scripto Georg. Sigism. Seld. in Cons. ad Imp. Ferdinand. Considerent praeterea pontificii, in hac pacificatione Religionis non disputationem aliquam de Articulis fidei, cuius solum papam iudicem ipsi (quamvis nullo jure) pronunciant, susceptam fuisse sed solum utriusq. parti in sua Religione pacatè vivere permissum, quod ipsum cum pacem concernat Imperii magis Imperatorii quam pontificii muneri est.*

Sed ulterius ut Aureum hoc pacificatorium Negotium turbent pap. 23. picula, Caesarem coactum Religionis hoc pactum iniisse fingunt, & sic nullius momenti pacem Religionis esse docent, ita enim Aug. Antononiz oder freystellung mehrerley Religion/ part. 3. cap. 13. & passim publice vociferari non veretur: Hanc Religionis nostra libertatem publico Imperii decreto stabilitam, Caesari vi ferroq. extortam fuisse, eum in modum quo Cornelius Centurio legationis princeps, cum senatus Romanus postulato militum Augusto consulatum petentium adnuere cunctaretur, gladii Capalum ostentans in curia dixit: (Hic faciet sivos non fecerit) Et Joh. Paul Wideck. in prognost. de fut. Eccl. statu p. 326. pacificationem hanc contendit esse irram

propterea, quod Imperatori sit per vim extorta, à pontifice nunquam confirmata: Sed tantum abest, ut pacificationis tempore ulla vis hostilis à protestantibus metuenda fuerit, ut etiam Carolus Cæsar, qui proprio jure Imperium sibi asserere, Cæsareamq; dignitatem filio suo Philippo jure hereditario comparare studebat. Sleidan. non uno in loco. Thuan. histor. 12. Lazarus von Schwend. von Regierung des Römischen Reichs/ incisus ac ferè prostratus Imperii Robustissimi Nervus de subactâ germania triumphum agere visus fuerit Thuan. lib. 4. histor. Unde Episcopus Alba M. Hieronymus Vidua in hymno Jesu Christo dicato, Carolo V. gratulatus est, quasi de triumphata germania Samuel. à Remching. de pac. relig. dissertat. 1. & Paulus Jovius histor. lib. 45. in f. scribit: Quod germania omnis inter danubium, Albim & Rhenum subacta fuerit, utroq; duce capto eorum exitu. ut ipsis victus atq; productus nobilissimus de germaniâ syballis triumphum instituire potuerit. Et quamvis Mauritius tunc Saxon. Elector agnosceus contra datam fidem in Germaniâ convelli & labefactari Religioem, pro libertate germanie, proq; liberando Socero Cæsari aperto Marte bellum intulit Thuan. lib. 7. nulla tamen hac vis fuit contrariam potentem principem qui omnibus Europæ principibus nominis sui terrorem incusserat. Neq; commune quid habet bellum istud cum tempore hujus pacificationis, quo Mauritius ipse ante biennium in prælio Bruno vicensi globuli Ictu trajectus de vivis sublatus fuerat Sleidan. lib. 25. pag. 801. Thuan. histor. lib. 11. fol. 242. Nulla erga vi coactus Carolus in hoc pactum consensit, sed illud ex vero paternæ affectu scienter & libenter constitutum fuisse, apparet ex multo Recessibus Imperii, ut de Anno 1571 in Comitû Rati. b. 5. habet vir/ ibi: Als Römischer Christlicher Kaysers/ von sonderlicher Liebe vnd Begierde wegen / so wir zu gemeiner Teutscher nation/ vnd dero selben Ständen/ Fried vnd guter Einigkeit tragen / vns mit denselben Ständen/ vnd sie widerumb mit vns mit einander vergleichen/ it: in transactione pacificationis in princip. ibi. haben wir auß angesborner Begierde/ Treu/ Lieb vnd neigung/ so wir zum heiligen Reich auch allen vnd jeden d. selben Ständen vnd Gliedern/ vnd sonderlich zu verhaltung vnd beförderung gemeiner Wolfarth/ Ruhe/ Friedens vnd Einigkeit / auch zu obstellung vnd verhaltung Christlicher Bluts vergessens / verderben der Unschuldigen vnd verheerung des Vaterlandes

teerlandes billig vnd willig tragen/ & in recessu Comit. Ratib. de Anno 1541. s. vnd dieweil/sibi: vnd dieweil wir auß sonndern Gnädigen Väterlichen vnd Getrewen Gemüth/so wir zu dem heiligen Römischen Reich Teutscher nation vnsern Vaterlande allzeit getragen haben/ it: in s. f. ibidem: wie wir vns dann diß alles auß sender gnädigen Getrewen vnd Väterlichen Gemüth/so wir von anfang vnserer Regierung zu der Teutschen Nation vnsern Vaterland getragen haben/vnnd noch jederzeit mit höchsten Eysen beflissen/vns/so viel immer möglich/an vns Keinen mangel haben lassen erscheinen/ Hinc laudem famamq; aeternam: apud posteros promeritus est Caesar quod paci Religiosa in germania constituenda auctor fuerit & promotor. Lazarus von Schwend. in disc. von Regierung des Römischen Reichs/ Et sibi cum tripudio quasi gratulatus est Ferdinandus, quod ad sedandas discordias publicas animum adiecit & tolerantie in Religione formulam benignissimam DELS sibi in mentem dedisset. Crato à Crattheim in Epist. pralim. in hist. Bohem. Dubravii Bertam de pace Religion th. 15. apud Arum tom 1. jur. publ. disc. 25. Utq; maxime coactio aliqua à parte protestantium intervenisset, quo jure pontificii ratihabitationem ac confirmationem negotii hujus pacificatoris tot vicibus tantq; verborum Religione iteratam infringent? Joh. Georg. Beeth. de salvo conductu, th. 105. Neq; vñ vel metus: (si accessisset) illicite & contra bonos mores illatus fuisset, Religio enim nostra quia prophetarum & Apostolorum scripta est consentanea, non contra bonos mores sed pie Caesar optimus Conscientie libertatem nobis integram concessit.

Hoc itaq; medio cum nihil efficiant pontificii, alio modo pacem 14. hanc agream nobis eripere conantur, Concilium nempe Tridentinum nobis opponunt, ad cuius usq; promulgationem hanc Autonomiam durasse impudenter scribunt, Donawelsche Information. part. 1. pag. 30. protestantibus saltem Moratorium, dilationem & tolerantiam usq; ad iudicium Concilii Tridentini concessam fuisse. Ventur de Valent. in parthen. litig. lib. 1. cap. 6. n. 9. Paraus in suo irenc. c. 29. in resp. ad mot. 8. Equidem verissimum est, à Casare ordinibus Imperii definitum esse, quousq; pacificatio hac vigere debeat. Ad totalem nimirum & placidam usq; dissidii in negotio Religionis exort compositionem

compositionem in Concilio Oecumenico vel provinciali Colloquio vel publico Comitio facienda: ita enim Reces. Imp. de Anno 1555. vnd nach dem eine verglichung: So haben wir gewilliget/ solchen Frieden in allen obbeschriebenen Articulis/ biß zu Christlicher/ freundslicher vnd endlicher verglichung der Religion vnd Glaubenssachen steht/ fest/ vnd unverderblich zu halten/ vnd denselben getrewlich nachzukommen. Wo dann solche verglichung durch die wege des General Concilii/ Nation versamlung/ Colloquien oder Reichshandlung nicht erfolgen würde: So sol alsdann nichts desto weniger dieser Friedtand in allen abbeschriebenen puncten vnd Articulis bey Freyßen biß zu endlicher verglichung der Religion vnd Glaubenssachen stehen vnd bleiben. *Nec unquam protestantes compositionem defugisse, apparet ex eo, quod non unum in Comitio Concilium, omni contentione & studio expetierint.* Thua. histor. lib. 28. fol. 578. *Concilium nempe piū, liberū legitimū & rite celebrandum, At tale non fuit Concilium Tridentinum, ut quod nec piū, nec liberū, nec amicabile, sed à pietate, à princ. primitive Ecclesie consuetudine, ab omni deniq. humanitate fuit alienissimū, ut docet auct.* Der statlichen ausführung der Ursachen/ warum die Chur vnd Fürsten/ auch anderer Stände der Augspurgischen Confession/ das aufgeschriebene Concilium zu Trident nicht zubesuchen schuldig gewesen/ apud Frid. Norckeborn/ von Ursachen des Teuffischen Krieges/ & apud Goldast, in polit. Imp. part. 27. *Auctor siquidem istius Concilii Tridentini fuit Pontifex Romanus: At potestas congregandi concilia non solum à politico & Ictis inter regalia summe maiestati referrur. Auct. der statlichen Ausführung/ Arnst. de iurib. majest. major. cap. 6. Syring. de pace Relig. th. 49. Sed & à theologis Orthodoxis uno ore traditur, ius indicendi Universale Concilium non ad pontificem, sed ad summum Christiani orbis deum & fastigium pertinere. Quo iure primos etiam Germanie Imperatores usus, testantur Annalium Scriptores. Sic Caroli M. iusque quem innocentius inter tres Imperatores, quos de sede Apostolica optime meruisse putat, connumerat, celebratum fuit Concilium Francfurtanum, item Moguntinum, Ex quo Archiepiscopi & Episcopi scribunt ad Imperatorem: Humillimi famuli vestri secundum iussionem vestram venimus in civitatem Moguntii.*

Moguntinam præfat. Concil. Mogunt. tom. 3. concil. pag. 693. Concilia quoque, jussu Caroli, super statum Ecclesiarum per totam Galliam, ab Episcopis celebrata sunt, quorum unum Moguntia alterum Remis, tertium Turonibus, quartum Caballoni, quintum Arelati congregatum est, & constitutiones, quæ in singulis factæ sunt, ab Imperatore confirmatæ sunt. Secuti sunt reliqui Imperatores, ut Ludovicus quasi tria Concilia indixit tom. 3. Concil. Lotharius, qui Concilium Valentinum congregavit, Ludovicus II. qui Vormatiense, Henricus II. qui sæpe in Germaniâ, eumque secutus Henricus III. vel invito Papa concilium convocavit, Georg. Sigism. Seldus Vicecancellarius Imperii ad Imp. Ferdin. von hñrer Kñpf. May. Wahl vñnd Hohet / Arnst. di&. cap. 6. Idemque non obscure indicat invidiosissimi Heroni Caroli V. in Concilio Tridentino injussu Cæsari ad nuntium pontificis vel purpuratorum translato per Legatum Vargam habitam gravissimam oratio, quam refert Thuan. lib. 5. histor. ubi inter alia scribit: Videre omnes, quorsum translatio Concilii pertineat, nimirum ut cum Bononienses Patres migraverint sine consensu Cæsaris, cui Conciliorum universalium cura permisa est? Et postea: Quæ ex eo detrimenta sit acceptura Respublica, non Cæsari, sed ipsis tribuenda, quorum in potestate minime sit citra consensum Cæsaris Concilium alio transferre. Præterea in Concilio Tridentino cuncta pontificis arbitrio & nutu gesta sunt, præsidebant enim ipsius legati, iudicabant jurata ipsius: mancipia, utcumque, ergo pontifex alias iudex esset competens, tamen in causâ propriâ iudex esse non debuit l. un. C. de re quis in sua causâ. Sutliv. lib. 1. de concil. cap. 12. At causa in Concilio Tridentino decisa pontificis & universi Cleri fuit propria, ipsi enim propter Ecclesiam laceratam à protestantibus fuit contra dictum. Auct. der städtelichen ausführung / Sutliv. di&. loco. Nec liberum & fœd concilium fuisse manifestum est, ex eo quod Marcellus Corvinus ad concilium missus expressum à pontifice mandatum acceperat, Ne quid omnino in concilio pateretur constitui, quod in præjudicium Sedis Romanæ vergeret, sed extirparet potius illas personas, quæ tale quid tentarent, Wolff. cent. 2. lect. memorabil. fol. 140. Neg. Tridentum tutus & liber cundi & abeundi locum fuit, perfidiam enim pontificiorum, quorum

quorum ibi erat, magnus confluxus, protestantes justè metuerunt Be-
 tran. de pace religion. th. 101. Syring. de pace religion. th. 49.
 Tridentum quoque non oppidum germanie sed Italiae esse lingua & si-
 tus satè evincunt, protestantes verò germani extra suam provinciam
 trahi non debebant. Alias adhuc rationes que probant, Concilium
 Tridentinum fuisse illegitimum, adducit auct. der städtlichen außsü-
 rung/ warum die protestirenden das ausgeschriebene Concilium
 zu Trident nicht zubesuchen schuldig gewesen/ Quicquid sit ponti-
 ficii, hanc pacificationem in tantum damnant, ut Imperatorem si
 25. contra eam faciat non peccare non solum existiment, sed ad id obli-
 gatum esse omnino statuunt, propterea quod ab initio Cæsar gravior
 erraverit dum hoc pactum cum protestantibus inierit, quam si omnem
 omnino fidem maxime hereticis datam frangeret, adeoque ex Jesuitis
 quidam asserere non veriti fuere, Caro. um V. Imperatorem & Fer-
 dinandum Regem pacificationis illius autores primarios in purgatorio
 adhuc penas hujus facti sui luere, Osiand. in Apolog. germ. contra
 Scherer. & Rosenb. Jesuicæ p. 16. Hinc & Anton. Possevin.,
 in Epist. ad Regem Poloniz, Certè concedere, inquit, qualia
 fuerunt in Comitii illi concessa, nihil aliud est, quam Christum nega-
 gare. Quod Cæsar parum consideratè promissit, æque se defensurum
 utriusque Religionis homines, est in eo gravior erratum, quam ut uno
 sermone satè explicari queat. Wolff. cent. 16. lectio, memorat.
 pag. 804. Et Andr. Fabricius Imperatorem Romanum gladio ac-
 civitum esse jubet, ad exequenda Concilii Tridentini decreta, cum u-
 tili sit, talis sanguinis profusio. in præfat. in harm. Aug. confels.
 At nos potius cum Osiand. pro insigni hoc beneficio Germania concessa
 gratias agamus & petamus, ut id Dominus usque ad mundi finem conser-
 vet, sunt enim stabellæ Satane qui publicè scriptis contendunt, hanc
 pacem armis imperatam Lutherani iterum armis eripiendam esse,
 cent. 16. hist. eccles. lib. 3. cap. 19. Neque Franciscus Burgkardo in
 autonomia p. 3. c. 13. circa fin. & passim- concedimus Imperatorem
 ex plenaria potestate constitutionem hanc Religionis abrogare vel ei de-
 rogare posse, idque non saltem manifestum ex eo quod in hoc membro
 Capitulationis sanctè promissit, daß er den Frieden in Religion vnd
 profan-

profan Sachen stet vnd fest halten/ handhaben vnd dawider/ nie-
 mand beschwehren/ oder durch andere beschweren lassen wille/ *ut*
 verba habent Capitulationis, verum etiam propterea pacificationi huic
 contravenire non potest, quia non ipse solus istius auctor est, sed simul
 Electores principes ac universi S. Rom. Imperii stantus, quorum una-
 nimi consensu ac libero suffragio hac lex sive pacificatio Religionis in
 Comitibus Augustanis, Caesaris vices, cum pleno mandato gerente Fer-
 dinando Rege, promulgata, juxta Recesf. imp. de Anno 1555. S.
 wiewol nun auff vorigen Reichstagen/ *ibi*: haben wir uns mit den
 Churfürsten vnd sie hinwider sich mit uns verglichen/ *ut* *assensibus* tem-
 poribus in omnibus ferè publicis Imperii consentibus religioe virtus confirmata
 est, in Recesf. Ratvo. de Anno 1557. § vnd als der Churfürsten geordnete
 Rätthe Recesf. Augustan. de Anno 1559. § dieweil aber dasselbige Recesf.
 Aug. de Anno 1566. vnd nachdeme den nicht weniger, adeoq; hujus
 constitutionis quia non solus Imperator est auctor, nec illam solus ab-
 rogare poterit, arg. l. nihil tam naturale est. 35. ff. de Reg. jur.
 Accedit ipsius Imperatoris renunciatio indict. consilii Religionis de
 Anno 1577. §. solches alles &c. *ibi*: vnd darüber jetzt oder
 künfftig weder aus Volskommenheit/ oder vnder einigen andern
 schein/ wie der Nahmen haben möchte/ nicht fürnehmen/
 Handhaben/ oder ausgehen lassen/ noch niemandt andern von
 ihrer lieb v. Kåyserlichen Majestät/ vnd insonderwegen zuthun gestat-
 ten/ & in § solches alles v. jedes. *ibi*. So sollen vnd wollen ihre liebe
 vnd Kåyserliche Majestät/ v. wir bey ihrer Kåyserlichen v. Kønig-
 lichen würden vnd worden & s. seq. *ibi* willigen vnd versprechen bey
 fürstlichen ehren würden in rechter guter trew/ vnd im Wort der
 Warheit/ auch bey trewen vnd Glaben/ stet/ fest/ Aufrechtig
 vnd vnerbrüchlich zu halten. Sed ut hæc ita sint, absq; dubio
 tamen pontificii habent quod objiciant scilicet, hereticis fidem non
 esse servandam, Unde Cardin. Hosius ad Reg. poloniz Epist. 26.
 197. scribit, quod licet Rex juramento obligatus sit Poloniz ordi-
 nibus equè se defensurum Catholicos & hereticos, tamen nullâ rati-
 one ipsum tenei ad præstandum, quod premiserit, & Brunus la-
 tere disputat, pacificationes cum diverse Religionis hominibus initas
 esse irritas, quia cum hujusmodi hereticis Catholico nulla pax esse
 possit, ut illi offendi & conteri non possint. lib. 3. de hæret. cap. 15.
 falso enim Becanus jesuita probare conatur, pontificios fidem hæ-

reticis datam servandam esse statuere & falsissime conqueritur, contrariam sententiam ipsis per calumniam affingi. in disp. as fides hæret. data sit servanda. Ideoq; quamvis Sigismundus Imperator Ladislaus Bohemia Regi fidem dedisset, Johannem Hussum & Hieronymum Pragensem salvos & incolumes domum revertere, nihilominus minus Concilium Hærescos ipsos damnavit & igni adju dicavit. Sleidan. lib. 3. hist. pag. 59. inde Jesuitæ Trevirenses Imperatorem sic excusarunt: Husus securitatem ab Imperatore Sigismundo petiit, Imperator obsecravit, sed Christianus orbis major Cæsare resignavit, Rev. Domn. Gerh. in loco de magistratu politico. p. 808. Rectius edoctus Carolus V. fidem Luthero, quem pro heretico habebat, publico Imperii nomine datam sanctè servavit, eundemq; ex Wormatiensi conventu saluum & incolumem dimisit, quamvis enim Eccius & alii contenderent, eodem jure quo in Hussum & pragensem animadversum erat, in Lutherum animadverti debere nemo tamen in comitiis fuit, qui Eccij sententiam non execraretur, Sleidan. diſc. lib. 3. fuit & illud papisticum emblemæ, Hæreticis fidem datam haud esse servandam, pessimi judicii ab omnibus merito incusatur. Vid. Warem. ab Erenb. de fœder. lib. 2. c. 2. n. 40. Besold. polit. lib. 1. cap. 4. Bodin. lib. 5. de Republ. c. 6. Petr. Gregor. lib. 11. de Republ. c. 10. n. 9. & seq. Hott. illustr. q. 7. Fach. 9. centr. 58. Adeoq; nec hoc fundamento Papistico obstantæ, Imperator fidem juratam in Capitulatione omnino servare tenetur, nec ullo modo pacificationem Religiosam semel initam violare potest, de qua cum ex professo hic agere nostri non sit instituti, videri possunt plerique qui de pace Religionis scripserunt, & inter alios Petr. Syring. Bertram. apud Arum. tom. 1. disc. jur. publ. Henr. Andr. Cran. in disc. juridico polit. de hac materia Samuel. à Remiching. in duabus dissertationibus apud Goldast. in polit. Imp.

17.

Unicum hic adijcere placet, quod nempe pacificatio hæc jurisdictionem Ecclesiam suspendat, ut verba habent in Reces. de

ANNO

Anno 55. Damit auch obberührte beyde Religionsverwante/ so viel mehr in beständigen Friede gegen v. bey einander sitzen und bleiben mögen: So sol die Geistliche Jurisdiction wider der Augspurgischen Confessions Religion Glauben/ bestellung der Ministerien/ Kirchengebräuche/ Ordnungen vnd Ceremonien/ so sie auffgerichtet/ oder auffrichten mögen/ biß zu endlicher vergleichung der Religion nicht exerciret, gebrauchet/ vnnnd geübet werden/ *qua jurisdictione hodie ad principes Imperii jure superioritatis devoluta est*, Andr. Knich. de sublim. terri. jure c. 3. n. 232. Zanger. de except. p. 1. c. 1. n. 425. Hillig. lib. 17. Don. Enucl. cap. 10. lit. cc. Dauth. de testam. n. 93. Syring. de pace religion. concl. 29. *ut ita duplicem jurisdictionem in diversis Consistoriis per idoneos & occurrentium rerum peritos judices rite exercent*, Matth. Stephan. de jurisdic. lib. 3. cap. 4. n. 13. & cap. 15. per totum, *At nonne hoc contra jus divinum*, quo milirantes Deo prohibentur se implicare negotiis secularibus, 2. Tim. 2. vers. 4. adeoq; confundi non possunt in unâ personâ spiritualia & secularia? Sane negant hoc pontificii & praesertim Bellarm. negotia secularia in dict. c. 2. Tim. 2. accipiens non de regimine politico, sed cura victus parandi ac proinde negotiationibus, mercimoniis & similibus, & prohiberi non regimen politicum, sed nimiam solitudinem circa vitam corporalem autumat lib. 5. de pontifice Romano cap. 10. eoq; modo defendere conatur, personas Ecclesiasticas officio Magistratus civilis simul fungi posse, & pontificem Romanum Hierarchia Ecclesiastica caput temporalem potestatem, ac in omnes principes, Reges & Imperatores superioritatem jure obtinere, Hinc etiam videmus Episcopatum & principatum in una eademque persona concurrere ut Archiepiscopus & Elector Colonienfis, inscribitur Dux Angariae & VVestphaliae, Argentinensis Landgravius Alsatia, VVirtzburgensis Dux Franconiae, Virdenensis Episcopus, & Comes Virdenensis, Episcopus Cameracensis Dux Cameracensis, Episcopus Constantienfis, Baro Reichenaw, Episcopus Sittenfis, Comes in VVallia, Tob. Paumeist. de jurisd. Imp. Rom. lib. 2. c. 9. n. 8. Hodierni namq; temporibus haculus Aronis & gladius Nimrod; unâ manu regitur, & unâ parte clerici, alterâ principes & Duces salutar

cupiunt altero pugno codicem, altero ensim: gestant, Beinh. Zieritz de princip. inter ips. d. gn. prerog. Ist also dahin kommen / daß man den Bischoff vnd prelaten auff dem Ross gar nicht kennen / in der Kirchen aber selten finden kan / Act. Autonompart. 3. cap. 32. pag. mihi 432. Et quod olim de Heriboli vulgatum erat d. Heriboli solum iudicat esse & stol. id bodierno seculo latius diffusum, cum sint comparabiles dignitates Ecclesiastica & politica Zieritz. d. A. loco Math. Steph. de iurisd. lib. 3. part. 1. c. 1. & lib. 2. part. 1. c. 7. Pautmeist. dict. loco. hocq. hodie non improbari, apparet ex Responsione, so der Kayserlichen Mayestet die protestirenden Fürsten vnd Stände gegeben haben / von verglichenen vnd unverglichenen Articuli bey verglichung der Religion. ibi: vnd sind darwider nicht / daß die Bischöffe die Güter vnd Herrschafften besitzen / die ihnen von Kaysern vnd andern Fürsten zugegeben sind / apud Hordl. de bello germ. lib. 1. cap. 35. p. 263. Sed rectius edocti nostrates theologi pariter ac politici contra pontificios statuunt, Ecclesiasticam personam magistratu aut nuntiare politico fungi non posse idq. propter expressam Christi prohibitionem Math. 20. Vers. 25. Marc. 10. v. 42. Luc. 22. v. 25. Joh. 18. v. 36. Luc. 12. v. 14. Matth. 17. v. 27. Luc. 12. v. 14. Ex omnibus Apostolis non fuit quisquam, qui Imperium politicum attingeret, Non monstrabunt, inquit, Bernhard. ubi quispiam Apostolorum aliquando sederit iudex hominum, aut divisor terminorum, aut distributor terrarum, stantes quidem iudicatos legimus Apostolos, sedentes autem iudicasse non legimus. Henr. Eckard. de ordine ecclesiast. & polit. part. 1. c. 6 q. 1. Nec est, quod obijciant pontificii, exempla Melchisedechi, qui fuit Rex & pontifex, Gen. 14. primogenitorum quibus Regnum & Sacerdotium debebatur. Gen. 29. patriarcharum, qui præsuerunt suam tam in iis, quæ ad politicam vitam pertinebant, Moysi, qui fuit princeps & pontifex. Exod. 18. 32. Helc. 1. Reg. 1. & aliorum interdictum namq. novo testamento ministris, quod in veteri testamento Sacerdotum fuit, concessum, Dn. Gerhard. in loco de ministerio ecclesiastico. pag. 506. Hinc Nicolaus 1. pontifex in Epistola ad Mich. idem Imperatorem. Ante Christum adventum, i. quæ, easdem Reges & pontifices fuisse, sed Christum verum Regem & pontificem ista distinxisse. Cum ad verum ventum est, ultra sibi nec Imperator iura pontificis arripuit, nec pontifex nomen Imperatoriam

ratorium usurpavit, quoniam idem Mediator Dei & hominum homo Christus Jesus propriis actionibus & dignitatibus distinctis officia utriusque potestatis discrevit. c. cum ad verum dist. 96. Quid ergo dicemus. Nullo ne jure principes seculares ex pacificatione Religionis jurisdictionem ecclesiasticam euercent? Optimo sane jure nec obstante divino precepto, Quod non nisi de his exaudiendum, qui veri sunt Episcopi, hi sese immiscere non debent secularibus negotiis, aut jurisdictionem exercere temporalem, principes autem nostri seculares non propterea sunt veri Episcopi quia habent ex pacto Religionis jura Episcopalia, ut ut etiam nominatim respectu istorum jurium ita d'cantur, quae tamen non Episcopum constituunt, sed potius predicatio verbi & administratio sacramentorum, Hutter. in action. in Jacob. Greiser. de Imp. in sed. Rom. munif. cap. 2. quod utrumque desit in principibus & Episcopis secularibus, hinc protestantes in Bedencken von der Reformation der Kirchen der Kayserlichen Mayestät überantwortet/ inquit: Teutsche Nation hat viel/ die den Bischofflichen Nahmen vnd Titul tragen/ aber keinen Bischoff haben wir/ der das Amt außrichtet/ apud Frid. Hordl. de bello germ. lib. 2. c. 37. pag. 272. Denique Imperator in Capitulatione privilegia, jura principum ac ordinum Imperii confirmare, eaq. se minime convellere aut immutare, sed potius defendere ac tueri velle sancte promittere tenetur Sleidan lib. 1. p. 28. Henning Görden de elect. Regis Rom. c. 7. Hocq. ipsum ut faciat, Carolus IV. in A.R. constituit tit. 2. Das nemlich der / so vorgemeldet massen zum Römischen König erwählt wird / so bald nach verrichteter wahl / ehe dann er in einiges andern sachen vnd Geschäften / in tracht des heiligen Reichs handelt / allen vnd jeden Churfürsten Geistlichen vnd Weltlichen / so für die nebeste Glieder des Reichs gehalten vnd erkannt werden / alle ihre privilegia, Freyheit / Recht / Freyheiten / Verleihungen / alte Gewohnheiten vnd Wörden / vnd was sie von dem Reich bis auff die Zeit solcher Wahl gehabt herbracht vnd erlesen haben / ohne verzug vnd Widerredes / durch seine Freyheit vnd Gnade confirmiren vnd bestetigen / auch ihnen solches alles wie vor siehet / wenn es in der Kayserlichen Inseln geführet worden / erneuen soll. Erst autem hic

28.

textus Auree Bulle saltem de Electoribus loquatur, Nec de aliis principibus, Comitibus, Baronibus & Statibus agat, horum tamen eadem est ratio, unde & illorum privilegia confirmare Imp. tenetur, ut apparet ex subseqq. Imp. capitulationibus, in quibus hæc verba habentur: Auch andere Fürsten/ Grafen/ Herren vnd Stände/ bey ihren Hohheiten/ wården/ Rechten vnynd Gerechtigkeiten/ Macht vnd Gewalt/ jeden nach seinen Stände vnd Wesen bleiben lassen/ ohne vnser vnd männiglichs eintrag vnd hinderung. vnd ihuen darzu ihre Regalia/ vnd Obrigkeit/ Freyheiten/ Privilegia Psantz schaffen/ vnd Gerechtigkeiten/ auch Gebrauch vnd Güte Gewonheiten/ so sie bißhero gehabt haben/ oder in vbung gewesen sein/ zu Wasser vnd zu Landt/ in guter Vständiger form/ ohne alle wegerung. confirmiren vnd bestetigen: Sie auch dabey als erwählter Römischer König handhaben/ Schützen vnd Schützen/ doch menniglich an seinen Rechten vnschädlich/ in capitul. Matth. Nec enim soli Electores verum & reliqui procures Imperii Regalia, aliqz jura territorialia habent, ut sunt principes, Duces, Comites, Bayones, Sixtin. lib. 2. de Regal. cap. 4. Unde Davonum quorundam potentia & autoritas in Imperio plus ponderari habet, quam alibi principum ac Ducum, Franc. Carol. Dux Saxon. apud Frider. Achill. in orat. pro germ. Quo etiam respicit illud Guilielmi Brussii in cons. de bello adversus Turcos feliciter gerendo: Seut in Italia palatia & antiquitatum monimenta, in Gallia milites, in Hispania prasules, in Anglia Agricolæ, in Polonia nobiles, ita in Germania principes omni laude & admiratione dignos invenisse. Bernh. Zieric. de princ. int. ipsi dig. prærog. Nec refert an principes sint politici an Ecclesiastici, hi enim non ut Episcopi sed ut principes Regalia tenent, perinde ut & alia superioritatis jura, que Duces Marchiones & Comites habent ab Imperio Gail. lib. 1. obs. 30. ut proinde Arnoldus quidam Brixian. quod Episcopi Regalia competere, negabat, Anno 1139. in presentia 1000. antistitum heresi damnatus fuerit, Carol. Sigon. de Regn. stat. lib. 11. idemqz de Civitatibus Imperialibus dicendum, quibus Imperator in Capitulatione non minus jura sua ac Privilegia, quam reliquis statibus Imperii confirmat, Nam & he Regalia habent que inde denegare aut in dubium vocare esset revangare mundum.

Matth.

Matth. Stephan. de jurisdic. Imp. Rom. lib. 2. part. 7. cap. 7. & part. 2. c. 7. Casp. Glock. de contribut. concl. 10. Rug. Ausland. de commiss. lib. 5. c. 4. n. 44. Besold. de jurisdic. Imp. Rom. quæst. 17. Joach. Cluten, in syll. rec. quotid. concl. 27. Henr. Bruning. de variis univers. speciebus. concl. 19. Joh. Georg. Recht. de salvo conductu concl. 161. *Et hoc innuit Munsterus, quando scribit: Gleiches weise wie die Könige vnd Käyser in Teutschen landen hochbegabet die Fürsten vnd Herin/ also haben sie auch nochmals aus sonderlicher Gnade vnd Mildigkeit gefreyhet/ die alten Städte/ denselben vergönnet eigene Regierung/ dergleichen einen mercklichen Theil der Zölle/ Vngeldes/ vnd andern gefallen ihnen zugestellet/ in Cosmog. lib. 3. de germ. cap. 22. Et quamvis principes cum Regalibus, amplissimè, clausulis vestiti sint, quæ prerogativæ Civitates destituuntur, Regalia tamen non solum per investituram conceduntur, sed exinde propriè descendunt, quod quis in numerum statuum est cooperatus, Unde videmus nonnullos ducatus, Comitatus, Baronatus in totum vel ex parte adhuc esse allodiales, jureq; proprio possideri, ubi tamen nihilominus possesores jura territorialia usurpant, pariter atq; illi, qui singulati investituræ ea acquisiverunt, Besold. dict. quæst. 17. in quam sententiam invitè licet descendere cogitur Waremund. ab Erenb. Dicamus ergo, neesse est, inquit, multas civitates habere etiam sed non nomen, appellaveris itaq; pro lubitu quod tenent, tam est tamen simile juri principatus ac ovum ovo. de foederib. lib. 2. c. 1. n. 39. Hæc & alia jura Imperator in Capitulatione omnibus Imperii statibus confirmat, ut & Privilegia quorum multa specialia habent Electores, quæ de causâ horum saltem fit mentio in dict. tit. 2. A. B. Ita namq; singuli Electores Camera Imperiali assessorem præsentant, licet reliqui ordines conjunctim nomine Circulorum suorum id faciant. in quibus plures sunt principes & alii status cum iis conjuncti, Ordinatus. Cam. part. 1. tit. 1. etiam pro investiturâ nihil ab Electoralibus numeratur, quotiescunq; feudum ab Imperatore recognoscunt. Wann die Churfürsten ihre Lehen vnd Regalien/ vor*

38.

von dem Kayser oder König empfangen / das sie deswegen etwas
zugeben vnd zu zahlen nicht schuldig vnd verbunden sein sollen /
tit. 29. A. B. *Singulare quoque est Privilegium filiorum Electorum*
ut in iis tutela anno 18. finiat, c. 7. A. B. *Esse enim iussit*
jam Regi usque ad 25. etatis annum dantur esse curator in existi-
ment Tira quell. de primo gen. quæd. 40. n. 207. Paul. Mon-
tan. de iuro tutel. c. 37. n. 68. & seqq. propterea quod fragile &
infirum sit huiusmodi etatis consilium & multis captionibus suppo-
situm, multorumque insidiis expositum l. 1. ff. de minor. ita ut rei
familiaris cura quamvis rem bene gerenti homini privato ante 25.
annum non permittatur d. l. 1. Idemque Mæcenat Octaviano suadebat,
ne ad senatoriam dignitatem minores 25. annorum promoveret, nec
ad præturam 30. annorum Dion. Cass. lib. 53. hist. Carolus ta-
men IV. Imp. Electori 18. annum habenti Electoralem dignitatem &
ab ea dependentia dedit d. c. 7. A. B. fortassis quod institutio que E-
lectorum filii adhibetur & conversatio cum viris doctis, quos aula
Electoralis alunt, defectum etatis facillime supplere queant, maxi-
me cum & sepius in minori etate adhuc quidam sint idonei ad mu-
nera publica, ita enim Carolus V. 17. anno Regni hereditaria præ-
fectus fuit, Imperio vero Anno etatis 20. Sleidan. lib. 1. de stat.
Relig. & Ottho III. II. annos natus Imperator creatus. Cuspinian.
in Vit. Otth. 3. *Fridericus quoque I. etate puer sed mente senex ele-*
ctus fuit, Günth. lib. 1. in Ligurin. Et in omnem eventum Elector
ad regimen Electoratus admissus, prudentia consiliorum minus con-
firmatum iudicium supplere poterit Montan. dict. c. 37. n. 71.
Ejusmodi privilegia particularia Electoribus concessa hinc inde in Au-
reâ Bullâ invenienda, que huc referre instituti nostri non est. Nec
autem privilegiorum confirmatio an necessitatio sit, ita ut si ab Imp.
successore non confirmata sint privilegia non valeant. eaq. convellere
possit Cesar, disceptatur? Rationem siquidem dubitandi præbet Ca-
rolus IV. in A. G. tit. 13. ubi tam sua quam prædecessorum suorum pri-
vilegia: que iuribus & honoribus Electorum officiunt, revocat & an-
nihilat: Dann solche Privilegia vnd Brteiff / wann vnd so viel
den Freyheiten / gerichtten / Rechten / Ehren vnd Herrschaffen / die

die oben gemeld / der gedachten Churfürsten / oder ihrer eines zuentsichen / vnd zuwider zusein gehalten werden. Wir aus kaiserlicher macht / vollkommenheit / in solchen / vnd so viel dieses betrifft / aus rechten wissen auffheben vnd cassiren, auch für cassiren vnd Wiederruffen wollen geacht vnd gehalten haben / Idg. optimâ ratione fecisse videtur Carolus IV. cum par in parem non habeat Imperium l. 3. in f. de recept. arbitr. Ergo ne princeps sui antecessoris acta servare teneretur. Quâ de causâ Michael Hospitalis Gallicæ Cancellarius privilegia Vico S. Mauri à Carolo IX. Rege concessa sigillo Regio munire obstinato animo, potente etiam Regina recusavit, propterea quod perpetuam tributorum immunitatem continerent contra naturam privilegiorum, quæ personis conceduntur, & consequentiam principum potestati præjudicare viderentur, Bodin: lib. 1. de Republ. cap. 8. Neq; si Hospitalis morem gessisset Regi, propterea privilegium id vitâ Regi diuturnius esse potuisset, cum privilegium à principe concessum subdito à successore auferri possit ut putat Fr. Vivius lib. 2. decis. 207. Sed hæc transeant, immunitates enim & privilegia raro hodie ex liberalitate conceduntur, sed in se premium seu meritum habent, Ergo revocari non possunt ne quidem ex plenitudine potestatis cum ejusmodi concessio vim habeat contractus, qui cum subditis de rebus Imperii non patrimonialibus initus etiam à successore servari debet. Ruland. à Valle conf. 13. n. 32. Idem dicendum si ex causâ remunerationis privilegia sint concessa, cum remuneratio contractui equiparetur arg. l. aquilius Regul. ff. de donat. Ruland. dict. conf. 13. n. 21. & seqq. Et quamvis ex mera liberalitate privilegia sint data, non tamen tollenda, quia Regiâ maiestati indignum factis antecessoris contravenire. Unde Fridericus I ejusq; filius Henricus VI. Imperatores quæ ab antecessoribus data Episcopis Ecclesiis, civitatibus, vel quibuscumq; aliis personis erant, confirmarunt, vers. hoc quod nos tit. de pace constantiæ. Duo namq; sunt, quæ in principe considerari solent: Persona & dignitas, persona quidem moritur, dignitas verò semper & ubiq; quam diu Imperium durat manet: Cujus intuitu cum omnia, quæ cum Imperio tractantur, peragi soleant, relinquatur, dignitate manente & etiam illa quæ ab eâ promissa sunt præstanda esse, Peregrin. de jur. fasci. lib. 1. tit. 1. n. 37.

33.

O

Pruckman.

Prückman. §. soluta potestas membr. 2. cap. 4. effect. 2. n. 10. & 11. Quibus ita stantibus confirmationem privilegiorum, necessitati non esse dicemus, cum & alia Impp. in capitulatione sancte promittunt, quæ absq. promissione & juramento servanda essent, interim ut Imperatores archiori vinculo confringantur, hæc & alia capitulationibus inferere visa fuere Electoribus. An ergo Carolus IV. recte fecerit, quod privilegia ab antecessoribus & à se ipso concessa sustulerit, non immerito quis dubitaret, maxime cum indistincte absq. omni respectu privilegiorum hæc privatio facta: Es sey vber welcherley Recht/ Gnad/ Freyheiten/ Gewonheiten/ oder andere Sachen was es wölle/ vnd dieselbe entweder aus eigener beweisung/ oder sonsten/ von vns/ oder vnsern vorsehren/ Römischen Kaysern vnnnd Königen/ auch mit welcherley Worten gegeben. Et postea: Ob auch gleich in solchen Freyheiten vnd Briefsen einiger Person/ was würden Hohheit vnd Stands dieweten wie gemelt oder auch, der gemeindten außströcklichen versachen/ dict. tit. 13. A. B. Et quamvis par in parem Imperium non habeat, attamen par par, hoc est, antecessoris promissionem prestare cogitur, quia Imperium, ejus intuitu promissio facta est, Successor tenet. Peregr. & Pruckman. dict. locis.

CAP. IV. DE JURE BELL.

Summ.

1. Jus belli indicendi ut Regale solius est principis.
2. Imperator solus absq; consensu statuum bellum suscipere non potest.
3. Bellum saltem justum Christianis gerere licet.
4. Quænam

4. Quænam justa causa belli gerendi.
5. Justum est bellum quod adversus Turcam suscipitur.
6. Justum suscipitur bellum pro defensione Religionis.
7. Exempla bellorum propter Religionem.
8. Justa causa belli gerendi non est amplificatio Imperii.

Um privatam Vindictam divina 1.

humana jura propterea prorsus sublata velint, ne ut inter Bestias, quo quis potentior; ea plus juris, oppresso inbecillo, quoq; sibi sumat, neve plus Vindictæ inferatur, quam peccatum mereatur, inter privatos bella convenit interdicta esse, Henning. Arnif. de jurib. majest. majo, cap. 5. Ordo quoq; naturalis mortalium paci accommodatus hoc poscit, ut suscipiendi Belli auctoritas atq; consilium apud principes sit c. quid culpatur 23. quæst. 1. Hinc solus Imperator jus habet belli indicendi, quod inter Regalia refertur Bodin. lib. 1. de Republ. cap. 40. Petr. Gregor. Tholosan. de Republ. lib. 9. c. 7. n. 14. Alber. Gent. in lib. de jur. belli Matth. Stephan. de Jurisdic. Imp. Rom. lib. 2. cap. 7. memb. 2. n. 50. Arnold. Clapmar. de Arcan. Rerum publ. lib. 7. cap. 20. Sixtin. de Regalib. lib. 7. cap. 2. n. 10. Henr. Bocer. de Regal. cap. 2. n. 141. & in tract. de bello & duello lib. 7. cap. 5. n. 2. Anton. Coler. de jur. Imper. germ. sect. 28. Cum enim Vim vi repellere licet l. ut vim. ff. de just. & jur. princeps autem Supremus non nisi sua defensione innitatur, sua se suamq; Rempubliam auctoritate tueatur oportet, privati & principes inferiores, cum jus suum apud superiorem persequi possint, ad judicium

Martii decurrere non debent, Petr. Heig. part. 1. quæst. 12. n. 13. & seqq. Danzus polit. Christian. lib. 7. cap. 3. Zoanner. in tract. de Imp. Rom. n. 110. Cur enim ad arma & rixam procedere prætor patiatur, quæ sua potest componere jurisdictione. Unde Lex Julia Majestatis damnat eum qui injussu principis bellum gesserit, delictumve habuerit, exercitum comparaverit, quive, cum ei in provincia successum esset exercitum successori non tradiderit l. ex 12. tabb. verl. eadem ff. ad L. jül. maj. Gail. lib. 1. de pace publ. cap. 4. n. 9. Marta. de jurisd. part. 1. cap. 39. n. 4. gravissime si quidem leditur Majestas, quando jus Vindicandi aut puniendi, quod ipsi debetur, prius sibi sumit, quasi superiorem non habeat, cui injuriam suam exponere possit, Arnoldi & c. 5. Hocq. jus belli inditendi ita coherere dicitur Majestati, ut nullo modo ab ea divelli queat Tob. Paurmeist. de jurisd. Imp. Rom. cap. 3. lib. 1. Matth. Steph. de jurisd. Imp. Rom. lib. 2. c. 1. memb. 2. n. 50. Bocer. de bello & duello lib. 1. cap. 4. Hinc etiam statibus Imperii bellum gerere permixtum non est, nisi periculum sit subitum. Quid enim, si Imperatoris copia haberi nequeat, res autem ita comparata sit, ut ulteriorem moram absq. Imperii incommodo & Lesione non patiatur. Elias Schröder. in delineat. jur. bellici concl. 2. Quod & tunc procedere existimat Frider. Schenck. Baro à Tautenb. si Imperator quidem præsto sit, ille tamen qui injuriam passus, innotoria & delusoria procrastinatione circumducatur, & tunc non expectato principis jussu arma sumenda esse, ad tit. 18. in pr. F. 2. Et si vero hoc jus Belli inditendi sit Imperatorium ac majestati ita cohereat, Hodie tamen non solus Imperator, sed ordines etiam Imperii de bello inferendo statuunt Heig. lib. 1. quæst. 12. n. 29. Elias Schröder dict. loco. Unde quod sine consensu & voluntate statuum pro rebus Imperii nec intra nec extra fines Imperii bellum suscipere, nec militem extraneum ullum in Germaniam adducere velit, si non ipse vel Imperium bello petatur sancte in capitulatione Imperator promittere tenetur. Pacifici etiam, & prout Vicinarii, sius exigat, nos, durante nostro Regimento erga Confinies & Christianos geremus, nullasq. discordias dissidationes aut bella intra vel extra imperium nomine Imperii movebimus nec suscipimus. Neq. ullum exercitum vel milites extraneos in Imperium ducemus absq.

Scientia

scientia, consilio & consensu statuum Imperii, sin minus omnium, saltem sex virum Electorum. Si vero aut nos causa Imperii, aut ipsum Imperium bello peteretur, eo casu liceat nobis quavis ope auxilio uti.

Wir sollen vnnnd wollen vns darzu in Zeit bemelter vnserer regierung Fried vnnnd Nachbarlich gegen den anstossenden vnnnd Christlichen Gewalten halten/kein Gezand/fehde noch Krieg in oder aussershalb des Reichs von desselben wegen anfahren oder vernehmen / noch enig frembd Kriegsvold ins Reich führen / ohne vorwissen / Rath vnnnd bewilligung der Reichs Stände / zum wenigsten der sechs Churfürsten. Do auch von einem oder mehr Ständen des Reichs dergleichen vorgenommen / vnnnd ein frembd Kriegsvold in das Reich geführt würde / dasselbe mit Ernst abschaffen. Wo wir aber von des Reichs wegen / oder das Heilige Römische Reich angegriffen vnnnd bekriegeret wärdes / als denn mügen wir vns dafegen aller Hülffe gebrauchen. Goldast. in polit. Imper. part. 12. Sleidan. lib. 1. comm. de statu Religion. pag.

29. Cum enim non omne bellum permittitur, sed iustum saltem ac legitimum, nec Christianis bellum gerere liceat, nisi ex causa iusta

& sufficiente, Gail. lib. 2. observat. 52. n. 3. Ventur. de Valent. in parth. litig. lib. 1. cap. 3. n. 39. Ordines Imperii omnes simul cognoscant, an causa sit iusta & sufficiens ad bellum gerendum.

Nulla enim accepta injuria ad cades & vastationes velle venire, non tam bellum quam latrocinium est. Unde Roma arma movere non licebat, nisi causam Fecialium iutam pronunciasset Collegium

Elias Scroeder. in delineat. jur. bell. concl. 1. solent enim iniusta bella tristes & funestos habere exitus, Herod. lib. 1. proinde nec bellum suscipiendum, nisi iusta ac necessaria subsit causa, ut heroice dixit Othavianus Caesar, referente Cuspin. in ipsius vita. iusta autem

causa est quando pro defensione sui & suorum, & rerum atq. honorum conservatione bellum geritur Henr. Boer. de bello & duello. lib. 1. c.

6. Gail. lib. 1. de pace publicâ cap. 4. n. 40. & 2. observat. 57. n. 5. Petr. Gregor. Tholos. lib. 11. de Republ. cap. 1. Lamb. Darius. polit. 6. cap. 3. Si vero nocendi cupiditas, rebellandi feritas & si qua alia

bellum extorserint, tantum abest, ut dicatur legitimum, quin potius omni ure sit detestandum Gail. di&. observat. 57. n. 3. Iustissimum itaq. ellum est, quod adversus Turcam suscipitur, nec verum quod docet Bel-

armin. lib. 3. de Laicis c. 16. Lutherum bellum contra Turcas simpliciter

o 3

5

4

3

Google

placiter improbasſe, ita hic enim inquit in lib. de bello contra Turcam, edit. Anno 28. tom. 4. Jenens, germ. Den Kays̃er vnd die Fürsten / solt man vermanen ihres Ampts vnd Schuldiger Pflicht / daß sie gedächten mit fleiß vnd ernst / ihre vnterthanen in Fried vnd Schutz Hand zuhaben / wider den Turcken / sie treiben / vnd ihre gewiſſen auff's Höchste beschweren / wie sie Gott schuldig sein / ihre vnterthanen nicht so jämmerlich lassen verderben / vnd wie sie so groſſe treffliche Sünde thun / daß sie ihr Ampt hiinne nicht bedencken / vnd den jenigen / so mit Leib vnd Gutte vnter ihrem Schutz leben sollen / vnd mit Eyden vnd Hulden verbunden sein / nicht mit Raht vnd Hülffe erscheinen nach allen ihren vermögen / *Et postea*: Also solte ein Legat von Rom auff dem Reichstage mit den Reichsständen handeln / Gottes Gebot fürhalten / vnd eine vnermeſliche Noht daraus machen vnd sagen: Lieben Herren / Kays̃er vnd Fürsten / wolt ihr Kays̃er vnd Fürsten sein / so thut als Kays̃er vnd Fürsten / oder der Türck wirts euchs lehren / durch Gottes Zorn vnd Vngnade: Teuſchland iſt euch von Gott gegeben vnd befohlen / daß ihres Schutzens / regieren / rahten vnd helfen solt / vnd nicht allein solt / sondern auch müſſet / bey verlierung ewren Seelen ſeligkeit / vnd göttlichen hulde vnd gnade / 28. *Solum ergo improbat Lutherus belli gerendi modum, quando nimirum absq; verā penitentia suscipitur & quod bullis ac indulgentiis papalibus expeditionem susceperunt nimium tribuant, pro ut mentem suam explicat n asserit. art. à Leone damnatorum, art. 34. tom. 2. latin. Tot jam annis, inquit passi sumus nos de glubi per impropositos & Legatos Romanos, Toties ad bellum Turcicum indulgentiis ac facultatibus impudentissime venditis pecuniam & substantiam nostram devorantes. Et postea: Quanto rectius faceremus, si primum orationibus, imò totius vite mutatā ratione*

Dens

Deus propitium faceremus? Et indic. lib. de bello contra Turcam.
 Solches (das ich diesen Artikel sehe / den der Pabst Leo
 X. verdamt hat) thet ich so viel desto lieber das ich der Kö-
 mischen Büberen den schalkdeckel nehme / denn die Pabste
 hattens nie mit ernst in Sinn / das sie wider den Türcken
 kriegen wolten / sondern brauchten des Türckischen krieges
 zum härtlein / darunder sie spielten / vnd das Belt mit ab-
 las aus Teutschland raubeten / so offit sie es gelästet / wie das
 alle Welt wohl wüßte / aber nun auch vergessen ist. Also
 vordammten sie meinen Artikel nicht darumb / daß er den
 Türckischen krieg wehret / sondern das er solch Rädlein ab-
 riß / vnd dem Belt gen Rom die Strasse legete / denn wo
 sie mit ernst wider den Türcken hetten wollen kriegen / het-
 te der Pabst vnnnd die Cardinal so viel von den Pallis,
 Amaten / vnnnd andern unsäglichen zugung / daß sie sol-
 che schindern vnd raubens in Teutschlanden nicht bedürffte
 hetten / So gefiel mir auch das nicht / das man so treib /
 bestie vnd reichte die Christen vnd Churfürsten / den Tür-
 cken anzugreifen / vnd zuüberziehen / ehe denn wir selbst
 vns besserten / vnd als die rechten Christen lebeten / 28.
Iusta quoq; est defensio in causa Religionis: homines enim Religionis
causa vim sustinentes praesidio armorum recte defendi posse praeter pro-
pterea ipso apud Sleidanum. lib. 17. & 18. Voluit Lutherus ut
 constat ex fine libelli wider den Meuchler zu Dresden / tom. 5.
 jenensl. aus seiner warnung an seine liebe Teutschen /
 eod. tom. 5. ex concione 3. super historiam passionis in po-
 stillis domesticis, & ex disputatione quam publice VVitteber-
 gæ Anno 1540. in hanc sententiam proposuit: Daß man
 dem Pabst vnd seinem Schutzherrn wider vnrechte gewalt vnnnd
 Krieg widerstand thun soll / *praeter testimonia enim & exempla ex*
sacris deducta, ut. ad Timoth. 2. vers. 2. Esa. 49. Acton 23.1.
 Maccab.

Maccab. cap. 1. & 2. 1. Reg. 18. vers. 4: Imperatores dicuntur Advocati & protectores Ecclesie, der heyligen Christlichen Kirchen recht vogde/ Advocaten/ schirm vnd schutzherrn/ Reichsabschied zu Cölln/ Anno 1512. §. vnd nach dem wie/ quam protectionis quoq; iurant ut dictum cap. 2. Lupo. de Babenbergk. de iure ac translat. Imp. c. 9. & 13. Knichen de Saxon. non prov. jur. verb. ducum. c. 5. n. 495. & seqq. Et armis Religionem sepius tuiti sunt veteres Germani, adeo ut pleriq; ordines Equestres ob hanc defendende vera Religionis causam instituti scribantur Spangenberg Adelspiegel part. 2. lib. 6. cap. 52. Sic Reformatam in Germaniâ Religionem Elector Johannes Fridericus, ceteriq; confederati Sualcaldici, & Mauritius Elector propugnarunt, Sleidan, comm. lib. 24. Waremund, ab Erenb. in medit. fœder. c. 2. n. 24. & seqq. in Gallia Rex Navarrenus, Princeps Condens & Admiralius, Caspar. Collinius Dn. de la Nove. disc. 26. & seqq. in Belgio ordines confederati, Dn. de la Nove. disc. 22. Et religionem Hussiticam quondam propugnarunt Bohemi Spangenberg. dict. lib. 6. c. 53. Videant tamen in quibus cura Religionis incumbit, ne pretextu istius Regionem aut aliud lucrum querant, Eberh. à Weyhe in disc. probl. regii, quod de Demetrio argentario sacra tradunt literæ Act. c. 19. v. 24. & seqq. de Philippo Pulchro Galliarum Rege Bodin. lib. 3. de Republ. c. 7. & de alijs Pet. Gregor. lib. 13. de Republ. c. 11. Id quod iuvat ius pontificium, quo constitutum, ut si quæ potestates seculares ditiores suis ab hæretica pravitæ purgare neglexerint, illæ catholicis exponantur occupandæ. c. ex communicamus §. moneantur. c. ad abolendam. §. statuimus. ext. de hæret. Quam constitutionem confirmavit Frid. 1. Imperator in A. si verò C. de hæret. & Manich. absq; dubio fraude pontificum adductus.

8. Iusta verò gerendi belli causâ non est amplificatio Imperii, Nec gloria aut proprium commodum principis c. quid culpatur c. militare 23. quæst. 1. Et si enim Imperatores dicantur semper Augusti zu allen zeiten mehrer des Reichs/ hic tamen titulus non ita accipiendus quasi Imperator Romanus ex quavis causâ adversus peregrinam gentem Bellum suscipere & ita Romanum Imperium augere licite possit, sed ex
audiendum

audiendus hic titulus de justa causâ augendi Imperii. Ut si Imperator ditioni Romanæ iterum per bella addat gentes & provincias, quæ aliquando Imperio Romano subiectæ fuerunt, sed violenta manu ab eo detractæ, Henr. Bocer. de bello & duello lib. 1. cap. 6. Nec etiam statim si injuriam animadvertat Imperator, bellum gerere debet, Ad arma siquidem non prius veniendum, nisi nulla quàm in armis spes sit relicta, Christoph. Besold, in polit. lib. 2. cap. 7. Unde Bellum dicitur injustum, controversia si per arbitros potest sopiri, Alb. Gentil. lib. 1. de jur. belli cap. 3. Nec enim Romani, Martis progenies, lacesciti injuriâ bella suspiciebant, nisi antea juris Via tentata, clarigatum, id est, res ablatas ac raptas, repetitum misissent Lips. lib. 5. polit. cap. 4. Plin. 22. histor. nat. c. 11. Alb. Gentil. lib. 1. de leg. c. 11. & seq. Hinc Venetorum famam merito tuctur Kirchn. de Republ. disp. f. th. 2. adversus Bodinum, qui eos reprehendit ac bestiis imbellibus Cervis Columbis & Leporibus confert, quod bellorum omnes causas studiosissime declinent, quod illata difficillime suscipiant, suscepta verò finire ac pacem omnibus modis irroconentur lib. 6. de Republ.

n. 569.

CAP. V.

DE ARTICULIS IIS ET CAPITIBUS, QUÆ CONVENTUS CONCERNIUNT.

Summ.

1. Jus indicendi Comitia soli competit principi summo.
2. Solus Imperator hodie absq; consensu

P
Electorum

Electorum Comitia indicere nequit.

3. Electorum quoq; consensus requiritur ad translationem Comitiorum.
4. Consensus Electorum est de formâ Comitiorum.
5. Quare non omnium statuum Imperii consensus ad Comitia indicenda necessarius.
6. An consensus hic Electorum collegialiter, an verò seorsim dandus?
7. Extra fines Imperii comitia non indicenda.
8. Quousq; fines germaniæ porrigantur?
9. An Bohemia pars germaniæ?
10. An Batavia portio germaniæ?
11. In quo loco comitia habenda. 13.
12. Quare comitia imperatoria Francofurti habeantur.
13. Quare Electoribus specialiter permis-
sum conventus agere.
14. De conventibus Electoralibus nihil
reliqui principes Imperii participat.
15. Rex

15. Rex Bohemiæ an interesse soleat comitiis Electoralibus. 17. 18.
 16. An Rex Bohemiæ habeat votum in electione imperatoris?

Um comitia sint fundamentum

Reipublica aliū non possunt tribui, nisi soli Majestati, quippe in cuius tantum Naucleri manu non tantum Navem, sed & gubernacula omnia esse oportet, totam aliā Navim possundatura si contrarium Naucleri hūc vel illuc à quovis diri possit. Heoning. Arnst. de jurib. majest. majorib. cap. 4. n. 17. Hoc cum animadverterent Decem Viri, opinio certa, inquit Livius exerat quamvis sine autore, non in presentis modo temporis injuriam eos conspasse, sed sedūs clandestinum inter ipsos iurejurando initum, ne Comitia haberent, quo perpetuū Decem Viratu possessum semel retinerent Imperium, nec fessellit opinionem eventus, lib. 3. ideōq; Romulus licet multa alia Senatui & populo concessisset majestatem redolentia, populum tamen convocandi senatumq; cogendi potestatem sibi tantum reservavit. Halicar. lib. 2. Idq; fecit Anglorum princeps, qui solus convocat Duces, Marchiones, Barones, aliosq; quibus licet Parlamentū, quæ vocant, interesse. Smit. lib. 2. Reip. c. 3. Neq; aliā de causā jure Comitiorum apud Veneros nullum sanctius atq; antiquius habetur, quam quod in eo maxima Imperii majestas atq; dignitas eluceat, Arnol. Clapmar. de Arcan. Rerum publ. lib. 1. c. 14. Unde merito hoc jus inter majestatiū jura referendū, Bornitius de majest. c. 26. Christoph. Besold. in polit. lib. 1. c. 3. Soli itaq; Imperatori, cum Caput sit, jus indicendi Comitia universalialia competit. Quod à primis quoq; temporibus hucusq; sanctum, tectūq; Cæsares sibi cōservarunt, nec statib; Imperii concesserūt, utcumq; etiam quedam non infima notæ jura ipsis communicata sint, Quamvis hoc jus Imperatorū ab Electorib; aliquo modo limitatū reperiatur, ita ut Imperatori ad indicenda comitia universalialia ipsorū opus sit approbatione & consensu,

Hinc in capitulatione Imperator promittit, quod comitiales conventus absq[ue] scitu & voluntate Sex Virum Electorum ad id requisita indicare non velit. Sleid. lib. 1. comm. p. 29. Gold. incipit. Imp. Tob. Paur. de juris d. imp. Rō. lib. 2. cap. 2. n. 19. Vnde Auct. Des auffföhlichen berichts wie es vñ Reichstagen pfieget gehalten zu werden / statim in princip. inquit. Ob auch wol ein Römischer Käyser vor Alters auß vorkommen den wichtigen Reichsgeschäften einen Reichstag vor sich selbst außgeschrieben / vnd darauff Churfürsten / Fürsten vñd Stände erfordert / so ist doch jetzt in der Capitulation vñd pactu, darauff ein jeder Römischer Käyser nach seiner wahl schweren muß / vñter andern versehen / daß solches mit wissen vñd Rath der Churfürsten beschehen sol. Et hoc stricte Imperatores observare, apparet ex Recessibus Imperii, ut Ratisb. Anno 1576. Als haben wir mit Rath vñd beliebung obgemelter vnserer / vñd des heiligen Reichs Churfürsten nicht vñmbgehen indagen eine gemeine Reichsversammlung außzuschreiben. Augsp. Anno 1582. haben auß gutachten vñd Rath vnserer vñd des heiligen Reichs Churfürsten eine gemeine Reichsversammlung außschreiben lassen. Ratisb. Anno 1598. Derhalben wir denn diesen Reichstag mit vorwissen vñd bewilligung gedachter Churfürsten / anhero außschreiben vñd ankündigen lassen. Idq[ue] ipsum Epistolis Caesaris, quibus ad Comiticia vocantur ordines Imperii vulgo den außschreiben zum Reichstag hñce verbis inseri solet: Wann dann sampt vñs den heiligen Reichs Churfürsten nach reiffer statthlicher erwegung unvermeidlich vñd unumbgänglich zu seyn befunden / einen allgemeinen Reichstag anzustellen / darzu vñs wohl ermelte Churfürsten einhellig ihren Consens dem herkommen gemess vñter ihre liebden Hand schrift vñd Siegeln gegeben / die bestimmung des tages heim gesetzt / vñd alls viel die Wahlstadt betrifft / ihnen vnser vñd des heiligen Reichsstadt n. omb erheblicher versachen gefallen lassen. Paurmeister dñt. cap. 2. n. 19. In translatione quoq[ue] Comitiorum ab uno loco ad alium novo Electorum consensu ac auctoritate opus esse dicendum videtur. Cum enim semel consensu Electorum certus locus Comitiorum definitus, alio loco si Ordines Imperii conveniant hoc contra consensum Electorum fieri manifestum est. Ergo & contracapitulationem ut patet ex precedentibus. Idem & de reassumptione Comitiorum habendum, Caesarem enim hic, quicquid statuit, cum consilio Electorum statuere oportere existimat Bertram de comitiis. apud Ar. tom. 1. jur. publ. disc. 9. ubi in hanc rem profert responsum Casari Rudolphi

phi II. ad principum Septem Virorum Noriberga congregatorum Legatos
 sub dato Praga 25. Novemb. Anno. 1611 ubi inter alia habetur: *zu
 soldien ende were sie auch denen nach Nürnberg verordneten
 Raths, Commissarien befehl zugeben in Werck gewesen/ daß bey dies
 ser der Churfürsten Collegial versamlung/ die Occassen nicht ver
 seumt/ sondern entweder zu ausschreiben eines neuen Reichsta
 ges der Consens den herkommen nach erlangt/ oder da sie die Chur
 fürsten für gut ansehen würden/ der jüngstverfchobene widerref
 sumiret werden möchte.* Et consensus hic Electorum ad indicenda co
 mitia universalia in tantum est necessarius, ut si Imperator eo non re
 quisito vel recusato comitia indicat, actus sit ipso jure nullus. Fornie
 enim instar hic adensus in comitiarum indictione, & solemnitate
 obtinet in ejusmodi generalibus conventibus, quod quando fit, eo non
 interveniente, sine nullitatis vitio res explicari nequit. Idq; magna ex
 ratione receptum. Cum enim in Comitii plurimum momenti sit, sive
 ad evitendam, sive mutandam, sive conservandam Reipublicam:
 Ordinum sanè Imperii multum interest, Comitia haberi vel non haberi:
 igitur nihil æquius, nihil salutaris Reipublica quàm ut membra ejus
 potiora nempe Electores in cogendis consentiant, maxime cum in ejus
 qui potestatem comitiarum habet, arbitrio situm sit, ut Res per-Cen
 traria agenda vel expediatur vel omittatur Arnif. dict. lib. de jurib. ma
 jest. major. cap. 4. n. 17. At quare Electorum tantum adensus ad
 Comitia indicenda necessarius, cum & reliquorum statuum Imperii in
 teresse Comitia haberi vel non dictum sit. Res autem sine ejus consensu
 cujus maxime interest nec possit nec debeat perfici, Schrad. de feud. part.
 8. c. 2. n. 28. Et ut hoc fortassis facilius qui largiatur, de principibus
 Imperii, idem tamen de Civitatibus liberis asserendum arbitror.
 Nam & he jura principum habent, & imperio non minus incorporate
 sunt, quam ipsi principes prelati & comites, nec non Camera & Im
 peratori immediate contribuunt, & status Imperii sunt, And. Gail.
 2. observat. 57. n. 7. Rutg. Ruland. de commif. lib. 5. cap. 4. n. 41.
 Aut. der polnischen Schatzkammer/ lib. 2. dise. 7. Aut. anon. de sta
 tu politic. seu civili lib. 4. c. 42. Joach. Cluten. in syll. rer. quotidian.
 concl. 27. Waremund. ab Frenb. de fœderibus lib. 2. cap. 1. n. 35. &
 seqq. Unde etiam jus votandi habent in comitiis, quia status
 sessura

4.

5.

sessura & dictionis Sententia communicatione actuali definitur. Paur-
 meister de jurisd. lib. 1. cap. 8. n. 4. & ita auch. des außsßrlich-
 chen berichts wie es auff Reichstagen pfleget gehalten zuwerden
 der dritte ordinari Reichsrath ist der Frey vnd Reichsstäten gesandt
 vnd Botschafften/welcher auch abgefondert in einer andern Rathsa-
 stuben gehalten wird / darinnen sind zwö Bänckel / die Römische
 darunder Cölln vnd Aach die fürneimbsten sein / die ander die
 Schwäbischen als Regenspurg / Ulm / Nürnberg / Augspurg / ins-
 massen den auch die Städte im außschließen alle mehr nicht als zwey
 Vota haben? *Quare non ergo & harum ac principum aque ac Ele-*
ctorum consensus ad Comititia indicenda necessarius. Hise occurrit
 Lupoldus de Babenberg. de jur. Imp. Rom. cap. 6. Nemp. quod
 Electores vice & auctoritate omnium statuum consentire videantur Co-
 mitiorum indictioni, habenda itaq. eorum approbatio est, ac si statu-
 um omnium ea esset, perinde sicut Electio Regis Romanorum ab Ele-
 ctoribus facta habenda, ac si a tota xniuersitate principum & populi,
 a quibus in ipsos ea potestas translata est, facta esset; Paurmeister de
 jurisd. Imp. Rom. lib. 2. cap. 2. n. 102. An verò Electores concili-
 orum indictioni collegialiter consentire debeant, ubi majoris partis sci-
 rum concursus sufficit, an verò singulorum consensus seorsim requiratur
 dubio non caret? Cum enim jus eligendi ad electores uti collegium
 spectet. Lupold. de Babenberg. de jur. Imp. Rom. cap. 6. Paur-
 meist. dict. lib. 2. c. 2. n. 103. Pet. de Andlo de Rom. Imper. lib.
 2. c. 3. & ibi Freherus in notis, etiam in Comitiorum universalium
 indictione consensum Electorum collegialiter considerari dicendum vide-
 tur, maxime cum hæc verba habeantur in der sechs Churfürsten Bräu-
 rerklichen Union Anno 1521. Ob es antreffte besterung, oder
 Leuilligung zu eintzen Sachen zugeben? darinnen sollen wir oder
 unser einiger nicht endliche antwort geben / noch einigerley beschlies
 sing thun / wir thun es dann alle sündelich initemander / oder mehr
 rertheil. Sed consensum Electorum hic in re seorsim accommodari usus
 observat, maxime cum Imperator causas de quibus Comititia habenda,
 singulis Electoribus non Collegio Electorum significet, Unde Auch. Des
 außsßrlichen Berichts wie es off Reichstagen pfleget gehalten zu
 werden

werden. Wann nun solche geschäfft im Reich vorfallen/
 daß von nächten einen Reichstag außzuschreiben / so pfleget
 die Römische Käyß. May. solches zuer dem Churfür-
 sten einen jedern insonderheit / durch Schrifften und Sendung
 zuvermelden und sich mit ihnen der zeit auch etwa der Mählistet zuver-
 gleichene Idg. publica utilitatis causa ita servatur, ne videlicet Electo-
 res collegialiter convenire et de comitiis indicendis comitia cogere necessee
 habeant. Ex praescripto quoq. Electorum Caesar antequam rerum potiatu-
 inter alia hoc iuramento promittere tenetur, quod extra fines Imperii Ger-
 manici conventus agere non velit, Sleidan. lib. 2. com. m. ita etiam Ru-
 dolf. 11. Cum maxime autem nulla comitia Imperialia extra S. Imperi-
 um germanica Nationis institueris vel indicere. Goldast. in polit. Imp
 part. 12. Idg. in gratiam ordinum reliquorum Imperii, nam Electorum
 consensu locus comitorum designandus. At, quousq. porrigitur Ger-
 manie fines? quaq. loca & provinciae habentur pro Germaniae? Hoc
 enim si incertum & ignotum quemodo Imperator hui. membro Capitula-
 tionis satisfaciet? Non sane germani sunt, qui in sadere contra hostes
 communes conjuncti: ut Angli, Poloni, Russi, Luthuani, Dani,
 Norwegi, Hungari, Non enim adscititia illa amicitiae Coniunctio sed
 amores, ingenium, lingua germanos faciunt ut censuit Trevirensis apud
 Sleidan. lib. 1. com. de stat. Relig. Nec inter germanos numerandi
 qui originem saltem a germanis duxerunt, alias & Galli & Britanni
 germani essent, Germani enim Gallorum patres, in Galliam siquidem
 vacuum populos quosdam ab insulis extimis & tractibus trans Rhenan-
 crebritate bellorum & alluvione fervidi maris sedibus suis expulsos, ai-
 Ammianus Marcellinus lib. 15. Sed ubi terrarum illi tractus trans
 Rhenani nisi in germania? De Britanni inquit Tacitus, Rutili Cale-
 doniam habitantium Comas, magros artus Germanicam originem asse-
 verare, Cui accedit sermonis cognatio de qua ille. Dextro suavis
 maris litore Aethyrum gentes alluuntur, quibus ritus habitusq. suorum
 lingua Britanniae proprias, de morib. german. Et si
 opinentur quidam Gallos & imprimis Belgas vicinam Britannia solam
 occupasse, quid ad illud Casarianum respondent, plerosq.
 Belgas ortos esse a Germanis Caesar. lib. 5. Belgae.

GERMANIA

Germani ergo si non patres, tamen Britannorum Avi. Et dudum Viri doctissimi demonstrarunt antiquitus eandem Germanis, Galli & Britannis fuisse linguam, dialecto tantummodo discrepantem, Francisc. Carolus Dux Saxon. apud Frid. Achill. in orat. pro germaniâ. Non ergo falluntur, qui credunt Germanos vel multitudinis minuendæ causâ, vel ulteriora visendi studio, in Gallos & Britannius vicinas gentes sue examina effudisse. Et hæc ut verissima, tantum tamen abest, Gallos & Anglos germanos esse, ut etiam ortus sui obliti & succo sanguineq; Gallico & Anglico imbuti naturam Germanorum prorsus exsuerint; Petr. Heig. lib. 2. quæst. 5. n. 27. Germanos ergo propriè sic dictos veteres Geographi illos dixerunt qui in districtu à mari Baltico versus Septentrionem, Rhod versus occasum, Danubiò versus Meridiem, & Vistulâ versus Ortum circumscripto habitarent. Sed hi germaniâ termini jam dudum moti sunt, Franc. Carol. Dux Sax. apud, Frid. Achill. in orat. pro Germaniâ. Quis enim omnium Regionum fines semper eosdem fuisse, esse, aut fore affirmabit? Sicut enim inquit Franc. Carol. dict. orat. urbes terquinos habent incrementi & decrementi ambulatorios, jam moenia parvumur latius, jam contrahuntur angustius, aut uti flumina non semper æquabili in lecto decurrunt, nunquam decentius, aliquando fluunt superbius: Sic & Regionum sua sint fata, quæ finium regundorum iudicium exercent, statuuntq; ex occasionibus modum: Et sermè quot Reges, tot mutationes provinciarum & nomina oriuntur. Non ergo Rhenus & Danubius Germaniam omnium Europæ provinciarum maximam amplius claudunt, sed per medios Germanorum delabuntur agros, Aeneas Sylvius in Germaniæ cap. 2. extrasilos enim Helvetia, Rhetia, Styria, Carinthia, Carniola, Austria, Alpes, magna Sarmatia pars & aliæ potentissime & potentissime Regionis in linguam, potestatem & nomen Germanorum commigrarunt. Thuan. lib. 56. histor. Tob. Paucrist. de iurisdic. Imp. Rom. lib. 2. cap. 1. Goldast. in præfat. tom. 3. const. Imper. ad Magnæ Brit. Reg. Jacobum Riste ergo excipiendi, qui querant quàm late Urbis Germaniæ pateat ambitus, multū si quidem Italis & Gallis, qui nunquam extra lures suos pedem extulerant persuasum est, Germanos unam eandemq; urbem in habitare, Ph. Camerat.

Camerar. in mediet. histor. cent. 1. cap. 44. *Quæ ergo provincia germanica, quæ loca germanica? Hodie non montium sibi non fluvii Nationes, sed lingua ac jurisdictione à se invicem discriminari, inquit Munster. in Cosmograph. lib. 3. cap. 7. in f. partes ergo Germanicæ erant, ubi & lingua Germanica colitur & Imperii jurisdictio agnoscitur. Quò si Imperator Comititia indicat, Capitulationi, in quam juravit, satisfecisse videbitur, inquit Bertram de Comititiis th. 23. adeoq; nec Bohemia pars Germaniæ, nec Pragæ Caesar ad comititia status evocare poterit. Hoc posterius ut concedam, quia Praga non civitas Imperialis, Bohemiam tamen partem Germaniæ esse, potius asfirmarem cum Marq. Freh. in not. ad Petr. de Andlo lib. 2. c. 2. Regnum enim Bohemiæ Imperio subiectum, quia privilegium de eligendo novo Rege à Romanis Imperatoribus Bohemis indultum, tit. 7. A. B. At concessio privilegii superioritatem & subjectionem arguit Rutg. Ruland. part. 4. c. 3. n. 27. lib. 2. de commissar. Et Bohemiam Henricus, Auceps Imperio tributariam reddidit, Peuc. in chron. lib. 4. in Hen. Aucup. Ideoq; Imperator Albertus à VVenceslao Rege Bohemorum decimas Argenti, quod in Bohemiâ ex montibus, putèq; argenteis, eruebatur, petiit, rationem hanc addens, eodem jure, eademq; conditione obligatum esse Imperio Bohemiam, quâ cetera principum in Germaniâ provincia, quæ à Casare jurisdictionem suam accipiunt, ut merito, Casar vicissim ab illis decimas metalli exigat, à quo et si VVenceslaus peteret, ut vectigalibus Casaribus debiti contentus esset, tantum tamen absuit ut Imperator contentus fuerit, ut bellum etiam Regi intulerit. Dubray. lib. 18. histor. Bohem. Et quorsum ista sententia Camera quam refert Buxdorff. ad A. B. th. 88. hisce verbis conceptam in sachen ~~II.~~ ^{contra II.} ist erhandt/ das Appellaten uns verhindert ihrer eintrede vff der Appellanten einbrachte Flage litem contestiren vnd antworten sollen: vnd wollen sie die Appellaten gegen den Regenden in Böhemb auff die angezogene peen procediren, sollen sie denselben Regenten darzu/ wie recht/ citiren lassen. An quo Regem Bohemiæ in Camera conveniri posse satè evincitur, Bohemi ergo sub jurisdictione Imperii, nec totaliter exempti, utque etiam à Collectis, oneribusq; aliis sint immunes, nam & Austriæ*

Archiduces

R

Archiduces multis privilegiis donati, & tamen subiecti sunt imperio. Neg. officit quo respexit Legislator. Saxo. lib. 3. art. 57. Lande. c. 29. der König In Wdhelm hat keine Wahl weil er nicht Deutsch ist. Cum magis hoc casu iuridictio respicienda, quæ sola politice Germaniam definit, quam lingua, Quamvis & hoc respectu Aeneas Sylvius in germ. c. 13. Bohemiam Germaniæ portionem faciat, quando scribit. Bohemia, quamvis Sclavonico sermone utitur, sub Imperio tamen germanico est, & moribus utitur Theutonicis & pauci sunt inter Bohemos, saltem Nobiles, qui non utramq; noverunt linguam, & undiq; cincta est ea terra Theutonicis plebibus. Illud quoq; Germanicam esse Bohemiam palam ostendit, quod in templi sermone Theutonico plebs doceatur. Münster lib. 3. in descript. regni Bohem. Bohemos quoq; Germanis permixtos ipsam germaniam inhabitare fatetur Dubrav. lib. 9. histor. Bohem. Ex quibus apparet quid dicendum, Utrum

10. Belgium & præsertim Hollandia sive Batavia portio germaniæ? Quod existimat Cæsar. lib. 1. de bello Gallico, eo quod maiori parte Belge dicantur inferiores germani, quod Germanicè loquantur, quod ipsimet germaniam magnam suam patriam vocent. At si iurisdictionem consideraverimus, luce meridiana clarius apparebit, nec Batavos germanos nec Belgium præsertim Hollandiam portionem esse germaniæ, ut quæ Respublica libera & ab Imperio exempta, Quale etiam Responsum dederunt Ordines confederati, cum Imp. Romanus literis missis Anno 1607 ipsis exprobravit, quod viam compositionis cum Rege Hispaniarum & Archiducibus non modo iniussu suo, sed se prorsus inscio atq; inconsulto ceperant, testatus provincias unitas esse secundum deductum à S. Imperio, quemadmodum ex Archivis Imperii, ex actibus investiturae, multiq; publicis monumentis omni exceptione maioribus liquido appareat, se vero caput & supremum feudi Dominum esse, Quicquid igitur secus fecissent ordines, irritum nulliusq; momenti fore, secundum ea quæ lege fidelitatis & iure communi feudorum sanciantur, Dom. Baud. de induc. belli belg. lib. 1. Nimirum hodie eo res deducta, ut ordines isti confederati non saltem se liberos esse, sed & alios principes ac Reges potentia & divitiis superare existiment, quamvis lingua isti utantur germanicâ quod

negat

negari non potest, ut ut etiam compositio verborum cum Gallico sermone ferè conveniat, & stylus per se corruptus multū vocabulū gallicū sit permixtus, ita ut vix belgæ intelligi queant ab iis, qui nullam prorsus habent linguæ gallicæ cognitionem, Hoc autem propterea quod gallia cum Belgio eosdem ferè fines habet, Unde & antiqui gallia dicebatur belgica, habito respectu ad considerationem Cosmographiam, quo Rhenus fines ponit germania Ex hisce manifestum, intra fines Germania locum certum ac ordinarium ubi comitia habenda constitutum non esse. Quondam sane cum Constantinus III. Comitia annua urbe Arelatensi perpetuò habenda constituit, Goldast. tom. 3. Constit. Imper. pag. 1. Conventus iste à Carolo M. Moguntiam: Moguntia deinde à Friderico II. Francofurtum translatus est, qui locus propterea electus, quod nullus in Imperio commodior videbatur, cum eorum quibus undiq; in urbe commeandum erat, ratio haberetur, Etenim si perpendamus, quibus intervallū distet à quibusdam remotioribus oppidū, unde ad se tempore Nundinarum tantam multitudinem hominum accire solet, eam veluti centrum in medio positam esse, comperiemus, & si non solum quali in agro, sed & quā ejus parte sita sit, consideremus, vix alibi melius iis, quæ ad Vitam necessaria non incolis tantum, sed etiam advenis forent, institui posse, fatebitur, Arum ad c. 1. A. B. p. 73. Quæ loci commoditas Fridericum II. Imperatorem hanc urbem permovit, quod Nundinas antea Moguntia haberi solitas Francofurtum transtulerit, Ut enim rerum omnium copia adesset, propter Conventum, Nundina ordinata sunt, Goldast. tom. 3. constit. Imper. constit. 1. Ille de causa quoque plures Francofurti electi sunt Imperatores, ut Arnol-
phus Munster. lib. 3. de Germanicâ. Fridericus I. Barbarossa, Gunth. lib. 1. in Ligurino. Rudolphus I. Cruf. lib. 3. cap. 1. part. 3. annal. Svecie. Albertus I. Cuspin., in Alberto & demum Carolus IV. Romanorum Imperator, qui hanc urbem benevolentia affectu singulari prosecutus, electioni Romani Regis, futurig; Imperatoris per septem Germania principes Electores finiendâ, locum eo potissimum in perpetuum constituit, Bullag; sua aureâ confirmavit c. 1. A. B. Munster dict. loco, At temporis successu arbi-

13. *trio Cæsari & statum relinqui cepit, quò loco comitia celebrare vel-
lent. Unde Maximil. I. in conventu Colonienfi Anno 1512. de libera-
tionem de loco necesariam judicans eam ad Comitia VVormatiensia
rejecit, daß daselbst durch ihre May. vnd die Stände ferner der
Künfftigen Reichstage halber solle beratschlaget vnnnd beschlossen
werden / wo die hinfurder durch ihre May. vnd die Stände gehal-
ten werden sollen / Verum tempore subsequenti nihil de eà re consti-
tutum ut proinde adhuc liberum sit Imperatori & statibus, quo loco
conventus agere velint. Auct. des außföhrliden berichts / wie es
auff Reichstagen pfleget gehalten zu werden / Communiter tamen
Comitia in Civitate aliqua Imperiali celebrari solent, ut Augusta,
Eßlinga, Colonia, Ratibona, Spira, Noriberge, VVormatia, Fri-
burgi Brisgoie, ut ex Reecessibus clarum, quamvñ in municipiū quoq;
Comitia quondam coacta fuisse testentur historici, ita enim Fridericus
I. Barbarossa VVirtzburgi Crantz. in Metropol. lib. 6. c. 35
Otto II. Magdeburgi Comitua Imperialia habuit, Heig. part. 1.
quæst. 8. n. 41. Constitutum quidem in Aurea Bulla, ut prima Cæ-
sar Comitua Noriberge habeat, sed strictè non observatur. Dicum su-
pra jus Comitiorum principis proprium esse, nec aliū communicari,
quod de Comitii universalibus verum, Electores namq; non modo pro
eligendo Rege vel Imperatore Romanorum Comitua indicare, habereq;
posunt, Wahlstage: Sed alios etiam pro salute & incolumitate Im-
perii congressus celebrare ipsis indultum est A. B. tit. 12. qui conven-
tus dicuntur Churfürstentage. Quod jus Electorum Imperator in
Capitulatione confirmare tenetur, quando hisce verbis promittit:
wir lassen auch zu / daß die Churfürsten / je zu Zeiten nach vermdo-
ge der Gällden Bulln vnnnd ihrer Gerechtigkeit des Heyligen
Reichs zu ihrer Torturfft / auch so sie beschwerlich obliegen haben /
zusammenkommen mögen / dasselbe zubedencken vnnnd zuberath-
schlagen / das wir auch nicht verhindern noch irren / vnd derhal-
ben kein Vngnadt oder wieder will gegen ihnen. sämpflich noch sons-
derlich schöpfen vnd empfahen / sondern vns in dem vnd andern
der gällden Bull gemess / gnediglich vnd vnrverweßlich halten
wollen / Goldast. in Politischen Reichshändeln / part 8. cap. 3.
& in politic. Imper. part. 12. Sleidan. lib. 1. comm. de stat. Relig.*

pag. 28. Nunq; articulum principes Electores propterea Capitulationi inferuisse videntur, ne Imp. pretendere queant per dict. c. 12. A. B. vers. hac nostræ ordinationes hanc conveniendi licentiam ipsis non in perpetuum, sed tantum usq; ad Imperatoris beneplacitam indulgentiam esse. Buxdorff. Ad cap. 12. A. B. Congregatio ergo collegialis Electoribus permisa, eo quod multiplices Reipublica curæ non patiantur Casarem omnibus intentum esse, ipsiq; Electores solida bases Imperii & columna immobiles sint, cuius ideo salutem magis quam ruinam quærent, Quodq; per longinquas terrarum distantias consistant, & ideo de emergentibus defectibus referre simul & conferre, sanq; consilium in providere poterunt. p. r. c. 12. A. B. Hinc gravissima quæq; Imperii negotia in hoc Electorum conventu tractantur, ut de pace & bello, de Vestigialibus, Regalibus, defendendis ditionibus, juribus Electorum, de amoliendis conspirationibus, legis contra Imperatorem, deq; aliis causis, quæ ad decus & incrementum Imperii spectant. Unde hic conventus Collegialis omnium optimum remedium in magnis Germaniæ tempestatibus, litibus ac tumultibus reputatur, Ventur. de Valent. in parth. litig. lib. 2. c. 3. n. 181. Hujus enim solius medio & remedio Sacri Romani Imperii possessio adversus pontifici Romani molitiones & alias ejusmodi lites ac malitias publicas semper fuit conservata & adhuc conservatur Arum. ad tit. 12. A. B. De sublimi hoc jure reliqui principes Imperii nihil participant Peucer. lib. 5. Chron. quibus regulariter nullam congregationem celebrare licet, idq; optimâ ratione, quod principes æquali potentia præditi raro in colloquutionem descendere debeant, fieri enim non potest, quin ipsorum familiares de rebus antea dictis loquantur, non absq; molestia & fremitu alterius parti, alii sunt alii elegantius vestiti ex ipsis quoq; principibus alii alii sunt decentiores, unde ludibrium nascitur & jocus, Arum. disc. i. ad cap. 1. A. B. Hinc Cominæus, Vidi, inquit, quo tempore Carolus Dux Burgundiæ Comitem palatinum Rheni per complures dies honorifice tractabat Bruxella, Burgundiones dicebant, germanos esse sordidiores in rebus omnibus, ideo potissimum, quod Ocreas conicerent in lectos Cubiculares splendide magnificeq; paratos & levius multo quam antea, cum nondum vidissent, de iis judicabant, Germanis

13.

14.

autem displicebat luxus ille immodicus & ostentatio? lib. 3. comm. de rebus gestis Ludovici XI. Accedit, quod Principes aequales, ut opes potentiamque suam ostentent, sumtuosissimos in congressibus mutuis sese exhibeant, ut pote qui non raro divitiarum & pecunie fractum non alium quam profusionem credant. Et quod maximum est, si convenire principibus fas non erit, non facile ad seditiones devenire poterunt. Excipiendus tamen hic est conventus Naumburgicus, in quo fœdus, quod est inter domum Saxoniam Brandeburgicam & Hasiacam renovari solet, ubi tamen, ne sinistra inde nascatur suspicio, de causis congregationis Casarem certiore reddunt. Sleidan, lib. 26. Excipiendæ quodque conventiones collegii Hanseatici, de quibus infra. Huic autem conventui, Electorali personaliter Electores interesse debent, ita enim Imperator Carolus IV. in A. B. tit. 12. das dieselbe Churfürsten hinführo alle Jahr einmal / wann vier wochen aneinander zurechnen / nach Ostern vorüber / in einer des heiligen Reichs stadt persönlich sich versambeln? Sed hoc non ita stricte observari, observantia, a qua Bullæ interpretatio desumenda, testatur. Sic enim Anno 1611. ultimo conventui Norwergico nomine Brandeburgici Electoris Legatus ejus Baro à Putlitz interfuit. An autem huic conventui Rex Bohemia inter esse soleat? dubitatur: idque Aurea Bulla confirmare videtur, quæ indistincte principibus Electoribus tam Ecclesiasticis quam secularibus convenire permittit dict. tit. 12. Et quare Bohemus hoc jure non gaudere debeat, cum tamen sit Elector, & aque votum habeat in electione Regis Romanorum, ac ceteri Electores tit. 8. t. 4. §. 3. tit. 7. §. 2. A. B. Unde Rudolph. I. Imperator in quadam constitutione. Hac vero jura pinceruatis & Electoratus, ait nedum dicto Regi, & suis heredibus iudicium competere, sed & suis progenitoribus, abavibus, atavibus & avibus plenissime, pure competebant, apud Goldast. const. Imper. tom. 2. Anno 1290. Et in electione Friderici II. Imp. primas partes tenuisse Regem Bohemia ex constitutione de privilegio Regis Bohemia ab ipso promulgata apparet, apud Goldast. in Reichshandlung de Anno 1212. Hinc cum tempore Maximiliani I. electionis præteritus fuisset Bohemus, non saltem potnam Aurea Bullæ in quam principes in-

siderant.

viderant, sed & arma se illacurum minatus est. Hartm. Mauc
 in coronat. Caroli V. Imp. Abeat ergo. *speculum Saxonicum* lib
 2. art. 57. Bohemia Regem pincerna quidem munere fungi, verum 16.
 non eligere, quia non sit teutonicus, hanc enim rationem non uig,
 adeo liquidam merito rejicit Freher. in notis ad Pet. de Andlo.
 c. 2. lib. 2. Bohemiam siquidem Germania portionem facit Aneas
 Sylvius in germ. c. 18. Cujus sententia supra relata. Abeant et-
 jam qui scribunt, Regem Bohemia non nisi pari numero dissentienti-
 bus reliquis Electoribus suo voto intervenire. Petr. de Andlo. lib. 2.
 de Rom. Imp. c. 2. & canonistæ. Et Dubravius Additus tamen
 sex illis principibus, postea Rex Bohemus fuit, ait, Elector scotinus
 ad tollendam discordiam, qua inter pares numero, pari suffragio
 concurrente nonnunquam intercedebat, lib. 6. histor. Bohem. Hunc
 enim errorem taxat Thuanus lib. 2. histor. Nec minus plerumq;
 suspectum est, inquit, quod vulgo itidem jactatur, Regi Bohemie
 partes esse, ut paribus suffragiis interveniat, cum tertium ei in
 dicenda sententia locus nominatim Caroli IV. Bulla attribuat. Nem-
 pe in tit. 4. §. 3. A. B. in verbis: zum dritten von einem könig zu
 Böhmein / als welcher unter den weltlichen Churfürsten / von
 Königlichem wider wegen / recht vnd billich den vorrang behelt /
 Si ergo ex Bulla aurea votum tertium & inter Electores Seculares
 primum habet, utiq; dici nequit, quod paribus existentibus suffragiis
 saltem interveniat, quia sic non tertium, sed ultimum obtineret,
 suffragium. Hocq; jus eligendi constitutione Ruperti Comitiis Palati-
 ni Vicarii confirmatum est, Quod nempe Reges Bohemie ab Atavii
 proavis & progenitoribus suis ab eo tempore, cujus memoria a-
 pud homines non existit habuerint continuo, habeant, & habere
 debeant jus & vocem plenè & omnimodo ad instar aliorum prin-
 cipum Collegiarum: apud Goldast. tom. 2. constit. Imper. .
 foli. 91. Rex ergo Bohemie si Elector, quare huic conventui Ele-
 ctorali non interesse deberet, maxime cum huic tanquam principi
 coronato & uncto in qualibet Curia primus assignetur locus.
 tit. 4. A. B. Verum ut ut etiam Bohemus tempore Caroli IV. congre-
 gationis Electorum collegiali interfueris, ipsi quoq; in Aurea Bulla hoc 17.
 permissum

permissum, ab eo tamen jure hodie per observantiam regesum, testatur nupera congregatio Electoralis Noribergica, propterea tamen e numero Electorum non erit removendus, Quinquam enim Rex Bohemie, inquit Hartm. Maur. perraro adsit Conventibus & tractatibus Electorum: Nec fœdera pro manutenendis communis dignitate cum indem proximis seculis percusserit, non operas Imperio, voluntariasq; collationes præstet, neq; gratuita onera sœrat, non deniq; in circuli illi, in quos Imperium digestum atq; patiturum, comprehendatur, tamen Elector Imperii est & tertium in Consilio Electorum tempore electionis Regis suffragium habet, de Coronat. Caroli V. rubl. quo apparatu apud Goldast. in politic. Imper. part. 3. juxta quæ c. 4. A. B. explicandum quod nempe Bohemus primùm habeat locum in Curia, id est Comitii Imperialibus non verò conventu solo Electorum. Sic enim verba principii habent: wir setzen ferner vnd wolsen / wann nun ins künfftig ein Kayserslicher Hoff / wie zuvor gehalten wird? Non ergo Bohemus indistincte comitia visitat, nec hodie alia, quàm ea in quibus de electione Regis Romanorum agitur, Elector tamen nihilominus est, sed ad Electionis Actum saltem deputatus.

CAP. VI.

DE ARTICULIS QUI FŒDERA
RESPICIUNT.

Summ.

1. Fœdera cum aliis sunt contra habenda.
2. Imperator absq; consensu Electorum fœdera inire nequit.

3. Ob

3. Ob quas causas fœdera cum aliis faci-
enda.
4. Cum quibus & an cum Hispaniarum.
Rege fœdera pangenda? 5. 6.
7. Quæ fœdera in Imperio prohibita 8. 9.
10. Quænam confœderationes licitæ
12. 14. 15. 19.
11. Fraternitas & Unio Electoralis.
13. Status Imperii an rectè contrahant,
fœdera cum exteris nationibus.
16. Confraternitas inter domum Saxo-
nicam & Hassiacam.
17. Fœdus Smalcaldicum justum. 18.
20. Fœdus Belgicorum statuum.
21. Quid de Unione Evangelicorum,
habendum.
22. Fœdus Civitatum Anseaticarum 23.

*Audat Thomas Morus, Utopia gen-
tes (id est, prudentiores) quod fœdera cum nulla gen-
te contrahant, cum Naturæ consortium fœderis vice ha-
bendum, & homines melius benevolentia quam pactis,
animo, quam verbis conjungantur, nec is, qui naturam negligit, ver-
ba curet lib. 2. Utopia. Sed hæc Principes non fallant, tam forte
figu- I.
quidem*

siquidem non est vinculum fœderis naturalis, quo homo homini tene-
 tur, ejus enim vigore nemo teneatur, alterum propria cum vi &
 salutis periculo defendere, quod tamen sit promittit à confœderatis intu-
 itu auxilii quod in simili casu expectant. Sunt ergo fœdera quasi A-
 rietes, quibus prave actiones, & conatus nefarii adversariorum im-
 proborum destruuntur ac in nihilum rediguntur: Quibus sicut discor-
 dia dissolvuntur Regna, eadem principes conservare possunt, ad quos
 cum Republice cura spectet, illis etiam jus fœderum comperit. Soli
 enim qui majestatem habent, fœdera recte contrahunt, Waremund.
 ab Erenb. lib. 1. de fœderib. c. 2. Bornitius de majest. Ideo sapi-
 enter Helvetii non aliter fœdus cum Tramulio inire voluerunt, quam
 acceptis qui capite punirentur, nisi Princeps rem ratam haberet: Et
 laudabiliter Angli belli gerendi causâ profecturi ad externos, Regi suo
 sancte promittunt, & conceptissimis verbis, se nullas condiciones pacis
 cum hoste firmaturos citra Regis ac procerum voluntatem Arnold.
 Clapmar. de Arcan. Rerumpubl. lib. 1. cap. 20. Hinc fœdera
 sancire jure majestatis habetur. Bornit. dict. loco. Christoph. Be-
 sold. Polit. lib. 1. cap. 3. Quod tamen Imperator noster solus exer-
 cere non potest. Unde in capitulatione quod cum consensu Electorum
 in rebus Imperium concernentibus fœdera inire velit, promittere tene-
 tur quando jurat. Nos quoque ipsi nulla fœdera nullamve Ligam, cum
 exteris nationibus, vel etiam in ipso Imperio in rebus Imperium con-
 cernentibus, tractabimus, faciemus aut inibimus, nisi prius consultis
 atque ob id in loco commodo tempestive convocatis Principibus Electoribus,
 & potentia vel locumini pariter, vel saltem majoribus eorum parti vo-
 luntate & consensu. Wir sollen vnd wollen darzu für ons selbst
 alle erwählter Römischer Königs/ in des Reichshändeln/ auch kein
 Bündniß oder, einigung mit frembden Nationen/ noch sonst im
 Reich machen/ wir haben denn zuvor die sechs Churfürsten des
 Halben an gelegene Wahlstatt zu ähnlicher Zeit erfordert/ vnd
 ihren willen samtelich/ oder des mehrentheils aus ihnen in solchen
 erlanget. Sierdan. lib. 1. comm. Goldast. in polit. Imper. & in
 Reichshandlungen. Idque non solum propterea, quod hoc modo Im-
 perator Principes majori benevolentia & fidelitate sibi devinciat, cum
 nullum firmitus sit presidium ipsorum benevolentia, & ut omni tollatur
 suspicio

suspicio, ne fortassis ipsorum consensu excluso pacta ac fœdera in ipsorum præjudicium incantur, Schrad. de feud. part. 10. sect. 7. n. 30. sed & quod multum intersit Imperii, cum quibus & quomoda fœdera contrahantur, cujus rei consideratio in collegio Electorum suscipiatur, necesse est! Diligenter namq. cause quibus ad fœdera in eunda ducamur, sunt considerande, nec satū est causam esse justam & honestam, si non quoq. sit necessaria. Sueton. in Augusto cap. 21. justissima ergo & maxime necessaria est causa si vi illata repellatur 1. 3. ff. de just. & jur. sive illa concernat corpus, sive bona, sive honorem, sive etiam propinquos Schrad. de feud. p. 9. c. 4. n. 61. & tales causas refert plurimas Alber. gent. de jure belli lib. 1. c. 7. 8. 9. 10. &c. Neq. etiam cum omnibus fœdera facienda, non sane cum iis, qui nec nos tueri, nec à nobis defendi possunt, Besold. in polit. lib. 2. cap. 6. & cum populo libero fœdera inita magis firma esse, quàm cum principibus quæ ineuntur, autumat Machiavell. 1. com. 59. Et periculosa putat esse fœdera eorum, qui in diversa politica formâ vivunt, Jun. polit. quæst. 79. ut & generaliter contracta cum iis, qui diversi sunt humoris. Unde non immerito disputant politici, an cum Hispaniarum Rege fœdus contrahendum, quam disputationem non tam facilem ac expeditam esse, ut primo intuitu appareat, inquit Waremundus ab Erenb. de fœderib. lib. 1. cap. 2. n. 140. cum ratione lingue, morum & ingenii naturaliter videantur dissidere Hispani ac Germani, illi enim præter alia in tantum superbi, multaq. sibi imaginantur ut ex opinione tantum vivere videantur, fingendo nunquam facta, nunquam futura, quod fatentur Portugalli. distitantes, se niti potius eo quod se esse putant, quàm eo quod revera sunt, Georg. Frider. Limp, Bavo. apud Frid. Achill. in orat. contra Hispan. pag. 321. Et superbia hispanica vel solus Antonius Læva mihi testis esse posset, qui ut caput etiam coram Imperatore regeret, dixit, capiti suo male esse, Thuan. lib. 1. hist. & Martinus Juanis Alcantarana militia in hispaniâ Magister, qui quo fastum suum post mortem etiam extenderet, sepulchro suo hæc verba incidi curavit. *Hic jacet Martinus Juanis, in omni periculo experti timoris animo*

Quod Carolus V. facere excepit, Credo, inquit Equitem hunc nunquam Candelam ardentem digito attigisse, Casp. Enf. in thes. polit. Insuetumq; præterea ac innatum ordium inter germanos ac hispanos bello germanico & belgico mirifice fuit confirmatum. Præterea quis nescit, Regem Hispaniarum instigantibus Jesuitis & autore Pontifice meditari Monarchiam, & constituisse Concilio Tridentino in vestro Religionem in Augustanis Comitibus & insuper multis insequentibus annis & constitutionibus approbatam cum gente germanicâ delere, Imperiiq; majestatem sibi applicare & nobilissimam Aquilam in-aveare, Johan. Gars. in orat. de Pontif. coronat. & quorsum Conatus iste bellicus Hispanorum in belgio? Nimirum ut iugo imposito terra belgica, & libertate penitus erepta in suæ dominationis potestatem redigunt universa, Unde progredientes corroborati deinde viribus vicina regna & finitimas terras, germanicam potissimum nationem, facilius & majore apparatus, fortuna oppugnare, potentiam omnium debilitare & religionis sanctitate evertere ipsam deniq; Imperii majestatem sibi applicare, ac domini ac Monarchæ Christiani nominis evadere possint. Christoph. Carlew. z. & Joach. Camer. in consil. pro Republ. contr. hisp. tyrannid. Hæcq; omnia autore Pontifice & ipsum assecuti pro defensione suæ auctoritatis & dignitatis, cujus interitum quasi præ oculis vident, si non inveniant aliquos quorum auxilio fulciantur, nullos autem alios magis idoneos esse judicant quam Hispanos, quos elatos animis, concupiscentes ardua, & superstitionibus mirifice devinctos sciunt atq; norunt. Auct. quæstion. An pontif. magis quam hispan. Regis ad Monarch. univers. propos. extimesc. sit. Eu. seb. Philadelphus in querelâ libert. german. Qui ergo factus cum in initum probaret? Maxime cum legibus Imperii prohibitis, cum extraneo Principe fœdera pacis contrahere. Quæ de causâ Warremundus ab Erenberg. utiliter cum Hispano fœdus contrahi, non tanquam cum Hispano sed Duce Burgundia, existimat. dict. lib. 1. c. 2. n. 143. Sed non video, quare non etiam cum Rege Hispaniarum tanquam hispano fœdus iniri queat; cum non simpliciter leges Imperii fœdus cum exteris improbent, sed ut consilio & consensu Electorum fiat, velint, ut constet ex ipsis verbis capitulationum, tantum itaq;

absist.

abest, ut Leges ejusmodi fœdera prohibeant, ut etiam necessitate & utilitate Imperii suadente, ea contrahi jubeant. Quamvis enim non nezem, tam facile cum externis & iis qui non in proximo habitant, fœdera non facienda, eo quod nunquam stabile ac diuturnum, quod à remotissimis & invitis promittitur animis, cum tamen confederati ejusmodi semper sint eligendi, inq. adherendum, qui plurimum nobis in Bello prodesse, vel inimici nocere possunt. Liv. lib. 8. dec. 1. & aliàs etiam potius cum potentibus qui divitiis & opibus abundant, fœdera ineunda: Rex autem Hispaniarum sit potentissimus, cujus uxor fortuna, qua pro dote attulit in mariti domum potentie perpetuitatem, qua facit ut maritus totum terrarum orbem facile movere & hinc inde propellere possit, juxta Georg. Baron. Soubenb. apud Frid. Achill. in orat. pro hispan. pag. 357. quis negabit, fœdera cum ipso ut potentissimo Rege terrarum contrahenda, maxime si non extendantur extra Regiones Imperii, sed respectu saltem earum qua in Imperio non verò in aliis partibus mundi sita sunt, cum Hispano fiant; & certis limitibus ac conditionibus circumscribantur, quibus suspiciones etiam, quarum supra mentio facta, quod nempe Hispanus Monarchiam universalem meditetur, removeantur, & qui scit, an homines isti suspiciosi verè aut falso ita opinentur, ut ut etiam hac opinio apud peritos pariter & imperitos vehementer crescat, Dresler. in orat. de pontif. insidiis per german. Attamen quo minus hoc tempore Hispanus inter confederatos Imperii recipiatur, obstruere videtur bellum belgicum, cui se Principes Imperii implicare noluerunt, neutralitati fraudentes, cum inter hispanum & Ordines agatur ut salva ac illibata sint privilegia data, ut Religionis quoq. exercitium illis relinquatur, Vld. Carlewiz. & Camer. in dict. consil. contr. hispan. tyrann. Adeoq. quid impedimento hoc obstante faciendum, cogitent, quibus cum Imperii commissa, & qui rerum Imperii notitiam habent exactiorem.

Paeterea, quoniam cum infidelibus plerumq. fœdera sunt periculosa, ut apud quos raro fides invenitur, Richt. axiom. polit. 157. Alb. Gentil. lib. 3. de bello. c. 19. propterea eadem maxime sunt fugienda

Marq. Freher, ad Petr. de Andelo fol. 153. nec aliter incendenda nisi cum summa ingruit hostium crudelitas, quamvis semel incensa non facile rumpi debeant, secus ac pontificum quorundam Legatus suasisit & effecit, ut Rex Ungarorum Vladislavus fœdera cum Turcarum Rege inira violaret, & Varniensem attraxit cladem, Bonfin. 1. h. histor. Ungar. Adeoq; cum Turcarum Imperatore fœdera non contrahenda, quamvis hoc maxime neglexit Franciscus I. Gallorum Rex, quem hodie confœderatos Status belgii sequi videmus, suadeant contra politici, nec sine ratione, cum Gallo, Dano, Sueco, Pontifice, Polono & aliis contra Turcam fœdus contrahendum, quod consilium ut prudentissimum olim Leoni X. latum legimus, ut nempe omnes Christiani Principes, vel compositis vel sepositis controversiis omnibus manibus jungerent pro nominis Christiani professione & defensione salutis communis, VVarem. ad Erenb. lib. 1. de fœder. c. 2. n. 148. Nec hâc in re operam suam denegabunt Veneti, qui non minus Turcarum Imperatori ac Regi Hispaniarum, omnibus modis, oculisq; semper aperti resistunt, ipsiq; ut tuti vivant & in pace certam pensionem solvant. Unde auct. della relatione di tutte le cose più essenziali della Repubblica di Venetia. Onde pare, inquit. che questa Republica riconosca quasi per prencipe fatale alla sua rovina, & alla sua declinatione quella gran bestia. Et postea: La Republica di Venetia ha Villaggi alcuni del Turco, onde si per questi, come per l' isola di candida, per il traffico di Levante, & dell' isola del Zante, & per star in paceco l' Turco si paga ogni anno di tributo Cecchini 16000. Multum quoq; interest Reipublicæ, fœdera contracta an sint temporaria an vero perpetua, que fœdera Salsi appellantur, & quod nihil eorum, que ex elementis contracta sunt salis sit incorruptis Bodin lib. 4. de Republ. c. 5. ubi dicit, Diabolum, ut qui rerum corruptionem procurat, à sale ut signo immortalitatis abhorrevere. Ejusmodi fœdus perpetuum ictum inter Regnum Bohemæ & domum Saxanicam Waremund. ab Erenb. lib. 2. c. 5. n. 46. Hisce fœderibus perpetui nihil perniciosius esse statuit Bodin. lib. 5. c. 6. adeoq; potius fœdera ad certum & definitum tempus contrahenda, cum & hæc temporaria fœdera semper renovari queant, maxime si finita sint sup. pacto de re-novando

Notando si placuerit, Bod. lib. 6. c. 4. warem. 1. d. c. f. Hac o-
 minia ut bene obserrentur, nihil certi in contrahendis fœderibus Impe-
 rator absq; consensu Electorum concludere potest. Ut autem jus fœde-
 rum recte contrahendorum, principi qui maiestatem habet, competit
 ita e contra omnes confederationes & conspirationes illicitæ subditorum
 damnantur & improbantur. Unde in capitulatione quoq; Imperator
 in hæc verba iurat: Cunctas etiam incompetentes ac odiosas confœde-
 rationes, colligationes, & coitiones subditorum, Nobilium & Plebe-
 iorum, insuper motus, seditiones & vim injustam in Electores, Prin-
 cipes & ceteros status jam institutas aut in posterum instituendas, tol-
 lemus, prohibebimus, & de consilio ac auxilio ipsorum Electorum,
 Principum, & ceterorum Statuum, eas competentibus legitimisq;
 modis compescemus, & ne in futurum fiant, providebimus. Goldast.
 in polit. Imper. part. 12. & aliis in locis. Et has confœderationes
 illicitas, reprobat, & damnat quoq; Imp. Carolus IV. in A. B. tit. 15.
 Ober das so verwerffen / verdammen / vnd vernicheen wir auß
 rechtem wissen / alle versuchte / vnd inden Heyligen gesetzten ver-
 worffene zusammen verschwörungen / vnd versamlungen / oder
 vnzulässige zusammen verbindungen / in vnd aussershalb den Städt-
 ten / oder zwischen den Städtten / oder den personen / oder auch
 einer person vnd Stadt vnter dem Schein einer verwandschafft /
 oder auffschmuckung zu Bürgern / oder vnter was schein solche conj-
 uationes geschehen möchten? Sunt enim hæc Uniones reuera disunio-
 nes & dissolutiones totius Imperii? Unde & Fridericus I. Imp. Con-
 venticula quoq; ait, & omnes conjurationes in civitatibus & extra
 etiam occasione parentelæ inter civitatem & civitatem, ac inter perso-
 nam & personam siue inter Civitatem & personam modis omnibus pro-
 hibemus fieri Radew. lib. 2. cap. 7. de reb. gest. Frider. deq; hisce
 illicitis consœderationibus accipi potest illud Auct. disc. Ober
 Heilsam vnnnd Nützlich sey / im Heyligen Römischen Reich
 Uniones vnnnd Bändnissen anzurichten / quando ait:
 Aller Königreich vnd Regiementer enserstes verderben vnd vns-
 tergang ist / wann die Stände vnd Unterthanen so weit in vns-
 nigkeit oder mißtrawen gerathen / daß sie sich trennen vnd gegen
 einander in Verhältniß oder vereinigung begeben / Confœdera-
 tiones

- riones autem & conventicula illicita, qua prohibentur, illa censentur cum plures in unum conveniant animo deliberato ad perpetrandum malum, juxta ea quæ tradit Carolus IV. Imp. in dict. tit. 5. A. B. Ejusmodi illicita subditorum confederationes, in dubio præsumuntur, Marta de jurisdict. part. 2. cap. 23. n. 8. Petr. Ritter de confrater. apud Aream. tom. 1. jur. publici, disc. 22. th. 12. Mascard. de probat. concl. 450. n. 1. Rol. à Valle, conf. 17. n. 29. & seq. vol. 1. Menoch. conf. 28. n. 2. Buxtorff ad tit. 15. A. B. Scraden. de feudis. part. 10. lect. 10. n. 271. Illicite quoque confederationes censentur si plures quidem ad bonum finem conveniant, sed Domini consensum non requisierint. Quare si vel inter Cives in Civitatibus, vel paganos, vel duas aut etiam plures Civitates, vel inter Civitatem & alium puta Principem vel Comitem prætextu pæcæ vel sive protectionis colligatio vel congregatio inita sit, Domini consensus ut interveniat, ut etiam nominatim ut excipiatur, necesse est per tit. 15. A. B. ibi Ohne frey Herren denen sie unterthan vnd zu diens stehben / oder in deren vortz sie begriffen / erlanbend / oder sie mit angestaltlichen muthgekommen / gemacht / oßne des Küniglichs zimmachen / Et si enim per receptionem factam sub protectione nihil detrahatur juri ordinarii & superioris, Unde illud: Schut vnd Schirm gibe Keine Obrigkeit / Gail. lib. 2. obs. 54. n. 1. Licet etiam Clientes non efficiantur subditi ejus, cujus protectioni se committunt, per ea quæ tradit Henning. Arnif. de majest. cap. 4. & Waremund. ab. Erenb. de foed. lib. 1. c. f. n. 12. & 13. Injuria tamen quantum per obliquum Dominus afficitur, quasi si non sit ejus potentia, ut se suorum subditos tueri queat. Civitatum quoque incolæ per has colligationes audaciores adversus Dominum suum, cum protectoris se huius auxilio fiant, reddi videntur. Dominum ergo consensu in confederationibus histe minime excludendum, nisi velimus, ipsam injuriam efficere. Confederationes autem illicitas qui faciunt, si persone sicut singulares, ultra penas legum antiquæ, de quibus in l. 1. & 2. C. de seditionib. non infamie & penam decem librarum auri puniuntur, Civitates vero, vel universitates incurrunt penam centum librarum auri, quarum medietas fisco, altera domino earundem debetur & amissionem

& amissionis libertatum ac privilegiorum. Ita enim Carolus IV.
 Was aber besondere Personen belanget / so hinfüro wieder den ins-
 halt dieser vnserer constitution vnd vnserer alten Gesetze / so deswegen
 gegeben / verbündniß / zusammen Knüpfungen / *conspiraciones* vnd
 dergleichen gelübs fürnehmen vnd eingehen wird / der soll vber die
 straff des Gesetzes / nemlich vorlust seiner ehren vnd verleumb-
 dung auch in die peen von zehen Mark Goldes / ein Statt aber vnd
 Gemeinde / so gleichsals wieder dis vnser Gesetz handelt / in die
 peen von hundert Mark Goldes / vnd darzu verlust vnd beraubung
 ihrer freyheiten vnd privilegien gefallen sein / vnd die helffte der
 Geldstraffe dem Käyserlichen fisco, die andere helffte aber dem Herrn
 des bezirks / wieder dem solch Bündniß vnd versammlung ges-
 macht / zugeeignet werden / tit. 15. A. B. *Licita verò sunt Confede-*
rationes & Lige, quas Principes inter se vel alii aut civitates protuen-
dā in suis ditionibus pace incunt, Statibus siquidem Imperii fœdera pu-
blicæ pacis & securitatis causā inire concessum est in tit. 15. A. B. ibi.
 doch außgenommen die verbündniß vnd Ligen / so die Fürsten vnd
 Städte wie auch andere wegen des gemeinen Landfriedens vnter
 sich gemacht vnd außgerichtet haben: Dann wir dieselbe vnserer
 erklärung insonderheit vorbehalten / vnd wöllen / daß dieselbe
 in ihren freyten / bis wir derwegen andere verordnung thun vnd
 anstellen werden vorbleiben sollen. *Recessl. Imper wormat An-*
no 1495. §. auch sollen wir. Münf. cent. 6. obs. 2. Buxdorff. ad tit.
15. A. B. ubi & Arum. disc. 6. warem. ab Erenb. de fœder. lib. 2
c. 2. n. 13. Christoph. Besold. in Polit. lib. 2. cap. 6. Ideoq. Ele-
torum confederatio & fraternitas, quæ in ita Francosurti Anno 1446
& confirmata Gilhause Anno 1502. & postea Anno 1521. ab Alberto
Moguntino, Richardo Trevirensi, Hermanno Colonienſi, Ludovico
p. latino, Friderico Saxone & Joachimo Marchione renovata est, non
solum licita & permissa iudicata sed & Imperio maxime commoda &
necessaria visa fuit, ut quæ spectat ad conservandam unionem in Im-
perio & abolendam omnem discordiam, ut apparet ex verbis initialibus
dicte renovationis, quæ extat apud Goldast. von Teutschen Reichs-
händeln / part. 8. pag. 217. §. 1. ibi Als wir betrachter vnd zu
herzengennommen haben / wie vnser Churfürstliche versammlung
zu nuz vnd notturfft des Keyligen Römischen Reichs anseßs leb-
lich geordnet / vnd herkommen ist / auch wie sich der vnd anderer
beweglichen Ursachen halben vnd sonderlich zu Handhabung der
10.
11.
6

Churfürste

Churfürstlichen ehren vnd würde/ etwan vnser vorsehren vnnnd voreltern Churfürsten löblicher gedächniß/ alls die fördersten glied der des Heyligen Reichs/ denn Ehre/ Nutz vnnnd Einigkeit des Heyligen Reichs zutrachten/ vnd trennung vnd schaden desselben zu verhüten gebühret/ in freundliche Bröderliche einigung vnd verschröbung gegen vnd miteinander begeben haben/ etc. Et postea: So haben wir alls billich/ den Fußstapffen/vorsehren vnnnd voreltern/alls nachkommen vnd Erben derselben/ nachgefolgt/ vnd Gott dem Allmechtigen zu lob den heyiligen Christlichen Glauben/ der Römischen Käyserlichen Majestät/ dem heyiligen Römischen Reich/ vnd sonderlich Teutsche Nation zu frieden/ Ehre/ Nutz vnd Frommen vnd auch zusammen in freundlich Bröderlich einigung vnnnd verständniß gethan etc. Et notandum in hac unione Electores sese invicem obligare quod membra Capisulationis S. Majestati Caesareae propositae nullo modo mutare velint, quae res vel sola conservationem legis fundamenti Imperii respicit in §. 11. ibi: auch sollen vnnnd wollen wir die Artickell/ so wir jüngst zu Frankfurt in der Wahl Römischer Käyserlichen Majestät/ vnser aller gnedigsten Herrn/ eintrechtlich aus guter getrewen Rachte vnnnd Bedencken begriffen/ vnd ihrer Majestät commissarien zu Krafft ihrer voller Macht angenommen/ bewilligt/ auch vnter Käyserlichen Majestät namen vnd insiegel verbrüht/ versiegelt vnnnd geschworen/ die auch folgend durch Käyserliche Majestät zu Nach/ vor ihrer May. Königlichden Arönung persönlich mit leiblichen Eydt/ geschworen &c. in aller ihrer inhaltung bey Krafft vnd Macht unuerhindert behaltem/ vnnnd unser keiner an den andern in keinem wege darwieder nichts bewilligen noch begeben ohne gefehrd. *Imperatoris quoque persona in hac fraternitate excepta est in §. doch nennen wir 18. Quod autem de Civitatibus dicit Carolus IV. dict. tit. 15. eas. quoque confederationes inire posse, id non accipiendum de Municipalibus ut quae sunt loco privatorum, ergo inscio vel inuito Domino confederationes iniret non possunt, sed de civitatibus liberis Imperialibus, von Frey vnnnd Reichsstädten/ quae nullum superiorem praeter Caesarem & Imperium recognoscunt. Conditionatae vero civitates, quae certis conditionibus Electores vel principes agnoscunt, si quoad Regalia subiectae sint, aut si specialiter ius confederationis inscio vel inuito principe ipsis sit inhibitum sub hac constitutione non comprehenduntur, proinde confederationes contrahere ipsis non concessum. Sed an etiam cum externis nationibus*

nationibus fœdera status Imperii inire poterunt? quod Aurea Bulla
 permittere videtur. ut quæ generaliter & indistincte loquitur, attamen cum Maximilianus I. Imp. societatem cum exteris Nationibus contrahere inhibuerit, Jul. Pfug. in orat. de Republ. germ. curanda, textus A. B. secundum hanc constitutionem Maximiliani erit exaudientius, verum, tantum abest ut hæc sanctio Maximiliani fuerit observata, ut etiam principes germania cum Regibus Gallie quadraginta septem fœdera contraxisse perhibeantur, Bodin. lib. 1. de Republ. c. 9. Imò non contrarium hoc esse sanctioni Maximiliani, putat. Warem. ab Erenb. de fœder. lib. 1. c. f. n. 238. si fœdera sint fundata in pace publicâ conservanda & promovenda, & si Imper. persona excipiat, quæ in omnibus fœderibus statuum Imperii necessario excipienda, quod & innuit text. in art. 1. Landrecht lib. 2. Wo Fürsten vñd Herren mit Eyden zusammen schwören/ sie scheiden dann den Rāyser und das Reich aus/ so haben sie wider das Reich gemüßhandelt. Hinc & juramento quod principes solent præstare secundum & Regalia petentes cautum: daß die Fürsten nimmermer wissentlich in dem Rat sein sollen noch wollen/ da nicht was wieder Rāys. May. Person/ Ehr/ wården vñd Standt gehandelt oder fügenemmen wurde. Warem. ab Erenb. d. c. f. n. 236. Hiis quoque excipiat, fœdus quod pro tuendâ pace contrahitur, legitimum est. Unde etiam pro valido & licito habitum fuit fœdus illud suvicum pro conservandâ pace publicâ contra Rusticos seditiosos initum Waremund. ab Etenberg. de fœder. lib. 7. c. 2. n. 39. Petrus Ritter apud Arum. tom. 1. jur. publ. disc. 22. de confraternitatibus, Christoph. Besold. polit. lib. 2. cap. 6. Pro licito quoque judicatum fuit in judicio Cam. Imp. Anno. 1553. fœdus inter Episcopos VVürtzburgensem, & Bambergensem ac civitatem Norimberg. adversus Marchionem Albertum initum, cum illud non solum legibus permittentibus ad sui suorumque defensionem inierint, sed id quoque fecerint hortatu ac jussu Imp. Caroli V. qui mandarât statibus Circuli francici, ut fœdus inter se sancirent, de obviando omnibus, qui in posterum ipsos non vadere violenter conarentur, tamen si prædictus Marchio hoc ipsum fœdus tanquam illicitam Conspirationem contra se factam in Camera graviter impugnasset, Mynsing. cent. 6. obs. 2. n. 30. Tales quoque sunt Confederationes Saxonia, Brandenburgerum & 15.

Hasie Principum quia pro pace tuenda iuraverunt, ut apparet ex renovatione confederationis. Anno 1587. Naumburgi facti, ibi: Wir von Gottes gnaden / bekennen mit diesen Brieff / alls weisland die Hochgebornen Fürsten / &c. vor langen Jahren eine freundliche vnd brüderliche Erbeinigung / vnd Verständniß / wie vnd welcher gestalt / sie vnd ihre Erben vnd Nachkommen ewiglich beyeinander in freundlicher Einigkeit / gutem Friede vnd ewiger Ruhe / sitzen vnd leben / auch in desselben widerwärtigkeit vnd nöthen / einander Hülffe / Rath vnd beystand thun solten vnd möchten / gemacht / überbrieffet / versiegelt / gelobet vnd geschworen haben etc. Excepta quoque persona Imperatoris in hac confederationis renovatione doch nehmen wir / in dieser Erbeinigung aus / die Römische Rätz. May. vnserer aller gnedigsten Herrn / seine Rätzerliche Person vnd Würde etc. Nullum itaque dubium, hanc confederationem validam esse. Sed quid de confraternitatibus Erverbrüderung

16

mutuam Confratrum successionem continente, dicendum, quae inter Saxoniae silem & Hassia principes Anno 1262. inita secundum Fabr. lib. 6. Orig. Saxon. Anno 1372. 1431. & denique 1587. Naumburgi renovata est. Also were es das Gott verhüte / das vnser eimige vorgehenden Parten / oder vnser leibes lehns Erben vorstürben / vnd ohne rechte leibs lehns Erben von Eodewegen abginnen / daß also derselben abgegangenen Fürstenthumb / Geaff vnd Herrschafften etc. Lehen / Pfantschafften / Schulden / Gelder etc. auch aller andern fahrenden Hab nichts außgeschlossen beweglich vnd unbeweglich / die wir igo haben / oder wir vnd vnser leibs lehns Erben noch gewinnen mögen / in allermaßen das vorgeschriben stehet / auff eine andere Parthey / vnd ihre leibes lehns Erben / gänglich zumal zuerbeigen gefallen / vnd Erbliden bey ihnen vnd ihren Erben / alls ihren rechten Erbherrn bleiben sollen &c. Quod enim vatem. ab Erenb. lib. 1. c. 2. n. 38. de foeder. scribit. Anno 1587. Brandenburgenses ad foedus der Erverbrüderung accedisse, ejus rei vestigium nullum extat in formulâ confraternitatis Naumburgi renovata dicto Anno 1587. Sed Saxoniae Hassiaque principes saltem exprimentur. An & haec confraternitas valida? Quod omnino dicendum, quia ipsi de quorum successione agitur, consentiunt omnes, cur ergo non valeret? l. f. C. de pact. Gail. lib. 2. obs. 127. n. 1. Neg. l. f. C. de pact. de illustrium personarum, sed privatorum pactis loqui videtur, daher die Chur vnd Fürsten des Reichs / quae personae

perfore publica sunt, derselben gesetz keines weges unterworfen/
 uti respondit domus Saxonia in der apologia vnd Rettung der zwö
 Schrifften/ Jo 1609. von des Chur vnd Fürstlichen hant Sach
 sen an den verledigten Eilischen Herrschafften rechten außgangen/
 fol. 8. *facta quoq; reservatio certæ summæ, de quâ testari possunt nempe*
ut ultimus ex alterâ hârum familiarum decedens usq; ad summam
30000. aureorum in bonis tantum mobilibus, cuiusq; voluerit, testetur,
ibi: doch soll dasselbe Testament ober 30000 fl. nicht sein/ auch
 nicht mit einem Schloß/ Städten oder Dörffern/ sondern aus
 fahrender Hand gemacht vnd gesetzt sein. *adeoq; nec facultas te-*
standi hâc pactione impeditur. Maximè verò hæc confraternitas seu
 mutua successio valida est, quia ab Imperatore confirmata, & iterum
 Anno 1614. Naumburgi renovata est.

At quid de fœdere Smalcaldico habendum, quod inter plerosq; 17.
 protestantes Imperii Ordines Anno 1530. pro defensione religionis ac ve
 re doctrinæ iuratum est Smalcaldie? probumne an improbum hoc fuerit.
 Bodin. sanè inter perniciosas improborum Civium adversus patriam
 nulla iuxta de causa arma capientium, conjurationes, illud re:ulise
 videtur. hæc Ant. Autonomiæ appellat. Einen Schmalbalbes
 tischen/Strauchhöfischen/vnd Pestulenzischen bund multis etiam con
 vitis factus illud ignominiose confodiunt, Ant. Quetta, Ludovicus
 de Avila, & Natalis Comes. Certi enim & indubitati juris est;
 inquit, omni in fœdere, quod licitum videri debet, excipiendum es
 se Cesarem: Hunc autem non exceperunt, qui cum eo tandem, colla
 tis pro tenore fœderis viribus, pro religione bellum apertum gesserunt.
 Unde etiam Theologi hoc fœdus dissuasērunt, ut constat ex Literis Lu
 theri ad Electorem Sax: Johannem, in tom. 6. german. Jenens.
 Sleidan. comm. lib. 8. Bodin. 2. de Republ 5. Luth. in seiner
 schrift an Herzog Friedrich Churfürsten zu Sachsen vntern Da
 to Bornæ am Aßcherinnwoch / Anno 1521. tom. 2. Jenens. Luth. im
 Buch von weltlicher Obrigkeit wie weit man ihr gehorsam schuldig
 sey/ impress. anno. 1523. tom. 2. Luth. in Epistolâ ad wencesla
 um Linckum sub dato 1530. apud Cælestinū histor. August. Con
 fess. tom. 4. Joh. Brentz. ad Georg Marggravium Brandenburgē
 sem sub dato, Ed. wölffsch Hall, Sombstadt nach Catharitz, anno
 29. quæ scripta extant apud Friderich. Hord. von Teurschen Kriege.

18.

Verum dicemus potius, probum fuisse sedus Smalcaldicum, licitum & honestum, imò pium ac Christianum, Licitum enim maxime sunt fœdera que defensionis & conservandæ pacis publicæ gratiâ copulantur, Julius Pfing in orat. de Republ. germ. curandâ. Ut & suprà probatum, sedus autem Smalcaldicum ictum esse non turbandæ sed muniendæ pacis publicæ gratiâ, fœderis hujus causæ satis evincunt, Nempe proscriptio Lutheri, eorumq;, qui quoquo modo Luthero faverent, operamve ei suam communicarent. Oborta inter utrimq; Religionis Ordines gravis offensio. in comitiis spirensibus Anno 26. Decretum Comitiorum Ratifoonensium, Anno 29. Severum & in Imperio inauditum antea Decretum Comitiorum Augustanorum Anno 30. Friderich. Hortleder, in disp. de fœdere Smalcaldico apud Goldast. in polit. Imper. part. 31. Nec quicquid in cœmuni fœderis hujus societate factum; temerè & inconsultò factum est, sed adhibitis in Consilium non saltem Ictis, sed & Theologis, Etsi enim initio Theologi sedus hoc sanctissimum disuaserunt, ut constat ex supra dictis, neq; sine causa, Ne videlicet aulicorum quorundam animos, jam tum ad bellum satis per se pronos magis incendere velle viderentur: Ne protestantes perferre quæcumq; poterant, desisterent, aut adversarii bellum forte ultro inferrent, Ne pontificii ansam calumniandi darent, quasi Lutherane Religionis concionatores bellarum faces ac tubæ essent. Et, quod nondum Bellum imminere sed intempestivè de defensione consultari putarent, Friderich. Hortleder disp. de justit. belli germanici, a. 3. apud Goldast. part. 31. Unde Theologi Magdeburgenses ita scribunt part. 2, des Bekendniß vnterrichts vnd vermahnung. Was aber die Ursachen seindt/ warumb D. Luther etwas dunckell vnd schier widerwertig hiervon gerachten hat / das haben etliche seine vertrauete Freunde, insonderheit von ihm genommen / Er hatt nemlich die gegenwehre nicht wollen loben / oder recht heissen / auff das die guten Herzen auff diesen theil nicht dadurch nachlieffen / in gedult den Feinden gleich / viel vntertes zuvortragen / vnd das die vnnsinnigen Scharthausen an der Jüresenhdoffe vnd sonst / nicht vnnsinniger würden / die vorthin mehr den gar zuviel / vnd aus eysel Fleischlicher Törichter Rachtig zu Ärtigen lust hatten / Unde & Philipp. Melanch. in præfac. der Erklärung

erklärung D. Martin. Luthers von der Trag die Notwehr belangend/ das aber etliche solche ihre Rede schmücken mit einer Schrift Luthers/ die er vor etlichen Jahren gestellet/ als der gern Krieg verhassten wollen/ solange es durch Gottes Gnad möglich gewesen/ das rauffete. Attamen, postquam bellū omnimodo jam decretum esset a pontificiū, Theologi quoq; utq; adeo sententiam suam non dissimulant, ut potius quid sentirent, aperte dicerent nempe ire se in Ictorem suadentium probantiumq; sententiam, ut apparet aus dem bedachten D. Martini Lutheri iusti Jonæ, Philippi Melanch. vnd etlicher anderer der 3. Schrift gelerten/ auff der Juristen vnterricht von der gegenwehr tom. 7. Germ. Jen. fol. 280. Schrift D. Martini Lutheri an einen pfarherr von der gegenwehr/ soder Käyser die Evansgelischen vbersehen würde de Anno 39. tom. 7. Germ. Jenens. fol. 279. D. Martini Lutheri an D. Georg Brück Eurf. zu Sachsen Cansler/ von der gegenwehr zwischen gleich Standes Fürsten de Anno. 1539. tom. 7. Jenens. Germ. fol. 276. der Theologen in Wittenbergk/ bedenden vber der fragen von der gegenwehr de anno 1539. tom. 7. Jenens. germ. fol. 282. Luther in der warung an seine liebe Teutschen/ tom. 5. Germ. Jenens. fol. 276. ibi: Weiter wo es zum Kriege kömpt/ da GOTT vor sey/ willich der leute Gewissen nicht beschweren lassen mit der Gefahr vnd Sorge/ als sey ihre Notwehr auffdrücklich/ & multi alii scripta apud Horledern von Teutschen Kriege. Neg. audiendi qui asserunt, exceptum non fuisse in fœdere Smalcaldico Casarem, quid enim hæc verba volunt. Nec verò Christianum hoc fœdus nostrum vel adversus Casaream majestatem Dominum nostrum clementissimum, vel ceteros status S. Romani Imperii, vel quemvis alium, sed tantummodo ad conservationem Christiana veritatis & pacis in sacro Imperio germanice nationis, & aversionem ac propulsionem iniusta violentie à nobis, subditūq; & conjunctis nostris tantum in casu necessaria defensionis nostram, qui iuri nos sistere. & iudicato parare parati sumus, susceptum & sancitum, nec quidquam aliud questum existimetur; in formula fœderis Smalcaldici apud Warem, ab Erenb. lib. 2. de fœder. pag. 322. Et quod dicunt, in omni fœdere Casarem esse excipiendum, id quidem verum quando Casar, Casar, id est, major ac superior est, & majestatis & superioritatis jure Ordines antecedit, Ubi verò secum,

ANNE

anne tunc Cæsar excipiendus? quod non putabat Elector Sax. Mauriti-
 tius cum in Imp. Carolum V. Galliarum Regem Henricum II. sibi soci-
 ag, sui fœdere conjungeret ut patriam libertati, religionem paci redde-
 ret ac restitueret, Sleidan. comm. lib. 24. Unde hac distinctio Secu-
 lo superiore nata? inter Cæsarem, qui Cæsarem & qua non item, Slei-
 dan. hinc. inde. Unde ista Saxoniæ ac Landgravii disceptatio: Cæ-
 sarumne an alio quo nomine sit affandus Cæsar, in literis belli germanici
 denunciatoriis, & Saxo non ei tribuendam Cæsaris cognomen putabat
 aliqui cum eo belligerari non licere, Landgravius vero contra sentie-
 bat, & habebat uterq; sui dicti comprobatores, tandem hæc fuit in-
 venta ratio media, ut illum appellarent velut eum quis sese pro Cæsa-
 regerat. Sleidan. lib. 17. com. pag. 333. Friderich. Hortleder, di-
 ct. disp. de fœdere Smalcaldico. apud Goldast. part. 31. Fœ-
 dus itaq; Smalcaldium, legitimum, pium ac Christianum fuisse nullum
 dubium est. maxime quia etiam pro defensione Religionis insum
 qualia fœdera justa & legitima habenda cum magistratui incumbat,
 defendere, conservare & vindicare Religionem contra hostes & turba-
 tores, Deut. c. 13. Esa. 49. Petr. Gregor. Thol. lib. 8. de Republ.
 c. 2. Ita namq; populus Dei unâ manu templum edificabat, alterâ
 gladium adversus hostes strictum tenebat, Nehem. 4. Sic etiam E-
 thnici Athenienses subditos juramento obstringebant, ut pro Diis suis &
 sacris vel soli vel cum aliis pugnarent, Warem. ab Erenb. de fœder.
 lib. 1. c. f. n. 60. Et quis defensionem Religionis improbare vellet, cum
 & defensio pacis policita licita, istius autem non minor ratio ac hujus
 habenda? Unde apparet, etiam istud fœdus quod Nobiles belgici
 400. catholici pariter ac reformati Anno 1565. contraxerunt, legiti-
 mum fuisse, præterquam enim quod in isto simiore ex parte liberam
 20. exercitium religionis inconsiderationem veniebat, illud non aliò quam
 ut tumultui praveniretur, respiciebat, prout confœderati Bruxella gu-
 bernativi Margareta Ducissa Parmensi conjurationem istam explica-
 bant, Eman. Metter. de bello belg. Ernest. Etem. de orig. &
 histor. belg. tumult. p. 79. tantumq; abest, hanc confœderationem
 non fuisse justam ut etiam felicissimum eventum & exitum ea sortita
 fuerit, ita enim hodie belgæ isti confœderati liberi & prorsus ab omni
 Imperi,

Imperio exempti, quodq; potentissimus Rex Hispaniarum supplicantibus antea negaverat, militancibus concedere coactus est, Dav. Chyt. Saxo. lib. 25. p. 695. & seqq. Clamitent licet pontificis, fidem à Belgis fractam, eaq; rebellasse, alii tamen hoc negant cum non nisi cursum Tyrannidis impedire conati sint, nec conscientias Paparum somniis constringi concesserint. Considerent Papicula, ab Hispano fidem contra Belgas prius violatam, considerent quoq; Hispanum contra eorundem privilegia: Ne sine consensu ordinum generalium dignitates ecclesiasticae mutarentur, nec peregrinus ad munera publica admitteretur, egisse. Et maxime observent, istud quod inter cetera privilegia fuit postremum: si quid contra factum fuerit, subdit iuramento essent soluti, & superioribus resistere possent, Eman. Meit. dict. loco. Quid autem de confederatione Evangelicorum, quam vulgo Uniones vocant, dicendum, qua sive ex vera sive ex falsa suspitione nata, quod nempe Catholici operam & studium abdirigant, ut exequantur Concilium Tridentinum, maxime dum nec hereticis fides servanda, nec pacificatio Religionis pragmatica sanctio aut Lex perpetua, sed ut vocant, Interim & Tolamus usq; ad Concilium Tridentinum, & quod Catholici Ligam sanctam appellant, De hoc fœdere Auct. disc. Ob es nützlich vnd heilsam im heiligen Römischen Reich Uniones oder Bündnissen aufzurichten/ Inter alia ita loquitur: Man hat allbereit eine Universal-Union am Religion Frieden/ zu dessen observation so wohl das Haupt als die Glieder von beyden Religionen thewre verbunden. Et postea, Auß diesen allen erscheinet/ daß durch die vorstehende Uniones allbereit das Corpus Imperii in 5. Partheyen zertheilet: Nemblichen/ In die Catholische Union, Catholische Malecontenten, Evangelische Union, Evangelische Malecontenten, vnd endlichen das Haupt an sich selbst/ welches bey solchen zertheilung vnd widerwertigkeit der Glieder sich nothwendig vbel befinden muß. Evangelici tamen confederati hanc suam passionem ita defendunt, quod non nisi ad pacem & concordiam inita sit, juxta ea quae habentur in geminatis aufschreiben der Württen Evangelischen Churfürsten/ Fürsten vnd Stände/ auß was Ursachen sie sich in eine engere correspondenz begeben de Anno 1610. in 5. Daß wir ibi. Daß wir uns demnach im nahmen des Allmächtigen/ zu beförderung seiner

Göttlichen Ehren/ zu erhalt. vnd fortpflanzung der lieben Justitiae/ Fried vnd Einigkeit/ vnd bereite vor etlichen Jahren einer mehrern/ nähern/ vnd vertraulichern Verständniß vnd Zusammenlegung mit einander verglichen. Et postea. Sondern dessen versichert seyn/ daß es allein auß schuldiger/ treuherziger Lieb vnd affection gegen dem gemeinen Vaterlande/ vnd zu erhaltung friedlichen Wesens/ hergestossen/ vnd wollens/ ob Gott will/ mit der That bezeugen/ daß sich ob dievnsrer Correspondentz niemand zubeschweren/ sondern viel mehr auch andere der einen vnd andern Religion/ Besatz haben sollen/ sich in gleiche Verständniß mit vns einzulassen/ damit also das bißhero verspürte schädliche Mißtrawen auffgehebt/ vnd gute vertrauliche Einigkeit gepflancket vnd erhalten werden möge. Imperatoris quoq; personam in hoc federe exceptam, arguunt hac verba: Vnd zwar gar nicht der Römischen Kayserslichen Majestat/ vnsern allergnädigsten Herren/ als deren wir allen vnterthänigsten/ gebührenden/ vnd schuldigen Gehorsamb zuerzelgen/willig/oder auch etwagens Stande des Reichs/so sich dessen Ordnungen gemäß erzeiget/als denen wir sampt vnd sonderis/mit allen freundtlichen/günstigen/gnädigen/ vnd Nachbarlichem guten willen zugethan/ vnnnd sonst keinem Menschen zuwider/zu nachtheil oder beschwerung/ &c. Sed de hoc ut & contrario Catholicorum federe iudicent alii. Specialiter autem in capitulatione promittit Imperator, quod rationem inire velit cum Electoribus, ut Mercatorum confederationes ac societates onerosae, Germania valde perniciose coarceantur, & rem saepe deliberatam ad exitum perducere velit, Sleidan. lib. 1. de Stat, relig. pag. 29. ita enim jurat. Monopollia quoq; & onerosas societates Mercatorum & Negotiatorum, qui hactenus copia pecuniarum dominari sunt, pro arbitrio cuncta egerunt, & per rerum caritatem multa incommoda Imperio, ejusdemq; incolis at subditis intolerabilia damna & gravissima onera intulerunt, & hodie inferre non cessant, de consilio ac sententia Electorum & principum, sicut jam ante hac deliberatum, sed in effectum non fuit perductum, ita nunc abolibimus & interdicemus, Goldast. in polit Imper. part. 12. Nonne 22. ergo fedus Civitatum Anstatarum [quae ita dicuntur vel ab antiquo gallico verbo Anst, quo Vo. abulo proceres & heroes denotantur, vel ex eo, quod

quod maxime & precipue ex iis mari adjacent, Häuser / Städte / quae
 Ain See Städte / Christoph. Befold, polit. lib. 2. cap. 6.] de cuius
 initio & progressibus Vid. Thuan. histor. lib. 53. pag. 838. & seqq.
 Nicolaus Berlius de pact. fam. illustr. pag. 53. & seqq. juxta hoc
 membrum capitulationis illegitimum & tollendum, ut quod speciem Mo-
 nopoliis pre se ferre videtur, ideo enim contractum putatur, ut certis locis
 merces emant confederati, ut rursus pretio eo quo volunt, vendant. Ac-
 cedit, quod scribit Waremund, ab Erenb. Si penitus examinaveri-
 mus huius foederis naturam, vix negare poterimus quin sapiat, quoad non-
 nullas civitates speciem conjugationis, cum multae civitates eo compre-
 hendantur, aliorum Imperio subjectae, lib. 1. de foeder. cap. 2. n. 44.
 Unde vel ex solo hoc foedus improbum erit, quod Aurea Bulla confederati-
 ones civitatum alii subjectarum sive eorum consensu inhibeat, tit. 15. A.
 B. Veruntamen tantum abest, ut hoc foedus Hanseaticorum Civitatum
 sit contra Auream Bullam, ut etiam consensu Caroli IV. Imperatoris sit
 corroboratum, eo ipso, dum autoritate sua persequit, ut Civitas Brunovi-
 censis cum foedere illo exclusa esset, vicissim recipere, Cranz, lib. 9. in
 Vandal, cap. 7. Unde auct. Der vereinigten Teutschen Hansee-
 Städte für die nothwendige verantwortung: Inmassen zu solchem
 end, höchstgedachter Kaiser Carl der IV. Anno 1377. der Stadt
 Braunschweig / als die von vnserm Collegio excludiret vnd aufge-
 schlossen gewesen / sich dergestalt angenommen / das sie endlich mit der
 Hansee verglichen / vnd in vortigen stande restituirt worden. Sic Ci-
 vitas Colonienfis ex Ansa ejecta intercessione Friderici III. Imperatoris
 & ad instantiam Archiepiscopi Colonienfis iterum fuit suscepta, Auct.
 di. resp. Der vereinigten Teutschen Hansee Städte. Sic & Ci-
 vitas Bremensis monitione Ferdinandi & Maximiliani II. Imperatoris
 iterum fuit recepta, di. Auct. Ergo & hoc foedus ab Friderico III. Fer-
 dinando & Maximiliano II. probatum. Et non semel hoc Collegium
 Anseaticum ad contributionem requisitum, ut patet ex Reces. Imp. An-
 no 1511. 1544. 1548. 1576. 1582. quod non factum fuisset, si Ansa illicitae
 & conspirationi speciem foret, Neg. juxta Waremund, ab Erenberg.
 hoc foedus propterea improbum judicandum, quod eo comprehendantur ci-
 vitates alterius principis Imperio subjectae, cum adhuc incertum, propter
 vetustatem

vetustatem receptionis, an tum plenarie subjecta fuerint, vel an dominorum consensus non intervenerit, præterea & præscriptione immemoriali sese tueri possunt. Arum. ad A. B. tit. 15, disc. 6. Monopolium hanc societatem Ansaticam præ se ferre negat Auct. Der vereinigten Teutschen Häuser Städte kühler nothwendiger Verantwortung/ quando scribis: Darwider ganz vngereimbt zuvernehmen/ daß von vnsern Mißgünstigen surgeben werden will/ daß vnser Verstandniß auff die Commerciorum allein/ vnd nicht zugleich mit auff die Necesitatem tuitionis vel Commerciorum, vel ipsarum imprimis Urbium sich erstrecken solle. Et ut hoc quoad quid concederetur, monopolii tamen respectum & consuetudo immemoriali ad Cæsarium approbatio excluderet.

CAP. VII.

DE ARTICULIS, QUI BONA

IMPERII CONCERNUNT.

1. Bona Imperii à principe alienari non possunt.
2. Capitulatio prohibet alienationem bonorum Imperii.
3. Imperator bona Imperii sine consensu Electorum infeudare nequit.
4. Nec reinfeudare feuda Imperio aperta.
5. Cæsar bona Imperii alienata recuperare tenetur.

6. An

6. An Imperator totius mundi Dominus
7. 8. 9.
10. Quæ provinciæ ab Imperio exemptæ.
11. Quid de Donatione Constantini facta
Sylvestro habendum.
12. Resp. ad c. Constantinus, dist. 96.
13. 14. 15.
16. Resp. ad c. ego Ludovicus, dist. 63.
17. Civitates ac principes Italici an ab
Imperio exempti. 18. 20.
19. Explicatio const. de pace Constantiæ.
21. Veneti an sint liberi. 22. 23.
24. Ducatus Mediolanensis an Imperio
subjectus?
25. Sabaudia an sub Imperio?
26. Quid de Gallia habendum?
27. Hispania an Imperio subjecta.
28. An etiam Anglia?
29. An bellum sit justus titulus exem-
tionis.
30. Præscriptio an titulus exemptionis.

Non sufficit principi habere in regno vel principatu bona plurima, nisi proba administratione eadem conservare sciat: fuerunt enim plures, qui bonis inventis capisissimè abusi sunt, & multo magis nocuerunt Reipublice in illis malè dispensandis, quàm alii in pessimè conquirendis, Petr. Gregor. Tholos. lib. 3 de Republ. cap. 8. Habeant ergo pro axioma principes, Bona ea, quæ supremi principatus sunt, & jura quæ ejus dignitati adherent, cedi à principe non posse, cum ut tantum sit Usuarium jurium & Bonorum, quæ Reipublica seu principatus sunt, cumq; bona quæ committuntur principi à Republica, subiecta restitutioni sint, vel propterea alienari non possunt in præjudicium Successorum in Regno, aut Reipublice Administratorum, exemplo eorum, quæ à privati restitunda distrabi ab illis nequeunt, l. f. 5. sed nostra majestas, Comm. delegatis. Hoc si observasset Carolus IV. Imperator, non in eas, quæ ante oculos sunt, angustias redactum esset Imperium. Maximam enim hic bona Reipublica alienando, jacturam fecit Imperio. Regnum siquidem Arelatense ab Ottone I. adjectum Imperio, prandii unius gratiâ in villâ novâ propè Avinionem Gallie Regi tradidit: Sedecim liberae Civitates ad Imperium pertinentes vicinis principibus vendidit, Cruf. lib. 5. Annal. Suevicor. part. 3. cap. 11. Ut filium suum Venceslaum sibi Successorem constitueret, cuiq; Electorum centum millia aureorum promisit, quæ, cum solvendo non esset, cum maximo Imperii detrimento Imperatoribus ad subsidia relicta principibus ipsis abalienavit, Egnatius in Vita Caroli Dominici. Arumæus ad præfat. A. B. discurs. 1. Et ut Competitoribus Imperii pacatio, Bonis Imperii, quibus inhabitat, libere potiretur, deq; in ex animi sententiâ negotiori posset, Gunthero Comiti Schwartzenburgico ab Electoribus ipsi contrariis electo & Imperatori designato viginti duo millia marcarum argenti ac duo oppida Imperialia in Thuringia ad tempus Vita dedit, Cuspini, in vita Guntheri Cranz. lib. 10. cap. 3. in Saxon. Dubrav. lib. 22. histor. Bohem. Friederich Hortsleder von vrsachen des Teutschen Krieges lib. 3. pag. 612. Rectius Fridericus III. hic enim cum promississet, Imperium nullatenus, nec bona Imperii se alienaturum, & modo hoc modo illud ab eo peteretur, maluit avarus negando, quem concedendo perjurum

perjurus videri, eamq; ob causam petenti Borſio Micchioni Eſtendi Ducatum Mutinae & Regii tamdiu reſtitit, donec monſtratum eſt, eundem ducatum lucri majus quam alienationis ſpeciem habere, præſertim cum Mutina & Regium in ſua poteſtate non eſſent, Eneas Sylv. ad Panormi. de dictis Alphonſi lib. 4. cap. 41. Adeoq; ne Caroli IV. veſtigii inſiſtant Imperatores, in capitulatione juramento promittere tenentur, quod bona Imperii alienare aut diſtrahere non velint, Sleidanus lib. 1. de ſtat. Relig. hac formulâ: Præterea atq; imprimis S. Romano Imperio ejuſq; pertinentiis nihil absq; ſcientia, voluntate & permiſſu omnium dictorum Electorum & nõ ſingulorum demere, diſtrahere, obligare, vel oppignorare, aut alio quovis modo alienare vel gravare debem⁹, Gold. in polit. Imp. & Reichshondlungen. Quondam ſanè Caſares provinciarum habebant commercia, unde in vetuſtiſſimis multarum urbium privilegiis hæc verba inveniendâ: Hanc urbem à nobis & Imperio nullatenus ſeparare, alienare, oppignorare promittimus: Hoc oppidum immediatè nobis & Imperio reſervare volumus, &c. Zach. Victor de cauſa exempt. Imp. concl. 13. Idq; innuit Seneca in perſonâ Neronis Caſarū, quando inquit: Ego ex omnibus mortalibus placui, electuſq; ſum, qui in terris Deorum vice ſangeret: Ego vitæ neciq; gentibus arbiter; Qualem quiq; ſortem, ſtatumq; habeat in manu nrâ poſitum eſt. Quid cuiq; mortalium fortuna datum velit, meo præpronuntiat. Ex noſtro reſponſo lætitiæ cauſas populi, urbeſq; concipiunt, Nulla pars uequam, niſi volente, propitiq; me floret. Hæc tot millia cladiorum, quæ pax mea comprimit, ad nutum meum ſtringentur: Quas nationes ſunditus exſcindi, quas transportari, quibus libertatem dari, quibus eripi, quos Reges mancipia fieri, quorumq; capiti regum circumdari decus oporteat, quæ ruant urbeſ, quæ oriantur, mea iuriſdictio eſt, de clementia lib. 5. c. 1. in pr. At hodiè, quia dominium Corona dos Regia, Petr. Gregor. lib. 3. de Republ. c. 2. n. 10. Anton. Fab. lib. Cod. tit. 22. de ſen. ꝑ. num. 4. Imperatores hoc membro Capitulationis maxime obſtante, bona Imperii diſtrahere aut alienare non poſſunt, Eneſchel. 2. de privil. c. 5. n. 67. Alb. Gentil. lib. 3. de iute belli c. 22. Longoval. ad l. 3. ff. de juridi. n. 256. Vaſq. lib. 6. illuſt. qvæſt. 4. Adeoq; nec eadem ſine conſenſu Electorum infeudare, cum infeudatio ſit alienatio tit. 3. F. 2. Henſ. Becer. in tract. de infeudi.

2.

3.

vest. feudi c. 3. n. 66. Et quamvis F. F. distinguant inter proprietatem & Ususfructum, ut in insensatione hic saltem alienetur, apud Dominum verò maneat proprietas, tit. 23. F. 2. Schrader. de feud. part. 4. c. 1. n. 7. & seq. Vult. de feud. lib. 1. cap. 5. n. 15. Schneinwin. de feud. part. 1. n. 32. tamen ne quidem Ususfructum Imperatorem alienare posse apparet ex eo, quod promittit, se nihil planè [ubi etiam ususfructus comprehenditur] demere, distrahere aut alio quovis modo alienare

4. velle, ut constat ex supra dictis. An autem Imperator feuda Imperio aperta sine consensu Electorum re infeudare possit? disceptatur: Quondam hoc Imperatori licuisse probat exemplum Rudolphi 1. Imperatoris, que Austriam ad Imperium devolutam filio Alberto, qui Archiducam Austrie primus fuit plantator, concessit, Sic Voldemaro Marchione Brandenburgensi defuncto Ludovicus Bavarus Marchiam in filio transtulit, Peuceer, lib. 5. chronicor. At posteriorum Imperatorum capitulationibus cautum, ne hoc faciat Imperator, sed feuda Imperio aperta in usum Imperii vertat, reservet & incorporet, Sleidan. lib. 1. de stat. Relig. Optimum enim hoc remedium visum fuit ad labescentes Imperii vires nonnihil restaurandas, vigore cujus etiam Regnum Gallie ad presentem potentiam erectum, Buxdorff, ad A. B. cap. 7. th. 87. Et quamvis Bocer. capitulationem non de feudis apertis, sed vacantibus bonis accipias, de Regal. cap. 2. n. 61. & cap. 4. n. 15. hanc tamen explicationem ipsi verba Capitulationis respuunt & fortassis Bocerum Sleidanus sesellit, qui de bonis vacantibus loquitur, interim feuda Imperio aperta intelligit, lib. 1. pag. 29. ut constat ex formula Capitulationis apud Goldast. Was auch von Lehen dem Reich vnd vns/ beg zeit vnserer regierung/ eröffnet/ vnd ledig heimfallen wird/ so etwas merckliches ertragen/ als Fürstenthumb/ Graffschafften/ Herrschafften/ Städte vnd dergleichen/ die sollen vnd wollen wir ferner niemands leihen/ sondern zu unterhaltung des Reichs/ vnser vnd vnserer Nachkommen/ König oder Kaysers behalten/ einziehen vnd incorporiren, biß so lange dasselbe Reich wider zu wesen vnd auffnehmen kömpt: Doch vns von wegen vnserer Erblande (vnd sonst meniglich an seinen Rechten vnd Freyheiten vnenschädlich/ part. 2. Reichsagung fol. 184. Idg. formula privationis VVenceslai Imperatoris confirmat, Nam cum Electores Impe-
- ratori

gatorid dignitate cum privarent, formula inferverant: Als der dem Herrn zu Meyland zum Fürsten/ vnd zu Paphen zum Graffen gemacht auff des Reichsstädte/ Schloß vnd Güter/ Hinc etiam Regis Galliarum Legatus apud Imperatorem admonuit Henricum Regem, non esse ferendum illud, quod Carolus V. Imperator Philippum filium extra Conventus ac sine Principum Germanorum consensione vel autoritate Anno 1551. Bruxellis Mediolani Ducem designavisset, Bodin. lib. 2. de Republica cap. 6. Alia ratio est Electoratum, qui si aperiuntur, feuda ista Imperator non saltem ad alium transferre potest, sed & hoc facere debet, tit. 7. A. B. ibi: Da aber derselben Fürstenthumb eines im Reich ledig würde/ alsdann soll vnd mag ein Rñser oder Römischer Röntg/ so der zeit sehn wird/ verordnen vnd einsetzen/ als einem Ding/so ihm vnd dem Reich mit Recht heimgefallen/ quam constitutionem capitulatiq; expresse non tollit, nec consensum Electorum ad hoc requirit, sed de ducatibus saltem & principatibus & aliis feudis agit, & ratio fortassis hac specialis reddi potest, quod Electoratus feudum Imperio apertum necesario reinfeudari debeat, ne numerus Electorum septenarius minuat, cetera vero feuda regalia tum demum, si eorundem reinfeudatio commodum asserat Imperio, quod an futurum, penes Electores est, considerare. Et ita Sigismundus Imperator, extinctâ familiâ Ursorum in Alberto, Electoratum Saxonia ad Imperium devolutum Friderico I. Marchioni Münie in feudum dedit, ex quo hodierni Electores Saxonie descenderunt, Balthasar Meng/ von Stamb vnd Ansfusse der Churfürsten zu Sachsen vnd Marggraffen zu Meissen. Contrarium autem, quia multi fecerunt, & bona Imperii alienaverunt, Imperatores animos & studia eo dirigere debent, ut alienata recuperare possint, quod & Electoribus in capitulatione promittunt, quando jurant: Unice summaq; ope niti debemus, omni nemq; diligentiam atq; studium impendere, ut divulsas ab eo ditiones, præsertim caducos principatus & dominatus ac alias res ad ipsum spectantes intus per confiscata & non confiscata magni momenti bona, quorum magna pars ab exteris Nationibus injustè usurpata & detinetur ut primum fieri commodè poterit, recuperemus, in partemq; utriusq; coniungamus, eiq; incorporemus. & in rebus proprietate conser-

memus: Quia in re consilio, auxilio & assistentia Sex Virum Electorum, ceterumq; principum atq; statuum semper utemur, & quod pro tempore nobis & illis pariter consultum, possibile & commodum Reipublicæ videtur, maturè exequemur, sine tamen cujusquam privilegiorum jurium & libertatum præjudicio ac detrimento. Si quid etiam ad Imperium spectans Imperator sine consensu & auxilio statuum acquisiverit, Imperio restituere & reincorporare teneretur, Nec solum principatus & ducatus, sed etiam omnia jura & debita servitia, si hereditario jure aut alio casu dominium ad ipsum perveniat, Goldast, dd. locis. Nec enim boni principis officium saltem Republicam in presenti statu tueri, sed & corruptum Imperium in pristinum statum reponere ac propterea ad arma veniendum, ubi iustitia locum invenire non potest, & quamvis alias non facile ad vim armatam proficiscendum, aliud tamen dicendum, ubi iusta belli gerendi causa, ut supra c. 4. probatum, At nullum bellorum iustius videtur, quam quod pro rebus repetandis suscipitur, c. 1. 2. caus. 23. q. 2. l. quæ restituere ff. de R. V. Lipf. §. polit. c. 4. Gail. lib. 1. de pace publ. c. 4. n. 40. Alb. Gentil. lib. 2. de jur. belli. c. 2. Herm. Kirchn. lib. 1. legat. c. f. Qua causa bonitate confisus Imp. Justinianus: Bonam, ait, spem habemus, quod Deus nobis annuat, ut & ceteras gentes, quas socorcia sua amiserunt Romani, cum ad utriusq; Oceani terminos tenerent, iterum ditioni nostræ adjungamus, Novell. 30. c. 12. Ideoq; & statum Imperii Pontificii jugum excutere; & se à tyrannide vilissimæ mancipii liberare concluserunt, apud Aventin. lib. 7. annal. Goldast. in replicat. pro Imp. c. 20. Et Maximil. 1. Imp. non semel in animo habuit jura Imperii vindicare, Warem. ab Erenb. de reg. subsid. c. 1. n. 22. Carolus V. quoq; Imp. etiam si ab initio hoc improbare videbatur, dum Electorum literis instigatus, ut caput Imperii recuperaret, sacerem, respondit, nisi me Religio deterreret, Ventr. de Val. in parth. litig. lib. 2. cap. 3. n. 9. ipsi tamen postea aliud placuit, dum in Comitibus Vormat. de Ann. 1521. hisce verbis mentem & propositum declarat: Wund als wir in vnser Kånserlich Gemüth gesicht vnd fürgenommen haben/ mit hülffe des Allmächtigen Gott zu förderst zu lob/ dem heiligen Reich zu Ehre vnd Wehlfarth/ vnser Kånserliche Kron/ wie sich gebühret/ zu holen vnd zu erlangen/

langen/ auch das jenige/ so dem Reich entzogen/ vnd lange zeit in frembden Händen gewesen/ widerumb zu eröbern/ vnd zum Reich zu bringen. §. Vnd als wir. *Quod ipsum quoq; deliberavit Maximil. II. Imp.* Durch was füglichste Mittel ansehnliche Stände/ Lande vnd Leute von frembden Potentaten entzogen/ vnd entfrembdet/ wieder herzu gebracht/ auch weitem Anschlägen vnd Practicken begegnet werden möge/ in *Recess. Imp. de Anno 66. §. nach abgesetzten Anno 76. §.* Wir haben auch ein ferners. *Hodie, ut recuperatio fiat Provinciarum earum, quæ jure ad Imperium spectant, in nullis non proponitur Comitibus.*

Hoc ipsum verò non nisi de Provinciis ab Imperio divulsis intelligendum, quæ scilicet quoad possessionem reverà sub jurisdictione Imperii Romani fuerunt, quod luculenter innuunt verba capitulationis. Nec enim audiendi sunt qui docent, Imperatorem totius mundi, id est, universis terrarum dominum esse, hoc etenim si verum, qui negabit, Imperatorem obligatum ad recuperandas provincias quotquot sunt in orbe terrarum? Universale sanè Dominium totius Mundi Casari tribuere videntur, l. 9. ff. ad leg. Rhod. de jactu, l. 3. C. de quadr. præscript. Bart. in l. hortes ff. de capt. & post. revers. Zoann. de Imp. Rom. lib. 2. cap. 8. Unde in palatio Constantinopolitano erecta fuit statua Justiniani, quæ Spheram sive orbem gestabat cum Cruce infixâ, ut significaretur, auspiciis divinis Dominum esse mundi, Petr. Gregor. Thol. lib. 6. cap. 13. n. 14. de Republ. Quod universale Imperium etiam Pomum, quod Comes Palatinus imperatori præfert denotare videtur, Arum, ad Aur. Bull. pag. 289. Idg; de se testantur Ludovicus IV. & Fridericus Pulcher Imp. hisce verbis: Wir Ludwig vnd Friedrich bekennen/ daß wir uns miteinander verbunden haben ewiglich/ daß wir das Christliche Reich/ dazzu wir beyde erwählt vnd gewenhet seyn/ mit allen seinen Würden/ &c. Vnd was es hat/ vnd dazzu gehört/ vber alle die Welt miteinander gleich als eine Person besitzen sollen vnd wollen: Et post pauca: Vnd soll jederman für das von einem andern Recht nehmen/ an allen Sachen in allen landen/ vber alle die Welt. Rationabiliter itaq; Imperator possidet universam terram,

que videt occidentem Solem, & que ex utriq; latere est. secundum Bald. in A. habita C. ne fil. pro patre, Schenck. B. de feud. lib. 1. tit. 14.

7. 4. Omnesq; populi ejus legibus tenentur. Bartol. in l. cunctas populos C. de summ. trin. Verum, etsi vix alia fuit ante Respublicam, curam Imperium amplioribus finibus circumscriptum fuit, quam Romanorum. In Europa enim tenuit Italiam, Dalmatiam, totamq; Græciam, item Insulas Siciliæ, Sardinie, Candiæ, Cypri, & alias maris mediterraneæ, item, Hispaniam, Galliam, & Germaniam inferiorem infra Rhenum, Angliam & Scotiam: in Asia Ciliciam, Bithyniam, Cappadociam, & alias Regiones, constat tamen in innumeras gentes potissimum ultra Euphratem Romano Imperio nunquam subditas, sed multas federatas Romanis fuisse equali jure, multas iidem formidabiles, cum quibus pacem secusse gavisi fuerint, vel inimicitias sine victoriâ aluerint, Tob. Paumeist. de jurisd. Imp. Rom. lib. 2. 4. 1. n. 21 Verissimum sanè istud Guttenara an Carolum V. chi vuole troppo abbracciare va à pericolo di non stringere cosa alcuna, apud Guicciard. lib. 16. Cæsari ergò qui imponit onus, cui ferendo sufficiens esse non possit, curam scilicet administrandi totum orbem terrarum, Rempublicam absq; dubio is concidere vel distingere videbit. Nec Imperatores ipsi nunquam tam injusti finium dividendorum arbitri fuerè ut omnia sibi attribuire voluerint: Quorsum namq; consilium Augusti in testamento, coercendi intra terminos Imperii, Tacit. lib. 1. Annal. Quos Trajanus maximè in Oriente rebus gestis, usq; ad rubram mare produxit, Tacit. lib. 2. Annal. Quorsum Justinianus Imp. in §. si ab hostibus inst. quib. mod. ius patr. potest. ubi postliminio reversus dicitur; qui cum ab hostibus, inquit, captus fuisset, postea ad fines nostras revertebatur, ubi addit: Nam limina sicut in domo suam quendam faciunt: Sic & Imperii finem esse limen veteres voluerunt. Hinc & limen dictum est quasi finis quidam & terminus, ab eo postliminium dictum est, quia ad idem limen revertebatur, quod amiserat. Quorsum Paulus in l. postliminium, in pr. ff. de capt, & postl. revert. ubi vapulos quosdam liberos esse confitetur, qui nullius alterius populi pot. facti sunt subiecti, l. non dubio §. 1. ff. eod. Et imp. Persarum Regnum alienum vocant. e' usq; limites separant à sui. in l. mercatores c. de commercio. Quorsum Pomponius in l. f. ff. de legat. gen-

etiam Legatos, ait, recipi Romæ liberosq. manere etiam si isti genti sit in-
 dictum bellum, Paulus in l. omnibus ff. ad Trebell. Omnibus civitati-
 bus, inquit, qua sub Imperio populi Romani sunt. Et Imperatores: Quos
 clementie nostrae regit Imperium, in l. i. c. de sum. Triait. Qui sub
 Imperio nostro sunt, §. sed hoc tempore inst. de his quæ sui vel al.
 Nempe ex hisce omnibus apparet, vel ex sola ipsorum Imperatorum con-
 fessione, Universale Imperium non dari, nec Casarem Dominum totius
 orbis terrarum esse. Ut proinde ridiculum sit, quod scribit Bartol. in l.
 hostes ff. de capt. & post. revers. Hæreticum qui dicit, Imperatorem
 non esse Dominum universi orbis, Joach. Ernest. Dux Hollæt, apud
 Frid. Achill. in orat. pro Gallia pag. 169. Quid ergo? Quare An-
 tonius se Dominum mundi jactitat, in l. 9. ad l. Rhod. de jact. Quæ-
 re Justinianus pro toto orbe se laborare scribit in l. bene à Zenone C. de
 quadr. prælet. & Henricus VII. in tranquillitate Imperii totius orbis
 tranquillitatem consistere asserit, in extrav. Quomodo in crim. laci.
 majest. ubi addit: Omnem animam oportere subjectam esse Romano
 Imperatori? Scilicet de orbe Romano hæc exaudienda l. in orbe ff. de
 stat. hom. quem Justinianus Imp. orbem nostrum vocat, in l. un. C. de
 rapt. virgin. & in l. 69 c. 1. Universam ditionem & quæ ascenden-
 tem videt solem, & quæ occidentem, & quæ est ex utroq. latere, sed addit:
 Quæ nostrum obedit sceptrum. Quo modo etiam exaudiendum istud, Luc. 2.
 Exiit edictum, ut universus mundus censeretur. Non enim censi sunt,
 nisi qui Romani obediebant, vel dicendum, Illa quæ universale domini-
 um totius orbis Imperatori Romano tribuere videntur, synecdochicè, ro-
 to scilicet pro parte majore sumto, intelligenda esse, & orbem Romanum
 appellari, quod ferme omnes gentes Romani suberant, plura enim tene-
 runt Romani, quam ulla alia Respublica, l. un. C. de Athlet. lib. 10.
 in eoq. merito aliarum comparatione majorem partem vel universa tenu-
 isse dici possunt, maxima enim pars sepe totius neminem retinet, quomodo
 majore parte anni possedisse dicitur, qui tantum duobus possedit mensi-
 bus, si referatur ad alium, qui paucioribus diebus possedit, l. majore &
 ibi Alciat ff. de V. S. Paurmeist. lib. 2. de jur. idicet Imp. Rom. l. 1.
 n. 21. Matth. Steph. de jurisd. Imp. Rom. lib. 2. p. 1. c. 1. num. 53.
 Cbril. Betold, de jurisd. Imp. Rom. quest. 6. Anis. de inag. c. 2.

Hent. Boeer. de Regal. cap. 4. Et ita verba explicanda Cyri, quando de se dicit: Omnia Regna dedit mihi DEUS, Eldr. 1. & Daniel de Nabuchodonosore: Omnia in quibus habitant filii hominum: & bestias agri, & volucres quoque cæli dedit in manu tuâ, omnia sub te constituit, c. 2. Quantum enim in ad totius Mundi Dominium defuerit, constat ex Polyb. lib. 1. ubi scribit: Persarum quibusdam magnus principatus & magna potentia fuit: Sed quotiescunque transgredi Asia fines ausi suere, non in principatus solum, verum etiam in proprii capituli periculum inciderunt. Macedones in Europa quidem dominati sunt ab Adria ad flumen Istrum: quæ prorsus exigua quedam ejus Regionis pars est; postea de bellatu Persis, Asia quoque Principatum habuerunt, sed tamen hi quoque, & si complurimum rerum ac locorum Domini sunt visi, magnam tamen orbis partem intactam reliquerunt, &c.

Imperatores igitur hoc membro Capitulationis obstricti sunt ad Provincias recuperandas, non nisi eas, quæ antea ad Imperium spectarunt, & nunc ab eo divulse sunt, nec simpliciter hoc facere debent, sed sine cuiusquam privilegiorum, jurium & libertatum præjudicio ac derrimento, quæ verba capitulationis hoc innuunt, ut si Provincie docere ac demonstrare quæant titulum exemptionis, justum scilicet ac legitimum, tuta sint, nec denuo Imperio subijcienda, Quenam vero ista sint, & quinam titulus sit justus & tribuat plenarium jus exemptionis, istud judicio potius Statuum Imperii relinquendum, quàm privatorum disputationibus submitendum. Interim verissimum est, loca quedam factis, quedam jure esse exempta, jure, vel per contractum, vel privilegium, vel ex consequentia aliorum jurium. Ut & hoc 3. Plura factis quam jure exempta, & maxime deplorandum, quod immanis iste hostis Anno 1420. sedem Graii Imperii Byzantium exitio crudelissimo Populatus ex Oriente toto duodecim Regna, plusquam 200. urbes in aeternam servitutem mancipavit, Petr. de Andlo. lib. 1. cap. II, Marfil, Patavin. de translat. Imp. cap. 5. 6. 7. Leonclav. in pand. Turc. Æneas Sylv. epist. 130. 155. Africa, Iberia, Pannonia, Mysia, Thracia, Macedonia, Illyria & aliæ Orientis Regionis Romanis ademptæ barbaro nunc parent Imperio. Plena & absoluta libertas per donatio-

nem Imperatorum adseritur urbibus ac provinciis Italicis ad jus & Dominium Ecclesiæ pertinentibus, vulgo Patrimonium Divi Petri appellant, Car. Sigon. de regn. Ital. lib. 4. fol. 100. 107. & 166. Illarum hodie sunt quàm plurima in Italia, ut Roma, Bononia, Ferrara, Regium, Ravenna, Perusia, Avenio, Arminium, Civitas Castellì, Maria, Trebatia, Romandida, Compania & alia maritima Provincia, quas se obtinere ex donatione Constantini facta Sylvestro, communiter jactitant, quæ tamen vel propterea suspecta, quod duodecim ejus diversa 11. instrumenta proferri posse, scribat auct. comm. ad donat. Constant. ad Reg. Brit. Alii namq; sedem Imperialem, alii Romam urbem, alii palatium Lateranensem, alii dignitatem Regalem, alii totum Imperium Occidentale, alii Italiam judicandam concessam datam scribunt, Scripturas autem diversas nihil habere firmitatis, inquit ipse Constantinus Imp. in l. 14. C. de fid. instrum. Et nonne Agatho Pontifex circa Annum Christi 682. in Epistola ad Constantinum, quæ in 4. act. syn. Constantinop. continetur, Romam appellat servilem urbem principatus Serenissimi, quod absq; dubio non secusset, si sub dominio suo fuisset. Hutt. in act. advers. Jacob. Gretf. de munif. Imp. in sedem Roman. facta pag. 29. Referente quoq; Eusebio Constantinus Imperator totum Imperium tribus filiis divisit, ac Constantinum Occidentalium partium, Constantinum Orientalium, & Constantem interjectarum nempe Italiae ac Illyrici Principem fecit, At hoc post donationem quomodo facere, & Pontifici suum auferre potuisset? Aut si diviserit Imperium ante donationem, quomodo filii portiones semel tributas repetierit, & Pontifici donaverit? Nec veteres historici, quibus propositum fuit Vitam Constantini Imp. describere, hujus donationis mentionem faciunt, Ut propterea pontifici de hac delirent: Ita enim Kranz. Tribunt, inquit, nonnulli Constantino M. donationem illam Italia & Germania, & nescio, quarum Provinciarum Ecclesia Romana factam, de qua ipsi viderint in Saxon. lib. 2. c. 1. Egnat. De ejus baptismo, inquit, uti variant auctores, sic constanti fide quæ de Imperii donatione circumferuntur, uti minus similia non procant, sed alii hoc viderint, lib. 2. Rom. Princip. in Constant. Et Bartol. in præfat. ff. n. 14. cum multa non obscure contra hanc donationem disputasset tandem, Videre, inquit, quod nos sumus in ter. 12

in terris Ecclesie, idcirco dico, quod illa tonatio valet. Covarrun. quod licet veritatem aperte confiteri cogatur, attamen auctoritatem Ecclesie sibi ob stare dicit quo minus eam profiteri possit, lib. 4. var. resoluc. c. 16.

12. n. 8. Proferunt quidem ad confirmationem huius donationis, c. Constantinus dist. 96. Sed præterquam quod pontifices in propria causa testes esse nequeant, istud propterea nullam auctoritatem habet, quia in antiquis decretis placere non extat, Ut non immerito Nicol. Cusan. Absq. dubio dicat: Si non fuisset illud dictamen Apocryphum, Gratianus in veteribus Codicibus & Canonum collectionibus invenisset, & quia non invenit, non posuit, lib. de concord. Cathol. 3. Insuper quoq. hoc capitulum, vel propterea suspectum, 1. quod Papa Romano, dicit, tributum fuisse principatum super quatuor precipuas sedes, Antiochenam, Alexandriam, Hierosolymitanam, & Constantinopolitanam, utq. ejus judicio omnia disponerentur, jam verò eo tempore super istas sedes nullum fuisse principatum Pontificis, constat ex Concilio Carthaginensi, quo paulò post decretum, Can. 42. Ne quis appellaretur princeps Sacerdotum, aut summus sacerdos. Imò in Synodo Nicæna statuitur c. 6. Antiqui mores serventur, qui sunt in Ægypto, Libya, & Pentapoli, ut Alexandrinus Episcopus horum omnium potestatem habeat, quandoquidem & Episcopi Romani hoc idem est consuetum similiter, & in Antiochia &c. Et in Synodo Antiochena c. 15. aperte prohibetur, ne semel judicatus à provincia Episcopi ulterius judicetur, sed illius provincie Episcoporum firma maneat sententia, Arnif. de potest. temp. Pontif. cap. 6. 2. quia in d. c. Constantinopolitana sedes subijcitur, quæ tunc nondum erat in rerum naturâ, cum donatio facta, antequam Constantinus Romanam urbem relinqueret. At tum Constantinopolis nondum erat, Niceph. lib. 3. c. 4.
15. 3. In d. c. dicitur, Constantinum lepra laborasse quod falsum, ut ut etiam is baptizatus fuerit à Sylvestro, nec enim hoc docent historici, nec ratio hoc admittit, cum tempore Plinii morbus Lepre in Italiâ erat extinctus, qui tamen vixit sub Vespasiano, quomodo erga verisimile Constantinum eo laborasse morbo, cum longo post tempore imperavit, Bapt. Manquan. lib. 1. de patient. cap. 30.

16. Nec majoris auctoritatis est, c. Ego Ludovicus dist. 63. quo donationem Romæ, aliarumq. civitatum & provinciarum Italianarum à Pi-

pino factam Pontifici, Childerico Rege Francorum deposito, ut Imperium adipisceretur, illamq; postea à Carolo M. ejusq; filio Ludovico Pio, confirmatam probant, 1. quia illud c. proficitur à suspecto autore, nempe à Bibliothecario Papæ, teste platin. in vita Paschal. 1. Proinde nec ipsi ut famulo Pontifici, nec Gratiano collectori Canonum credendum, qui affectibus Pontificum indulgit, nec posterioribus scriptoribus, qui non nisi fabellam dicti Bibliothecarii recitant. 2. Volatteranus lib. 3. Geograph: hinc Ludovici donationem multo aliter recitat, quàm Gratianus, Calabriam enim & Ducatum Neapolitanum includit, & tamen ipse quoq; in bibliothecâ Pontifici illa se scripta invenisse, indicat. 3. Eugenio II. qui immediate Paschali successerat, ipsoq; adhuc Ludovico Imperatore vivente, Lotharius I. Filius Ludovici in consortium Imperii assumptus à patre Romæ politiam ordinavit, & magistratus instituit, quod fieri non potuisset, si vel Ludovicus, vel majores ipsius Romam Imperii caput Pontifici donassent, Hutter. in act. advers. Jacob. Gretser. de Imp. munif. in sed. Rom. c. 4. 4. Si aliqua Ludovici donatio facta, ipso tamen jure fuisset nulla, nec enim alienare potuit regiones Imperii, aut Romam caput, l. benè à Zenone. C. de quadr. præscript. Quicquid sit, aut facte aut fide hæ donationes, Pontifex omnino principatus ejusmodi & temporalium jurisdictionem rennere debuisset, Nec enim Clericis permisum, rebus temporalibus se immiscere, nec Pontifici nomen Imperatorum usurpare, c. cum ad verum, dist. 96. Unde in Concilio Later. sub Innocentio III. c. 42. sancitum: Ne clerici jura sibi vendicent Laicorum, adeoq; talis donatio inutilis & nullius fuit momenti, ut incapaci facta, §. non solum inst. de legat. l. multum interest ff. de V. O. Hutt. dict. a&. in Jacob. Gress. cap. 2. pag. 15. & 16.

Omnijugam quoq; exemptionem sibi vendicant Domini ac Civitates omnes in Italia, enumeratæ à Carolo Sigonio de Regno Italia, lib. 14. fol. 338. ut Mediolanum, Brixia, Mantua, Venetia cum adherentibus, Verona, Vicentia, Patavio, Varvisio, & c. Bononia, Parma, Placentia, Ravenna, & c. & quidem ex fædere inito cum Imperatore Fridrico, ex cõstitutione de pace Constantiæ, Sigon dict. loco, ubi fæderatæ dicuntur adeoq; Imperator in eas supremam potestatem exercere non potest, Fulv. Pacian. cons. 19. n. 342, cons. 149. n. 76. & de probat. lib. 2. c. 4. n. 21.

- Bartol. in l. inter eos ff. de acquit. rer. dom. Bald. in l. beneficium n. 17. col. f. de constit. princip. Verum istas civitates, salvo quibusdam privilegiis & immunitatibus, tam quoad jurisdictionem, quam alia potestatis politica capita, Imperio, ejusque summo Magistratui, Casares nimirum Majestati, etiamnum subiectas esse, statuit Tob. Paurmeister. de jurisd. Imp. Rom. lib. 2. cap. 4. n. 52. per cap. Imperialem & firmiter de prohib. feud. alienat. per Frid. Non saltem enim isti de populo intelliguntur esse Romani, qui in omnibus ad potestatem politicam pertinentibus Imperio parent, sed & qui in aliquibus, cum nulla fuerit unquam Respublica, quantumvis populari, in qua cives omnes omnino jure Civitatis sint exæquari, Bodin lib. 1. de Repul. cap. 6. in f. ad eos, non statim Itali propterea quod diversorum Imperatorum beneficiis multa ac præclara habent privilegia & immunitates, ab omnimoda Imperii jurisdictione sunt exempti, cum & Germani Principes ac Civitates non minoribus beneficiis sint decorati, qui tamen subditorum numero sese eximere non queunt. Tantumque abest, Principes ac Civitates Italia libertatem & exemptionem omnimodam probare, ex dicta const. de pace Constantiæ, ut etiam ibidem subditi aliquoties appellentur in pr. ibi. Imperiales clementia immensa serenitas mansueta, eam semper in subditis suis dispensationem favori & gratia habere consuevit. Et postea. In numero dilectorum nostrorum fidelium computandos censemus. Itaque Rebellium insolentiam ad debitam fidem & debitam devotionis obsequium revocare. Itaque devota sinceritatis servitia, quibus nihil nisi plena subiectio denotatur. Nec constitutio illa de conventionione agit inter Casarem ac Civitates illas, tanquam liberas, sed de mera reconciliatione contumacium & rebellium subditorum, ut constat ex pr. dict. const. in verb. Quod nos solita benignitatis nostra gratia, ad fidem & devotionem Lombardorum, qui aliquando nos & Imperium nostrum offenderant, viscera nobis innata pietatis aperientes, eos & societatem ac fautores eorum in plenitudinem gratia nostra recipimus, offensas omnes & culpas, quibus nos ad indignationem provocaverant, clementer eis remittentes, eosque propter fœlia devota sinceritatis servitia, qua nos ab eis credimus certissimè recepturos, in numero dilectorum nostrorum fidelium computandos censemus. Et in § sententiæ verbi Oppidani, ibi. Omni offensam

qua in

quam nobis, vel alicui parti nostrae fecerit, (nempe Marchio Opizo) postquam in societate fuerit, vel per se, vel per aliquam personam cum societate, vel defendendo aliquem de societate imperiali clementia per nos & nostram partem remittimus, & in plenitudinem nostrae gratiae eum recipimus. Et quamvis Regalia Imperator Civitatibus Italiae in dict. const. concedat (ut proinde non immerito, pro liberis habende, cum revocare potestatem eorum, qui habent regalia, sit revocare mundum, Alex. const. 2. n. 9. lib. 1. Roland. à Valle const. 68. n. 20. vol. 1.) ea tamen quae omnimodam exemptionem innuunt, ipsis non sunt collata, nec enim aliquid de belligerandi potestate, subsidiaria munera tam realium quam personalium indictione, Legum ferendarum ac fœderum ineundorum potestate, Civitatibus ibidem permixtum apparet. Præterea iurisdicção ipsis concessa in §. nos Romanorum in iudicio secundo ad causas quantitatem 2. librarum imperialium non excedentes diserte restringitur, in §. in causis appellationum. Et in eo concilio Constantie, confirmationem privilegiorum civitatum Lombardie cum diserta reservatione fidei, subiectionis, ultimi iudicii & supremæ potestatis imperii factam esse, testatur Anton. Marra de iurisdicção. p. 1. cap. 33. n. 37.

Hac igitur constitutione Civitates Italiae cum libertatem suam & 10. omnimodam exemptionem defendere nequeant alio modo, speciali scilicet privilegio aut titulo exemptionis hoc efficere conantur, ita namq. Senenses 10000. Coronatorum ab Henrico IV. Florentini 6000. à Rudolpho, Lucenses 12000. ab eadem libertatem comparasse jactitant, Bodin. lib. 1. de Republ. c. 9. 125. Platin. in vita Honor. Carol. Sigon. lib. 20. de regn. Ital. Natta const. 6. 7. o. 23. Decius const. 528. Tob. Paurn. de iurisdicção Imp. Rom. lib. 2. cap. 4. n. 37. Zach. Viator. de caus. exempt. imp. concl. 2. Genuenses quoq. pretio exemptionem acquisivisse, refert Sigon. dict. lib. 20. Menoch. const. 2. n. 67. & 68. lib. 1. Sed quoad Senenses hodie res est expedita, ut qui Magno Duci Etruriae subiecti, sicuti & Pisenses, quos 12000. aureorum libertatem comparasse à Carolo IV. testatur Marra de iurisdicção. part. 1. c. 33. n. 108. tantumq. abest, Genuenses verè liberos esse, ut durante controversia cum Marchione Finali, isti cum ad Imperatoris Maximiliani II. tribunal vocati emanassent, res contra ipsos mandatu penalibus fuerit agitata, hoc addito, nisi

pareant urbem & agrum Genuensem proscriptum iri, & cum frivole & sententiâ pontificem appellasset, deserti appellâtionem judicato paruerunt Bodin. dict. lib. 1. cap. 9. Neq. titulus emtionis ipsis nec aliis Civitatibus prodesse potest, adversus Imperii fiscalem vindicantem ea quæ sibi commissa sunt. cum notissimi sit juris, rerum commercii hominum ex-
 emtarum, qualis est etiam publica Imperii potestas, nec emtionem, nec venditionem, nec ullam aliam obligationem vel alienationem subsistere. §. idem juris inst. de inut. stipul. l. inter §. sacram ff. de V. O. Donnell. lib. 12. com. jur. civ. cap. 20. proinde jura Imperii venalia non sunt, adeoq. cum sine principum ac ordinum consensu distrahi non potuerint, à Civitatibus pecunias pro libertate adipiscendâ numeratas tributis aut pensionis potius, quàm pretii loco solutas esse existimandum juxta ea quæ tradit Bodin. dict. lib. 1. de Republ. cap. 9. Paurmeist. dict. lib. 2. cap. 4. n. 56. Et ut ut Florentia titulo emtionis libertatem obtinisset, non tamen video, quomodo illam non amisisset, eo ipso dum à Carolo V. Imperatore obsessa, denum in gratiam recepta est, qui Ducem ei præfecit, Cum enim Florentini familiam Medicæam ejecerant, restitutus Pontifex ut se suosq. gentiles ulcisceretur, fœdus cum Cæsare iniit, ut in Florentinos pro eo ac meriti essent, animadverteret. Quid Florentini: Hi à Cæsarianis atq. Pontificiis Copiis obsessi, cum per annis fere tempus bellum duxissent, (cujus belli vestigia adhuc florentia monstrantur.) Certis conditionibus cum Ferdinando Gonzaga, Cæsaris legato transegerunt, qui postea ipsis Alexandrum Medices principem constituit, Sleidan. lib. 7. histor. pag. 189. jam vero qui principem provinciæ præficit, in ut ibi jura summa majestatis aut superioritatem habeat necesse est. Neq. plus juris aut libertatis Veneti habent, quàm aliæ Civitates Italia, ut etiam supra annos mille ducentos Venetias libera fuisse scribat Thomas Bozius de statu Ital. lib. 3. cap. 3. n. 15. neq. Imperatarum in Venetos unquam jurisdictionem habuisse, putet Socin jun. Conf. 100. n. 10. Gomez. in §. fuerat n. 5. inst. de action. Cujus rationem assignat Alvarott. in tit. 10. F. 2. quod nempe ipsorum civitas non sit fundata in solo juris alicujus, ideoq. libera, arg. §. 1. & 12. inst. de rer. divis. Capell. de S.R.P. c. 26. n. 2. & 7. sed hæc ratio vel ex eo solo refellitur, quod Romanos quoq. Imperium

MARII

Mari obtinuisse scribit Polyb. lib. 1. Et hæc ratio si vera, insule nullæ forent subiectæ Imperatori. Nec Venetorum Imperium mari terminatur sed bonam partem Vicinorum littorum occupat. Arnul. de majest. cap. 2. n. 4. Ubi tamen verissimum esse putat, quod Respublica Venetorum Imperatori nunquam fuerit subiecta, eo exorta tempore; cum Italia plena esset turbarum, incertaq; rerum dominia, Nec à Carolo M. ipsi libertatem privilegio datam, sed potius relictam esse: Hic enim accepta Coronâ, cum Irene transiegit, & postea cum Nicephoro, ut alter Occidentis, alter Orientis Princeps esset, nec hujus in illius ditiones quicquam juris remaneret, Onuphr. Panvin. de Comit. Imp. In quo fœdere cum Irene etiam diserte cautum, ut Veneti suis uterentur legibus & bello, paceve neutrius censerentur juris. Sigon. lib. 4. histor. Ital. Hancq; opinionem primæva origo hujus Urbis confirmat. Condita namq; ea fuit, cum Hunni Duce Attila totam oram Venetam insignem Italie Provinciam igne ac Calibus devastarunt, ubi Cives, qui & nobilitate & aliis præsisterent, primum se cum familiis receperent in insulas seu rumulos qui è mari eminebant & oppida extruxerent, ut tuti essent, licentia demum data omnibus ædificandi (unde & nomen habet ab Italico: Venere quâ, id est, venite huc, & ædificate) usq; in tantam magnitudinem Urbis, quæ huc usq; est. Ab hæc primâ origine, (quod nulli unquam Civitati legimus contigisse) inquit Gaspar Contarenus ad hæc usq; tempora per mille ac centum annos semper ab hostili Vi Urbs Veneta integra perseveravit, de magistr. & Republ. Venetor. lib. 1. pag. 3. Quo respectu etiam Virgo appellatur. Hinc autor della Relatione di tutte le cose piu essenziali della Repubblica di Venetia: Venetia inquit, sola tra le Cittæ d' Italia è hoggi nominata Vergine, per non havet mai provato il giogo de' servitù, ne assaltato, è invasione de' ne nuci. Hoc ut concedamus, de aggressu & invasione, nec mirum propter situm in Adriatico pelago opportunissimum ac tutissimum Venetos tamen propterea majestatem Germani Imperii nunquam coluisse, minus probabile, imò contrarium vel ex eo manifestam, quod Radoaricus Dux Veretorum à Conrado Imperatore jus signanda moneta accepit. Sic & Cæsius ornamentis Regiis à Barbarossa sese indni passus est, Contaren. de magistr. & Republ. Venet. lib. 2. Carol. Sigon. de regno Ital. lib. 4. fol. 100. Alber. de Rosate in l. 1. C. de iamm. trinit.

Et nonne Maximilianus I. Imp. Victoriā obtinuit contra Venetos Anno 1509. Guicciard. lib. 8. histor. Unde Anton. Justinianus Patricius Venetus, nomine Ducis & Senatus Veneti: Non in postremū, inquit, laudum duarum numerabitur, si tua Majestas, quæ partem in manibus de Venetiis habet Victoriā, fragilitati memor humana moderare eā. uti didicerit. Et postea clarius: Quorū annis T. M. legitimiq; in Imperio successores quinquaginta millia auroreum perpetuū ex arario deponemus, Alia tua jussa, decreta, sanctiones, & præcepta lubentes amplectemur. it: Tua servati clementia de patronum parentem, & Urbis nostræ fundatorem appellabimus, Annalibus inscribemus, & filius deniq; nostris ea tua ingentia merita sedulo ingeremus; Nec parva tuarum laudum fiet accessio, quod primum es omnium, cujus pedibus Veneta Respublica se prostermit, cui submittit cervicem, quem ut cæleste quoddam numen veneratur, colit, observat in orat. habita 25. Martii Anno 1509. ad Imp. Maximil. apud Goldast. in polit. Imper. part. 21. pag. 977. Et si alia Venetorum oppida & civitates respiciamus, vix una aut altera. quam alii non abstulerē, cujus rei testis est, inquit Ludov. Helian. Jacobus Rex Cypri, quem acceptā prius in uxorem filiā S. Marci cum filiole veneno sustulerunt, ut Cypri Regno potirentur, quod ipsis tamen hodie à Turca ablatum Testes sunt Imperatores Romanorum, quos Patavio, Vicentia, Veronāq; dejecerant? Testes sunt Austrie Duces, quos Tarysio, Felser, Concordia, Ultino, Tergesto, Goritia expulerunt, &c. in orat. invect. in Venetos habitā in Conventu Augustano Anno 1510. Quod etiam confirmat Anton. Justin. hisce verbis: Si summus maximus D E U S eam nostris majoribus mentem indidisset, ut sui contenti lim tibus alienas contrectaret res non essent ausi, jam splendescens nostra Respublica alias Europæ Urbes anteiret, di&c. orat. ad Imp. Maximil.

24. Mediolanensem quoq; ducatum jure ad Imperium Romanum pertinere, qui dubitabit? Ditio namq; ista Imperio subjecta fuit usq; ad Rudolphi Habsburgensis tempora, Cuspin. in vita Rudolph. cujus successor Adolphus Nasoviensis, Matthaum præfecit provincia Mediolanensi, ut Rempublicam Imperii nomine gubernaret, unde Vice Comitū nomen obtinuit, postea VVenzeslaus Johannem Galeacem Ducem creavit urbe, ditioneq; grandī pecuniā venditā, additāq; potestate, ut in heredes transferri

transferri posset, Arnif. de majest. c. 3. n. 3. Nunc Electores in abdicatione Venceslai §. 1. Mutilasti Imperium Mediolano & Provincia Longobardia, quæ Juris sacri Romani fuerant, redeuntibus inde ad Imperium amplissimis emolumentis, in qua ditione Mediolanensis veluti minister sacri Imperii partibusungebatur, cum tu contra quam tuam sublimitatem & dignitatem decebat, acceptâ pecuniâ, Mediolani Ducem & Comitem Papiensem creasti, &c. Demum Carolus V. Imp. Francisco Sfortia, quem hic restituerat sine posteritate mortuo, Ducatum Mediolanensem sub titulo juris publici retinuit, eumq; postea certis pactis ad filium Philippum transtulit, unde Rex Hispaniarum in hodiernum usq; diem Dux Mediolanensis, ita, ut Archiepiscopus Trevirensis Caroli V. electionem dissuadens non falso dixerit: Eum suis Hispani, & non Imperio vindictarum Imperium Italia, Sleidan. lib. 1.

Idem de Duce Sabaudia aserendum. Is enim Imperatorem Superiorem recognoscit, Menoch. cons. 2. n. 104. Ideoq; & ipsius nomen in Catalogo personarum Recesibus Imperii subjuncto inveniendum. Unde Bodinus: At enim, inquit, Allobroges ipsi confitentur, totaq; eorum historia declarat, hanc Imperii Germanici Provinciam, quæ nunc Sabaudia dicitur, Imperii seudum extitisse, & ab Henrico V. fiduciaris Comitum dignitatem assecutos, ac tandem Duces Sigismundi Caesaris beneficio appellatos fuisse, lib. 1. de Republ. cap. 9. Perpetuum namq; Imperii Vicarium Sabaudia Dux se scribit, quod privilegium ipsi primum à Sigismundo Imperatore concessum à subsequentibus Imperatoribus confirmatum fuit, Tessaur. in præfat. decis. n. 14. Quo ipso se subditum Imperii esse fatetur, Si enim in ditione sua Vice-Imperatoris est, ut & eum ejus vices sustinet, agnoscere, necesse est. l. 1. c. de off. Vicar. Ideoq; recte Jacobin. de S. Georg. in invest. feud. col. 1. asserit, Ducem Sabaudia Imperatorem recognoscere, quâquam Imperii jura in suo Dominio sive singulari privilegio, sive continuâ usurpatione sive patientia Imperatoris obtineat. Neq; aliud de reliquis Italia Principibus ac Civitatibus asserendum, id quod stylus Cancellariae apostolicæ docet, quo talis ad singulos inscriptio: Principi illustrissimo N. Duci Mantuæ & Montiserrati, Duci Parmensi, &c. Principi nostro carissimo. It: Honorabilibus nostris & Sacri Imperii fidelibus dilectis, N. Magistratibus Civitatum nostrarum Imperia-

Imperialium, Papiæ, Cremonæ, Pise, &c. illustri. Magnifici nostris, & sacri Imperii fidelibus dilectis N. Duci & Magistratibus Camera & Civitatis nostræ Genuæ. resste Tobia Paurmeistero de iurisd. Imp. Rom. lib. 2. cap. 4. n. 75. Omnes ergo quotquot serè in Italia sunt principes ac civitates iure ad Imperium spectant. Hinc specialiter etiam feudarum italicorum fit mentio in Capitulatione S. zu deme vers. furnemblich ibi: Furnemblich auch/ dieweil vns fürdömpft/ daß erliche ansehuliche dem Reich angehörige Herrschafften vnd Lehen in Italia, oder sonsten vereusert worden seyn sollen/ eigendliche Nachforschung darentwegen anstellen/ wie es mit solchen alienationen bewant/ vnd die eingeholte Berichte/ zur Churfürstlichen Meinslichen Cankley/ inner Jahresfrist/ von dato an zu rechnen/ vnfehlbarlich einschlecken/ &c.

26. Quodq; de Italia hactenus dictum, idem de Gallia asserendum, putat glosa in c. per venerabilem in verb. minimè recognosc. extra qui fil. sint legitimi, Quamvis enim vi facti, inquit Herman. Kirchner. Lilium franci cum bicipitis volucris subiectione se subduxerit, iuri tamen vinculo perpetuo obligatum manet, in legato lib. 1. cap. 8. n. 21. Zoannett. de Rom. Imp. n. 203. Sed Regnum Francorum superiorem non recognoscere manifestum est, ex dict. c. per venerabilem, ubi Innocentius III. Pontifex, clarissimis verbis testatur, Regem Gallie superiorem in temporalibus minimè recognoscere, Chassan. in catal. glor. mund. part. 5. confid. 28. Balb. de præscript. part. 5. dec. conf. 85. n. 4. Alb. Gen. lib. 1. de iur. belli & in disp. de princ. potest. absol. Boër. decis. 178. n. 9. Nec d. cap. de facto accipiendum, ita ut Rex Gallie facto sese exemerit, cum verba pontificis ius faciant, nec legumlatores de facto, sed iure consueverunt respondere, l. mora, pt. ff. de usur. Et feudi iudicium pertinere ad Regem Francia, asserit Pontifex in c. novit. de iudic. quod si Imperator superior esset, ad ipsum pertineret, per c. 1. de lege Conradi, Chassan. dict. confid. 28. Galli n. m. q. ab initio nunquam Romanorum potentia subiecti fuere, cum quibus nonnunquam equo Marte pugnarunt, non raro succubuerunt, unde Justinianus se Francicum nominat, in prozm. induit, qui tamen cum Clothario vel Theudiberto Gallorum Rege pepigit, Nihil iuri in Gallia posthæc fore

fore Imperatori Romano, Alciat. in libr. de singular. certam. c. 32.
 Responder quidem Zoannett. istam passionem propterea inutilem & ri-
 diculam fuisse, quod talis alienandi potestas per legem Regiam nulli suo
 Caesarum unquam tributa, cum proprietas Romani Imperii non fuerit in
 Imperatorem translata, cumq. secundum communem Dd. sententiam e-
 jusmodi bonorum Imperii distractio utpote impossibilis & universe Rei-
 publica perniciosissima omni loco & tempore fuerit Imperatoribus semper in-
 terdicta, dict. tr. de Roman. Imp. n. 228. Sed bene considerandum,
 Justinianum non ex prodigalitate, quo casu vera assertio Zoannetti, sed
 necessitate coactum suum resignasse, cum alias de toto Occidente fui-
 set periclitatus, ita Franciscus I. Rex Galliarum. Carolo V, Flandriam,
 Artesiam & Corolesiam, ut filios suos redimeret, cum superioritate resi-
 gnavit, quod huc usq. ratum mansit, Arnul. majest. cap. 2. n. 5. Neces-
 sitate quoq. urgente Irene & Nucephorus Carolo M. Imperium Occiden-
 tale ceserant, Sigon. lib. 4. histor. Ita, hæc, de causâ, quod nempe
 Gallia non recognoscat superiorem, Francorum Reges Lutetia Romana
 jura doceri aliquando retuerunt, & speciatim Blesensi edicto caverunt,
 ne quis publice proficiatur Romanas leges in Academia Parisensi, neve
 quem ad scholasticos ejus disciplina gradus audeat provehere, Bodin. de
 Republ. lib. 1. cap. 8. Joach. Ernest. Dux Holsat. apud Frid. Achill.
 de princ. int. proq. Europ. in orat. pro Galliâ pag. 169. Hinc Ho-
 spitalis Caroli IX. Cancellarius Rege ipso & Regni ordinibus presentibus
 in Senatu Rotomagensi Anno 1562. demonstraturus, Regem 14. annum e-
 tatis vix ingressum tamen majorem, & Regni per se administrandi capa-
 cem censendum esse, Nec ut in minorum restitutione a momento ad mo-
 mentum tempus computari, Verum ut in publicis muneribus & honoribus
 annuq. inceptum pro completo haberi, in eam rem vulgarem juris Ro-
 mani Regulam cum præfatione & petitione venia ex pandectis adduxit,
 Thuan. histor. lib. 35. Quamvis Romanarum Legum neq. etiam quoti-
 diana in vita communi, forq. observatio extra Imperii ditiones tesfera
 subjectionis esse possit, Christoph. Besold. de appellat. cap. 2. §. 7.

Idem de Hispaniâ dicendum, autumant Oldrad. conf. 69. Covar.
 de rest. part. 2. §. 9. n. f. Gomez. in §. fuerat n. 5. inst. de act. Vasq. lib. 1.
 contr. illustr. c. 21. n. 5. quod confirmat gloss. in c. Adrianus in verb.
 per singulas dist. 63. quando ait: Regnum illud ereptum fuisse ex hosti-
 bus

X

saucibus

27

faucibus, ab Imperatoribus namq; relictum d manu Saracenicorum, ubi saepe belli asseruerunt illi, qui ex Gothis superstites erant. Honoris quoq; Imperatoris immunitatem Gothi concessam, aliq; decreta sub Henrico III. Imperatore confirmata, adducit Covarr. dict. loco. Attramien Gratianus in c. volumus 11. q. 1. Hispanos Legi Carolina vinculo at maiestati omnino astringit, quamvū alii istum Can. de Hispani saltem Gallia finitimis Pyrenæum & loca ista propinqua inhabitantibus intelligant,

28. Covarr. dict. part. 2. §. 10. Angliæ quoq; Regnum ad Imperium Romanum quandoq; pertinuisse, vix dubitare licet, quippe quod Severus Imperator in Angliâ suum palatium habuit cum Antonio Augusto, ibiq; animam in hac verba exhalavit: Turbatam Rempubicam ubiq; accepi, pacatam etiam Britanniam relinquo, Paul. Eubewaldiz Baro apud Frid. Achilla in orat. pro Britannia. Et Britanniam à Claudio primū Imperio junctam, testatur Sueton. semperq; Imperatorem feudatarium salutaris Cujac. tit. 1. lib. 1. de feud. Hin. Edwardus III. Anglorum Rex à Endovico Bayaro Imperii Vicarius constitutus, quod ipsam subjectionem satis evincit; At hodiæ Reges Britannia præter Deum nominem agnoscere superiorem, peregrinam iurisdictionem venerari nullam, nec subditos habere, qui peregrino Imperio ullatenus sint devincti; Inquit Paul. Eubewald. Bavo dict. loco. Unde cum Sigismundus Imperator ad littora Angliæ appelleret, pacem facturum inter Henricum V. & Galliarum Regem, non prius admissus fuit, quàm profiteretur, nihil se contra Superioritatem Regis prætexere; sed adesse Amicum ejus; & si vellet, inter duos vicinos Reges Mediatorem, Arnif. de majest. cap. 2. Hocq; ipsum non parum confirmat, quod Carolus V. Imp. ab Anglo Eques creatus, meminisse enim, me legis ejus nomen inter ceteros Equites in Angliâ in templo VVindsoris, quo superioritatem Regis manifeste approbavit, cum potestas ordinis instituendi spectet ad jura maiestatis.

- Idem hodierno tempore de Dania, Borussia, Livonia, & aliis locis dicendum, quæ se jingo Imperii Romani exenterunt, Bodin. lib. 1. de Republ. c. 9. Kranz. 7. Sax. c. 14. Paurmeist. lib. de iurisdic. Imp. 19. Rom. c. 4. n. 26. & seqq. Chytr. lib. 20. Saxon. Unde Georg. Sigism. Seldus ad Imp. Ferdinandum: So findet man in unser Juristen Bücher an die tausend orten/ Wann und so offte sic von andern anßien

ausländischen Königen / ja auch etlichen andern Potentaten / als
 Herzogen / Städten / vnd dergleichen vden / sprechen sie alle ein-
 hellig: *Quod illi habeat jura Imperatoris in Regni vel Domicilii sui, &*
sic in temporalibus neminem recognoscant superiorem, Im bedenkens
von Ihro Rñf: May. Wahl vnd Hofelt/ pag. 48. Sed hoc jure
an solum de facto? Sanè contra naturam est, inquit Besold, in tr. de
Apellat. cap. 2. n. 8. si dūpuetur ex equitate juri privati, anne hic
vel alius princeps hoc vel illud regnum possideat jure, cum bellum sit justu
titulus imperii, nam quæ ex hostibus capiuntur, nostra sunt, l. 5. §. f. l.
51. ff. de A. R. D. & quæcūq; quæ sua virtute hostibus ademur, & sibi
comparavit, ea sui posteris, tanquam res proprias, relinquit, Halicar.
lib. 6. nec alio jure Jacobus Josepho terram dedit, quam Emoro armis
abstraxerat, Gen. c. 48. Quo titulo etiam nū sunt Romani, qui cum fi-
nitimis bella gerere coperunt, inquit Polyb. lib. 1. & mox Latini supe-
rati arma contra Thyrenos, deinde contra Celtas, postea contra Samni-
tes tulerunt, quibus deinceps in reliquis Italia partes impetum facere co-
perunt, veluti jam non de alienis, sed propriis & ad se pertinentibus rebus
contendentes. Neq; arma Romana semper justa fuerunt, inquit Besold.
de jurisd. Imp. Rom. quest. 6. Sed præterquam, quod hoc Alb. Gen-
til, in tr. de arm. Rom. demonstrare conetur, cum bellum justum &
legitimum non vero injuste susceptum sit modus acquirendi, aliud est qua-
erere, an par pari bello suum auferre queat, & aliud an subditi bello se exi-
mere queant; à jurisdictione superioris, quod posterius falsum. Quicquid
fit multas nationes præscriptione temporis immemoriali libertatem tam
adversus Imperium Romanum tueri constat? Sed rem bello amissam bello
reperere mera facultas est, cui nulla præscriptio, ne Platonis quidem an-
no, opponi potest, Et quæ vanitas, præscriptionem pro Imperii salute in-
ventam Imperii hostibus in pestem Imperii substruere: Zoann. de Rom.
Imp. n. 144. 128. Zach. Victor. de caus. exempt. Imp. concl. 7.
Rich. Dieter. de summ. Imp. potest. concl. 101. adeoq; contra Remu-
publicam & jus publicum nullam præscriptionem locum habere, dicunt
jurisconsulti per l. 6. C. de præscript. 30. vel 40. Annor. & c. 12 ex-
tr. de præscript. qui textus male à quibusdam de longissima solum præ-
scriptione accipiuntur, cum sint generales nec præscriptionem temporis
30.

immemoriali excludant; Neq. video, quomodo probetur limitatio Besoldi, quod scilicet dicti textus locum non habeant; in Reipublica conversione & ubi quis se pro exempto omni ex parte gerit, de appellat. c. 2. n. 15. & de Jurisd. Imp. Rom. quæst. 6. forsitan, quod exempti ab Imperio Romano, juxta Romana non amplius curent? Sed præscriptio non nisi titulus juris civilis Romani, arg. l. 1. ff. de usucap. Nescio itaq. an recte senserit Baldus quando scribit cons. 248. & cons. 207. periculosum esse consulere Imperatori, ut armatâ vi revungere conetur Mundum, si per mundum orbem intelligamus Romanum seu loca quæ Imperio fuerê subjecta. Ant si concederem periculosum hoc esse Justinianum tamen est, & facere hoc debet Imperator; quia ad id hoc membro Capitulationis obstrictus.

CAP. VIII.

DE ARTICULIS VECTIGALIA &
MONETAM CONCERNENTIBUS.

1. Reditus in Imperio maximè sunt conservandi.
2. Non faciliè nova erigenda vectigalia.
3. Capitulatio prohibet erigere vectigalia nova absq; consensu Electorum.
4. Pro quânam re vectigal solvendum.
5. Judicium vectigal justissimum.
6. Explicatio §. dardurch decreti Ratispon. de Anno 1576.
7. Imperator absq; consensu Electorum collectas imponere nequit.

8. Dicitur

8. Die Reichs Steuer zu einem Römer Zug/
quænam & an usum hodie habeat.
9. Jus percipiendi Vectigalia Rheni ad
Electores spectat. 10.
11. Status Imperii impositionem collecta-
rum quoq; habent.
12. Impositio Collectarum non semper
est Regale.
13. Cura Monetæ ad Majestatem spectat.
14. Imperator absq; causâ justam mone-
tam mutare nequit.
15. Imperator incommoda ex monetis
orta tollere debet.
16. De novo jus monetandi absq; Electo-
rum consensu concedere nequit.

Um pecunia sit rerum gerendarum

Nervus Bodin. lib. 6. de Republ. cap. 2. Friedenreich
polit. 17. pr. ordinarii Reipublicæ reditu quam studiosissi-
mè sunt conservandi. Nec aliter conservare licet, Rempublicam, nisi pien-
tissimæ præstationes importentur in publicum; ex quibus & militares
nutriantur copiæ, ut hostibus resistatur, ac per urbes & agros agantur
excubie, perfruuntur reliqui ordines attributi sibi salariorum, reparantur
muri & urbes, deniq; omnia alia indeproveniunt, quæ communem subdi-
torum utilitatem concernunt, Imp. Justin. in Novell. 167. cap. 2. Nec
enim quies gentium sine armis, nec arma sine stipendiis, nec stipendia sine

tributū haberi queunt, Tacit. lib. 4. histor. *Reste proinde Neronem, an cuncta Vēgigalia omitti juberet dubitantem, docuerē Senatores, dissolutionem Imperii consecuturam, si fructus, quibus Respublica sustinetur, diminuantur*, Tacit. 14. annal. *iustus enim metus est, ne constantibus subsidii necessaria deferantur*, Christoph. Besold. polit. lib. 1. cap. 3. *Maximē verō vēgigalia ac reditus in Imperio nostro conservandi, qui aliās ita diminuti sunt, ut Imperator, qui olim ex iis vespamplissimum alere exercitum poterat, hodiē inde se & familiam vix commodē sustentare, ac nisi ex hereditariis provinciis multa centorum milia impendet annua. Imperialem & in tanto fastigio necessariam pompam vix tueri possit*, Julius Pfug in orat. de Republ. Germ. curanda, Auct. der Politischen Schatzkammer lib. 2. disc. 2. Arnold. Clapmar. de arcan. Rerumpubl. lib. 5. cap. 12. *Granvellano etiam apud Landgravium in colloquio Spirensi intrepidē affirmante, Ex Imperio tantillum quidem emolumentū habere Cesarem*, Sleidan. lib. 17. de statu Religion. pag. 500. Joach. Ernestus Dux Holstatiæ apud Fried. Aechill. in orat. pro Galliā. *Unde cum à prudentibus Ratio quaesita, quid vestiri rursus deplumata Aquilā possit*, Julius Pfug di&. orat. purar, nova vēgigalia ad utilitatem Imperatorū instituenda esse, Stieberich Horreleder von Ursachen des Teuffchen Kriegeß/ lib. 3. cap. 1. pag. 612. *Quod ipsum tamen, cum per multas seditiones excitet & graves cumuleus, qui patrūm memoriā eam ob causam in Galliis, Hispaniis, Belgio & aliis provinciis exorti, Reipublica utile remedium non est, cuius potius interest, locupletes habere Subditos*, Justin. Imp. in præfat. Novell. 8. *Venietorum hinc Respublica laudatissima apud quos capitale est, de publico arario augendo verba facere, quod prudenter ab eis institutum*, ait Cominæus lib. 2. de bello Neapolit. *Nec enim certiores habet Princeps, Quastores ararios, quam Subditos, nec qui pecunias ei liberaliter, quoties necessecrit suppeditant*. Unde cum Diocletianus, qui adhuc summum imperii gradum obtinebat, missis Legatis increparet Constantinum Imperatorem, quod non colligeret thesauros, ipse subditis convocatis petunia opus esse significavit, qui confestim ararium compleverunt, Merwan. Lath. in tract. de censu sive quib. mod. princeps fiscum legitimē augere debeat, lib. 1. cap. 1. *Has de causa Ithomas Mornus Ma-*

CESARIA

tatenſum Regem introducit primo ſtatim die, quo auſpicatur Imperium,
 magni adhibitiſſi ſacriſicii jurejurando ſe aſtringentem, nunquam ſe uno
 tempore ſupra mille auri pondo in theſauri habiturum, aut argenti,
 quantum ejus auri pretium aequet, lib. 1. Ut op. Principi ſiquidem in-
 cumbit curare, ut ſuum quicq; teneat, neq; de Bonis privatorum ſine cauſa
 argentiſſima diminutio fiat, quod verum officium veri principis, qualem
 ſe profeſſus Carolus Magnus in ſuis ſcriptis & monumentis, Münſter lib.
 3. ſua Coſmographi. ſub. tit. de Germaniâ fol. 749. Zoanect. in
 tract. de Roman. Imper. n. 151. Quo officio ſuo malè ſunctus Eduar-
 dus Rex Angliæ, cum colligiſet magnam auri copiam ex Subditorum tri-
 butis, ejusq; conſpectu ſe delectaret, viſiſe autem inſidentem Diabolum,
 itaq; iniquarum exactionum admonitus tributum, quod vocabant Dane-
 gile, remiſiſſe, & quod jam exegerat, cuiq; reſtituiſſe, ut reſert ex Ingul-
 pho Arnſi, de jar. majeſt. minor. cap. 2. n. 2. Hocq; ne Impera-
 tor negligat, & pro arbitrio Veſtigalia nova in detrimentum Reipublice
 erigat, aut antiqua augeat, Capitulatio conſenſum Electorum ad hoc re-
 quirat. Wir ſollen vnd wollen auch inſonderheit/ dieweil Teuſche
 Nation vnd das Römliche Reich zu Waſſer vnd zu Lande zum höch-
 ſten verderbet/ beſchweret/ nun hinfuro keinen Zoll von neuen ge-
 den/ noch einen alten erhöhen laſſen/ ohne beſondern Rath/ wiſſen/
 willen/ vnd zu laſſen der bemelten ſechs Churfürſten / wie vor vnd
 oft bemeldet. Vnd da jemand bey uns umb neue Zölle beagnad-
 gung/ oder erhöhung der alten vnd vorerlangten Zölle/ ſuppliciren
 vnd anlangen würde/ So ſollen vnd wollen wir ihme keine Vertrö-
 ſtung/ Promotoriales oder vorbitliche Schreiben nicht geben/ oder
 außgehen laſſen. Imperatori itaq; noſtro abſq; conſenſu Electorum ve-
 ſtigalia nova conſtituere, aut antiqua augere non permiſſitur, Sleid. lib.
 7. de ſtat. Religion. decret. Patiboneniſ. Ann. 1576. §. Weſters
 ſelnd/ & §. Dardurch denn/ §. Derhaſſen/ Thom. Mich. de juridi-
 concl. 11. Sixtin. de Regalib. lib. 7. cap. 2. n. 43. & cap. 4. n. 29.
 Rich. Dieter. de ſumm. Imp. poteſt. concl. 139. Buxdorff. ad A. B.
 tit. 9. concl. 97. Caſp. Glock. de Contribut. concl. 7. Bocer. de
 regalib. cap. 2. n. 184. Heig. part. 1. q. 8. n. 7. Paurm. de juridiſk.
 lib. 2. cap. 4. Idq; apud pleroſq; populos, qui mediocri potentia valent,
 Capi-

3.

Capitulationibus regibus suis prescriptum videmus. Sanè principes quidam sunt, quibus hoc frequens in sermone est, ut dicant, se habere privilegia, ut quantum velint exigant à populo. Certè Galliarum Rex minime omnium causam habet, ut istud de se jactet, Phil. Cominæus lib. 10. de reb. gest. Ludovici XI. Rudolph. Maximil. Dux Saxon. in orat. contra Galliam apud Frider. Achill. de princip. inter prov. Europæ Heig. dict. q. 18. n. 7. Buxdoiff. dict. concl. 11. Philippo enim Valesio conventus gallicos habente, populi rogatione decretum est, ne ullum tributum aut Vectigali genus, nisi consentientibus ordinibus imperaretur, Bodin. lib. 6. de Republ. cap. 2. Hispaniarum Rex. & si potentissimus sit, & maxima apud suos autoritatis, tributum tamen non nisi ordinum consensu imperat, Bodin. dict. cap. 2. Angliæ quoq; fere consuetudo, ut extra ordinem subsidium nullum dent Regibus, nisi belli gerendi causâ vel in Galliam trajiciunt, vel in Scotiam proficiuntur, Cominæus lib. 5. de rebus gestis Ludovici XI. Non mirum itaq; si & Imperator noster solus absq; consensu Electorum nova vectigalia erigere capitulatione prohibeatur, accedente etiam hoc quod res magni sit momenti, pro quamvis re, & ad quem finem vectigal dandum, cujus consideratio ad Electores pariter spectat. Nec enim pro qualibet re vectigal solvendum, insolens namq; exaggeratio ex iis rebus, quæ ad victum vel ad usum proprium inferuntur l. si publ. §. i. ff. de publ. & vectig. Unde Sueton. inter insolita vectigalia Caji Caligula refert, quod pro edulii, quæ totâ urbe venirent, certum exegerit. Non minori cum turpitudine conjuncta fuit indictio vectigalium, quæ pendebantur pro umbrâ, pro aëre, pro spiritu captando; quorum mentionem facit Arnold. Clapmar. de arcan. Rerumpubl. lib. 5. cap. 14. in pr. Quo referendum etiam illud Vespasiani Vectigal Urinarium quamvis auri aurei nummi, quos ex lotio acceperat, non malè ulere videbantur, Bodin. de Republ. lib. 6. cap. 2. pag. 1024. Georg. Köld. ab Hoch. apud Frid. Achill. in orat. Ital. pag. 649. Neg. ex iis, quæ illicita & prohibita sunt, vectigal querendum, quale fuit, quod Caligula ex captivis prostitutarum instituit, quantum quæq; uno concubitu mereretur, Sueton. in Caligul. Sic Romani Pontifices in urbe sancta sedis publica lupanaria sovent & permittunt, imo, fiscum suum annuatim ultra triginta millia coronatorum pro la-

pro lactis censu, quem vulgò dicunt, *Milchzins*/oder *Hurenzins*/ à Cle-
 rofortiis accipiunt, Dn. Gerhard, in loco de Ecclesiâ pag. 1198.
 Meisner. in consult. de Hde Lûther, capess. adversus Lessium, pag.
 144. adeoq; Ecclesia procerum id munus est, ut unâ cum Ecclesiarum pro-
 ventibus Lenociniorum etiam numerent mercedem: Et sic Henricus Cor-
 nelius Agrippa audivisse se dicit aliquando cum rationes suas inirent:
 Habet ille duo beneficia, Unum curatum aureorum 20, alterum prioratum
 ducatorum quadraginta & tres putanas in burdello, que reddunt singulis
 hebdomatibus Julios 20, Georg. Kolderer, dict. orat. E contra vectiga-
 lium genus, quod DEO gratissimum & civitatibus pulcherrimum, prin-
 cipibus honestissimum ac plebi utilissimum videtur, illud est, quod in re-
 bus imponitur, que ad corrumpendos civium mores, que ad delicias, que
 ad luxum, que ad libidinem spectant, aurea nempe & argentea suppellex,
 Odores, innumerabilia vestium ornamenta, colores preciosissimi, gem-
 ma, Margarita, ceteraq; generis ejusdem, qua prohibenda non sunt,
 Bodin. de Republ. lib. 6, cap. 2. ad qua comparanda quotannis plus-
 quam quadragies centena libellarum millia ex Galliâ in Italiam trans-
 portari & exponi, testis est Lanov, disc. 4. Vid. l' auteur d' utile &
 salutaire advis, au Roy pour bien regner fol. 48. & seqq. Trajan.
 Boccacini part. 2. der Relation auß Parnossa disc. 25. Recte quo-
 que Caroli IX. Regis Gallie edicto judicarium vectigal imperatum, 5.
 quod eo consilio factum, ut effrenata litigantium licentia cohibere-
 tur, & lites minuerentur, quo vix ullum afflictis erarii opibus uti-
 lius, & Regno Gallie litium innumerabili multitudine, oppresso
 splendidius excogitari potuisset, Bodin. lib. 6. de Republ. cap. 2. pag.
 1036. Quod & imponendum Germanis, qui ut à Galli omnia, ita
 & litigia hausierunt, Vent. de Valent. in parchen. litig. lib. 1. cap.
 1. n. 34. Anton. de Guevar. in Hoffleut Becker/ cap. 10. Contrari-
 um verò quod nempe Imperator absq; consensu Electorum nova vecti-
 galia erigere possit minime probat decretum Ratisbonense, Anno 1576.
 6. §. Dardurch/ Nam quod ibi dicitur, daß die Zölle zu Ihrer
 Kayserslichen Mayestât Hohelt vñnd Reservatlon gehörig (id ad
 §. præcedentem, in quo jus Principis & Electorum quoad hoc pla-
 ne exaquantur, ita trahendum ac temperandum est, ut non de

totojure soli Imperatori, sed parte saltem indivisa relicta, instituendū
 vel. galibus intelligatur: Idq; verba sequentia ipsa hanc genera-
 lem definitionem restringentia disertè ostendunt: Dann auch so wol
 zu unser Rñsferl. als auch der Churfürsten Reputation / Veracht/
 Schmälerung vnd Abbruch. Et s. sequent. Dann in diesem/ auch
 unserer/ vnd der Churfürsten Reputation zu keinen Veracht noch
 Schmälerung geracht/ Tob. Paurmeist. lib. 1. de jurisdic. Imper.
 Rom. cap. 4. n. 27.

7.

Sicut autem rectigalia solus Imperator erigere, non potest, ita nec
 ipsi collectas sine consilio Electorum imponere statibus Imperii licet, & qui-
 dem cum consensu tunc demum, si causæ prægnantes & necessariae hoc sua-
 deant, idq; in Capitulatione Imperator sanctè promittit hoc serè modo:
 Similiter nec Electores, aliosve Imperii Status, Comitatus, Sportulæ Can-
 cellariae, Comitatus, protectionibus, impositionibus aut Collectis non ne-
 cessariis, aut sine legitima & gravi causa onerabimus gravabimusq;. Neq;
 in casibus licitis quamvis & necessariis collectas & impositiones absq; sci-
 tu & voluntate Sex Virum Electorum indicemus. In impositione enim
 collectarum ad solam necessitatem vel utilitatem publicam respectus est
 habendus, Fürsliche Tischreden part. 1. cap. 87. & tunc demum ad
 extraordinariam collationem deveniendum, ubi calculus ordinariorum
 principis reddituum non sufficit, Caspar. Glock. de contribut. concl.
 27. Unde cum Ludovicus XI. in exigendis impositionibus acerrimum se
 præberet, adeo ut dicere soleret, sua potissimum operâ regnum Gallicanum
 quasi de tutela ad plenam pubertatem redactum esse, Smit. de Republ.
 Angl. cap. 7. lib. 1. Carolo IX. regnum ineunte, quæ nam perpetuari
 de anno in annum ceperant, Collationes communi decreto extinctæ sunt
 dicentibus Regni proceribus, pro necessitate permixta, eatenus intelligi
 permixta, quatenus necessitas instat & urget, Arnisf. de jurib. majest.
 minor. cap. 7. n. 6. Ante omnia enim princeps proprium debet excute-
 re marsupium & tributa sua, aliosq; redditus expendere, priusquàm
 Subditis quid exigat, Wesemb. conf. 45. n. 16. & seqq. peri-
 scopus charitativum subsidium erigere non potest, nisi in dese-
 reddituum, Menoch. de arbit. jud. quæstion. cas. 1.
 Hoc tamen membrum capitulationis non videtur locu

9. *commendatiu, aut alio quovis modo deteriora facere non velit, Sleidatius lib. 1. de stat. Relig. Goldast. hinc, inde. Et si enim ante Bullam auream non satis adhuc conveniret, an jus percipiendi Vectigalia Rheni ad Electores spectaret, Buxdorff. ad A. B. concl. 91. dubium tamen hoc hodie cessat, dum Teloniorum de praterito indictorum perceptionem, quæ ad solum aliquem Imperatorem spectabat Carolus IV. Electoribus omnibus tribuit, in A. B. tit. 9. Sie mögen auch Zölle/ so hiebefore geset/ vnd auffgelegt seind/ einnehmen/ wie solches vnser Vorfahren/ die Könige von Böheln/ hochmildester Gedächtnis/ auch die Churfürsten selbst/ vnd dero Vorältern vnd Vorfahren/ biß auff diese gegenwertige Zeit/ rechtmässiger weise gethan/ vnd bewußt ist/ daß es von alter/ löblicher/ vnd bewährter/ auch durch langwieriger zeit/ verjährte Gewonheit/ also gehalten worden. Hac autem Vectigalia Electoribus propterea concessa, quod assidui & multiplices labores, quibus illi pro quiete Imperii funguntur, recom pensationem non vulgarem exposcant, cuius intuitu cum hac iura tributa; ex contractu debentur, ut ipsis iuvitis auferre non liceat, arg. l. sicut C. de O. & A. Et quamvis ea, quæ supreme donationis vel subjectionis notam habent, alienari à principe non possint, c. cum non liceat extr. de prescript. Petr. Gregor. Tholosan. lib. 3. de Republ. cap. 8. ita ut flagitium dominationis videatur, quando res Imperii alienantur, Arnold. Clapmar. de arcan. Rerum publ. lib. 5. cap. 12. quo respectu Electores Vectigalia hæc absq. titulo tenere videntur; hic tamen alienatio vectigalium valida est, quia consensu statuum Imperii facta, ita enim in præfat. Bullæ aureæ, adfidentibus multis Principibus, Comitibus & Civitatum Legatis, maturâ deliberatione prævia, ea quæ subsequuntur, constituta esse dicuntur, Regalia namq. statuum consensu accedente alienari possunt, Petr. Gregor. Tholos. dict. lib. 3. de Republ. cap. 8. tantumq. abest, ut Electores hoc iure non gaudeant, ut & pleriq. alios statui idem jus percipiendi Vectigalia sibi acquisivisse, videamus Obrecht. de Regal. §. 268. & seq. Gerlac. Buxdorff. ad tit. 9. A. B. dict. concl. 91. Concessione itaq. hoc Regale cum status Imperii habeant, Imperatori incumbit, curare & providere ne isto abutantur, nec subditos omnimodo exsugant, quamvis id bene peccata subditorum mereantur, juxta ea quæ tradit Osiand.*
- 10.

Osland. ad cap. 24. hum. 2. Nolumus, inquit, cum DEO partiri de-
rimas, modò autem totum tollitur, Hoc tollit fiscus, quod non accipit
CHRISTUS, & peccata subditorum huic incommodo ansam præbent.
Et Comin. Iram DEI, inquit, præ oculis cernimus, vitam tamen in me-
liùs emendare desistimus: Quapropter cum planè à nobis dūceret devo-
tio DEI, accessit indictio fisci, lib. 10. de reb. gest. Lud. XI. Eodem jure
nimirum ex speciali concessione status Imperii habent impositionem colle-
ctarum, quæ tamen non semper est de Regalibus, veluti si Princeps, Co-
mes, Baro aut civitatis Imperialis magistratus subditis suis etiam absq;
Imperatoris, & statuum Imperii permisso collectam imponat extraordi-
nariam, Gail. de Arrest. cap. 9. n. 119. Borch. ad c. un. quæ sint Re-
galia n. 53. quod facere potest princeps aut Civitas in casibus necessitatis
Bronch. di. loco Casp. Glock. de contribut. concl. 9. & 10. Henr.
Bocer. de Regal. cap. 3. n. 220. in quorum numero habentur muro-
rum, Pontium, Viarumq; instructiones, l. omnes 12. & l. 18. C. de oper.
publ. Item incurso hostili, Henr. à Rosenth. in syn. jur. feud. c. 6.
concl. 82. Et alienum; quo provincia aut civitas aliqua laborat,
Etsi enim, quod universitas debet, singuli non debeant Cives, attamen
quando erarium & creditus publici non sufficiunt ari alieno solvendo, tunc
magistratus, collecta indicta, ut in commune tantum conferant, quo æs
alienum solvi queat, subditos & cives cogere potest, Hartem. pist. lib.
1. q. 37. n. 6. Casp. Glock. concl. 12. & 31.

Cumq; majestati sit, prospicere ne quid Respublica detrimen-
tariatur; neve pacata ejus gubernatio perturbetur, quod vix ex aliâ
re promptius accidere solet, quàm ex moneta, Novell. 52. Leon. mu-
tata enim rerum mensura vel turbata, omnia reliqua mutari & tur-
bati necesse est, Henning. Arnif. de jurib. majest. major. cap. 6. n. 2.
Ideò cura Monete ad majestatem spectat, Unde Reges Persarum aureos
nummos suâ signabant imagine, qui inde Darici dicebantur, Herodot.
lib. 4. Et de Ungarorum Regno scripsit Otto Frisingensis: Nullus in
tam spaciofo ambitu, Rege excepto, monetam vel Telonium habere au-
der. Jusq; feriendæ Monete; hodie ita proprium sibi habet Rex An-
glie, ut eam alibi, quàm in turri Londinensi insigniri non patiatur.

Merito itaq; *jus cudendæ Monetæ Regalibus connumeratur*. Voluit enim Constantinus Imperator in monetis tantummodo Cæsareis cudendæ pecuniæ studium frequentari. l. 2. C. de fals. monet. Henr. Bocer. de Regal. cap. 2. n. 222. & de jur. monet. cap. 3. Bodin. de Republ. lib. 1. cap. 10. Zach. de feud. part. 5. n. 13. Ideoq; forma hodie certa est, & legitima, non ut olim in populo Romano quandoq; arbitraria. Reichs. Abschied Anno 1559. zu Augspurg/ Kâs. Ferdinandi newe Münzordnung. §. Wie aber vorgestelte Sorten. Ibi: Vnd soll auff der eine seiten vnser vnd des Reichs Kâserslicher Adler mit zweyen Köpfen/ vnd des Reichs Äpfel in des Adlers Brust/ vnd in derselben allwege die Ziffern/ wie viel Kreuzer dasselbe stück gilt/ gesagt werden/ mit der Überschriff/ Ferdin. Imp. Aug. P. F. decreto: Auff der andern seiten des Münzherrn oder Standes Wappen/ mit sampt seiner gewöhnlichen Überschriff/ vnd der Jahrzahl / wo die zum süglichen zu stecken/ Hoc usq; Carolus Magnus adeo pro Regali habuit, tantig, id fecit, ut alibi quam in ipso palatio cudi Monetam noluerit. Sixtin. de Regal. lib. 2. cap. 7. n. 18. Adeoq; proprium hoc jus est Imperatori, ut si quis alius, qui ex principis concessione non obtinet, usurpavit, licet alias probam monetam percusserit, poena tamen capitalis nihilominus subiaceat, per l. 2. C. de fals. monet. In eos vero, qui non probam sed falsam monetam cuderint, poena ignis animadvertitur, Idq; indistincte, siue hoc in Imperatoris moneta, siue in inferioris alicujus designent, per l. C. de fals. moneta Sixtin. dict. lib. 2. cap. 7 n. 109. & seqq. Cumq; Imperator jure suo & potestate moneta ad salutem & honorem Imperii ac subditorum uti teneatur, Reichs Abschied Anno 1570. §. Alsdann auch/ just. am monetam sine justa causa mutare non poterit, contra viciofa moneta mutatio principi licita est, Bocer. de jur. monet. cap. 3. n. 12. & seqq. Nec tamen ex mutatione quis damnum sentiat, terminus poni solet, post quem moneta pro mutata vel reprobata haberi debeat, Re-cess. Imp. Anno 1559. Kâsers Ferdinandi Münzordnung §. Vnd nachdem die frembde ibi: So setzen/ ordnen vnd wollen wir/ daß nachdem diß vnser Kâserslich edict publiciret, oder in das Reich Teutscher Nation außgefunder wird/ alle frembde/ außländische/ silt erne Münz/ die auff der dero/ so vnser Münzordnung zugethan/ oder vnterworffen/

verworfen / gemünzt worden / vnd in dem werth / wie die ſo in gang
 ſind / vnd vor außſchüttung dieſes unſers Kaysertliche edicts eine zeitlang
 geweſen ſechs monat die beſteſten vnd nicht darüber / für wahrſchafft
 oder bezahlung gegeben oder genommen werden. *Omnibus quoq; mo-
 di curare debet Imperator ut certa ac conſtans forma & ordinatio ſuper* 15.
*moneta fiat; omniaq; incommoda inde nata tollantur, hocq; ut fa-
 ciat, Rudolphus II. in capitulatione hoc modo iuravit, cumq; haecenus
 propter monetam multa gravamina, multiq; defectus in Imperio extite-
 rint, & etiamnum exiſtant, nos ut obuiemus hiſce incommodijs, cum con-
 ſilio Electorum, principum ac reliquorum ſtatuum ſuper moneta certam
 conſtantiemq; ordinationem ac formam conſtituemus, apud Goldaſt. in
 polit. Imper. part. 12. Hoc ius autem cudendi monetam Imperatorem
 & alij concedere poſſe, apparet ex A. B. tit. 50. ubi ius cudendi mone-
 tam auream & argenteam non ſolüm Regi Bohemia confirmatur, ſed etia-
 m Electoribus ceteris de novo indulgetur. Quo ſine ſi liberalitas ſubſe-
 quentium Imp. perſtituiſet, id iniquum putari non poſſet. Sed quia eò usq; 16.
 tandem illa evagata, ut etiam ad inferiores ſtatus & alios ius monetan-
 di tranſlatum, Recesſ. Norimb. Anno 1524. J. Dergleichen hat der
 Münzhaltzer, Recesſ. Auguſt. de Anno 1551. 8. So haben wir uns.
 verſ. Dergleichen. Recesſ. Spirens. de Anno 1570 8. Alßdann auch
 die Münzgerechtigkeit. Ideo, In Capitulatione Imperator promittit,
 ſe ſine conſenſu Electorum in poſterum nulli ſtatui ius monetandi concedi-
 rum hoc modo: Wir ſollen vnd wollen auch hiñſuro ohne vorwiſſen
 der Churfürſten / niemand / nes Standes oder Weſens der ſey / mit
 MünzFreiheit begaben oder begnadigen. Ne ſcilicet, quod ſpecta-
 liter in uſum publicum conſtat inventum, in privatorum tranſſeat
 compendium, Tob. Paurmeiſt. de juridiſt. Imp.*

Rom. lib. 1. cap. 4. n. 26.

CAP. IX.

DE MEMBRIS QUÆ AD JURIS ADMINISTRATIONEM PERTINENT.

I. Republica

1. Respublica conservatur prudentiâ & justitiâ.
2. Imperator promittit se jus æquabiliter administraturum.
3. Justitia ita administranda, ut ratio habeatur cujusq; loci statutorum ac consuetudinum.
4. Consuetudines Saxonicæ à Carolo M. confirmatæ.
5. Statuta observanda; quatenus cum rectâ ratione conveniunt.
6. Irrationabiles consuetudines in Francia & Polonia.
- 7.
8. Consuetudines irrationabiles antiquæ Saxonicæ.
9. Imperatori non licet egredi limites processus legitimi.
10. Imperator statuum Imperii subditos ab ordinariis judicibus evocare nequit.
11. Quod fallit in causa testimonii, & fratræ pacis publicæ.
- 12.

13. Camerale judicium erectum.
14. Quinam Electores gaudeant privilegio de non appellando. 17. n.
15. Elector Brandenburgicus privilegium de non appellando nunquam amisit.
16. Duces Saxonici & Archiduces Austriæ hoc privilegio quoq; gaudent.
18. Imperator statibus Imperii jurisdictionem privativè concessit.
19. Explicatio l. 58. ff. de judiciis, & art. 60 lib. 3. jur. Saxon.
20. Imperator Austregarum jurisdictionem impedire nequit.
21. Quando Statuum subditi in primâ instantiâ in Camera conveniri possint.
22. Proscriptio ut secundum juris ordinem fiat, Imperatoris est providere.
23. Ab Imperatore nullus datur ad alium regressus.

Aa

Respublica

Capitulationibus regibus suis praescriptum videmus. Sanè principes quidam sunt, quibus hoc frequens in sermone est, ut dicant, se habere privilegia, ut quantum velint, exigant à populo. Certè Galliarum Rex minimè omnium causam habet, ut istud desjerat, Phil. Cominæus lib. 10. de reb. gest. Ludovici XI. Rudolph. Maximil. Dux Saxon. in orat. contra Galliam apud Frider. Achill. de princip. inter prov. Europæ Heig. dict. q. 18. n. 7. Buxdorf. dict. concl. 51. Philippo enim Valesio conventus gallicos habente, populi rogatione decretum est, ne ullum tributum aut Vectigalium genus, nisi consentientibus ordinibus imperaretur, Bodin. lib. 6. de Republ. cap. 2. Hispaniarum Rex. & si potentissimus sit, & maxima apud suos autoritatis, tributum tamen non nisi ordinum consensu imperat, Bodin. dict. cap. 2. Anglia quoq; fere consuetudo, ut extra ordinem subsidium nullum dent Regibus, nisi belli gerendi causâ vel in Galliam trajiciunt, vel in Scotiam profisciscuntur, Cominæus lib. 5. de rebus gestis Ludovici XI. Non mirum itaq; si & Imperator noster solus absq; consensu Electorum nova vectigalia erigere capitulatione prohibeatur, accedente etiam hoc quod res magni sit momenti, pro quamvis re, & ad quem finem vectigal dandum, cujus consideratio ad Electores pariter spectat. Nec enim pro qualibet re vectigal solvendum, insolens namq; exaggeratio ex iis rebus, quæ ad victum vel ad usum proprium inferuntur l. si publ. §. i. ff. de publ. & vectig. Unde Sueton. inter insolita vectigalia Caji Caligula refert, quod pro edulii, quæ totâ urbe venirent, certum exegerit. Non minori cum turpitudine conjuncta fuit indictio vectigalium, quæ pendebantur pro umbrâ, pro aëre, pro spiritu captando, quorum mentionem facit Arnold. Clapmar. de arcan. Rerumpubl. lib. 5. cap. 14. in pr. Quo referendum etiam illud Vespasiani Vectigal Urinarium quamvis auri aurei nummi, quos ex lotio acceperat, non malè olere videbantur, Bodin. de Republ. lib. 6. cap. 2. pag. 1024. Georg. Kôld. ab Hôch. apud Frid. Achill. in orat. Ital. pag. 649. Neq; ex iis, quæ illicita & prohibita sunt, vectigal quarendum, quale fuit, quod Caligula ex captivis prostitutarum instituit, quantum quæq; uno concubitu mereretur, Sueton. in Caligul. Sic Romani Pontifices in urbe sanctæ sedis publica lupanaria sovent & permittunt, inq; fiscum suum annuatim ultra triginta millia coronatorum pro la-

pro lactis censu, quem vulgò dicunt, *Milchjense/ober Surensen*/ à Cle-
rosfortius accipiunt, Dn. Gerhard, in loco de Ecclesiâ pag. 1198.
Meisner. in consult. de fide Lùther, capess. adversus Lessium, pag.
144. adeòq; Ecclesiâ procerum id munus est, ut unâ cum Ecclesiarum pro-
ventibus Lenociniorum etiam numerent mercedem: Et sic Henricus Cor-
nelius Agrippa audivisse se dicit aliquando cum rationes suas inirent:
Habet ille duo beneficia, Unum curatum aureorum 20, alterum prioratum
ducatorum quadraginta & tres putanas in burdello, quæ reddunt singulis
hebdomatibus Julios 20. Georg. Kolderer, dict. orat. E contra vectiga-
lium genus, quod DEO gratissimum & civitatibus pulcherrimum, prin-
cipibus honestissimum ac plebi utilissimum videtur, illud est, quod in re-
bus imponitur, quæ ad corrumpendos civium mores, quæ ad delicias, quæ
ad luxum, quæ ad libidinem spectant, aurea nempe & argentea suppellex,
Odores, innumerabilia vestium ornamenta, colores preciosissimi, gem-
ma, Margarita, ceteraq; generis ejusdem, quæ prohibenda non sunt,
Bodin. de Republ. lib. 6. cap. 2. ad quæ comparanda quotannis plus-
quàm quadragies centena libellarum millia ex Galliâ in Italiâ trans-
portari & exponi, testis est Lanov. disc. 4. Vid. l' auteur d' utile &
salutaire advis, au Roy pour bien regner fol. 48. & seqq. Trajan.
Boccalini part. 2. der Relation auß Parnossa disc. 25. Recte quo-
que Caroli IX. Regis Galliæ edicto judicarium vectigal imperatum, 5.
quod eo consilio factum, ut effrenata litigantium licentia cohibere-
tur, & lites minuerentur, quo vix ullum afflictis erarii opibus utili-
lius, & Regno Galliæ litium innumerabili multitudo, oppresso
splendidius excogitari potuisset, Bodin. lib. 6. de Republ. cap. 2. pag.
1036. Quod & imponendum Germani, qui ut à Galli omnia, ita
& litigia hauserunt, Vent. de Valent. in parthen. litig. lib. 1. cap.
1. n. 34. Anton. de Guevar. in Hoffleur Becker/ cap. 10. Contrari-
um verò quod nempe Imperator absq; consensu Electorum nova vecti-
galia erigere possit minimè probat decretum Ratibonense, Anno 1576.
S. Dardurch! Nam quod ibi dicitur, daß die Zölle zu Ihrer
Kaiserlichen Majestät Hoheit vund Reservation gehörig! id ad
S. precedentem, in quo jus Principi & Electorum quoad hoc pla-
ne exaquantur, ita trahendum ac temperandum est, ut non de

totojure soli Imperatori, sed parte saltem indivisa relicta, instituendū
 Vestigalibus intelligatur: Idq; verba sequentia ipsa hanc genera-
 lem definitivam restringentia disertè ostendunt: Dann auch so wol
 zu vnser R. Inseel. als auch der Churfürsten Reputation / Veracht /
 Schmälerung vnd Abbruch. Et s. sequent. Dann in diesem / auch
 vñser / vnd der Churfürsten Reputation zu keinen Veracht noch
 Schmälerung gerahtet / Tob. Pauernfeist, lib. 1. de jurisdic. Imper.
 Rom. cap. 4. n. 27.

7.

Sicut autem vestigalia solus Imperator erigere, non potest, ita nec
 ipsi collectas sine consilio Electorum imponere statibus Imperii licet, & quid-
 dem cum consensu tunc demum, si cause pręgnantes & necessariae hoc sua-
 deant, idq; in Capitulatione Imperator sanctè promittit hoc ferè modo:
 Similiter nec Electores, aliosve Imperii Status, Comitatus, Sportuli Can-
 cellarie, Comitatus, protectionibus, impositionibus aut Collectis non ne-
 cessariis, aut sine legitima & gravi causa onerabimus gravabimurq;. Neq;
 in casibus licitis quamvis & necessariis collectas & impositiones absq; sci-
 tu & voluntate Sex Virum Electorum indicemus. In impositione enim
 collectarum ad solam necessitatem vel utilitatem publicam respectus est
 habendus, Fürstliche Tischreden part. 1. cap. 37. & tunc demum ad
 extraordinariam collationem deveniendum, ubi calculus ordinariorum
 principis redituum non sufficit, Caspar. Glock. de contribut. concl.
 27. Unde cum Ludovicus XI. in exigendis impositionibus acerrimum se
 pręberet, aded ut dicere soleret, sua potissimum operâ regnum Gallicanum
 quasi de tutela ad plenam pubertatem redactum esse, Smit. de Republ.
 Angl. cap. 7. lib. 1. Carolo IX. regnum ineunte, quę nam perpetuari
 de anno in annum ceperant, Collationes communi decreto extinctę sunt
 dicentibus Regni proceribus, pro necessitate permixta, eatenus intelli-
 genda, quatenus necessitas instat & urget. Arnol. de jurib. majest.
 minor. cap. 7. n. 6. Ante omnia enim princeps proprium debet excute-
 re marsupium & tributa sua, aliosq; redditus expendere, priusquam à
 Subditis quid exigit, Wesemb. cons. 45. n. 16. & seqq. perinde Epi-
 scopus charitativum subsidium erigere non potest, nisi in defectum suorum
 reddituum, Menoch. de arbit. jud. quæstion. cas. 178. n. 13. & 14.
 Hoc tamen membrum capitulationis non videtur locum habere in collati-
 one ista,

one ista, que sit ad felicissimam Regali numinis expeditionem, vulgò
 Die Reichstewer zu einem Römertzug/ de quā Lehrrecht art. 8.
 Wann die Teutschen einen König wählen/ vnd der dann gen Rom
 ziehet/ zu der Wehung/ so sind pflichtig sechs Fürsten mit ihm zu
 gehen/die die ersten in des Reichs Kür seyn/der Bischoff von Metz/
 vnd der von Trier/ vnd der von Cölln/ vnd der Pfalzgraffe von
 dem Rhein/ der Herzog von Sachsen/ vnnnd der Marggraff von
 Brandenburg/ durch das/ daß dem Pabst wissentlich werde des
 Königs rechte kehre/ Auch soll damit gehen ein jeglich Mann mit
 seinem Herrn/ der des Reichs Lehengut von ihm zu lehen hat/ oder
 sol die Fart lösen mit dem zehenden Pfunde des Hufes/den er jähr-
 lichen von ihm hat/ Ruding. ling. observat. cent. 4. observat. 38.
 Schaeidw. de feud. part. 5. n. 114. *Quamvis hodie istius collationis
 usum verè nullus, cum post tempora Caroli V. nullus Imperatorum fuit co-
 ronatus à pontifice, ut dictum supra cap. 2. Necq; hic articulus Capitula-
 tionis de casu necessitatis exaudiendus, quamvis ne tunc quidem expe-
 ctanda impositio Collectarum, cum hoc casu per manus injectionem divi-
 tes compelli queant ad mutandas principi pecunias, quæ postmodum cum
 debito interesse, vel ex contributione Subditorum, vel redditibus principis
 restituende sunt, Vasq. 1. illust. controv. cap. 6. n. 7. & 8. Idq; in
 Hispaniarum Regnis sæpius observatum fuit cum bellis ferientibus ab
 Hispanensibus civibus, & aliis ab Indorum Regnis venientibus aurum &
 argentum mutuo acciperetur, Casp. Glock. de contribut. concl. 49.
 Sicut autem Imperator ne collectas indicere, nec Vectigalia sine consensu
 Electorum erigere potest, ita omnibus modis impedire debet, ne status Im-
 perii absq; permisso hoc faciant, Unde jurat in Capitulatione: Quod si
 forte unus vel plures, cujuscunq; status vel conditionis existant, nova ali-
 qua vectigalia, in suis principatibus, Regionibus, ditioribus, & districti-
 bus privata presumptione, præter nostram consensum Sex Virum Electo-
 rum, instituiset, vel in futurum instituere præsumeret, eum vel eos, quam
 primum nobis resisterit aut referetur, missis mandatis sine clausula ali-
 vè mediis possibilibus inhibebimus, nec ullo modo feremus, ut quinquam de
 facto, vel propria auctoritate nova vectigalia instituat vel introducat.
 Promittit quoq; quod vectigalia Electorum qui sunt ad Rbenum literis*

9. commendatit, aut alio quovis modo deteriora facere non velit. Sleidatio lib. 1. de stat. Relig. Goldast. hinc. inde. Et si enim ante Bullam auream non satis adhuc conveniret, an jus percipiendi Vestigalia Rheni ad Electores spectaret, Buxdorff. ad A. B. concl. 91. dubium tamen hoc hodie cessat, dum Teloniorum de præterito indictorum perceptionem, quæ ad solum aliquin Imperatorem spectabat Carolus IV. Electoribus omnibus tribuit, in A. B. tit. 9. Sie mögen auch Zölle/ so hiebevot geset/ vnd auffgelegt selb/ einnehmen/ wie solches unsere Vorfahren/ die Könige von Böhheim/ hochmildester Gedächtnis/ auch die Churfürsten selbst/ vnd dero Vorältern vnd Vorfahren/ biß auff diese gegenwertige Zeit/ rechtmässiger weise gethan/ vnd bewußt ist/ daß es von alter/ löblicher/ vnd bewährter/ auch durch langwörliger zeit/ verjährete Gewonheit/ also gehalten worden. Hæc autem Vestigalia Electoribus propterea concessa, quod assidue & multiplices labores, quæ illi pro quiete Imperii funguntur, recom pensationem non vulgarem expossant, cuius intuitu cum hæc iura tributa, ex contractu debentur, ut ipsis inuitis auferre non liceat, arg. l. sicut C. de O. & A. Et quamvis ea, quæ suprema donationis vel subiectionis notam habent, alienari à principe non possint, c. cum non liceat extr. de præscript. Petr. Gregor. Tholosan. lib. 3. de Republ. cap. 8. ita ut flagitium dominationis videatur, quando res Imperii alienantur, Arnold. Clapmar. de arcæan. Rerum publ. lib. 5. cap. 12. quo respectu Electores Vestigalia hab absq. titulo tenere videntur, hic tamen alienatio vestigalium valida est, quia consensu statuum Imperii facta, ita enim in præfat. Bullæ aureæ, assidentibus multi Principibus, Comitibus & Civitatum Legatis, maturâ deliberatione prævia, ea quæ subsequuntur, constituta esse dicuntur. Regalia namq. statuum consensu accedente alienari possunt, Petr. Gregor. Tholos. diæt. lib. 3. de Republ. cap. 8. tantumq. abest, ut Electores hoc iure non gaudeant, ut & pleriq. alios statui idem jus percipiendi Vestigalia sibi acquisivisse, videamus Obrecht. de Regal. §. 263. & seq. Gerlac. Buxdorff. ad tit. 9. A. B. diæt. concl. 91. Concessione itaq. hoc Regale cum status Imperii habeant, Imperatori incumbit, curare & providere ne isto abutantur, nec subditos omnimodo exsugant, quamvis id bene peccata subditorum mereantur, juxta ea quæ tradit Osiand.

Quand. ad cap. 24. hum. 2. Nolumus, inquit, cum DEO partiri de-
rimas, modò autem totum tollitur, Hoc tollit fiscus, quod non accipit
CHRISTUS, & peccata subditorum huic incommodo ansam præbent.
Et Comin. Iram DEI, inquit, præ oculis cernimus, vitam tamen in me-
liùs emendare desistimus: Quapropter cum planè à nobis disceserit devo-
tio DEI, accessit indictio fisci, lib. 10. de reb. gest. Lud. XI. Eodem jure 11.
nimirum ex speciali concessione status Imperii habent impositionem colle-
ctarum, quæ tamen non semper est de Regalibus, veluti si Princeps, Co-
mes, Baro aut civitatis Imperialis magistratus subditi sui etiam absq;
Imperatoris, & statuum Imperii permisso collectam imponat extraordi-
nariam, Gail. de Arrest. cap. 9. n. 119. Borch. ad c. un. quæ sint Re-
galia n. 53. quod facere potest princeps aut Civitas in casibus necessitatis
Bronch. dict. loco Casp. Glock. de contribut. concl. 9. & 10. Henr.
Bocer. de Regal. cap. 3. n. 220. in quorum numero habentur muro- 12.
rum, Pontium, Viarumq; instructiones, l. omnes 12. & l. 18. C. de oper.
publ. Item incurso hostili, Henr. à Rosenth. in syn. jur. feud. c. 6.
concl. 82. *Es alienum*; quo provincia aut civitas aliqua laborat,
Et si enith, quod universitas debet, singuli non debeant Cives, attamen
quando erarium & creditus publici non sufficiunt ari alieno solvendo, tunc
magistratus, collectâ indictâ, ut in commune tantum conferant, quo *es*
alienum solvi queat, subditos & cives cogere potest, Hartm. pist. lib.
2. q. 37. n. 6. Casp. Glock. concl. 12. & 31.

Cumq; majestatis sit, prospicere ne quid Respublica detrimenti 13.
pariatur, neve pacata ejus gubernatio perturbetur, quod vix ex aliâ
re promptius accidere solet, quàm ex moneta, Novell. 52. Leon. mu-
tata enim rerum mensura vel turbata, omnia reliqua mutari & tur-
bari necesse est, Henning. Arnif. de jurib. majest. major. cap. 8. n. 2.
Ideò cura Monete ad majestatem spectat, Unde Reges Persarum aureos
nummos suâ signabant imagine, qui inde Darici dicebantur, Herodot.
lib. 4. Et de Ungarorum Regno scripsit Otto Frisingensis: Nullus in
tam spaciioso ambitu, Rege excepto, monetam vel Telonum habere au-
det. Jusq; feriende Monete, hodie ita proprium sibi habet Rex An-
glia, ut eam alibi, quàm in turri Londinensi insigniri non patiatur.

Merito itaq; jus cudenda Moneta Regalibus connumeratur, Voluit enim Constantinus Imperator in monetis tantummodo Cæsareis cudenda pecunia studium frequentari. l. 2. C. de fals. monet. Henr. Bocer. de Regal. cap. 2. n. 222. & de jur. monet. cap. 3. Bodin. de Republ. lib. 1. cap. 10. Zach. de feud. part. 5. n. 13. Ideoq; forma hodie certa est, & legitima, non ut olim in populo Romano quandoq; arbitraria. Reichs Abschied Anno 1559. zu Augspurg/ Kdps. Ferdinandi newe Münzordnung. §. Wie aber vorgestellte Sorten. Ibi: Vnd soll auff der eine seiten unser vnd des Reichs Käyserlicher Adler mit zweyen Köpfen/ vnd des Reichs Äpfel in des Adlers Brust/ vnd in derselben also wege die Ziffern/ wie viel Kreuzer dasselbe stück gilt/ gesagt werden/ mit der Überschrift/ Ferdin. Imp. Aug. P. F. decreto: Auff der andern seiten des Münzherrn oder Standes Wappen/ mit sampt seiner gewöhnlichen Überschrift/ vnd der Jahrzahl / wo die zum süglichen zu stellen/ Hoc mg; Carolus Magnus adeo pro Regali habuit, tantiq; id fecit, ut alibi quam in ipso palatio cudi Monetam noluerit. Sixtin. de Regal. lib. 2. cap. 7. n. 18. Adeoq; proprium hoc jus est Imperatori, ut si quis alius, qui ex principis concessione non obtinet, usurpavit, licet alias probam monetam percusserit, poena tamen capitali nihilominus subiaceat, per l. 2. C. de fals. monet. In eos vero, qui non probam sed falsam monetam cuderint, poena ignis animadvertitur, Idq; indistincte, sive hoc in Imperatoris moneta, sive in inferioris alicujus designent, per l. C. de fals. moneta Sixtin. dict. lib. 2. cap. 7. n. 109. & seqq. Cumq; Imperator jure suo & potestate moneta ad salutem & honorem Imperii ac subditorum uti teneatur, Reichs Abschied Anno 1570. §. Alsdann auch/ just im monetam sine justa causa mutare non poterit, contra viciose moneta mutatio principi licita est, Bocer. de jur. monet. cap. 3. n. 12. & seqq. Nec tamen ex mutatione quis damnum sentiat, terminus poni solet, post quem moneta pro mutata vel reprobata haberi debeat, Rees. Imp. Anno 1559. Kdpsers Ferdinandi Münzordnung §. Vnd nachdem die frembde ibi: So setzen/ ordnen vnd wollen wir/ daß nachdem diß unser Käyserlich edict publiciret, oder in das Reich Teutscher Nation außgefunten wird/ alle frembde/ außländische silberne Münz/ die außser dero/ so unser Münzordnung zugethan/ oder vnterschieden/

verworfen/ gemünzt worden/ vnd in dem werth/ wie die ſcho in gang
 ſind/ vnd vor außſündung dieſes vnſers Kätſerliche edicts eine zeitlang
 geweſen ſechs monat die neheſten vnd nicht darüber/ für wahrſchafft
 oder bezahlung geg: ben oder genommen werden. *Omnibus quoq; mo-*
di curare debet Imperator ut certa ac conſtans forma & ordinatio ſuper 15.
moneta fiat; omniaq; incommoda inde nata tollantur, hocq; ut fa-
ciat, Rudolphus I I. in capitulatione hoc modo iuravit, cumq; hactenus
propter monetam multa gravamina, multiq; defectus in Imperio extite-
rint, & etiamnum exiſtant, nos ut obuiemus hiſce incommodis, cum con-
ſilio Electorum, principum ac reliquorum ſtatum ſuper moneta certam
conſtanteq; ordinationem ac formam conſtituamus, apud Goldaſt. in
polit. Imper. part. 12. Hoc ius autem cudendi monetam Imperatorem
& alii concedere poſſe, apparet ex A. B. tit. 50. ubi ius cudendi mone-
ram auream & argenteam non ſolum Regi Bohemie confirmatur, ſed etia-
m Electoribus ceteris de novo indulgetur. Quo ſine ſi liberalitas ſubſe-
quentium Impp. perſtriſer, id iniquum putari non poſſet. Sed quia eo usq; 16.
randem illa evagata, ut etiam ad inferiores ſtatus & alios ius monetan-
di tranſlatum, Recesſ. Norimb. Anno 1524. §. Dergleichen hat der
Münzhalber. Recesſ. Auguſt. de Anno 1551. §. So haben wir vns.
verſ. Dergleichen. Recesſ. Spirens. de Anno 1576 §. Alßdann auch
die Münzgerechtigkeit. Ideo, In Capitulatione Imperator promittit,
ſe ſine conſenſu Electorum in poſterum nulli ſtatu ius monetandi conces-
ſurum hoc modo: Wir ſollen vnd wollen auch hiñſuro ohne vorwiſſen
der Churfürſten/ niemand/ wes Standes oder Weſens der ſey/ mit
MünzFreiheit begaben oder begnadlgen. Ne ſcilicet, quod ſpecia-
liter in uſum publicum conſtat inventum, in privatorum tranſſeat
compendium. Tob. Paurmeiſt. de juridiſt. Imp.

Rom. lib. 1. cap. 4. n. 26.

CAP. IX.

DE MEMBRIS QUÆ AD JURIS ADMINISTRATIONEM PERTINENT.

I. Republica

1. Respublica conservatur prudentiâ & justitiâ.
2. Imperator promittit se jus æquabiliter administraturum.
3. Justitia ita administranda, ut ratio habeatur cujusq; loci statutorum ac consuetudinum.
4. Consuetudines Saxonicæ à Carolo M. confirmatæ.
5. Statuta observanda; quatenus cum rectâ ratione conveniunt.
6. Irrationabiles consuetudines in Francia & Polonia. 7.
8. Consuetudines irrationabiles antiquæ Saxonicæ.
9. Imperatori non licet egredi limites processus legitimi.
10. Imperator statuum Imperii subditos ab ordinariis judiciis evocare nequit.
11. Quod fallit in causa testimonii, & fractæ pacis publicæ. 12.

13. Came-

13. Camerale iudicium erectum.
14. Quinam Electores gaudeant privilegio de non appellando. 17. n.
15. Elector Brandenburgicus privilegium de non appellando nunquam amisit.
16. Duces Saxonici & Archiduces Austriæ hoc privilegio quoq; gaudent.
18. Imperator statibus Imperii jurisdictionem privativè concessit.
19. Explicatio l. 58. ff. de iudiciis, & art. 60 lib. 3. jur. Saxon.
20. Imperator Austregarum jurisdictionem impedire nequit.
21. Quando Statuum subditi in primâ instantiâ in Camera conveniri possint.
22. Proscriptio ut secundum juris ordinem fiat, Imperatoris est providere.
23. Ab Imperatore nullus datur ad alium regressus.

Aa

Respublica

1. **R**espublica quia duabus maximè causis constituitur & conservatur. Prudentiâ namque & Justitiâ, idco princeps non tantum prudens in dirigendo, sed etiam justus in judicando esse debet, Keckerim. in polit. lib. 1. cap. 16. Sine justitia enim nihil in Imperii administratione laudabile efficitur, Cicero lib. 3. offic. hoc namq. est ordo divinus ad vinculum Societatis humane conservandum in adiutorium multitudinis inventus, Omnium domina, Regina, Causa, sine quâ nihil potest esse laudabile, quæq. ad omnem rem gerendam est necessaria, Adam Keller. lib. 1. de off. jurid. politic. cap. 20. Matth. Steph. lib. 2. de jurisd. Imp. Rom. memb. 1. cap. 1. n. 45. adeoq. absq. justitia nec Jupiter ipse teste Plut. principatum rectè tenet, Quia

Justitia & pietas turæ sunt principii arces,

Nulla Tyrannorum Vn diuturna manet.

Remota enim justitia, quid aliud sunt Regna, quam magna mera & verolatrocinia, Augustinus lib. 4. de civit. DEI, si quidem Justitia est fortitudo Regnorum, & frenum Populorum, Ventur. de Valent. in parthen. litig. lib. 1. cap. 1. Per hanc pudicitia regnat, pax triumphat, securitas & dignitas florent. Hinc Imperator, quod jus æqualiter administrare velit, in Capitulatione sanctè promittere Electoribus tenetur, ita enim jurat serè in principio Capitulationis: Præterea pacem cum primis, justitiam & concordiam in S. Romano Imperio plantare & constituere debemus, sicq. dirigere, ne debitus eorum cursus tam pauperibus quàm divitibus intercludatur, sed omnibus ac singulis æqualiter servetur secundâ evainationes, libertates, & antiquas laudabiles consuetudines. Interitus namq. Reipublice imminet, cum subditi conqueruntur de injustitia, & jussibi administrari DEUM petunt, quod fecit Comes Ortenburgicus, qui in termino deputationis Vormationensis petiit per viscerâ misericordie divine, vnd vmb des Jüngsten Gerichts willen, jus & justitiam sibi administrari, Auch der treuherzigen Vermahnung eines Teutschen Patrioten, Ue non mirum, quosdam ad tribunal DEI appellare, sic enim cum Templarii milites ad ignem condemnati Bardegale essent, unus eorum appellavit: Savissime Clemens Pontifex Tyranne, postquam mihi inter mortales nullus jam superest, ad quem appello pro gravi mortè, quâ me per in-

JURIAT

*Juriam affici, ad justum judicem Christum appello, ante ejus tribunal te
 voco una cum Philippo Rege Gallie, ut ante eum intra annum & diem
 compareatis ambo, ubi causam meam exponam, & jus sine pravo effectus
 administrabitur, Ventur. de Valent. dict. cap. 1. Joach. Stephan. lib.
 4. de Ecclesiast. jurisd. c. 10. n. 18. Et cum tempore Henrici IV. Rom.
 Imp. Meghenerius Herveldensis Antistes & Burchardus Halberstadiensis
 Episcopus ob decimas litigarent, ad tribunal supremi pratorum invicem pro-
 vocantes, ambo morte consumti sunt, Aventin. lib. 4. annal. Ideo;
 ne Subditi causam habeant appellandi maximè cura justitiæ habenda, id-
 3. e; non solum juxta rationem juris communis, verum etiam cujusq; loci sta-
 tutorum ac consuetudinum, quæ omnimodò consideranda & confirmanda,
 ideò; etiam secundum speciales & locales leges Camera Imperiali ob-
 stricta est pronanciare, ordinat. Cam. part. 1. tit. 59. Von des Kays-
 serlichen Cammerrichters vnd Besizers Egedt ibi: Nach redlichen/
 erbaren/ vnd ländischen Ordnungen/ Statuten/ vnd Gewohnheiten
 der Fürstenthumben/ Herrschaften/ vnd Gerichte/ &c. Habent
 namq; multe provincie ac ducatus suas leges speciales ac statuta, quale
 est Austriaca familia, ut primogenitus solus in Archiducatu succedat, reli-
 quorum fratrum jure suspensio, Daß der Eldeste vnter den Herzhogen
 die Herrschafft des Landes haben soll/ vnd nach ihm sein eltester
 Sohn erblich/ doch also/ daß es von den Stämmen des Geblüts
 nicht komme/ vnd daß diß Herzhogthumb nimmer getheilt soll wer-
 den/ Goldack. tom. 1. const. Imper. fol. 86. n. 13. Munster in Co-
 smograph 3. 5. 399. Sic Ducatus VVurtembergicus ab Imperatore spe-
 ciali hac lege in feudum concessus est: Daß die Herrschafft zu Württen-
 berg zu ewigen Zeiten/ von Erben zu Erben von einem Herzhogen
 zu Württemberg auff den andern/ vnd allewege auff den Eldesten
 Ehelichen männlichen Leibeserben/ vnd nach eines Eldesten abster-
 ben auff desselben Eldesten Sohn/ vnd Descendenten, vnd also conse-
 quenter fallen solle/ quæ de re extant pactiones erectæ Uraci Anno 1473.
 & Minsinge Anno 1480. & à Friderico Imp. Anno 84. & 92. Regg. Ma-
 ximiliano 1. Anno 1495. confirmata, teste Besoldo de succession. &
 election. Regiæ lib. 1. dissertat. 6. num. 8. Ita & quondam pe-
 cuniarum fuerunt consuetudines Saxonicæ, quas Carolus Magnus,*

eum in annos 33. cum Saxonibus bella difficilissima gesserat, eosq; demum sua lenitate in fidem receperat, in arce Thuringia, quæ vocatur *Sachsenburg*/ Anno Christi 810. confirmavit, usq; dum *Eccardus à Repha* tres libros in linguâ Latinâ conscripsit, quos postea ad instantiam Comitû *Hozri à Falckenstein* in linguam vulgarem vertit, & *Otto I.* confirmavit, quod jus fuit appellatum *das Landrecht*/ vid. præfat. *Landrecht*/ in glosf. ad verbum: *Gott der da ist. Alb. Kranz. lib. 2. Saxon. cap. 21. Hoer. Treutl. vol. 1. disp. 1. th. 10. lit. A.* Cui accessit post multos annos jus *Magdeburgicum das Weichbild*/ cum enim propter crebras in provincias Saxonie irruptiones *Sclavorum & Ungarorum* *Magdeburgum* vastata, ac in formam pagi redacta esset, Anno Domini 939. de novo adificari cepta, ad instantiam *Egidæ*, *Ottoni Magni Conjugi*, (cui Marius prope *Magdeburgum*, arcem Regiam cum omnibus pertinentiis in donationem propter nuptias constituerat,) ab Imp. beneficii multum donata, etiam hoc jus speciale concessum Anno 940. lib. 3. art. 82. glosf. *das sie hören. Landrecht.* Ejusmodi leges locales ac consuetudines alia quoque provincia habent, quas hic referre instituti non est. In autem omnibus in judicando nec *Camera* nec *Cæsar* adstrictus, nisi quatenus cum rectâ ratione conveniant, ac cum *Reipublicâ* cuiusq; commodo & utilitate conjuncta sunt; Quid enim fatalis esset consuetudo, ne adulteria punirentur, qualem in *Francia* receptam, testatur *Johann. Fab. ad §. id non scrip. 10. inst. de jur. nat. gent. & civ.* Unde cum *Landa Molinus*, qui *Godardam Godini* uxorem compregnasset, suspensus esset, *Aula Regia* hoc male accepit, ut pleriq; palam testarentur, se alienos esse ab eis, qui adulterii bucuq; impunitu, novâ & apud *Gallios* inaudita severitate poenam capitû statuerunt, *Thuan. histor. 35. aut qualis quondam in Poloniâ.*

6. quâ *Nobilibus* hominem occidentibus, certa pecunia cadaveri imposta, redimere poenam licuit, de quâ *Treutl. vol. 1. disp. 1. th. 8. lit. B.* aut qualem *nobilitas Poloniæ à Ludovico Rege* extorserat, ut se iudicio nobiles ausam agerent, quoties de samâ aut capere quæreretur, quo ipso clementiâ Regis flagitiorum impunitas secuta, *Bodin. lib. 4. de Republ. cap. 6.*

8. Quales etiam fuerint antiquæ consuetudines *Saxonica*: Ut *Suevici* mulieres ab omni successione in terris *Saxonie* excluderentur; Ut *Saxoni* super quocunq; facto extrajudiciali, de quo testimoniiu plenissime convictus erat, per mitte-

permitteretur innocentiam juramento purgare: Item ut Saxo reprehendere posset sententiam adversus se latam, modo eam iniquam dixisset, & adversarium ad duellum provocasset. Quas consuetudines tamen Carolus Magnus immutatas reliquit, propter duriciem Cordi eorum; Albo Krautz, lib. 2. Saxon. cap. 21.

Ceterum Imperator ita justitiam administrabit, ne limites agrediatur legitimi processus, quodq; nefaciat, jurato obstrictus: Imprimi enim, (verba habent Capitulationis) si quis Elector, Princeps, vel alius, cui Regalia, libertas, privilegia, vel jura imminuta, ablata, subtrahata, arrestata vel turbata fuerint, adversarium suum ordinario juri via convenire, & in judicium vocare velit, aut processum jam institutos & pendentes haberet, quo minus id agat aut persequatur, non impedimus, nec prohibebimus, sed suum juri cursum liberum permitteremus &c. Goldast. dd. locis. Quid enim si aula Cesarea vel Camera Imperiali causas subditorum principum aliorumq; statuum Imperii in prima instantia ventilare, deq; in cognoscere vellet? Quod maxime contra Imperii processum, cum isti ad summi principis curiam citati comparere non tenentur, quamvis hic cum quocumq; Vasallo ab inferiore in jurisdictione concurrat; l. v. §. cum urbem ff. de off. præf. urb. Paurmeist. de jurisdict. Imp. Roman. lib. i. cap. 18. Ordinat. Cam. part. 12. tit. 27. Nec enim Subditi Electorum ad aliud tribunal præterquam ipsorum evocari possunt, Quod privilegium Electoribus in A. B. tit. 21. concessum, & subsequentium Impp. indulgentiâ ad alios quoq; status extensum: Hujusq; juri conservandi causâ Impp. in capitulatione promittere solent, se statuum subditos ordinarii sui judicii, relicturos, ita enim jurant: Electores quoq; Principes, Prælatos, Comites, Barones, Nobiles, aliosq; Status ac Subditos Imperii, nulli processibus judicialibus seu extrajudicialibus compositionibus extra Germaniam & ab ordinariis eorum judicibus, evocabimus, citabimus, trahemus, Sed omnes ac singulos in Imperio juxta sanctionem Aulicæ Bullæ & tenorem ordinationum ac constitutionum Imperialium, apud Ordinarios suos judices conveniri permittemus. Hoc ipsum autem intelligendum est de evocatione eâ, quæ sit litis causâ, non testimonii dicendi gratiâ, Subditi enim statuum à Commissariis Camerae testimonii ferendi causâ

- evocari possunt, cum favor probationum sit maximus, & in mora saepe periculum ratione examinationis testium versetur, Rutg. Ruland. part. 1. de commiss. lib. 5. cap. 28. Quod & probat praxi Camera, licet à nonnullis stat. bus quandoq; sit contradicendum, Gail. lib. 1. obs. 98. n. 25. Sanè cum Elector Saxon. Augustus olim testibus mandaret, ne comparerent, Commissarius hac de re conquestus à Camera impetravit, mandatum sine clausula, quod & Electori insinuatum, ut maxime etiam hic A.
12. B. privilegium pretenderet. Arum. ad tit. 11. A.B. In causa quog; fratre pacis, Statuum Subditos à Camera evocari posse, ostendit Ordin. Cam. part. 2. tit. 9. quae ita generaliter fundat jurisdictionem Camera ut non modo immediate, sed etiam mediate Imperio subjecti, nullo obstante privilegio, nulla fori declinatoria, violata pacis nomine ad eam recta evocentur, Petr. Frider. lib. 1. de process. cap. 22. Sola domus Burgundica etiam in hoc casu cum suis ducatibus & dominiis libera est, idq; ex conventionione inter Carol. V. Imp. & statum Imperii Anno 1548. inita, Gail. lib. 1. de pace publ. cap. 11. Petr. Frider. dict. loco. Quod tamen de Subditis istius domus accipiendum, Dux enim ipse si pacem publicam violaverit, non secus ac qui Imperio subjectus in Camera conveniri potest. Regulariter vero Imperator de statuum Imperii subditorum causis tunc cognoscit, cum haec per appellationem vel ad ipsum solum devolvuntur, ut si ad aulam Caesaris lites protrahantur, vel ad ipsum & statum Imperii simul, quando lites ad Camera remittuntur, Cum enim Imperator publici Romani Imperii curis nimis occupatus, privatorum litibus dirimendis vacare non posset, communi statuum Imperii consensu à Maximiliano I. Anno 1495. Camerale consistorium institutum fuit; Das Kayserslich/ vnd des heiligen Reichs CammerGericht/ in quo Vice-Imperatoris & statuum de causis litigantium cognosceretur, Münster. lib. 3. Cosmogr. fol. 691. Matth. Stephan. de jurisdict. Imp. Roman. lib. 2. part. 1. cap. 3. Schonborn. lib. 5. polit. cap. 50. Petr. Frider. de process. Habeat jam licet Gallia septem Parliamentà à Philippo Pulchro Anno 1204. instituta, Parisiense, Tholosanum, Burdigalense, Gratianopolitanum, Divionense, Aquense, & Rotomagense, Petr. Gregor. Tholos. lib. 47. syntagm. cap. 27. n. 6. & 9. Habeat licet Regnum Anglia tria Tribunalia nobilissima, Thomas Smith.

Smith. lib. 2. de Republ. Angl. cap. 12. cum hisce tamen omnibus
 Camerale hoc iudicium certare posset, quod perfectissimum Iustitie lu-
 men & columen, Asylum collitigantium oppressorum, domesticæ discipli-
 ne, Legum, morum, totiusq. Reipublicæ propugnaculum & incorruptis-
 simum iudicium Imperii dicasterium; Ventur. de Valent. parth. Li-
 tig. lib. 2. cap. 16. & 4. In hoc Imperator unâ cum Statibus Imperiis
 per Camerales iniquas sententias inferiorum magistratuum reformat, & jus
 suum cuiq. tribuit. Subditâ tamen Electorum ad hoc Asylum confugere
 non licet tit. 11. A. B. quippe Electores, cum ob singularem industriam,
 exploratâ ipsorum fide & gravitate ad huiusmodi officii magnitudi-
 nem adhibentur, non aliter, existimavit Imperator, iudicatu-
 ros esse pro sapientiâ ac luce dignitatis suæ, quam ipse foret iudicatu-
 rus, ut de præfectis prætorio dicitur in l. 1. §. 1. ff. de off. præf.
 prætor. quibus Electores equiparari solent, ab hisce ergo provocatio
 non conceditur. Peucer. lib. 5. Chron. hoc jus Saxonici & Branden-
 burgici Electores constanter retinuerunt, Et si enim scribat Heiggius
 lib. 1. quæst. 4. n. 32. quem sequitur Arum. ad tit. 11. Aur. Bullæ
 Brandeburgicæ Electorem non ita dudum per concessionem Imperialem
 hoc jus recuperasse, ipsum tamen hoc constanter retinuisse, nec unquam
 amisisse, apparet ex renovatione privilegii huius facta à Rudolpho 11.
 cui causum dedit, quorundam hoc privilegio non obstante ad Cameram
 appellantium petulantia, de hoc ut minus dubitetur, renovationem pri-
 vilegii apponere placuit.

14.

15.

Der Rudolff der ander von Gottes Gnaden Römischer
 Kaysers/ re. Bekennen öffentlich mit diesen Briefen/
 und thun kundt allermänniglichem/ Das vns der Hoch-
 geborne Johans Georg Marggraff zu Brandenburg/
 des heyligen Römischen Reichs Erbkämmerer vnd Churfürst/ zu
 Stettin/ Pommern/ der Cassuben vnd Wenden Herzog, Burggraff
 zu Nürnberg/ vnd Fürst zu Rügen/ vnser lieber Oheim vnd Chur-
 fürst/ fürbracht/ Ob wohl S. I. meinung vnd Gemüt nicht sey/ sich
 auß vnsern vnd vnsern Nachkommen Römischen Kaysern/ vnd des
 heiligen

heyligen Reichs gebührlichen Gehorsam zu erklehen / oder vnsern
 Kaysertlichen Cammergerichte in seiner hoheit/præminents vnd ge-
 bührlichen Gerichtszwang etwas abzubrechen / sondern S. I. viel-
 mehr genehmet weren / Vns / vnd vnsern Nachkommen am Reich vn-
 terthänigst zu treuen Gehorsam zu leisten / auch die gemeinen des
 heyligen Reichs Ordnunge/Policey vnd Justicien erhalten / auch ne-
 ben andern Ständen befördern zu helfen / wie dann S. I. Vorsah-
 ren auch S. I. in Sachen so ohne mittel in erster Instanz an vnser
 Kaysertlich Cammergerichte/inhalts vnser des heyligen Reichs Ord-
 nung gehörig / vnd S. I. als Parth / belangter vnser vnd des Reichs
 Cammergerichts Jurisdiction niemals gepflogen / sondern darinnen
 recht geben vnd genommen herten / auch noch zugeben vnd zunemen
 erbötig weren / sich auch sonst als ein gehorsamer Churfürst des
 Reichs zuhalten / vnd des heyligen Reichs Ordnung vnd Sachunge
 treulich nachzukommen schuldig erkennen / So were es gleichwohl
 bey S. I. Vorfahren dem Churfürsten zu Brandenburg / als des
 heyligen Römischen Reichs Erzkammerern (die da nach aufweis-
 sung der gemeinen Recht vnd gültigen Bulla / des nicht Appelirens
 halben fürnemlich privilegiert vnd begnadet) ober hundert vnd mehr
 Jahren / vnd also weit vber Menschen gedenden eingeführt / her-
 bracht / gebraucht / vnd gehalten worden / daß niemande von der
 Churfürsten zu Brandenburg Urtheilen / Decreten, Erkendniß
 vnd Abschieden / so durch sie vnd in ihren Namen in der Parteyen
 Sachen / so an vnd fur ihren Hoff anhängig / gesprochen oder aufge-
 gangenen / an vnserer Vorfahren / vnser vnd des Reichs Cammerge-
 richte zu appelliren macht gehabt / Sondern es weren S. I. Wirt-
 schaft / Landstände / vnd Lehenleute / auch die Fremdbden / so für J. I.
 Hoff zu thun gehabt / schuldig gewesen / vnd noch / es bey derselben vr-
 theilen / Decreten, Erkendniß vnd Abschieden / so in derselben na-
 men gesprochen / oder aufgangen / ohne weiterer beruffung / Appella-
 tion, Supplication oder reduction an vnserer Vorfahren Röm.
 Kays. vnd Römige / oder vnser Kays. Cammergerichte / oder jemandes
 anders bleiben zulassen / Es schwören auch alle S. I. Prælaten, Her-
 ren / vnd von der Rittertschaft / die von S. I. Lehengüter herten / in ih-
 ren Le-

ren Lehenpflichten / daß sie ihre Lehen nirgendes anderswo verreck-
ten wolten/ denn vor S. L. vnd derselben Mannen. Zudem hielten
für vielen langen Jahren vnd über Menschen gedentken S. L. vnd
derer Vorfahren die Churfürsten zu Brandenburg viel vnterschied-
liche in ihren Landen geordnet vnd gehalten/ die auch S. L. nochmals
also hielten / vnd dergestalt angestellet worden / daß ersichtlich vor die
von Adel an vnterschiedlichen Orten des Landes / als in der alten
Mark / ober Marke Pelgantz Lande zu Strel / vnd Ruppyn / sonder-
liche Landhöff / vnd Quartal Gerichte gehalten wurden / so hette auch
eine jegliche Stadt ihr sonderlich Gerichte / für welchen die Sachen
erslich durch die Partheyen angefangen / vnd klagehafte gemacht
werden / vnd wann als dann von denselben Richtern ein Urtheil ge-
sprochen würde / dem / so sich des Urtheils beschwert findet / nachge-
lassen an S. L. Cammergerichte / das S. L. für vnd für in ihren we-
senlichen Hofflager zu Cölln an der Spren / mit ansehnlichen rath-
fern von Rhet Rächtern vnd Rechtsgelehrten / vnd gewürdigten Per-
sonen besetzt hielten / zu Appelliren / vnd da eins oder das ander Theil
vormeinete / daß durch die Cammergerichts Rächte / in ihren Appellir-
ten Urtheil den Sachen auch zuviel oder zuwenig gerhan / sünde
demselben frey / zum dritten an S. des Churfürsten zu Branden-
burg L. selbst zu Suppliciren, dahe. v. dann in derselben dritten Ap-
pellation instantz S. L. durch die Juristische Faculter, S. L. Uni-
versiteter zu Frankfurt an der Oder / oder andere ausländische Juri-
stische Faculteten / endlich in ihren Namen / was recht vnd billich / er-
kennen lassen. Daß also / krafft dieser Verordnungen / die vierde vnd
weitere provocatio auch nach verschüg gemeiner beschriebene Rech-
te / nicht zulässig seyn köndte. Da sich auch je zu zeiten zutrüge / daß
der Partheyen Sache erslich in prima instantia, vnd also immedi-
atè vor S. L. Cammergerichte anhängig / vnd in S. L. Cammerge-
richts Rächte namen ein Urtheil darauff eröffnet wurden / So het-
ten doch abermahls die Parthen / so solch Urtheil anfechten wolten /
genugsame vnd vbrechüssige remedia darzu / Nämlich / daß sie gleicher
gestalt innerhalb gebühlicher frist / nemlich 10. Tage nach eröffnun-
ge desselben / an S. L. suppliciren, vnd in ihrer Justification, solcher

Supplication, die Ursachen / warumb sie sich dessen beschweret/ anzeigen mögen / Darauff würde als denn auff die vorige Acten, vnd was eine jegliche Parthey zu ihrer notturfft in solcher Supplication inkanitz ferner einbrachte, widerumb mit gehaltenen rathes/ den Franckfurtischen/ oder anderer frembder Rechtsgelehrten vnd Erfahrenen/ in seiner L. namen gesprochen/ vnd je zu willen wann die Parthey noch nicht ruhig seyn wollen/ auch wohl eine revision aller acten, vnd darauff ergangener Brthel angeordnet/ daß also durch diese Mittel des vberseilens sich einige Parthey nicht zu beschweren oder zubeklagen / daß sie mit ihrer notturfft nicht gehöret würden.

Hiergegen aber/ wenn die Parthey/ so die Sachen/ durch so viel gleichfahrende Brthel verlohren/ vnd dieselbe zu ihren Vorthell lenger auffziehen wolte / vber diß alles solt nachgelassen werden/ auß vns/ oder vnserer/ vnd des Reichs Cammergerichte zu appelliren, würden die Rechtserlegungen dadurch vnsterblich gemacht/ vnd müßten endlich die Armen / die gleich eine gute gerechte Sache hielten/ von wegen ihres unvernögens Rechtlos bleiben. Es were auch in der gülden Bullen außdrücklichen versehen/ daß die Churfürsten in gemein sonderlich damit begnadet/ daß niemande ihre Vntertanen vor andere Gerichte ziehen vnd laden solte, welches auch auff die Appellationen, daß dieselbe niemands von ihren Gerichten an andere Orte vornehmen solte/ jederzeit verstanden werden. Solche S. I. als eines Churfürsten zu Brandenburg seine Gerechtigkeite das nicht des Appellirens, hetten auch S. I. vnd derselben Vorfahren auff vielen gehaltenen Reichstagen / wann von verbesserung der Cammergerichtsordnung gehandelt/ in gegenwart der Churfürsten/ Fürsten/ vnd Stände des Reichs offentlich vorbringen lassen/ vnd were dasselbe von vnsern Vorfahren/ oder vns vnd den Ständen/ sondern oberzehler/ vnd vielmehr anderer Stände gehalten / so es dergestalt herbrachte/ in jüngster zu Augspurg des fünff vnd siebenzigsten Jahres der mindere Zahl vernemen vnd verbesserten Cammergerichtsordnung/ vnter dem Tittel/ von welchen Richter vnd was Ursachen möge Appelliret werden/ die Claußul inseriret vnd gesetzt wurden/ (Doch einem jeden seine Privilegia vnd

und Freyheiten vorbehalten/) S. I. und derselben löbliche Vor-
 tern waren auch bey solcher ihrer Churfürstlichen befreyung bißan-
 hero gerügtlichen getassen worden. Vnd auff solches alles hat
 vns obgedachter vnser Dheimb und Churfürst, Marggraff zu Bran-
 denburg/ Johannes Georg weiter fürbringen lassen/ daß bey die-
 sen letzten bösen zeiten vnd leufften / da die Leuthe je länger je mehr
 sich allerley Vngehorsams/ Muthwillens/ vnd vnziemlicher vnd
 vnzurechter Handel vnterstanden/ vnd sich niemandt mehr an gleich
 vnd Recht wolte begnügen lassen/ Sondern sich allerley dahin zum
 höchsten bekeitsigen/ wie einer dem andern/ vnter dem schein des
 Rechrens/ Vrecht thun/ vnd seinem Widertheil auch/ in gerech-
 ten Sachen so lange vorgehen/ vnd ihn dermassen allenthalben auff-
 halten möchte daß er des handels müde würde/ oder armuth vnd un-
 vermögens halben/ seine gute sache gar müßte steckē vnd liegen lassen/
 wol unruhige Leute möchten befunden werden/ denen mit Recht vnd
 billigkeit in ihren vngegründeten Sachen nicht befall köndte ge-
 geben werden/ die auß einer vorturfft/ sondern nur frevndlich von
 S. I. rechtmessigen gesprochenen Vertheiln/ darinnen nach stetssi-
 ger vnd vltelsältiger bewegunge/ vnd mannichsältiger revision der
 acten, das jenige/ so die Recht vnd billigkeit geben/ erkandt wer-
 den/ alleine zu gefährlichen vorzug/ erlängerung vnd außflüchte
 der Rechten vnd Justitien/ auch hinderung der execution an vnser
 Kaysertlich Cammergerichte zu Appelliren sich vaterstehen dürfen/
 vnd ob wol S. I. solcher Muthwillen in dero landen bißanhero nicht
 gestattet/ auch dasselbe ferner nicht nachzulassen/ fug noch machs
 hatte/ Damit aber gleichwol S. I. desto mehr Besach hetten/ solch
 vngebüelich fürnehmen abzuwenden vnd fürzukommen/ vnd nicht
 auff eines jeden muthwilliges vornehmen solche wohlhergebrachte
 Gerechtigkeits/ des Churfürstl. Hauses zu Brandenburg/ erst in obge-
 meitem vnsern Cammergerichte weltleufftig vorbringe/ auch mit gros-
 sen nachtheil der acten Partheyen mit der execution stille haltē/ oder
 beschwerliche mandata vnd process des Cammergerichts gegenwertig
 seyn dürfen. Als hat S. I. solches vns nach der länge anzeige wolle/
 vnd

vnd dem allen nach vns vaterthänigst angeruffen vnd gebeten/ daß
 wie solche der Churfürsten zu Brandenburgt herbrochte Gerecht-
 11 felt des nicht Appellirens von ihren Urtheilen/ Decreten, vnd Er-
 11 kändtüssen/ dessen sie obgemeldt ohne des befügt/ vnd bißhero vn-
 11 verrückt gehalten/ ihnen ihren Vaterthänen zum bißten/ zu beför-
 11 derung vnd forsetzung der Justitien in S. L. Länden/ durch vnser
 11 sonderbahrt Privilegium zu bewilligen/ zu vornemen/ zu stärken/
 11 zu bekraftigen/ vnd zu bestättigen gnediglich beruhen wollen.

Als haben wir angesehen solche S. L. vnd derselben Vorsah-
 ren/ die Churfürsten zu Brandenburgt/ vns vnd vnsern Vorsah-
 ren an dem heiligen Reich/ in viel wege gerhan/ vnd S. L. hinfuro
 auch wol thun mag vnd soll/ vnd demnach mit guter vorberachtung
 ge vnd wohlbedachtem Rath vnd rechten wiss. u/ gedachten vnsern
 Raths vnd Churfürsten/ Marggraff Johan. Georgen/ vnd S.
 L. nachkommenen Churfürsten zu Brandenburgt/ solche ihre Ge-
 rechtigkeit/ des nicht Appellirens von ihren Urtheilen/ Decreten,
 11 Bekendniß vnd Abschieden/ Inmassen sie dieselbe hergebracht/ be-
 11 williget/ erneuert/ bekraftiget/ confirmiret vnd bestättiget haben.
 11 Wir bewilligen/ erneuern/ bestättigen/ bekraftigen/ confirmi-
 ren S. L. auch dieselben von Röm. Käyserl. macht Vollkommen-
 heit/ hiermit wissentlich/ in krafft dieses Briefes/ also: Daß von
 keinen Vry oder Ende Urtheilen/ Erkendtüssen/ Decreten, Ab-
 schieden/ so in des Churfürsten von Brandenburgt Mahmen/ an
 deren Hoff gesprochen vnd erdffnet worden/ in allen Sachen durch
 nitmandt/ in was Würden/ Standt oder Wesen der sey/ weder an
 vns/ vnser Nachkommen am Reich/ oder vnser Käyserlichen Cam-
 mergerichte oder jemandts anders appellirer, supplicirer, noch re-
 ducirer, werden soll/ noch mag/ in keiner weise/ sondern S. L. vnd
 deren Nachkommen/ Erkandniß/ Urtheile/ Decreta vnd Ab-
 schiede/ solln ganz kräftig vnd mächtig seyn/ stets bleiben vnd ge-
 stärcket werden. Meynen vnd setzen/ ordnen vnd wollen auch/
 daß solche der Churfürsten zu Brandenburgt hergebrochte Gerech-
 tigkeit/ vnd biß vnser gegeben privilegium des nicht Appellirens,
 kräftig vnd beständig seyn/ vnd die Churfürsten zu Brandenburgt/
 ihre

Ihre Ehen und Nachkommen/ sich derselben erfreuen/ genießen/ und wirklich gebrauchen mügen/ von uns/ unser Nachkommen von Reich/ Römischen Käyern und Königen/ und sonst mündiglich daran ungehinderet und ungehindert.

Wir wollen auch allen beschriebenen Rechten und Reichsordnung/ so solcher des Churfürsten von Brandenburg Freyheit/ und diesem unserm gegebenen Privilegio zuwider seyn möchten/ so viel die Churfürsten zu Brandenburg in diesem Fall angelanget/ derogiret haben/ Derogiren demnach allen/ setzen vnnnd erklären/ auß rechten wissen/ und Römischer Käyserlicher Macht und Vollkommenheit/ daß solches alles wider der Churfürsten zu Brandenburg Gerechtigkeit/ vnnnd unserm darüber gegebenem Privilegio, keine Krafft noch Wirkung haben/ und denselben zu keinen Abbruch und Nachtheil gereichen soll. Da auch hierüber durch jemand von des Churfürsten zu Brandenburg Erkendniß/ Urtheil/ Decreten, oder Abschieden/ Appellation oder Supplication, reduction, oder Berufung geschehe/ so sollen S. E. denen zu deferiren nicht schuldig seyn/ Auch von uns/ unsere Nachkommen am Reich/ und dem Cammergericht nicht angenommen/ noch darüber inhibiret werden/ und do derselben oder mehr vielleicht auß vnwissenheit oder vergessenheit angenommen werden/ so setzen/ ordnen und wollen wir doch/ daß solches den obgemeldten von den Churfürsten von Brandenburg hergebrachte Gerechtigkeit/ und unsern darüber gegebenem Privilegio vnnachtheilig und vnabbrüchig/ auch dieselbe Appellation, Supplication, auch was darauff gehandelt und fürgenommen wurde/ ganz krafftlos/ vntüchtig und nichtig seyn solle/ daß wir auch alles und jedes auß obbestimter. Käyserlicher macht/ Vollkommenheit und rechten wissen/ jetzt alsdann/ und dann also jeto/ vntüchtig erkennen/ erklären/ cassiren/ und verhindern/ in der besten Form/ als wir das thun mögen/ Vnd gebieten darauff jeglichen und allen Churfürsten/ Fürsten/ Bischofflichen/ und Weltlichen Prälaten, Grafen/ Freyherrn/ Rittersn/ Knechten/ Hauptleuthen/ Landvolgten/ Voiaten/ Pflegern/ Verwesern/ Amptleuthen/ Schultheissen/ Bürgermeistern/ Richtern/ Räthen/ Bürgerm/

Bürgern/ Gemeinden/ vnd soust allen andern vnsern band des Reichs Vnterthanen/ vnnnd Getrewen/ wes Würden/ Standes/ Wesens die seyn/ vnd sonderlich jetzigen/ vnd künfftigen/ vnsern Cammergerichtern vnd Besizern vnsern Kayserslichen Cammergerichts im heiligen Reich ernstlich vnd festiglich mit diesem Brief/ vnd wollen/ daß sie bemelten vnsern Dheimb/ den Churfürsten zu Brandenburg/ vnd S. I. Erben vnd Nachkommende/ an der Chur zu Brandenburg/ an solchen ihren Brauch vnd Gerechtigkeit/ das nicht Appellirens, Zumassen S. I. dieselben herbracht/ vnd diesem vnsern privilegio nicht irren noch verhindern/ sondern sie darben geruhiglichen bleiben/ vnd derselben gebrauchen vnd genießens lassen.

Als lieb einem jeden sey/ vnser vnd des Reichs schwere Bngnade/ vnd darbey ein poen, Nemblich/ hundert Mark lödlichen Goldes zu vermeiden/ die ein jeder/ so öffe er frevendlich darwider thut oder handelt/ halb in vnser vnd des Reichs Cammer/ vnd den andern halben theil dem Churfürsten zu Brandenburg zu bezahlen verfallen seyn solle. Zu Vrkunde dieses Briefes besiegele mit vnsern Kayserslichen hangenden Bulla.

Facta autem hac renovatio Anno 1586. ut apparet ex his quæ tradit Petrus Fridericus in tract. de process. & mand. extrah. in fin. sub rubr. de privilegiis quorund. Imp. stat. pag. 308. in qua bene notanda sunt verba circa principium ferè: ibi: Vber hundert vnd mehr Jahren/ vnd also weit vber Menschengedencken eingeführet/ herbracht/ gebraucht vnd behalten worden/ daß niemad von der Churfürsten zu Brandenburg Brithellen/ decreten, Erkentn. / vnd Abschleden/ ic. an vnserer Vorfahren/ vnser vnnnd des Reichs Cammergerichte zu appelliren macht gehabt. Et in vers. Hier gegen ober/ ibi: S. I. vnd derselben löbliche Vorfahren weren auch bey solcher ihrer Churfürstlichen besrenhunge bisanhero geruhiglichen gelassen worden. Item: Vnd ob wohl seine Ebe solchen Muthwillen in dero Londen bisanhero nicht g. statet/ auch daß lbe ferner nicht nachzulassen fug noch macht hette/ ic. Et postea: Daß wir sol-
che der

der Churfürsten zu Brandenburg hergebrachte Gerechtigkeits
 des nicht appellirens von ihren Urtheilen/decretis vnd erkennissen/
 dessen sie obgemelt/ohne des befugt/ vnd bißhero unverruckt gehal-
 ten/ 10. *Ex quibus manifestissimum hoc privilegium nunquam amissum,*
nec de novo ab Imp. Rudolpho II. concessum, sed potius renovatum & con-
firmatum fuisse. Hoc etiam jure de non appellando gaudent reliqui 16
principes Saxonice familie, ut apparet ex constitutione Ferdinandi Imp.
Anno 1559. & Rudolphi II. Anno 1586. Idq; privilegium ipsis concessum
propter ignorantiam juris Saxonici, quam illi, qui in aula Imp. aut
etiam in Camera Imperiali adsident, habere præsumentur, Buxdorff.
ad A. B. tit. II. Sixtin. de Regal. lib. I. cap. 5. n. 15. Heig dict. quæst.
4. n. 42. Gilman. in symphorem, tom. 6. cap. I. § 6. Archiduces
quoq; Austrie inter cetera sua à variis Imperatoribus impetrata privile-
gia etiam hoc habent, Daß von ihnen an einen Römischen Kaiser
vnd König/ noch an des Reichs Commergerichtes/ oder ander Ge-
richt nicht appelliret, suppliciret, noch redimirt werden kan/ Mich.
Schifer. de orig. & potest. Elect. concl. 74. Reliqui Electores ho- 17
die ut alii quidam status in certâ summâ hoc privilegio gaudent, ita ut si
is istam non excedat, appellatio non admittatur, qualis summa est apud
Trevirenses 500. Römische fl. in Goldt/ Episcopum Magdeburgensem
600. fl. in Münze/ in realibus, in personalibus, verò & mobilibus 400.
fl. in Münze/ Lütich 1200. fl. in Goldt/ Brisen 300. fl. in Mün-
ze/ Mech 500. fl. in Goldt/ Böhern 500 fl. in Münze/ Braun-
schweig 300. fl. in Goldt/ Pommern 300. fl. in Goldt/ Mecheln-
burg 300. fl. Goldt/ Regensburg 400. fl. Münze/ Nürnberg
600. fl. Münze/ Straßburg 600. fl. Münze/ Frankfurt 200.
fl. Münz/ Eßn 300. fl. Goldt/ Lübeck 200. fl. Lübsch/ Hamburg
600. fl. Goldt/ Bremen 600. fl. Goldt/ 10. de quibus vid. Gilman.
in Symphorem. supp. Adversus sententias autem eorum, qui hoc pri-
vilegium de non appellando habent, ne quidem supplicare licet, Arum.
dict. tit. 71. A. B. quod verum nisi justitia fuerit denegata, Besold.
de appellat. c. 2. num. 105. & seqq. Adeoq; regulariter Imperator vel
solus vel quatenus in Camera unâ cum statibus Imperii judicij vices agit,
in secunda denum instantia de causis cognoscit, jusque administrat, 18
nes

nes judicem competentem in prima instantia in exercitio jurisdictionis impedire potest, cum status Imperii privative, non cumulative sint investiti, Henr. Bocer. de jurisdic. cap. 8. n. 80. pag. 394. quam opinionem juvat tit. 23. F. 2. ubi Feudum instar usus fructus est, imo usus fructus dicitur, adeoq; Status Imperii in suo territorio sunt usufructuarii Proprietarius verò usufructuario impedimento esse potest, quo minus utatur fruatur prædico usufructuario. Necq; contrarium probat l. 58. ff. de judiciis & art. 60. lib. 3. jur. Saxon. versl. In welche Stadt/ibi.

19. In welchem Landt der Kaysers kömpt/ daselbst ist ihm das Gerichte ledig/ daß der alle Klagen richtig mache/ so für ihn kommen. Cum ista sint exaudienda de jurisdictione temporali & revocabili, non de hereditaria jurisdictione, aut quæ in feudum alicui data est, qualem hodierno tempore status tenent Imperii, eamq; ad heredes jure feudi transmittunt, ut proinde longè alia ac diversissima sit facies Romani Imperii, quam olim tempore antiquorum Romanorum, ex quorum legibus & constitutionibus quæstiones de præsentis status Imperii non decidenda juxta ea, quæ tralita supra cap. 1. Nec ineptè Bocer. dict. loco, istos textus accipiendo esse putat de jure superioritatis, Von der Fürstlichen oder Gräfflichen LandesObrigkeit/ & non de jurisdictione in rebus & controversiis privatorum. Quodq; juris obrinet respectu Imperatoris in prima instantia, idem etiam habendum de privilegiatis instantiis sive Austregis, ita ut nec Austregarum jurisdictionem Imperator impedire queat, cum hæc in locum primæ instantiæ introducta, (ne immediate Imperio subjecti censeantur deterioris Conditionis esse, quàm sunt mediata Imperio subjecti, qui plures habent instantias) at, immediate subjecti unum duntaxat, & ita dignitas immediate Imperio subjectorum, in ipsorum odium detorqueretur, Cui rei ita provisum est, in Orat. Cam. Imper. part. 2. tit. 2. & f. seqq. iug; locus est, nisi vel favori suo renunciaret, vel peculiari aliquo jure utantur, Also/ daß sie sonderliche rechtliche Außträge gegen einander herten/ Gail. lib. 1. observat. 1. n. 29. & obsl. 40. Schwanman. lib. 1. procesf. Camer. cap. 6. n. 1. Matth. Stephan. de jurisdic. part. 1. lib. 2. cap. 3. membr. 3. Accedit tamen quandoq; ut etiam subditi statuum in primâ statim instantiâ in Camera Imperiali conveniri queant, si nimirum controversia sit de his causis, que

qua ad *Cameram* pertinent, ut si *Religionis* intuitu, contra *constitutionem* de pace *Religionis* factam fiat turbatio, aut si aliqui contra *constitutionem* de pace publicâ peccaverint, quod faciunt qui milites in Imperio sive *Duces* grassantes non repellunt, sed illi connivent, *Ordin. part. 2. tit. 25.* qui per se vel per alium quacumq; de causâ vel sub quocumq; pretextu aliquem armis oppugnant, spoliant, capiunt, adversus alterum conspirant, sedes ineunt, expeditionem suscipiunt, alterum ex possessione sua rei deficiunt, incendio aut quovis alio modo damnum alteri inferunt, *ordinat. p. 2. tit. 9. §. so jemand Recess. August. Anno 1555. §. sehen demnach/* qui pacis publicæ violatoribus auxilium ferunt, vel operam aut com-
 meatum præstant dict. *§. so jemande. Gail. lib. 1. de pac. publ. cap. 10.* qui contra *constitutionem* de pace Imperii publicâ saltem aliquid tentant sive conantur, etiamsi conatam non perficiant, *Ordin. part. 2. tit. 9. §. so jemande Gail. lib. 1. de pac. publ. cap. 14.* Qui omnes propterea
 banno sive proscriptione puniendi, Quæ ut secundum juris ordinem & pro-
 cessum legitimum fiat ac instituitur, curare, Imperatori maxime incumbit, Unde jurat inter alia quoq; Cavere etiam volumus ac non permitte-
 re, ut deinceps quisquam, cujuscumq; status vel conditionis existat, Elector
 Princeps, sive alius quicumq; absq; causâ vel inauditus banniat & pro-
 scribatur, sed ut ordinarius judiciorum processus & *S. Romani Imperii*
Constitutiones secundum reformatam Anno 1555. *Camera Imperiali* Or-
 dinationem, observentur, salvis tamen læsæ partis defensionibus juxta san-
 ctionem pacis publicæ, Quod membrum capitulationis non exaudiendum
 quando notorium omnibus & manifestum, contra pacem publicam fuisse
 peccatum, tunc enim delinquens ipso facto in penam proscriptionis incur-
 rit ita ut alia cognitione & declaratione non sit opus, juxta *Recess. de*
Anno 1559. §. damit dann hinüfuro. In hisce causis omnibus sive in prima
sive in secunda demum instantia in judicio Imperatoris ventilentur, Im-
 perator maxime providebit, ut jus æquè administretur, idq; vel solum!
 Propterea quod de sententia Imperatoris nullus detur ad alium regressus,
 stultum namq; illud admonere, à Principe appellare sæ non esse, cum
 ipse sit qui provocatur, inquis, *Ulp. in l. 1. §. i. ff. de quibus appell. non lic.*

Et sententia illorum est erronea, qui putant ab Imperatore ad Papam appellari, nec enim cause seculares extra Imperium Romanum trahende p. 2. Ordinat. Cam. tit. 7. adeoq. consuetudo ista, ut in prophanis Papæ appelleretur, corruptele potius nomine digna est, per ea, quæ tradit Mynsing. 1. obs. 14. Thom. Mich. de jurisdi. Q. concl. 43. Ab Imperatore quidem male informato & instructo ad melius informandum & instruendum appellare licere multis probatur, Johan. Bodin. de Republ. lib. 1. cap. 10. ubi scribit in hunc modum à Francisco II. Rege Franciæ Ludovicum Borbonium principem Condancum provocasse, Et testatur Joh. Dauth. de testam fol. 68. n. 36. Principes ac Duces Lunenburgenses Henricum & VVilhelmum in causa inter ipsos ab una & civitatem Magdeburgensem & Hamburgensem ab alterâ parte vertentē Anno 89. mense Augusto à Cæsare male informato ad ejus majestatem melius informandum provocasse. Sed hac appellatio est irregulari, Boc. de Regal. c. 2. n. 242.

CAP. X.

DE ARTICULIS QUI OFFICIA

ILLUSTRIA ET RESCRIPTA CONCERNUNT.

1. Officia primaria non nisi vivis idoneis & prudentibus conferenda.
2. Imperialia officia spectabilibus vivis ac saltem germanis ab Imperatore committuntur. 3. 7.
4. Hujus rei ratio quænam? 5.
- Quisnam propriè sit germanus?

8. Mos

8. Mos Venetorum in constituendis magistratibus ac Nobilibus.
9. Officia publica non vendi ac emi debent.
10. In Rescriptis & tractatibus Imperator non nisi germanico vel latino idiomate uti debet.
11. Laudes lingvæ germanicæ & latinæ.
12. Explicatio tit. 30. Aur. Bullæ.
14. Principi valdè expedit nosse linguas exteras.

Magna salutis pars & tota etiam Principi securitas cum à bona Administratorum sive Adjutorum electione dependeat, Bodin. lib. 1. de Republ. cap. 10. Princeps se primaria officia conferre debet, Guesliffe Discreten lib. 1. cap. 16. Christoph. Besold, lib. 1. politicor. cap. 3. qui non nisi præstantibus ac idoneis eadem demandabit, exemplo Ludovici XII. Regis Gallia, cujus in conferendis officiis prudentia fuit admirabilis, Catalogum enim sive Codicem hic semper secum habebat in quem nomina Virorum meritis præstantium & à se cognitorum referret, Cumq; aliquando scribam quandam elegantem in oratione Aurelii ad se habitam pulcherrime stantem illi honoratorum Codici inscribi curavisset, post aliquod tempus istius Oratoris recordant, ei officium de jure Mage, quod tum ob mortem Curatoris erat vacuum, nihil tale cogitanti misso diplomate gratiose concessit, Joach. Ernest, Dux Holstat. apud Frid Achill. in orat. pro galliâ, Vel exemplo Philippi II. Regis Hispaniarum, qui in officiorum distributione circumspexitissimus & ita moderatus fuit, ut quantumvis multos ex

magnatibus impensissimè amaret, tamen non nisi idoneis, siq; pro singulorum meritis munera concederet, cum sciret, honores in homine ineptis ut cibos delicatos in malo stomacho corrumpi, nec cuiuslibet esse, magnam fortuam conquire, Petr. Matth. in hist. Henr. 4. lib. 1. narrat. 4. Hocq; summum Imperii gallicani visum fuit arcum Bodino quod ad benevolentiam subditorum erga Reges plurimum valeat, si ipsi praxia, largitiones ac honores tribuant lib. 4. cap. 6. præcipuus quoq; Regni personis, sibi princeps obstringit, atq; obnoxias reddit, si publica Regni officia ipse tribuat, nam cum hoc quiddà à principe habent officium per eam facile se amittere posse sciunt, ideo principem magis observare & colere student. Ideoq; Romæ olim ad populi favorem Magistratum constitutio spectabat, Levi. 2. Dionys. Halicar. lib. 5. Adveniente verò principatu ad curam Principis Magistratum creatio pertinebat l. 1. §. 1. ff. ad l. jul. ambit. Christoph. Besold, dist. lib. 1. polit. cap. 3. Nunc etiam Imperator officia primaria ac Imperialia in Imperio nostro confert, non quidem indistincte omnibus aut iis qui sunt minorum gentium infime conditionis vel qualitatibus & ad ejusmodi officia minus idonei, hoc enim esset vestigiis insistere Ludovici XI. Galliarum Regis sordidissimi, qui sartorem profectali, conforem pro Legato, Medicum pro Cancellario habuit, Bodin de Republ. lib. 6. c. 2. Philipp. Cominæus com. lib. 3. Sed spectabilibus & honoratis viris, qui nemini præterquam ipsi & Imperio sunt obstricti. Nec hæc omnibus sed saltem Germanis, Hocq; ut faciat, obstringitur jurata promissione; In Capitulacione enim inter alia, hæc habentur: Officia etiam Imperialia, quæ conferre habemus ut Rex Romanorum, in Aula nostra & alibi in Imperio, non alterius Nationis hominibus, quam natis germanis, iudemq; non infime conditionis vel qualitatibus existentibus, sed spectabilibus & honoratis viris, veluti Principibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, aut aliis Natalium splendore insignibus magnis personis committimus, qui nemini præterquam nobis & Sacro Imperio fide & officii sint obstricti, &c. Insonderhelt aber vnsern Gehelmen / vnd des Reichs Hoff Racht / mit Fürsten / Grafen / Herren / vom Adel / vnd andern ehrlichen Leuten / nicht allein auß vnseren / auch mehrertheils denen / so im Reich Teutscher Nation vnd andern Oerthen erzogen vnd geboren / darinn begütert / der Reichsachen wohl erfahren / gures

gutes Stabmüens und herkommens seind/ also bestellen/ damit man-
niglich schnellig vnparteijisch justitia administrirt werden möge. Cu-
jus rei ratio est, quod caput Regimines sit præcipuum Nosse Rempublicam
& civium linguam, ac mores cognitos habere. Qua de causâ etiam lege
cautum, dicebat Moguntinus, qui ut Elector & Archicancellarius arcana
Imperii optime callebat, apud Sleidan. lib. 1. de stat. religion. Ne de-
cus Imperii ad externos transferatur. Etiam si enim Princeps, inquit Co-
minzus, aliqui externis bene rem gerat & commodè gubernet, tamen
quia moribus & ingenio differt, nec eam erga populum repræsentare po-
test benevolentiam, ac si esset indigena, faciles oriuntur disensionum
occasiones, itaq. sit, ut ille quo principatum ad se delatum suaq. fortu-
nas tueatur, aliunde militem & copias adducat, eorumq. præsidio se mu-
niat, qui beneficij deinde singulariter ab eo & honoribus auti magnam
multitudinis invidiam & odium in se concitant, lib. 8. comm. in f.
Hinc etiam Veneti, qui prudentia laudem habent, peregrinis in Reipu-
blice administratione regulariter nullum relinquunt locum, Nec Hel-
vetij peregrinum administrationi regimini publici præstiant, Belgæ
quoq. privilegium est, ne peregrinus aut externus ad munera publi-
ca admittatur. Arum. ad tit. 2. A. B. discurs. 2. Germanum au-
tem hoc loco intelligimus eum, qui in germania natus est, sicuti innu-
unt verba Capitulationis; latius accipitur Germanus in lege ista fun-
damentali Imperii quæ de Imperatoris electione agit, Imperator enim
eligitur etiam qui patre germano extra germaniam in lucem editus est,
ut Frider. II. Imper. qui ab Henrico VI. Imp. germano natus in Sicilia lu-
cem adspexit, Henning. Gôden. de elect. Reg. Rom. rubr. an eligi
possit. Cuspin. in vitâ Frider. II. Nec tamen indistinctè cuilibet of-
ficia ejusmodi committenda, modo n. sit germanus, sed in demum qui Na-
taliu splendore sunt insignes & Imperio fideles. Qua in re quoq. pru-
dentes sunt Veneti apud quos Nobiles saltem aut Cives Veneti (hi enim
nobiles sunt) ad magistratum aspirare possunt, omni spe plebi ademptâ,
nec sine ratione generis potius nobilitas inspicienda, quàm fa-
cultatum ratio habenda, cum opifces possent fieri ditissimi, &
contrario nobiles cum ob liberare ingenium tui facultatem in

8. *Rempublicam pauperrimi*, Caspar. Contar. Card. de Magistr. & R. publ. Venetor. lib. 1. pag. 8. adeoq; nobiles Veneti quàm primum 25. annum egres si ipso statim jure sessionem ac votum in Consilio magno habent, quamvis etiam ex iis quidam admittantur, qui 20. annum attigerunt, Singulis namq; annis quarta die decembris nomina eorum qui legimi à parentibus aut consanguineis & testibus probati, si habeant 20. annos, in Urnam, & tot pilule quod sunt eorum, in aliam urnam conjiciuntur quarum pilularum quinta pars aurea, reliquæ argenteæ, Extrahit princeps ex priori urna nomen & statim ex alterâ pilulam, quæ si aurea, juvenis jus habet publicæ potestatis & sic annis singulis quinta pars eorum, qui 20. annum attigerunt, ad Consilium magnum admittuntur, Contar. dict. lib. 1. pag. 10. quod tamen vix Republicæ consultum videtur, quid enim si fortuna istum juvet, in quo nec ingenium nec eruditio suppleret annum 25. Rectius hoc, quod præter Nobiles Venetos ad senatum & isti admittantur qui virtute insignes, aut de Republicâ bene meriti, unde videmus externos quoq; homines (quàmvis hoc irregulare) in numerum Civium Venetorum adscitos, vel quia nobilissimi, vel quia officiosi erga Rempublicam fuerint. Quales etiam ipsis civibus præferendi, qui non raro commodo publico se posito opes privatas augere omnibus modis laborant, Hinc nullam unquam fuisse Rempublicam, scribit Contar. dict. lib. 1. quæ institutione ac legibus ad bene beatèq; videndum idoneis cum Republicâ Venetorum conferri possit, quod nempe homines Veneti patriæ saltem commodo studuerunt, nulla privati commodi & honoris habitâ ratione, hinc nulla aut pauca admodum antiquorum monumenta Venetiis extant, cum tamen domi, forisq; præclare se gesserint, Sic cum Andreas Contarenius Dux Venetorum qui in bello genuesi gravissimo multum præstiterat, mortuus, testamento cavit, ne ejus sepulchro quod ad hunc usq; diem visitur juxta templum Stephani, ulla duci insignia aut sue gentis affigerentur. Ut proinde non sine causa Capitalatio in conferendis officiis ac dignitatibus mentionem faciat eorum, talesq; requirat qui Imperio sint fideles & obstricti, Quo ipso excluditur collatio officiorum quæ sit per venditionem, quo medio indistinctè omnes modo pecuniam habeant, ad dignitates ejusmodi pervenire possunt, sed cum summo detrimento Republicæ, id quod Gallia experta, ubi officia præsidum & præcuratorum genera-

venet alium velut in auctione duodecim, quatuordecim & viginti millibus francorum præstant venalis. Antimachiavel. lib. 3. cap. 35. 144. per aulicorum avaritiam pessimo more invaluit, Unde fertur, 20. annis Regem ex officiorum venditione 33. milliones librarum accepisse. Thuan. histor. lib. 60. hincq; indoctissimi ac nequissimi ex iustitia ipsa rem faciunt promercentem, cum qua emeris, vendere jurigentiū sit, Quod bene animadvertens Elisabetha Regina Caroli IX. uxor, Maximiliani II. Imperatoris filia, cum defuncto marito reditum ad patrem in germaniam pararet & donationes propter nuptias Petro Gonálo Parisiensium Episcopo & alii viri probi committeret, in speciatim mandavit, ut munera publica viri idonei nullo accepto pretio, concederent, quod & religioso observatum est. Thuan. dict. lib. 60. Utq; omnis spes officiorum Imperialium extraneis, qui ut morum, ita plurimum germanica lingua sunt insolentis, præcideretur constitutum est, ut in tractatibus & Rescriptis non aliud, quam germanicum vel latinum idioma usurpetur. Sleidan. lib. 1. de stat. religion. Hinc Imperator, quod in actis Imperii nullo alio sermone uti vellet, in Capitulatione Electoribus promittit, quando jurat: Adhuc in scriptis & actis Imperii publicis nullo alio sermone vel Stylo utemur, quam germanico aut latino, nisi forte in locis ubi alia lingvæ in usu forent, ibi enim cum nos ipsi, tum nostri ministri eodem sermone licite utemur, Cujus rei tamen alia quoq; ratio reddi potest: Quod nempe ex lingua alterius usurpatione subjectionis indicium oritur, maximum enim & certissimum majestatis argumentum est, posse subditos cogere, ut imperantis lingvâ ac sermone utantur: Requirit ergo Imperii, quod ad germanos translatus est, majestas, ut non solum animus & virtus germanorum dominetur, sed etiam lingua eorum floreat. Hinc in galliâ ad gallicum sermonem tribunalia iudicia & majoris Curie decreta à latina lingvâ revocavit Franciscus major vel potius Ludovicus XII. quod servile esse animadvertent, non suo sed alieno sermone in illis rebus, quæ majestati propria sint uti, Kirchner. de legato, lib. 2. cap. 7. n. 34. Bodin. lib. 1. de Republ. cap. 10. Et cur Imperatores nostri alieni potius sermonis, quam germanici in actibus presentim Imperii publici usurpandi studiosi viserent, cum nostra lingvæ tanta majestas ac dignitas, ut cum aliis omnibus de elegantia, deq; selectissimorum verborum circumductione, & perich-

10

11

periculorum decenti tractu certare possit, Arnold. Clapmar. de arcan. Rerum publ. lib. 3. cap. 22. Wehner. in præfat. ad observat. præf. Adeoq; in ipsa gallia ante aliquot secula honestiores & Nobiles germanicâ, Rustici autem & viliores Romanâ illâ corruptâ sive modernâ gallicâ, quam Rusticam Romanam & Squamam latini sermonis, & rubiginem trivialiam barbarissimorum dicebant, usi sint, Lipsi. cent 3. Epistol. 44. Ut non sine causâ miretur Kirchner. quod Principum ac Electorum Oratores ad externos Reges missi, externa trabea purpuram suam subficiant, que eum dignitate ac culmine Regia jure ac meritò aequiparatur, dum plerumq; legationi linguam non latinam aut vernaculam sed gallicam vel italicam foris commodant, de legatò dict. lib. 2. c. 7. n. 48. Non pauci quidem inter linguas ita distinguunt, ut cum DEO ob majestatem hispanice, cum principibus ob gravitatem italicè, cum feminis ob gratiam gallicè, cum hostibus verò ob terrorem germanicè loquendum esse autument, Rudolph. Maxim. Dux. Saxon. apud Frid. Achill. in orat. contra galliam. Sicuti & illa sive fabula sive historiola de quodam legato germanorum narratur, qui apud Imperatorem Carolum V. germanicè dicere jussus, cum sermonis & lingua autoritate hispanos ad applausum commovisset, ex istis unus ita censuit, opinione suâ germanicam linguam & graviolem & severiorem esse, atq; se credere, & DELL M. cum expelleret e paradiso Adamum & Angelum gladio formidabilem, qui Paradiso custos datus est, terroris majoris causâ germanicâ lingua illum nostrum patrem increpasse: Cui tamen germanus acutè reposuit: Hispanice lingue non minus se magnificare potissimam, quam subtilitatem, & persuasum habere, Diabolum, cum Evam circumvenire vellet, lingua hispanicâ fraudum & callidiorum consiliorum tragulis aptissimè usum fuisse, Rudol. Max. dict. orat. contra galliam. Sed nostram linguam Viri amant, ut enim germani Viri sunt, ita illorum lingua & facundia est virilis, quæ nemini nisi qui virilem animum non gerit, ingrata esse potest.

11.
12.

Latina autem Vocis honos etiam ob veterem matris Romæ, Imperitq; Romani ad germanos translata memoriam, non immerito videtur à Latine dignitate successoribus studiose recoli simul & usq; servari debere, Kirchn.

Kirch. de offic. & dign. legati. lib. 2. cap. 7. n. 39. *Mej enim illa lingua ut peregrina estimanda germania est, que in locum vicemq; omnium gentium domicili, in quo latina lingua imperitavit toti orbi, successit, neq; minus nos Romani Cives sumus quàm olim Latini fuerunt, Laurentius von Wensin/apud Frider. Achill. in orat. pro Italiâ. familiari quoq; lingua Romana non solum in Europa, sed etiam in Asia & Africa, Cum enim Romani sibi totius orbis Imperium vendicarent, & illud sine legibus stare non posse viderent, latino sermone leges proponebant, & latino etiam sermone eas pralegi, & à procuratoribus ac Jctis secundum eas res agere volebant: Cum verò illi, qui res suas pro judicio agere volebant, non possent latine illud peragere, necessario coacti sunt, filios suos eo mittere, ubi hanc linguam addicerent, licet postea ad res etiam familiares adhiberi cepta sit, Keck. in syst. polit. lib. 1. cap. 2. Unde etiam factum, ut in cunctis ferme provinciis omnes contractus, omnia pacta, omnia decreta & sententiæ nullo alio quàm latino charactere fuerint & scripta & proposita, omnes etiam eadem lingua auditæ legationes, Kirchuer. de legato. dict. lib. 2. cap. 7. n. 31. Quare non immerito olim Sigismundus Imperator ignorantiam latina lingue in Principibus atq; Electoribus vehementissime reprehendit, quod exteris Legatû in latinâ oratione auditû, nemo omnium fuerit, qui latine respondere potuerit, idq; tanta rubori fuisse, agunt, Ruperto Principi & Comiti Palatino, ut domum reversus etiam in summâ senectute, magistro adhibito, Latine literas didicerit.*

At, si negotia Imperii latino aut germanico idiomate agenda, quarum 13.
**Carolus IV. Imperator in A. B. tit. 30. jubet secularium Electorum filios à septimo ætatis anno in grammaticâ Italica & Sclavonica lingua institui, ubi & rationem addit, quod illa lingua, ut plurimum ad usum & necessitatem Imperii frequententur, hujus ardua ejusdem negotia ventilentur?
*Hoc nempe tunc pro ratione istius temporis valuit, quo ad huc Italia & regiones illæ, ubi Sclavonica lingua & ex ea manantes aliæ in usu sunt, Imperio parebant, sed cum id ad terminos angustiores redactum fuit, constitutum est posterituri Imp. temporibus, ut in actû Imperii & scriptis non aliud quàm latinum vel germanicum idioma usurperetur, hac capitulat, Art. ad tit. 30. A. B. d. c. 6. interim tamè peregrina lingua nò excludenda,***

Dd

quæ

quis scire valde expedit Principibus pariter ac eorundem Consiliariis præsertim linguam istius gentis quæ vicina, cum qua sepe de negotiis gravissimis tractandum. Quæ de causa Sigismundus I. Polonia Rex linguam germanicam sibi diligenter pernoſcendam existimavit. Keck. lib. i. polit. cap. 2. Ita Maximilianus I. Imperator cum Itali Italicè cum gallis gallicè, germanis germanicè, & viris doctis latinè loqui potuit, qui tamen ab infantia pens in nonum etatis annum elingvis fuit & plerumq. mutus judicatus. Unde cum Francofordia in Romanorum Regem eligeretur, collaudantibus eum certatim principibus eoram Friderico Imperatore patre, Nescio, inquit Fridericus, quæ pacto vel legat, vel loquatur hoc mihi certè constat, quod cum quodæ im etatis annum ægeret, subverebar, ipsum aut stultum futurum aut mutum. Cuspia. in vita Maximil. Sic Elisabetha Angla, græcè & hispanicè mediocriter, latinè verò gallicè & Italicè admiraculum docta, uno & eodem die tribus maximorum Regum Legatis, Latinè uni, alteri gallicè, tertio Italicè respondere audita est. Metter, de bello belg.

CAP. XI.

DE MEMBRIS, QUÆ DE IMPERATORIS ELECTIONE & INTERREGNO AGUNT.

1. Quo tempore Imperium Romanum factum electivum.
2. Electio Imperatoris libera nec ad certam familiam astricta.
3. Electio aut libera, aut quasi coacta.
4. Vivo Imperatore Rex Romanorum eligi potest.
- 5.
6. Qua-

6. Qualem potestatem habeat Rex Romanorum viro Imp. electus?
7. Carolus IV. quomodo sustulit incommoda interregni. 9
8. Imperator promittit se defendere Vicarios, eorumq; acta ratificare velle.
- 12.
10. Vivo quoq; adhuc Imperatore, sed absente, Palatinus & Saxo sunt Vicarii.
11. Quod fallit, quando Imp. absens vices suas alii demandavit.

Imperium Occidentis ad Francos

translatum in Pipini seu Caroli M. stirpe hereditarium plane erat, Primus extincta Carolinâ familiâ purâ electione creatus fuit Conradus I. alienum omnino ab Imperatoria Caroli M. stirpe, Chron. Carion. lib. 4. pag. 689. Etsi enim scribat Aventinus lib. 5. annal. Bojor. fol. 505. usq; ad Fridericum II. Imperatorem in Imperio magis successionem quam electionem observatam, huic tamen adversatur Innocentius III. in c. venerabilem. ext. de elect. & electi potestate, cum quo convenit Otho Frisingensis lib. 2. cap. 1. Anno inquit, ab urbe condita 1800, ab incarnatione vero Domini 1152, decedente ab hac luce vernali tempore, id est, sexta feria proximâ, ut dictum est, post caput jejunii in civitate Babenbergensi, Piiſſimo Rege Conrado III. nonas martii, id est, tertia feria post Oculi in oppido Franconesfurt de tam immensa Transalpini Regni latitudine universum (mirum dictu) principum rebus non sine quibusdam ex Italia Baronibus tanquam in unum corpus coadunari potuit. Ubi cum de eligendo Principe primates consultarent (nam

id juris Romani Imperii apex, videlicet non sanguinis propaginem descendere sed per principum electionem Reges creari, sibi tanquam ex singulari vendicat prerogativa) tandem ab omnibus Fridericum Sivevorum Dux; Friderici Duci filius petitur, cunctorumq; favore in Regem sublimatur. Sic & Fridericus II. in epist. 2. apud Petrum de vineis, Imperium suum non ex successione, sed electione Principum habere ad universos Reges & Principes mundi scribit his verbis : Quid etenim vobis & singulis regibus singularum regionum a facio tanti Principis Sacerdotum timendum ? Non superest, si nos ex Principum electione solenni & approbatione totius Ecclesiae ac in Christiana fidei religione, viventium imperiali diademate divinitus insignitos & alia regna nobilia magnifice gubernantes deponendos aggreditur : Et cujus quoad Imperiale diadema non interest, aliquid in nos exercere rigoris, etiamsi cause legitime probarentur : Verum, quod Sacerdotalis sic infecta ab usio potestatis, a summo nos conatur precipitare deorsum, nec primi sumus, nec ultimi. Imò Exempla Rudolphi Ducis Sivevia, Lotharii Saxonis, & Othonis IV. contrarium ostendunt, Schard. de orig. Elect. cap. 5. longe itaq; tempore ante Fridericum II. Imperium germanicum electione delatum, quae huc usq; libera fuit, Caroli IV. tandem diserta legislatione firmata, tit. 2. A. B. Nec unquam Imperium certe alicui familiae, quamdiu apud nostrates, vinculo non solabili fuit alligatum. Hinc Guntherus, lib. 1. canit :

Nos, quibus est melior libertas, jure vetusto,
Orba sua quoties vacat incluta Principe sedes,
Quod libet arbitrium statuendi Regis habemus.

Sane Sleidan. ac Thuan. non vno loco attestantur : Carolus V. Imperium ad filium suum Philippum, ejusq; successores hereditario jure transferre summo studio conisum fuisse : Germania vero Principes, ut jus libertate tuerentur electionis fratrem Ferdinandum praeluisse, Besold. de jurisdict. Imp. Rom. quæst. 9. ire enim per successionem, contra libertatem Imperii est & germanica nationis, inquit, Gœden. in disc. de elect. reg. Romanor. existimat quidem Bodinus lib. 2. cap. 3. de Republ. in Austriacâ gente Imperium Germanorum tam alte radices egisse, ut ejus evellendi vix ulla spes esse videatur, quo ipso in vicem electionis successionem substituere audeat, hæc tamen ratio tanti momenti non est, ut nostrum Imperium successorium esse, probet : Ut maxime enim in Regno electivo semper

semper proximorum defuncti agnatorum ratio habeatur, tamen ex eo Regnum electivum non esse, hanc rite concluditur: Sic Dani nullâ licet vi Regum electionem sibi eripi, passuri videantur, tamen Regum filios vel agnatos alii anteferre solent, Christoph. Besold. lib. 1. polit. cap. 5. Quod & Poloni observant, apud quos & si Rex eligi soleat, constas tamen, continuatâ temporis serie eosdem ex eodem genere Reges suos eligisse, quod natos paternæ virtutis heredes futuros sibi persuadeant, Thuan. histor. lib. 56. fol. 115. ob quam causam etiam ratio proximiorum ab Alberto Austriaco Imperatore in hunc usq. diem habita est, maxime & parentum ac majorum merita filii prodesse debeant, Unde Moguntinus in deliberatione Caroli & Francisci dicebat, Itaque de nobis & Imperio meritis est Maximilianus Caesar, Sleidan. lib. 1. de stat. religion. Itaque si hac ratio cesset, & alius forsitan in aliâ familia magis Electoribus placeat, utiq. & illum in solium Imperiale votû suû sublimare possant, Quæ potestas ne auferatur ipsis, Imperator in capitulatione promittere tenetur, quod dignitatem Imperii hereditariam facere, aut Electoribus libertatem suffragiorum præripere non velit, Sleidan. dict. lib. 7. Goldast. in polit. Imper. part. 12.

Est tamen electio duplex aut omnino libera, aut aliquo modo coacta, ista cum Imperatores sine legitimo herede morientes nullû Imperii successorem ante obitum designarunt, uti fuerunt Comitibus Henrici I. Saxonis & Conradi I. franci, Lotharii II. Saxonis, Conradi II. Svevi, Fridetici I. Enobarbi, Philippi Svevi, Othonis IV. Saxonis, Henrici Landgravi Thuringie, Guilielmi Comitibus Hollandie, Rudolphi, Adolphi, Albertorum I. & II. Ludovici IV. Bavari & aliorum, qui omnes absq. prædecessorum suorum voluntate Imperatores libere ab iis, qui jam eligendi habebant, renunciati sunt, Quasi verò coacta electio est, cum Imperator se vivo more veterum Principum Roman. Imperii successorem designare facit, Convocati namq. Electoribus quempiam eligere, se præsentem procurat in Roman. Regem, quæ suffragia non adeò libera, cum præsumantur fieri in gratiam Imperatoris, Onuphr. Panvin. de comit. cap. 5. Vivo quidem Imperatore Regem Roman. eligere primâ facie non Imperio consultum videtur, Saxonici etenim jureconsulti tempore Caroli V. Ferdinandi electione ex eo oppugnabât, quod Carolus promittebat fratri Regnû Alemanniæ, illiusq. administratione, ipse autem retinere jura Imperii & Imperialia sategebat, sequeretur inde, quod intruderetur Regnû Aleman. ab Imperio, quia Casare vivo nō esset amplius Roman.

Dd 3

Alemannia,

*Alemannia, quod esset contra jus nature & scriptum, duos scilicet uniti
Regis esse administrantes. Ergo Cesare cedente fratri Regnum Germa-
niæ & retinere jura Imperialia volente, contingeret divisio Imperii à Re-
gno Alemanniæ quam reliquit, sed ut Rex Hispaniæ, ex quo facile posset
contingere ulterior separatio, videlicet, quod Imperium perveniret ad Hi-
spanos dicentibus Hispaniis, quod tunc Electores & Principes Imperii con-
senserint, ut Carolus resignaret fratri Regnum Alemanniæ, quod hactenus
inseparabiliter obtinuit Imperium, & ipse nihilominus, qui amplius Rex
Alemanniæ non esset, retineret jus Imperii, & esset Imperator tanquam
Hispanorum Rex, non Alemanniæ, quam amplius non habet, & sic per
istam electionem & viam esset ipso facto Germaniæ sublatum jus & li-
bertas Imperii &c. Auct. discurs. de elect. Reg. Roman. vivent. Imp.
apud Goldast. in polit. Imper. part. 2. fuerunt quidem plus quam se-
mel duo Imperatores, ut constat ex jure civili, sed hoc factum propter am-
plitudinem Imperii, cum Imperium Romanum dominabatur omnibus tri-
bus partibus mundi: Impossibile namq; erat uni Imperatori, omnibus
provinciis & Regnis sufficienter præesse, ideoq; assumerunt sibi quandoq;
unum, quandoq; etiam duos consortes Regni, qui delegabantur ad exte-
ras provincias pro illis regendis, quæ causa vocandi alios in Consortem hodie
cesat, remanet ergo ratio unitatis, maxime quia necessarium, per unum
Reipubl. provideri, ut in l. 2. §. novissime ff. de orig. jur. multi enim
facile dissentiant l. 1. ff. quod, cujusq; univers. nom. & ubi multi, ubi
sunt multa capita quasi monstrum juxta. c. quoniam de off. jud. ordin.
Ideoq; Papa prohibuit in Concilio generali, ne una Civitas diversos habeat
pontifices, sed singula singulos Episcopos, & singula provincia singulos,
Auct. dict. disc. pag. 221. apud Goldast. Attamen in Imperio nostro
superfuisse & assensiente Imperatore Rex Romanorum eligi potest, ita ut
ei defuncto in Imperio succedat, quomodo vivis antecessoribus, Imperii
successores designati fuerunt tres Otthones priores, quatuor Henrici II.
III. IV. & V. Fridericus II. Maximilianus I. Ferdinandus, Maximilianus
II. & Rudolphus II. In quos electos statim defuncto Imperatore ipso jure
Imperii potestas ac titulus transit, Georg. Sigism. Seldus tm Beden-
cken an Kaiser Ferdinande obver ihrer Kaiserlich n May wahl vnd
högelt / Arum. tom. 1. de jur. publ. disc. 4. & 5. Anton. Coler de
jur.*

Ist. Imp. germ. sect. 8. tantumq; abest hoc esse contra sanctionem Au-
 rea Bulla, ut etiam id ipsum c. 1. in pr. dict. A. B. convenire videatur,
 ubi caveretur, Regem eligendum esse, quotiescunq; & quandocunq; futuris
 temporibus necessitas siue casus electionis emergerit: praterquam enim
 quod hac verba sint indefinita, adeoq; universalium vice sangentia ad
 unum mortis casum extendi non possunt, etiam tunc necessitas emergit
 cum plurimum Regnorum regimine Imperator implicatur; Et si ad casum
 mortis ista verba restringerentur, sequeretur hoc, quod nec eo casu, ubi in-
 habilis est Imperator, Rex Romanorum eligi possit, quod tamen dicendum
 non esse, Adolphi Nasovii & Wenceslai exempla satis, superq; ostendunt,
 eoque modo Autor ipsemet Aurea Bulla Carolus IV. hoc cap. intellexit, quia
 filius ejus Wenceslaus ipso sollicitante & vivente in Regem Romanorum
 fuit electus, Cuspin. in vita Wenceslai. Idq; proximi comitis Impe-
 ratoris Francofurtensibus Anno 1611. 18. Junii. legibus Imperatore præ-
 sente D. Matthie in creatione dicti: ita temperatum est, ut quocunq; tem-
 pore id vel Imperatori vel Reipublicæ expedire videatur etiam superstiti
 Imperatore cum ejusdem assensu: vel si ex causis non sufficientibus recuset,
 integrum sit electoribus etiam invito Cesare Regem Romanorum & fu-
 turum Imperii successorem creare ac designare, dict. cap. Francof. art.
 22. Wir/ desgleichen unsere Kinder/ Erben vnd Nachkommen/ sollen
 vnd wollen/ die gemelten Churfürsten/ ihre Nachkommen vnd Er-
 ben zu jeglicher zeit bey ihrer freyen Wahl eines Römischen Königs
 schützen/ dieselbe so oft sie es einen Röpfer zu behülff oder sonstem
 dem heiligen Römischen Reich nöthwendig vnd nützlich befinden/
 auch bey Lebzzeiten eines Römischen Röpfers/ mit/ oder wann dieselbe
 auff angelegte bitte der Churfürsten ohne gnugsame erhebliche Ur-
 sache/ gemieget werden solte ohne einiges regierenden Röpfers Con-
 sens, fürzunehmen. Hoc autem modo Electus Rex Romanorum potesta-
 tem Imperatori competentem non habet, nec vices perpetuas Imperatoris
 gerit, sed saltem à Cesare concessa potestate & jurisdictione utitur, ut
 constat ex capitulatione Rudolphi in vita parentis Maximil. II. electi:
 Wir sollen vnd wollen vns auch keiner regierung noch Administration
 im heiligen Römischen Reich weiter ob/ oder anders unterwinden/ denn
 so viel vns dessen von Röpfs. May. vergenhet vnd zugelassen wird/
 daß

daß wir auch ihrer Königslichen Mayestet/ die Zeit ihres Lebens/ in
 ihrer Hoheit und Würden des Kaisertumbs/ kein irrgedder ein-
 trag thun sollen und wollen. Unde nec toto tempore, quo Carolus V.
 imperium tenuit, frater Ferdinandus Rex Romanorum in administratio-
 ne Reipublice quid suo jure habuit, ut patet ex commissione postremâ d. 7.
 die Septemb. Carolo ex germania in Hispaniam abeunte relicta anno. 1556
 Sudburgi in Selandiâ datâ relata à Melchioro Goldasto tom. 1. conf.
 Imper. pag. 577. ibi: Volumus & constituimus, ut tanquam Rex Ro-
 manorum habeat potestatem faciendi tractandi &c. Et clarius ex Epistola
 ad Johannem Comitem Hoesensem, Episcopum Osnabruggensem & Came-
 ra Imperiali præsidem & Assesores scripta de eadem re eodem Anno, da-
 tâ Gandavi 27. Augusti, ibi: Ideo ex fraternâ fiduciâ, quam de nostro di-
 lecto fratre Ferdinando Romanorum Rege habemus, ei in nostrâ absentiâ
 liberam, plenam, nulliq. limitibus atq. conditionibus circumscriptam ad-
 ministrationem & gubernationem sacri Imperii tradidimus atq. commi-
 smus, Goldast. D. loco pag. 576. Quam commissionem etsi quidam
 Romani Imperii gessionem & resignationem interpretentur, in quâ sen-
 tentia etiam fuit, Sleidan. lib. f. in fin. pag. 872. reverâ tamen nisi
 nisi mandatum cum liberâ negotia Imperii gerendi continet: Si enim
 mens renunciandi juribus Imperii fuisset, id non ad ordines universos, ad
 quos scripta fuit Epistola data Sudburgi, sed ad manus Electorum, à qui-
 bus Imperii nomine dignitas Imperatoriâ in eum collata erat, fecisset. Id
 quod secutum refert. Thuan. histor. 21. ubi scribit: Septem Viros cum
 Ferdinando Francosurtum convenisse. eodem quoq. legatos Caroli V. Du-
 cem Arraviensem D. Seldum & Wolfgangum Hollerum venisse cum Ca-
 roli mandatis, ejus nomine dignitatem Imperatoriâ claturus & in
 Ferdinandum Regem Romanorum translaturas: Accepti etiam Caroli
 mandatis Septem Viros ejus Voto annuisse, ac veteri more & Ceremoniâ
 Ferdinandi inaugurationem peractam, Michael. Beuter. in continua-
 tione Sleidan. lib. 2. in pr. David. Chytr. in orat. de vita & morte
 Imp. Caroli V. apud Kirchaer. in curr. Impp. Regum, &c. Mün-
 ster in der Cosmographie. part. 3. cap. 19. pag. 462.

Imperatores ergo in Imperio nostro non nascuntur ut Reges Gallie,
 Rodia. lib. 1. de Repub. cap. 3. sed eligantur nec ut iidem in perpetui-

state consistunt & semper vivunt, Joach. Ernest. Dux. holst. apud
 Frider. Achill. in orat. pro galliâ, sed moriuntur, unde in Imperio no-
 stro, interregnum, quod caso Wilhelmo Imperatore per octodecim annos
 duravit, ubi multa contra Imperii dignitatem deprehensa, Culpin. in
 Richardo & Alphonso, & sæpius tali in statu magna confusiones atq;
 insignes mutationes orta, præsertim tempore interregni, quod Rudolphi I.
 Imperium præcessit, ubi nullus penè tunc fuit angulus usquam tranquillus,
 Peucer. in chron. lib. 5. ut fere sunt Romæ confusiones, summo pontifice
 defuncto, dum Cardinales de successore deliberant, Carceres effringun-
 tur, necantur custodes, fontes iudicibus eximuntur, omnia divina huma-
 na miscentur, parricidia quandoq; in occasum pontificis differuntur ac fi-
 carii tum tuto latrocinari licet, Joh. Bodin. lib. 6. de Republ. cap. 5.
 Christoph. Besold. in certam prærog. quæ electioni cum successi-
 one est, præmiss. tract. de success. & election. reg. à Petr. Gregor.
 Tholosan. lib. 7. de Republ. cap. 4. n. 20. Hisce malis Carolus IV.
 Imperator obviare cupiens constituit, ut quoties sacrum vacare contin-
 gat Imperium, Comes Palatinus Rheni & Dux Saxonie Electores sint vi-
 cariis Imperii, eiq; donec Imperator eligatur alius, æquata potestate præsent,
 tit. 5. A. B. Thom. Mich. de jurisd. concl. 29. Rosenh. de feud.
 cap. 11. concl. 7. n. 2. Sixtin. de regal. lib. 1. cap. 4. n. 6. Henr. Bo-
 ger. de regal. cap. 2. n. 61. Kuch. Dieter. de summa imp. potest.
 concl. 21. Matth. Stephan. de jurisdict. imp. Rom. lib. 2. part. 1.
 c. 1. n. 158. & seq. Buxdorff. ad A. B. concl. 56. Et si enim Papa præ-
 sentat, ad se Vacantis Imperii administrationem pertinere, clem. 1. de
 iurejur. c. ad apostolicæ 2. de sent. & re jud. in 6. c. licet. 10. de
 for. competenti. Tholos. lib. 6. de Republ. c. 5. n. 7. hoc tamen nul-
 la scripturâ nec ratione nititur, Et ita cum Anno 1519. post facta Maximili-
 ani I. Imperium vacaret Ludovicus Palatinus hunc Vicariatum usq; ad
 Caroli V. adventum in germaniam exercuit, Marquard. Freher. in
 not. ad Petr. de Andl. lib. 2. de Imper. Rom. c. 20. hocq; privilegium
 Vicariatus confirmavit Maximil. I. & Carol. V. apud Goldast. tom.
 2. der Reichsdiagen p. 241. & seq. Imperator quoq; quod Vicarios
 in iure suo non perturbare sed eosdem ab omni injuriâ defendere velit, sin-
 te promittit, quando jurat: Auch die Vicarien, wie von altere her/

Et

auff

auff sic kommen/ die gülden Bull/ Bpßliche Recht/ vnd andere Ge-
 sek oder Freyheiten vermügen/ so es zufallen kömpt/ vnd die Not-
 turfft vnd gelegenheit erfordern wird/ bey ihren gesonderten Nache/
 In Sachen das heilige Reich belangende gerühiglich bleiben/ vnnnd
 gang vnbedrängt lassen/ auch nicht nach geben/ daß die Vicariaten
 vnd deren Jura. sampt was demselben anhengig disputirer oder ge-
 stritten werden/ wo aber dawider von jemand etwas gesucht/ gethan/
 oder die Churf. in dem gezwungen würden/ das doch keines weges
 seyn soll/ das sol alles nichtig seyn/ vnnnd darfür gehalten werden.

9

*Palatino ergo & Saxoni hoc jus Vicariatus concessum, partienda namq;
 inter plures sunt summa dignitatum munera, ne si uni committantur, in
 eadem restituere nolit, Quod Gustarus Svecorum Praefectus fecit, qui in-
 terregno viam sibi ad Regnum munivit, ac potentiam praesidiis confirma-
 ram posteritati reliquit, Bodin. lib. 6. de Republ. cap. 5. Hocq; jus
 Saxoni ab Imperatore Carolo IV. in Aurea bulla datum, Palatino vero
 confirmatum fuit tit. 5. Hunc Vicariatum Imperii non aliunde, quam
 jure praefecturae palatii veteris sibi vindicare tradit, Marq. Freher. lib. 2.
 ad Petr. de Andlo. c. 10. Inter eos vero istud jus ita divisum, ut Palati-
 nus Rheni in partibus Rheni & Svevia ac in jure franconico, Saxo vero in
 illis locis ubi jura Saxonica servantur, Vicariatum teneant, dict. tit. 5.
 A. B. idq; quotiescunq; Imperium vacat juxta verba, dict. tit. 5. in pr.*

10

So offte auch sonst das Heilige Reich ledig wird/ *Qua verba non
 solum de eo casu accipienda si Imperator mortuus, sed etiam si absens sit,
 pro ut ista explicat Maximilianus I. in confirmatione Vicariatus Palatini
 de Anno 1518. apud Goldast. part. 1. von Reichsfakungen/ fol. 241. in
 verbi: Daß wir ihme das Vicariat, Ampt vnd Gerechtigkeit/ so seine
 Voreltern/wann das Reich vaciert, oder ein Römischer Kaysar oder
 König vber das Gebirge gezogen/ nach Inhalt der gülden Bull/ vnd
 wennland Kaysar Carls Veleff/ gehabt vnd herbracht hetten/ &c. Er
 ipse Carolus de anno 75. apud Goldast. dict. loco. Wann die Pfaltz-
 grafen beym Rehtn (die Churfürsten seyn) von Römischen Kaysern
 vnd Königen/ solche Würdigkeit vnd Freyheit von alten vnd lan-
 gen Zeiten gehabt haben/ vnd noch haben sollen/ wann Römisch
 Kaysar oder König vber Berg gezogen seyn/ oder ziehen/ daß sie
 denn*

den gemeine Vicarien des Reichs offteits getweßt seyn / vnd seyn sol-
len/ &c. *Deq. Saxone idem dicendum, cum huic Vicariatus sub omnibus
modis & conditionibus, quibus Palatino competit, concessus fuit, dict. e.
g. A. B. ibi: Eben dieses Rechts wollen wir/ daß auch der Durch-
lauchtige Herzog von Sachsen/des Heiligen Reichs Erzmarschall/
sich gebrauchen möge/ &c.*

*Aliud dicendum esse, si Imperator absens vices suas alii demandavit,
docet observantia, tunc enim Vicariorum potestas cessat, ita namq. Hen-
ricus VII. profecturus in Italiam Coronæ Imperialis sumenda gratia, Jo-
hannem Filium, Regem Bohemie Vicarium declaravit. Vid. Com-
missio data Anno 1556. in Selandia apud Goldast. tom. 1. const. Imp.
pag. 577. Utroq. verò tempore sive absens sive mortuus sit Imperator, quic-
quid agunt Vicarii, istud successor ejus rati habere tenetur, ita namq.
jurat: So wollen vnd sollen wir auch alles das / so durch die zwey
des Heiligen Reichs Churfürsten vnd Vicarien, in milder weile / (so
das Vicariat,) laut der guldnen Bull/ nach vermöge des Reichsord-
nung/ gehandelt vnd verließen genehm halten) auch confirmiren vnd
ratificiren in der aller beständigsten Form/ wie sich dasselb wohl ziemt
vnd gebüret / &c. Ejusmodi confirmatio eorum qua egis*

Ludovicus Palatinus tempore sui Vicariatus facta à Ca-

rolo V. Anno 1521. extat apud Goldast. part. 1.

von Reichsaktionen/ pag.

242.

CAP. XII.

AN IMPERATOR HODIE SIT LEGIBUS SOLUTUS?

1. Solus Imperator hodiè Majestatem in
Imperio non tenet.

Ee 2

2. Ho-

2. Hodie adhuc legibus solutus. 1.
4. Obstrictus tamen iis quæ nituntur ratione naturali. 5. 6.
7. Imperator legibus fundamentalibus solutus non est.
8. Quibus legibus positivis, Imperator hodie solutus.
9. Non solutus est Recessibus Imperii.
- 10.

Dilectas Imperatoris in Imperio quomodo capitulatione & compactatione limitata & circumscripta, ex dictis supra clarum, ac proinde illibatam ac summam maiestatem, qualis ante secula aliquot fuit, Imperatorem nostrum hodie tenere, minimè asserendum, ex quo etiam manifestissimum disputationes ac decisiones antiquorum Jurisconsultorum nec non Responsa Imperatorum quæ in iure nostro habentur, hodierno statui Imperii tanquam adequato subjecto non omni ex parte & absq. distinctione attribuenda. Unde non sine ratione quæ quereretur, Cum ea hodie Imperatori nostri sit conditio nunquid supersit usus legum: Princeps legibus est solutus: Quod affirmandum cum ipsis Imperatoribus: Ita enim apud Guntherum Fridericum sic de se ipso inquit:

Summas in orbe ferar, legumq; immunis & expers
 Non servire quidem cogar, sed condere jura
 Fas habeam; Vestris cupio disponere cuncta
 Consiliis ————— Et iterum:
 Nam nihil, ut verum fatear, magis esse decorum
 Aut regale puto, quam legis jure solutum
 Sponte tamen legi sese supponere Regem.

Repro-

Reprehensus etiam in Concilio Constantiensi à Cardinali Placentino ob
 verbum vitiosum Imperator Sigismundus: Si supra leges sumus, respon-
 dit, quare supra grammaticam esse non possumus, Friederich Hortleder
 de Capitulatione Casarea apud Goldast, in polit. Imper. part. 12.
 An verd eodem modo, indeq; legibus, quibus olim Imperator hodie sit so-
 lutus, adeo expeditum & clarum non est: Sane de legibus, divini Na-
 turae & juris gentium, ut pote providentiâ divinâ constitutis, a quâ Impe-
 rantes ac subditi obtemperare tenentur, has quicumq; perturbare, aut in-
 firmare tentabit, divina majestatis non effugiet judicium. Bodin de Re-
 publ. lib. 1. cap. 8. Vaqueill. controvers. §1. p. 21. & 22. Intuitus
 enim harum legum nullam potestatem, vel majestatem habet nec ut Prin-
 ceps sed ut homo consideratur, illustris Enenckel, 1. de privil. cap. 8
 n. 16. Arnit. de majest. cap. 3. Unde jus naturale indispensabile dicitur:
 dist. 13. & seq. Hæc considerans Canutâs Normannia, Danica & Angliæ
 Rex sedile suum in litore marii posuissit, & mare alloquens, ait: Tu
 mare ditionis meæ es, & terra in qua sedeo est mea, Impero & annuntio
 tibi, ne ascendas terram, nec vestes vel membra domini tui, nec domina-
 torem madore perfundas: Quâ voce non perterritum Mare & terram &
 pedes Regis madesecit, unde Rex clamavit: Sciunt omnes habitatores ter-
 ra & universi Orbis, vanum esse meum Imperium, vanas jussiones, & va-
 nam potentiam Regni, & statuunt, Neminem verè dignum nomine Regis,
 præter eum, ad cuius nuntum Mare quiescit & omnia obediunt elementa,
 Christoph. Besold. in polit. lib. 1. cap. 2. Ex quibus non obscurum,
 Imperatorem bona privatorum auferre non posse nec quæ ad hoc legibus
 ipsum esse solutum, quia leges etiam civiles hoc prohibentes naturali ni-
 tuntur ratione, ne quis cum alterius injuria locupletetur, idemq; jure di-
 vino prohibitum, c. 17. Deuter. Frider. Pruckman. de regal. cap. 4.
 effect. 2. Gail. 2 observat. 6 Bodin. lib. 1. de Republ. cap. 8. Zas.
 ad l. princeps. 31. ff. de legibus. Hinc etiam in gradibus jure divino
 prohibitis respectu Copulae matrimonialis dispensatio Imperatori locum
 non habet, Beust. tract. de de matrim. cap. 56. Beza tract. ide divorti.
 & repud. pag 75. Besold. dict. cap. 2. Ex naturali quoq; ratione
 contractibus Imperator ut alii quicq; privatus obligatur, nec revocare
 etiam cum subditi contra contractum possit, nisi aliqua justa causa, quæ

Et 3

benum

7

bonum publicum respicit, illum sydeat revocari: Nicol. Betsini de pact. fam. illustr. fol. 47. Vincent. Cabot. 2. disp. var. cap. 10. Eadem est ratio legum Imperandi, seu fundamentalium, quæ cum ipsâ maiestate conjunctæ sunt, eamq; immediatè concernunt, sive tacite sive expressè datæ sint, quibus olim Imperator obligatus fuit. & etiamnum illi tenetur: Huc pertinet tota Anea bulla Caroli IV. huc etiam pertinent Conditiones. de quibus suprà, quibus Imperatorem solutum esse, nullus sane montu dicit aut cogitabit. Zoanetti. de Rom. Imper. n. 171. 184. & seq. Kaich. de Saxon. non prov. jure verb. Ducum Saxo- niz. c. 1. n. 37. Dauth, ad l. 3. n. 5. C. de testam. Hottom. ill. quæst. 1. Gorb. Anton. in disp. ante Vult. de potestate Imp. th. 10. Nam & hisce legibus fundamentalibus alii Reges ac Principes in Imperiis suis tenentur, Abolere siquidem ea jura, quibus Imperii dignitas, status Reipublicæ, atq; ipsius salus continetur, quid aliud est, quàm se ipsum pesfundare. Ita enim tribus hisce legibus, Lege Salicâ, de trium statuum conventu, de non alienandis Regni partibus & provinciis, veluti columnis Regis, Regniq; galliæ incolumitas sustinetur. Quod si legem Salicam violari se esset. violasset illam filiarum gratiâ Philippus Longus, Carolus Pulcher, Ludovicus 12. usq; regnum dotale reliquissent. Et quàmvis hoc tentavit Carolus VI. qui excluso Delphino Catharina filia. quæ Henrico Angliæ Regi desponsata fuerat, Regnum in dotem dedit, irrita tamen illa donatio fuit. Quod si legem de non alienandis regni partibus, tollere posset, rata certe fuisset pactio Francisci I. cum Carolo V. Imp. cui Burgundia traditionem promiserat, Rich. Dieter. de summa summi Imp. potest. concl. 41. Dubium saltem est de legibus merè civilibus positivis, quibus quondam Imperator subiectus non erat, sed eas habebat positivas in suo arbitrio & potestate l. 31 ff. de lb. quod ipsum tamen distinguenda inter vim directivam & coactivam, inter obiectum seu regulam justitiæ & instrumentum, quo utitur Princeps ad gubernandos subditos, inter id quod licet & id quod honestum est, & aliis fere infinitis distinctionibus explicant Juri pariter & politici, Vid. Keck in tytt. polit. lib. 1. cap. 3. Thom. Lanf. in disc. de lege Regia th. 58. Valentin. Först. tract. de jurid. Rom. ad Legem Romul. 2. n. 7. & seqq. Arnisl. de majest. cap. 3. Hallig. ad Donell. 1. comm. cap. 17. lit. A. Bach. ad Tr. disp. 1. vol. 1.

th. 8. Christoph. Besold. inter ordinariam Principis potestatem & extraordinariam distinguit, ut secundum hanc demum Imperator sit legibus solutus, cum in Republicâ interdum publicus favor ac necessitas ordinariam & legibus consentaneam respuant potestatem, lib. 1. politicor. cap. 2. Tob. Paurmiff. Imperatorem nunquam omnibus sed quibusdam saltem legibus solutum fuisse, scribit lib. 7. de jurisdict. Imp. Roman. cap. 6. & 10. Sed quid hodie, An Imperator hisce legibus positivis solutus? Solutum sane legibus si accipiamus eum, qui Regnum legibus civilibus nulli astrictum habeat, vel dominatum civilis atque omnis expertem, hoc negandum videtur: Si vero hæc verba intelligamus de eo, qui non ab omnium sed quorundam legum civilium observatione liberatus est, Imperator omnem hodie legibus solutum affirmamus, Cum enim jura & constitutiones Principem à legum civilium (quæ tunc temporis solâ auctoritate Principis promulgantur, præsertim quæ solemnità juris respiciunt) vinculo exsolventes nec legibus hodie Imperatori in creatione dicti, vel aliis expressè vel tacite reperiantur mutata, eas pristinum vigorem suum obtinere, manifestum est, l. 32. C. de appellat. Hinc Donationes Principis valent absq. solemnitate inscriptionis requisita in l. in donationibus. C. de donation. per l. sancimus. & A. item à privatis. C. de donat. Res fiscales sunt libera ab onere vectigalium, l. locatio. §. fiscus. de publ. & vectigal. Res à Principe vendita exemptæ sunt jure evictionis, l. bene à Zenone. C. de quadr. præscript. Circa juris reddendi potestatem, Imperatorem ejusq. delegatum, non tenet prohibitio delegationis & subdelegationis, l. 1. C. qui pro suâ jurisdict. l. à judice C. de judic. Potest delegare cum clausula de simplici & plano, item appellatione remotâ l. 1. §. f. à quibus appell. non licet. & quæ sunt alia, quæ legibus non obstantibus Imperator expedire potest. At si respiciamus ad leges tempore subsequentium Imp. in Comitibus auctoritate & consensu Imperatoris ac omnium statuum Imperii, latas quæ dicuntur Recessus Imperii, in Imperatorem solutum non esse apparet ex eo, quod illa ipsa ratio quæ Principem quondam ab observatione legum liberabat, hodie in Recessibus Imperii deficiat. Olim enim majestas penes solum Imperatorem, is solus quamvis cum consilio aliorum, propriâ eximè auctoritate leges cõdere poterat, At nemo suâ propr. legib. tenetur nec aliqui

an quis sibi ipsi legem imponere potest. l. quod autem § uxor i ff. de donat. int. Vir. & uxor. Nec prator se ipsum cogere potest, quia triplici officio fungi nequit, dicentiu, & coacti & cogentiu, l. ille. à quo § compeltivum. ad Trebell. nec imperare sibi, necq. se prohibere quicquam potest, sed potestas condendarum legum penes totum Imperium, Omnium statuum consensus ad hoc requiritur. Unde etiam Recesfui dicuntur Imperii totius non solius Imperatoris, Paurmeist. de iurisdic. Imp. Rom. lib. 2. cap. 2. Vid. supr. cap. 3. Ergo nec solus Princeps supremus, nec solus maiestatem tenet, nec sibi ipsi legem praescribit, nec se ipsum cogit, sed à toto senatu Imperii quia hac omnia dependent, totum quidem Imperium maiestatem tenet, & sic Imperator una cum statibus si corpus Imperii totale respiciamus, legibus solutus, ipse vero solus si consideretur hoc privilegio non gaudet. Aliis namq. eadem ratione status Imperii singuli legibus obstricti non essent, quia & illorum autoritate, ut dictum, hodie leges feruntur, hic amen singuli si considerentur leges à toto senatu Imperii latae.

IO obstrictae observare tenentur. Cumq. summus etiam Princeps contrahenda obligetur & quidem iure natura, cum quilibet sua conventionem stare cogatur. l. i. ff. de pact. vel saltem eo respectu Imperator Recesibus Imperii obligatus, nec iudem solum dic. potest, cum hi promulgati per modum contractus iuri inter status Imperii & Imperatorem, id quod apparet ex decreto Augustano de Anno 1489. Wir haben uns mit Churfürsten / Fürsten vnd gemeinen Ständen vereinigt / verpflichtet vnd verbunden / & de Anno 1500. Hierauff gereden vnd versprochen wir König Maximilian / bey vnsern Königlichem ehren vnd wülden / für vns vnd vnserer Nachkommen / Könliche Käyser vnd Könige / vnd auch vnserer Ehen vnd Nachkommen, Erzhertoge zu Osterreich / dieselbe obgeschriebene Dedung / Säkung vnd Artikel / getrewlich vnd festlich / so viel vns als Römischen König / vnd Erzhertog zu Osterreich berührt / vnd berühren mag / zu halten / zu vollziehen vnd zu handhaben / darwieder auch nicht zu seyn / zu thun / noch schaffen / gethan werden / in keine weise / &c. Vnd wir Churfürsten / Fürsten / &c. Bekennen vnd thun lund allermenniglich / daß obgenanter vnser aller anddassere Herr der Röm. König die obgeschriebene Dedung / Säkung vnd Artikel / mit vnserm Racht / Willen / zugaben

vnd

vnd annehmen fürgenommen/ geordnet/ gesetzt vnd gemacht/ vnd sich auch der mit vns/ vnd wir mit seinen Kön. Gn. in contracts weise verpflichtet vnd verschrieben haben/ &c. It. ex ordinatione Vvormations. Anno 1521. Solches Regiment/ wie das von Artickeln zu Artickeln geschrieben sthet/ haben wir vns mit genandten vnsern lieben Neben Deymen/ Eurfürsten/ Fürsten/ vnd andern des Reichs/ Ständen hie versamblet/ verbunden/ verpflichtet/ vnd gegen einander verpflichtet: verbinden/ versprechen auch das/ &c. Et postea in vers. vnd wir? Solche Ordnung vnd Regiment mit vnsern willens/ Rath/ zusagen/ vnd annehmen/ durch die Römische Käyserl. Mayestät/ vnsern allernädigsten Herrn geordnet/ fürgenommen/ gemacht/ vnd in diesen gegenwertigen Vortrag/ Contract vnd Verpflichtung verfaßet ist/ vnd daß wir vns derhalben mit ihrer Käyserlichen Mayestät verbunden/ verpflichtet haben/ &c. Ex quibus manifestum Recessus Imperij per modum contractus inter Imperatorem & Status Imperij promulgari, Caesar itaq; cum ex contractu obligetur, nec Recessibus contravenire audeat, nec iudem ut legibus positivis solutus dici poterit. Hinc verba satis clara in Ordinat. Camera Anno 1507. tit. Wann das Cammergerichte angehen soll: Solches alles vnd jedes/ so obgeschrieben sthet/ vnd vns Königl. M. punit anrühret/ gereden vnd versprechen wir bey vnsern Königl. Würden vnd Worten/ Rath/ fest/ vnderbrüchlich vnd aufrechtig zu halten vnd zu vollziehen/ dem stracks vnd ungeweißert nachzukommen vnd zu geleben/ vnd darwider nichts zu thun/ fürzunehmen/ noch zu handeln/ oder aufgehen lassen/ noch jemands anders von vnserer wegen zu thun gestatten/ sonder alles gefährde/ &c.

CAP. XIII.

AN HODIERNUS IMPERII NO-

STRI STATUS SIT MONARCHICUS, ARISTOCRATICUS, VEL MIXTUS.

1. In quonam proprie Majestas consistat? 5.
2. Dux Venerorum an habeat majestatem.

ff

3. Duxum

3. Ducum Venetorum quidam ad crucem
condemnati.
4. Qualis status Reipublicæ Venetæ?
6. Monarchiæ vocabulum quot modis
accipiat. 7.
8. Nostrium Imperium adhuc hodie Ro-
manum dicitur.
9. Monarchiæ vocabulum quid propriè
& politicè denotet.
10. Status Reipublicæ non uno eodemq;
modo consideratur.
11. Administratio ab ipso statu Reipubli-
cæ diversâ.
12. Argumenta contra Monarchiam Im-
perii nostri. 13. 14. 15. 16.
17. Monarchia interdum pro dominatu
tyrannico accipitur.
18. Argumenta pro Monarchia nostri Im-
perii. 19. 21.
20. Explicatio decreti Spir. de Anno 1544
S. als wir aber & præfat. Aur. Bull.
22. Status hodiernus Imperii nostri Ari-
stocraticus non est. 23. Qua-

23. Qualis sit Status nostri Imperii?
 24. An detur Status Reipublicæ mixtus? 25.

EX eo etiam, quod potestas Imperatoria hodie certis modis limitata, certiq; conditionibus circumscripta. Cui pariter ac Politici non conveniunt, qualis Status sit hodierni nostri Imperii? Quam licet facillime & feliciter componere possent ii, qui rerum Imperii diutino usu peritiam acquisiverunt, In pulvere siquidem Scholastico multa sepe de potestate principum & statu Regnorum, tanquam de ideis platonici varie diseruntur, quæ si ad usum communem exigantur, videtur in somnis fuisse laboratum: Idem contigit illis, qui vel nimis Majestatem principum adulantur, vel nimis eandem arroduct, Rudolph. Maximil. Dux, Saxon apud Frider. Achill. in orat. contra Galliam. Quia tamen constat de Lege Regia Germanorum, quæ fundamentum omni potestati Imperatoria, quid hodie de statu Imperii habendum ex principii politici demonstrari potest, hoc autem primum fiat quedam meliori intellectus gratia, & ut de certo statu controversie constare possit præmittenda. 1. Et ab initio quia Majestas ab aliis aliter explicatur & definitur, ab hac autem decisio fere controversie dependeat, bene notandum quid per majestatem propria intelligendum, & in quonam ea consistat. Et sane umbram pro corpore, picturam pro re ipsa, speciem externam pro veritate venditant, qui majestatem accipiunt tantum pro autoritate ac amplitudine ac gravitate persone, quæ visu & auditu juxta venerabili. Tacit. 1. annal. pro dignitati & officii reverentia. 9. ff. de jurisdict. Unde Gregor. Tholos. lib. 8. de Republ. cap. 3. n. 2. majestatem imperantis existimans in honore & gloria, in persona reverentia esse positam, quæ non facili sit oppressu, Esse latens quippiam, ait, quod reddit præter naturam propriam mirabile quippiam. Hoc enim si verum. Ducem Venetorum majestate præditum esse, vix negari poterit. 2. de eo namq; ita Casp. Conteren. Pro summo labore, inquit, Dux Venetorum habet honorem, dignitatem, ac speciem regiam, Ornatus enim Corporis regim

riū regim est. vestis purpurea vel aurea, vel amian linteum pro regio diademate, & supra capitium purpureum limbo aureo ornatam, cuius pars quæ occipit regit in Cornu formam assurgit, sedet princeps, reliqui coram eo de recto capite stant: Literæ publicæ sub ipsius nomine proueniunt, &c & postea ubiq; Regi speciem intueri possit, potestatem nusquam lib. 2. de magistrat. & Republ. Vener. pag. 19. tantum tamen abest, in ipso solo residere maiestatem, ut à Concilio etiam in ad crucem condemnari queat, cuius rei exempla aliquot refert, Bodin, lib. 2. de Republ. cap. 1. hinc & Ducis alicujus qui suspensus, effigies in Camera ubi Concilium generale haberetur, reliquorumq; Ducum monumenta extant, corrupta & maculata monstratur, ut & locus peculiaris in foro D. Marci, ante portam palatii, ad supplicium Ducum destinatus, si forte unus aut alter contra Rempublicam quid moliratur, que satis innuunt, Ducem Venetorum maiestate non præditum esse, ut quæ non recognoscit superiorem, maxime cum & status Reipublicæ Venetæ sit mixtus, Consilium namq; magnum, inquit Contræ. penes quod summum Reipublicæ jus est, vicem refert popularis status, Dux qui præsidet, regiam præ se fert gravitatem & dignitatem, & Collegium Seniorum, qui Sapientes appellantur, quandam optimatum speciem, de Republ. Vener. lib. 1. p. 9. quamvis Aristocratiæ prævaleat per ea, quæ tradit autor della relatione di tutte le cose più essenziali della Repubblica di Venetia. Non tamen n. go maiestatem quandoq; pro externo splendore accipi, prout Cicero maiestatem definit dignitatem & amplitudinem populi Romani, de orat. lib. 2. Sic etiam Sueton. Quin etiam, inquit, speciem libertatis quandam induxit, conservatū Senatū ac Magistratibus & Maiestate pristina ac potestate, in Tib. c. 30. Lips lib. 2. polit. 16. Sed hæc in questione illa maiestatis significatio se ponenda, Nihil enim dignitas, nihil personalis honor ad maiestatem imperantis, per quam ius ipsum, quod in summa potestate consistit intelligendum, Herm. Kirch. de Repub. disp. 2. th. 2. Quo sensu Gigas in tr. de crim. l. 1. maj. lib. 1. sub rubr. quatuorpl. maj. n. 2. rei verisimilitudinem magni, quam derivationem nominis more Jætorum secutus maiestatem dictam putat quasi maiorem statum vel potestatem, ita etiam Imperator, dum maiestatem regnantis l. digna vox C de lb. nominat. aut Imperatoriam maiestatem dicit, legibus armatam esse oportere, in proz. in st. aut Ovid. dum ait: Sacra Maiestas, totum quæ semperat orbem, conspicue maiestatem accipiunt non pro solâ dignitate, se

sed pro potestate armata & regnante, Henr. Arnif. de majest. cap. 1. Paurm. lib. 1. de jurisd. cap. 4. Christoph. Besold. lib. 2. polit. cap. 2. lit. proinde verè ac propriè Majestas dicatur summa & perpetua legibus soluta potestas, Clem. Timpl. lib. 3. Polit. c. 1. qv. 1. Bod. lib. 1. de Republ. c. 3. in pr. Paurm. dict. c. 4. n. 22. potestas nimirum omnia administrandi, quæ pro Republicâ necessaria existunt. Besold. dict. c. 2.

2. Notandum est Monarchiam tripliciter accipi, 1. enim Monarchie vocabulo venit universale Orbis Imperium. à quo cetera Regna leges accipere debent, Hanc de Monarchiâ sententiam genuit otiosa curiosorum quorundam phantasia vel arrogancia Tyrannorum. Nemo enim talem Monarchiam vel divinitus ordinatam, vel per consensum inter homines constitutam, vel extitisse, vel existere posse unquam probabit. Licitum enim bellum definire, inquit Costal. in l. 5. ff. de j. & j. quod populus solùm Romanus in dixerit furiosum est. quasi: æteris populis liberis idem non liceat, aut quasi justior Romanorum causa in ceteris nationibus vincendâ, quam reliquarum nationem in servitute à cervicibus suis depellendâ, esse potuerit. Nec unquâ apud Romanos talis fuit Monarchia, Etsi enim vix alia fuerit antè Respublicam, cujus Imperiû amplioribus finibus circûscriptû fuit. quàm Romanorû, constat tamen innumeras gentes potissimum ultra Euphratem Romano Imperio nunquam subditas, sed multas fœderatas Romanis fuisse equali jure, multas in idem formidabiles, cum quibus pacem secisse gavisi fuerint, vel inimicitias sine victoriâ aluerint, Tob. Paurm. de jurisd. Imp. Rom. lib. 2. cap. 1. n. 21. v' id ea quæ dicta suprâ cap. 7.

2. Monarchia vocabulo theologicè considerato, venit Imperium, quod potentia aut horitate, subjectorum, & clientum multitudine omnia alia Imperia superat, & cui populi DEI Ecclesiæ, status magis, quàm alii obnoxii est; Quemadmodum enim lucidissimum solis lumen præ omnibus aliis stellis solum lucere existimatur, quamvis ceteræ stelle etiam suo lumine non destituantur: ita potentissima Imperia quæ magnitudine splendoreq; alia obscurant, respectu ad cetera minora Regna habito, $\mu\omicron\nu\alpha\pi\chi\epsilon\iota\nu$ hoc est, sola imperare, non immerito censentur. Herm. Kirchn. disp. polit. 5. th. 7. talia Imperia quatuor agnoscit Dionysius Halicarnassæus lib. 1. Assyriacum nempe, Persicum, Græcum & Romanum. Danielis quoq; Prophetica visiones statua nempe sive Colossi & quatuor Beluarum cap. 2. & 7. totidem Imperia significare Theologi Jere omnes uno ore dicunt,

- Christophor. Helvic. apud Goldast. in polit. Imper. fol. 474. Georg. Matth. Bartensteinensis. de potestate Imp. lb. soluta adversus Gothofr. Anton. apud Goldast. in polit. Imp. part. 13. Joach. Cluven. in syll. rer. quotid. concl. 2. Christoph. Besold. de jurisdict. Imp. Rom. quæst. 1. Hoc modo si consideremus vocabulum Monarchia, Imperium nostrum hodiernum quartam monarchiam esse, aserunt Theologi communiter & politici, Cluven. dict. concl. 2. Besold. dict. qu.
8. Vetus enim Romanum Imperium adhuc hodie est pene Germanos, quorum Reges recte dicuntur Romani Imperatores, cum in eorum successerint jura, Domin. Arum. tom. 1. jur. publ. disc. 2. Quamvis hodie Romanum Imperium adeo sit extenuatum, ut id Romanenses magni Nominis umbram appellitent, Arum. dict. disc. 2. Bodin. lib. 2. de Republ. cap. 6. & Aquila ita deplumata, ut ceteris animalibus sit contemptus, Crantz. lib. 10. Saxon. cap. 8. de qua imbecillitate etiam nos admonuit Daniel Prophetæ qui cap. 2. prædixit: Imperium illud ex parte fragile, ex parte validum fore. Sed de hisce videantur Theologi.
9. 3. Proprie à Politicis ea Republica species Monarchia vocatur, ubi unus aliquis imperat solus, qui omnem in Republica potestatem habet, qui legibus est solutus, & qui nec intra nec extra suum territorium dominum aut parem agnoscit, Besold. dict. quæst. 2. Goldast. dict. part. 13. Kirch. de Republ. disp. 3. th. 7.
10. 3. Status Republica cujusq. bifariam consideratur aut ex quantitate aut qualitate Republicæ. Est enim omnis civitas ex quali & quanto. Aristot. lib. 4. Polit. cap. 12. Status ex τὸ πᾶν magnitudinem Republica completitur, quæ vel externa, & consistit in multitudine provinciarum longitudine finium, copia & frequentia civitatum ac urbium, abundantia agrorum, opum, &c. quo respectu Bodinus Hispaniarum Regis potentiam omnibus aliis Imperiis præfert, in method. histor. cap. 7. Vel interna, & comprehendit jura Imperii, superioritatem, magnificentiam & splendorem interiorum sceptri & trabæ. Unde fit, ut etiam si Respublica externa magnitudine minor sit, internam tamen magnitudine aliter prædominetur, Kirchæer. disp. de Republ. 3. th. 5. Status ex τὸ πᾶν in jure Imperii seu summa Imperii potestate consistit. Residet enim Majestas personaliter, geriturve Res populi sive ab uno, sive à multis, Reg. nomine aut Monarchicus, aut Polyarchicus est status, Polyarchicus status aut simplex aut vero mix-

et existit. In simplici Polyarchico statu aut pauci optimates, aut verò populus ejusve major pars imperat ibi Aristocratia, hic democratia censetur. In statu mixto Regi, optimatum & populi implicata res est, Nicol. Machiavell. disc. i. cap. 2. Ex qualitatibus autem statu proprie distinctio Rerumpublicarum desumenda, in eo enim Majestas Imperantium consistit: qua non ditionum, Provinciarum, Principatum, Ducatum, Regnorum multitudine, non latifundii & terrarum ambitu continetur, Bernh. Zieritz. in comment. de princip. inter ipsos dignit., prærog. Meritòq; Vasquius cum suo principe repulsam tulit, quod in Concilio Tridentino Galliarum Regi propter potentiam majorem de sessione controversiam moverit, licet enim Regi ditio unius Scopuli terminus finiatur, sicut de Regno Ulyssis Poetæ fabulantur, majestatem tamen sibi assumit talem, qualem assumpsit Alexander Magnus; si nullum superiorem recognoscat, Hinc Eumenes fractu Opibus, licet nihil præter arcem in qua obsidebatur, suum dicere poterat, cum tamen de pace ageretur, cum Antigono Asiæ Rege, qui ut potentia sic etiam majestate superior videri vellet, Legatū Antigoni respondit: Superiorem se neminem accepturum, quamdiu gladium exertum manu teneret, Arum, tom. 1. jur. publ. Disc. 2.

4. Summè notandum gubernationem ab ipso statu jureq; Imperii aliam esse, ita enim Bodin, illud, inquit, admonendi sumus, Reipublica statum ab imperandi ratione distare plurimum; quod antea nemo, quantum intelligere potuimus, animadvertit: Nam Reipublice status Regali esse potest gubernatio tamen popularis futura est, si Rex omnia Imperia, Sacerdotia, curationes, omnibus ex æquo distribuat: Si verè Princeps Imperia, honores, magistratus patritiis, vel divitibus, vel fortibus, vel studiosis tantum impertiat, regia potestas erit, & quidem simplex ac pura; Sed aristocratica ratione temperata. Ita quoq; Optimates pauci Rempublicam populari modo regere possunt, si cives omnium magistratuum participes fecerint: Aut aristocraticè, si pauci quibudam, qui aut virtute, aut sensu, aut Nobilitate ceteris præstant lib. 2. de Republ. cap. 2. p. 295 Ubi notandum, quod dum dicit, Statum Regalem sive Monarchicum aristocraticè posse gubernari, soli Monarchæ jura majestatis ex se se tribuit, Optimatibus omni ex parte exclusis, quot dumtaxat ad externum gubernandi modum haberi censeat, Christ. Besold. pol. lib. 1. cap. 5. Gorth. Anthon. in disp.

anti-

anti-Vultej. de potest. Imp. & hodierno Imp. statu apud Goldast. in polit. Imper. part. 13. Herman. Kirchner, in orat. de statu Monarchico & de Republ. disp. 3. th. 6.

- 12 Hisce ita stantibus queritur: Qualis sit status hodiernus nostri Imperii non theologicè sed politicè, Non ex τὸ πῶς sed ex τὸ τίς. Non respectu gubernationis, sed respectu majestatis consideratus? Et sunt, qui opinantur, statum hodiernum nostri Imperii esse Monarchicum. Sledertich Hortleder von Ursachen des Teutschen Krieges lib. 7. cap. 18. vom Teutschen Kriege lib. 3. cap. 30. Herm. Kirchner, in orat. 15. & de Republ. disp. 2. th. 3. Arum. tom. 1. jur. publ. disc. 2. Anton. Coler. tom. 2. disput. de jur. publ. Hanoviz impress. Reinh. König apud Goldast polit. Imper. part. 13. & alii citati ab Arnst. de Republ. cap. 6. de quo tamen multi non infimè nota Viri præsentis Reipublice nostræ facie inspecta dubitant. Militant enim contra Monarchiam rationes urgentissime. 1. Imperator noster præsentis Imperii statu perpenso jura Majestatis solus non habet, Ex præcedentibus enim constat, quod cæsar vigore Capitulationis cum externis principibus de rebus Imperii nullum suadus, nisi de Septem Virum adsensu facere possit, Thuan. lib. 2. histor. fol. 27. Quod de rebus Imperii inconsultis præcribis intra vel extra fines Imperii bellum suscipere nequeat, Sledan. lib. 1. de stat. rel. g. pag. 29. Quod solus leges universales ferre non possit, ut etiam apparuit ex recessibus Imperii, in quibus hic solennis reperitur formula. Haben wir vns mit den Ständen vnd sie sich htnwiderumb mit vns verglichen/ Joach. Cluten, in sylloge rer. quotidian. concl. 27. Anton. Coler. de jure Imp. Germ. lect. 18. Quod sine consensu Electorum vectigalia erigere non possit, Bocer. de regal. cap. 2. n. 184. Pantmeist. de jurisd. Imp. Rom. lib. 1. cap. 4. n. 7. Buxdorf, ad A. R. concl. 91. Potestas quoq; constituendi Magistratus est, de jure majestatis & tamen hodie ne quidem in consistorio Spiren. si, ad solum Cæsarem spectat. Cammergeorichtsordnung de anno 1495. 1500. 1507. Solus itaq; Imperator noster, jura majestatis non habet: At hec qui non habet, ut quoq; pure ac mere Monarcha dici nequit, de forma enim Reipublice statuendum secundum illos, penes quos summa illa Imperii sunt jura, & sic ipsa absoluta potestas sive majestas juxta dicta supra notabili 1. & 3. Arnold, Clapmar lib. 6. de arcen.

De arcan. Rerumpubl. cap. 15. Regerunt ii qui Monarchiam defendunt, quod Imperator etsi solus jura majestatis plerumque exercere nequeat, maiestatem tamen solus teneat, solusque imperet, putant namque distinguendum esse inter maiestatem ipsam & jura majestatis, quae istius sunt effecta, ex maiestate vero, non juribus majestatis Monarchia ut & ceteri Respublicae status definiendi, Arum. dict. disc. 2. Sed respondemus i. jura maiestatis ab ipsa maiestate non magis separari possunt, quam radii solis à sole, Paurmeist. de juridict. Imp. Rom. lib. 1. cap. 2. n. 1. ut sine quibus summa maiestas simulacri umbratici nomine verius indigitatur: quaeque penitus eviscerans homicida suae dignitatis est, Buxdoiff. ad A. B. proem. concl. 2. in f. Unde illud vulgatum Dd. Hac reservata ossibus Imperatorum ita a liberere ut ea nullus à sceptro Caesareo divellere, vel ullo tempore praescribere queat, Thom. Mich. de juridict. concl. 8. fieri ergo non potest, ut jura maiestatis exercent, status Imperii simul cum Imperatore, hic autem solus teneat maiestatem; Sed ubi maiestas ibi & jura maiestatis, & penes quos proprio nomine jura maiestatis, penes eosdem etiam ipsa maiestas. 2. Resp. Negari non potest, summam Imperii potestatem non residere in solo Caesare, sed simul in omnibus statibus Imperii ut appareat vel ex sola clausula Comisiorum, cuius & supra facta mentio. habent tamen nos mit. den. Ständen. wo sie sich htnwiderumb mit uns verglichen/ Paurmeist. de juridict. Imp. Rom. lib. 2. cap. 2. idq. restantur jura maiestatis per quae Imperium administratur. haec enim ut dictum ab ordinibus simul exercentur. At Maiestas nihil aliud quam summa & perpetua, legibusq. soluta potestas, ut dictum notabili i. Bod. lib. 1. de Republ. c. 8. in pr. Paurm. lib. 1. de juridict. Imp. Rom. c. 3. Christoph. Betold. lib. 1. de Republ. cap. 2.

2. Et hoc ipsum secundum potest esse fundamentum, quod nempe in Imperio Monarchico quia Maiestas summa potestas princeps sit summ⁹ nec superiorem nec parem recognoscat, ita enim Arist. 3. polit. c. 6 & 4. polit. r. Rempubicam definit quod sit τὸ ἐξ ἑκείνου, hoc est, ordinatio sine ordo, In ordine autem cum impossibile sit abire in infinitum, necessario deveniendum est, ad unum primum, illud autem in Monarchia sua naturae primum est sine conspiratione & analogia, ut in Aristocratia & democratia, Et hoc ipsum summum est, cui si quis velit opponere aliam potestatem aequalem, efficitur ut neutra sit summa,

cum enim infinitum sit extra quod nihil liceat sumere, eo ipso quod duo ponuntur infinita. utrumq; destruitur, quia neutrum infinitum est: Unde ut multitudo Deorum nullitas est Deorum, ita quoq; necesse est multitudinem principum id efficere ut nullus princeps esse videatur. Est namq; summum quid indivisibile. Henning: Arnif. de majest. cap. 3. Jam verò in Imperio nostro badis summa potestas in duos semes dividentur, quorum unum Cæsar, reliquum Ordines universi habent, ut multū demonstrat Paurmeister. de juris. Imp. Rom. lib. 2. cap. 2. Imperator ergo solus summus non est, nec summam solus habet potestatem. Hinc etiam fit, quod in Imperio nostro contra Recessus legesq; Imperii non Cæsar prævaleat potestas ut passim fatentur Politici, in Monarchia autem seu Regno pleno Imperandi ratio in potestate & arbitrio est imperantis, Christoph. Befeld. in polit. lib. 1. cap. 8. Ergo Imperium nostrum non inere Monarchicum.

15

3. Constat quod Imperator noster coram Comite Palatino conveniri queat, tit. 5. A. B. ubi Buxdorff. concl. 66 & Arum. disc. 3. quo ipso satis evinci autumat, Bodin. lib. 2. de Republ. c. 6. Imperatorem supremam potestatem non habere, Ergo nec Imperium nostrum Monarchicum, secundum præcedentiā. Regerunt, qui Monarchiam defendunt, exinde non sequi superiorem esse Palatinum, Convenitur quippe Imperator noster coram Comite Palatino, inquit Arnica. dict. loco, non ut superiore aut aequali, sed quia ipse deposita quodammodo majestate Imperatoriā, cognitioni Comitum Palatini, quantumvis inferiori sese submitit, quod dignitati ejusdem officere haut potest. Sed Respond. Non id in controversia esse an iudex sit superior, sed an aliquid sit superius eo de quo judicatur, excepto Deo, ex cuius sibi concessa potestate iudicat iudex: Illud autem sunt status Imperii & leges fundamentales, quæ Palatinum iudicem constituunt, & Monarchie naturam convellunt. Neq; in arbitrio est Imperatori, an sese submittere velit, an verò non, sed hoc facere necesse habet, dict. tit. 5. A. B.

16

4. Idem videtur innuere Auct. des wohlmeinenden discurs. Warumb die Catholischen in Teutschlandt sich von den Jesuiten vnd Spaniern absondern sollen/ pag. 174. vers. in deliberatione ubi ait: Drum muß man je so gar hart nicht auff eine absolutam potestatem, vnd als wann Kaysersliche Majest. alles ohne einig zuthun der Churfürsten vnd anderer Stände allein zuverordnen bemächtiget/ gehen vnd

vnd dringen Et pag. 176. pr. zu mehrer erwekung auch die Teutsche
 Käyser in vndendlichen zeiten ihnen selbstn solche *absoluta potesta-*
tem habe a regeret oder zugewissen. *Idg est. quod dicit Trajan Boc-*
cat. in thes. polit. lib. 2. disc. 1. Vnd hat der Römische Käyser in
 Teuschland kein *absolutum imperium*, sondern regieret solches meh-
 rertheil durch die Reichstage/ Christoph. Besold. de iurisd. Imp.
 Rom quest. 10 & polit. lib. 1. cap. 8. Peetr. Syring. de pace religi-
 on. th. 14. Joach. Cluten, in Syll. rer. quotidian. concl. 16. Gothofr.
 Anton. de potest. lib. soluta & hodie, Imp. stat. adversus Vultej.
 apud Goldast. in polit. Imp. part. 13. Adducunt quidam etiam id quod
 Henricus Galliarum Rex 11. dicit in scripto anno 1552. publice divulgato:
 Daruß nichts gewissers folgen köndte/ dann daß eine Monarchia
 den Käyser vnd dem Hauß Österreich erbawet würde/ apud Feib.
 Hoesledern vom Teutschen Kriege lib. 5. cap. 3. n. 7. *Qua verba sic*
transkultit Sleidanus; Sic ut amplius dubitari non possit, quin Monarchi-
am ille sibi & Austriacae familie constituat, com. lib. 24. fol. 699. Sed
per Monarchiam ibidem non summum & legitimum unius imperium in
relegitur, verum dominatus iniustus & tyrannicus. Unde Rex ad se dela-
tum in principibus dicit: Daß sie mit vntregllicher Tyrannen vnd servi-
tut vom R. in er verdruckt/ vnd in elne ewige dienstbarkeit geführt
würden *Dein le hoc queri, ait, ut constituatur Monar. hia, dem K.äy-*
ser vnd dem Hauff Österreich alles mit verlust Teurscher Nation/
Gezwehet/ vnd vieler zeute vntergang/ Friederich Hortsleder dict. loc.
In tali quoq; significatu abusivo Monarchia verbum usurpatum est à Fran-
cisco 1. Galliarum Rege apud Freher. 3. Germ. scriptor. fol. 295. &
Friederich Hortsledern von Ursachen des Teutschen Krieger/ lib. 1. c.
18. à Johanne Friderico Saxone & Philippo Landgravio in responsione ad
proscriptionem Cesaream apud Hordsledern vom Teutschen Krieger/
lib. 3. cap. 30.

Non tamen fundamentis destituuntur, qui Monarchiam nostri Im-
 perii defendunt, quorum principaliora saltem adducemus, ad alia enim
 ex supra dictis & fundamentis nostris responsio erit expedita. inquit au-
 tem 1. quod hac ratione si Monarchicum imperium. illud sit, in quo peres
 unum summa potestas & absoluta, ejusmodi Monarchia non datur, cum

omnis Rex legibus fundamentalibus sit astrictus, cuiusq. Regis potestas aliquo modo limitata, Nullus enim fere hodie in toto orbe Christiano Rex vel summus princeps, inquit Arum. tom. 1. jur. publ. disc. 1. cuius potestatem non comprimat, inita cum ordinibus certa pactio. ut & dictum cap. 1. G. Federich Hordesleder in disc. de lege Regiâ Germ. apud Goldast. part. 12. Steph. jun. Brut. in Vind. contra Tyrann. quæst. 3. Wareni. ab Erenb. cap. 11. n. 40. de Regni subsid. Nihil ergo Monarchica formæ decedit, quævis qui præest in leges Regni jurare teneatur. Resp. 1. Neg. Monarchiam, neg. Aristocratiam, neg. Democratiam puram atq. simplicem hodie reperiri, Nam sepius partem aliquam Imperii habet unus, partem Populus, partem Senatus, vel senatus & populus, vel princeps & senatus, vel princeps & populus, de qua mixtione Liv. lib. 6. Arnold. Cloppmar. de Arcan. Rerum publ. lib. 5. cap. 20. Ut tamen paucissimum aque Vini generoso admixtum Vini neg. virtutem omnem neg. nomen adiungit, Lips. polu. 8. c. 14. ita neg. nomen neg. Vini omnem: temperamento admittit status. prævalente nominatione ejus quod potentius est. Resp. 2. Ex legibus Rerum publicarum fundamentalibus ipsam formam Republicæ & non aliandè cognoscere posse, Denn sie halten in sich! (ut hodie loquuntur) die verfassung der Policey! quando enim leges illæ uni majestatem & potestatem ita adjudicant, ut ipsi exercitium ejus plene concedant, Monarchica ejus Republica forma est, quando verò propter metum abusus limitatè adjudicant, & majestati exercitium certis circumstantiarum cancellis circumscribunt, Monarchiam destrunt, Non ergo semper Monarchica forma quid decedit quando qui præest. in leges Regni jurat, sed tunc si hæc tales sint, quæ absolutam potestatem limitant.

19.

2. Imperatorem in Imperio nostro summam potestatem & sic Imperium Monarchicum habere, Arum. disc. 7. tom. 1. jur. publ. probat ex clausula illa, quæ in rescriptis & Imperii Recessibus sæpe occurrit, & plenè adinam potestatis innuit: Auß Röm. Rñsf. Macht vnd Vollkommenheit! Ita enim Carolus IV. in præfat. A.B. So haben wir/te mit vorgehender zeitlicher betrachtung/ vnd auß Vollkommenheit Rñserlichen Gewalts/ hernach geschriben Gesetz gemacht/ gesetzt vnd geordnet/ te Et Carolus V. in decreto Spirensi Anno 1544. 5. Als wir aber in der handlung. vers. So haben wir solcher vnd anderer mehr redlicher Besache haben

Halben/ vnser Knserlich Gemch dazjn billich bewegende/ auff die
 Punkten vnd Artikel Fried vnd Recht belangend/ wie es hiezwischē
 vnd vollkommener vergleichung/ darmit gehalten werden soll/ von
 Oberkeit wegen vnd auß vnser Knserlichen Macht/ Vollkommenheit
 gesetzt vnd geordnet. Endschli. ssen meynen/ sehen vnd ordnen auch
 darauff/ als Rmischer Knser/ von oberhrter vnser Knserlichen
 Macht/ Vollkommenheit/ hiezmit/ *re. Eadem clausula passim habetur ut*
in actis Comitiorum 1546. 1547. Addatur Auctor deo nthwendigen Er- 20
innerung part. 1. fol. 239. & fol. 240. Resp. Imperatorem sine consensu sta-
taum in comitiis nihil de ceruere posse. apparet ex clausula. qua semper se-
ve in recessibus conspicitur adiecta. Vnd haben wir vns mit den Stn-
 den/ vnd sie sich hinwiderumb mit vns verglichen. *Et si enim in refor-*
matione Friderici III. Imp. de Anno 1442. in ordinatione Camera antiqui-
ari. & in constitutione Maximiliani I. de Pace publicā de Anno 1497. consi-
lii tantum mentio fiat. in novissimis tamen legibus etiam consensus expres-
se notatur. ut in Recessu de anno 1500. 1521. & aliis. Paurm. de iurisdic.
Imp. Rom. lib. 1. cap. 4. n. 39. & seqq. qui etiam consensum mutuum Cae-
sarij & ordinum Imperij formam substantialem facit decretorum Comi-
tialium lib. 2. c. 2. n. 84. Quod confirmat Aact. Autonomia Franciscus Burck-
 hardus daß der Punct/ darvon delibereet werden soll/ proponiret. be-
 rathschlaget/ referiret. correferiret. vnd durch die jenigen/ denen es ge-
 bhret Reichsstatuten zu machen/ das ist/ durch die Kpf. vnd Rn.
 Mayest. auch Churfrsten Frsten/ vund Stnden des Reichs/ be-
 schlossen/ vnd verabschiedet werde/ *part. 3. cap. 37. Addatur Lazarus von*
Schwendt ad Imp. Maxim. II. in bedenden an ihre Knsl. Mayest. von
 Regierung des heiligen Reichs/ vnd freystellung der Religion/ *pag.*
122. Et quamvis probari posset. Casarem non permittentibus. sed invitū
ordinibus contra morem majorum. pro Imperio quid statuisse. inde tamen
ad formę antiquę in sanciendo decretis Imperialibus abrogationem. imo
totius Reipublicę mutationem & conversionem nihil inferre posset. sicut
nec ver una biruda inducit. Paurm. d. & lib. 2. c. 2. n. 65. At verū est. quod
scribit Fulv. Pacian. cons. 149. n. 2. Virtutem non esse positam in nomine
sed in plenitudine auctoritatis. nec curandum de nomine ubi habemgestitū.
 Nam & regulus sacrificulus post ejectos Reges ad servandū regum nomen.

quia faceret sacra à Regiõis alijs facta, ita dicebatur omni tamen potestati regiã deſtituebatur. Gens quoq; Merovingiorum, teſte Eginhardo, nibi in ſecularum præter inane Regis vocabulum præferebat, Arnſt. de majest. cap. 1. Eſſi enim Imperator hac locutione & clauſula inſolenti plenitudinis poteſtatis uſus ſit quandoq; tantum tamen abeſt omnimodam ipſum habere poteſtatem, ut & ordines Imperii aperte proteſtati ſint ſe ea, que per ſe conſtituit Imperator partem decreti vel reſeſus non agnoſcere diſt. decreto Spirenſi de Anno 1544. §. Vnd wir Churfürſten iſt: Daß alle vnd jede abgeſchriebene Puncten vund Artikel (oußerhalb obgemeldter Artikel vom ReligionsFrieden vund Rechte/ ſo die Römiſche Kñſer. Majest. vnſer aller gnädigſter Here/ auß Kñſerlicher Macht Vollkommenheit geſetzt) mit guten wiſſen/ wiſſen vnd Rath fürgenommen/ vnd beſchloſſen ſeyn/ wültgen auch dieſelbe alſo mit vnſern wiſſen/ wiſſen vnd Rath beſchloſſen Artikel ſampt vnd ſonderlich in krafft dieſes abſchreides) Paurmeiſt. de juridiſt. Imp. Rom. lib. 2. cap. 2. n. 65. Ubi & alia ejusmodi explicat.

12.

3. Imperator noſter, inquit Arnſt diſc. diſt. 1. ab omnibus Regibus & populis Orbis uniuerſi, Monarcha ſalutatur, veneratur, & habetur, qui de cauſis etiam omnes, quotquot in uniuerſo terrarum orbe ſunt, Reges anteſtat, Bernh Zieritz in comm. de princip. inter ipſos digno prærogat, Petrus de Andlo de Imp. Rom. lib. 2. cap. 8. Auſt. an. in tract. de ſtatu poliſ. ſeu civili lib. 4. diſc. 7. Idq; judicium Alphonſi, Arragonia & Neapoleos ſapientiſſimi Regis, qui Fridericum III. Imp. cum aliquando Neapolim veniſet, nullo non honoris cultu eſt proſecutus & cum ab aulicis eo nomine reprehenderetur, Alphonſus iſi ita reſpondit: Veſtrum non eſt de regibus judicare: Nos Reges omnes debemus reverentiam Imperatori tanquam ſummo Regi, ille eſt caput & dux Regum, Chriſt. Beſold. de juridiſt. Imp. Rom. quæſt. 6. in f. ipſi etiam Germanorum jurati & Capitales hoſtes Turcæ primas hæſe Imperatori noſtro teneant, Herm. Kirchn. de legati off. & dignit. lib. 2. cap. 1. n. 62. Unde in celeberrate circumciſionis Muchametis III. quæ duravit totius 40. diebus & noctibus continu præſentibus Conſtantinopoli Maximorum propè totius Orbis principum legati, Rudolphi II. Chriſtianiſſimorum Imp. Auguſti Legati loco ſpectaverunt primo, Franciſc. Carolus Dux Saxon. apud Frid. Achill

Achill. in orat. pro Germ. pag. 106. Ex hisce ergo clarum, Imperatorem esse Monarcham. Resp. Sed non statim status Imperii est monarchicus, quia Imperator Monarcha, quem ita appellare non dubitamus cum Petr. Heig. lib. 1. quæst. 2. n. 21. & seqq. And. Knichen. de Sax. non prov. jure verb. Ducum Saxoniae c. 1. a. n. 1. usq; ad n. 39. Et si enim hodiernus Imperii status mere Monarchicus non est, præminet tamen Monarchia & Majestas Imperatori ita, ut Monarcha titulus ipsi merito tribuatur. Goth. Anton. in disp. anti-Vult. de potest. Imp. & hodierno Imp. statu apud Goldast. in polit. Imper. part. 13. Sic namq; in statu mixto deflexisse quidem à natura suâ regulâ, Reipublicâ dicitur forma, non tamen eam exuisse penitus, hincq; genus & nomen parti quæ plus potest fere sequitur, Lips. polit. 2. cap. 2. Et non raro Monarcha, Rexq; vocatur, qui non nisi status mixti princeps est, Besold. in polit. lib. 1. c. 8. Neg. Imperator noster alios Reges & principes antecedit, quia Imperium nostrum Monarchicum, aut quia totius mundi Dominus, aut quia triplex coronâ ejus capiti imponitur, sed quia Imperium nostrum omnia Regna superat antiquitatè, quo autem quid antiquius, eò nobilius: Unde Campani Samnites facile se priores esse passuros, ajunt quod priores Amici Romanis facti essent, ut sicut vetustate, ita & gradu honoris præcederent, Liv. 7. Neg. Regnum aliud amplitudini Romanæ comparandum, à quâ Imperium hodie licet sive fato sive injuriâ temporis sive etiam per tot barbarorum incursiones quodammodo defecerit, dignitas tamen semel acquisita non unâ periit. Primus etiam locus Imperatori nostro vel propterea debetur, quia Imperium nostrum quarta Monarchia theologice considerata, cujus insignis autoritas ut dict. supra notabil. 1.

Monarchicum, itaq; quia nostrum Imperium non est, alii in Bodini sententiam eunt, qui nimis audacter (quasi in manu haberet omnium rerum politicarum facultatem, ut ait Pautmeist. de jurisd. Imp. Rom. lib. 2. n. 34. cum tamen ignorantia Germani Imperii Mater sui se videtur, Rudolph. Maximil. apud Frid. Achill. in orat. contra Galliam.) Imperium nostrum puram Aristocratiam esse scribit, quæ septem Electoribus, trecentis principibus ac civitatibus Imperialibus legatis coalescat, quibus princeps unus præstet, ut concilii jussu exequatur, aut magistratum abdicare cogatur, lib. 2. de Republ. cap. 1. pag. 291. & cap. 6. pag. 348.

Hoc

Hoc autem falsum, facile quis concederet, si perpenderit, illud Imperium Aristocraticum dici non posse, ubi non equa facta sit partitio, sed unus salus, veluti caput magnam partem vel semisemjurium majestati obtinet, ipse Bodin. lib. 2. de Republ. c. 1. in pt. Arum. tom. 1. jar. publ. disc. 1. Solus verò Imperator jurium majestati semisem habet, ut ex multis comitiis probat, Tob. Paucm. dict. lib. 2. cap. 2. Imò quædam jura Imperatoris propria ab aliis, aliena sunt, ut principibus exteris milites in Imperio conscribendi concedere licentiam. Adversus non subditos Imperii processus decernere, de fendis majoribus, sessionibus inter status cognoscere, ut refert Denaisius in jure Cam. S. Cæsaris in Impetio eminentia, & aliquot seqq. Christoph. Besold. lib. 1. polit. cap. 3. In quâ ergo locandi tribu, Bodiniani isti, qui Imperii Germanici statum fingunt Aristocraticum, qui Imperatorem nostrum Augustissimum Ducem Venetorum vix parè imò inferiore constituunt cum suo patrono lib. 4. de Republ. c. 1. f. 397. Olim Romæ tantâ veneratione & religione imperatorum statua colebantur, ut ne constare quidem eas ac vendere sine capiti periculo & citra majestatis crimen liceret, At hi non imperatorum statua inserunt injuriam, sed ipsammet imperatorem, ipsammet imperium, quod sacrosanctum nobis esse debet, furialiter adoriuntur, inquit Rudolph Maxim. apud Frid. Achill. in orat. contra Galliam. Nec hujus rei unicum fundamentum vel rationem habent, nisi quod fortè Albertus Moguntinensis Archiepiscopus in rejectione Francisci Galliarum Regis, Cæsarem dignitatem ambiens, Aristocratiam retinendam esse dixerit, apud Scidam. lib. 1. de stat. religion. pag. 19. sensu tamen minime Bodiniano, per Aristocratiam enim intellexit temperamentum istud ordinum, quo absoluta Cæsaris potestas veluti frans sistitur ac retinaculis, quodq; dominatum injustum & tyrannicum excludit, quo Monarchie vocabulo itidem usus eo sensu, quo hoc ab usi sunt alii pro imperio nempe tyrannico, ut dictum supra. Quamvis alii Moguntinensem Archiepiscopum explicent de administratione, non de statu ipso, ita ut imperium quidem nostrum sit Monarchicum, Aristocraticis tamen rationibus per Electorum & Principum, ordinumq; consilia & conventus temperatum: Qui propterea falli videntur, quod imperator illum ordinem mutare nequit quodq; ab eo nonnulla, quæ de essentia sunt majestatis absoluta aliena habentur, ut dictum.

Qualis

Qualis ergo status nostri Imperii? Salvo peritiorum iudicio Imperium Romano-Germanicum ex Aristocratiâ & Regiâ Imperio commixtum, hodie statum putarem, Joach. Cluten. in syll. rer. quotid. concl. 16. Keckerm. disp. præf. fin. probl. 17. Veltten. decad. 7. th. 6. Christoph. Besford. lib. 1. polit. c. 8. Arnold. Clapmar. de arcan. Rerum publ. lib. 5. c. 20. Illud enim Imperium, in quo Imperator in illis ipsis juribus majestatis, de quibus proceres participant, integrum Semisem retinet, ut Imperii caput, & præterea quadam jura majestatis sine procerum Collegio solus obtinet & exercet, ex Monarchiâ & Aristocratiâ mixtum est, ita tamen, ut ad Monarchiam magis propendeat, indeq; recte denominetur, Lips. 2. polit. c. 2. Keckerm. lib. 2. syst. polit. c. 4. At tale Imperium nostrum, quadam enim Cæsarij ordinumq; sunt communia, ita tamen, ut in hisse major Imperatoris potestas, quàm reliquorum statuum, quadam verò Cæsarij propria reputantur, ejusq; solius cognitioni reservata, ut pluribus illustrat Denaisius in jure Cam. 5. Cæsaris in Imperio eminentia, & aliquot seqq. Ergo status Imperii nostri mixtus, Goth. Anton. in disp. Anti-Vult. de potest. Imp. & statu hodierno Imp. apud. Goldast. in polit. Imper. part. 13. Obloquitur quidem Bodinus, eo quod nullus detur status Reipublicæ mixtus, Hac, inquit, nostra conclusio est, nullam unquam Rempublicam ex duabus, multò minus ex tribus speciebus constitui, ac ne opinione quidem fingi posse, lib. 2. de Republ. cap. 1. cum majestas dividi vel distrabi non possit, item, quod contraria, quales sunt tres istæ Rerumpublicarum species inter sese misceri nequeant, cui ad stipulatur Zach. Friedenreich polit. c. 18. & c. 39. fol. 201. Bornit. de majest. c. 11. & c. 13. Sed horum sententia jam dudum repudiata est, Arnold. Clapmar. de arcan. Rerum publ. lib. 5. cap. 20. Nam & elementa, etiamsi inter sese quàm maxime sint contraria, ea tamen reverà inter se miscuntur, & distinguendum inter majestatem suam & perfectissimam & ejusdem partes, respectu quidem partium non unicum, sed multa sunt jura majestatis, ac proinde nihil obstat, quominus pluribus particula saltem ejusdem attribuantur, nihilominus tamen in summo magistratu ex cōcursu partium sit integra. Et si plane nō dividatur majestas aut pro diviso cōsideretur, queso in Aristocratiâ & democratiâ quomodo majestas residet in pluribus? scilicet ibidē. dices majestas nō penes quolibet in solidū, sed omnes Imperii participes simul imperat, singuli obediunt

Hb

Bodin.

Bodin. lib. 2. de Rep. c. 6. idem ajo accidere in statu mixto, nec ulla alia differentia, nisi quod equali modo at portione aut major pars aut optimates saltem in Democratico & Aristocratico statu impendent in statu vero mixto potestas haud equalis, saepe enim unus plus potestatis habet quam reliqui omnes, nihilominus tamen unum conjunctum repræsentare videntur, perinde ut in Aristocratia & democratia. Et nonne jus indivisum. Quod tamen diserte dividi dicitur, in l. 9. § 12 de hered. instit. Non quidem, inquit, Bachovius ad disp. Tr. 14 th 1. vol. 4. quia si hereditas jam constituta in alicujus personâ dividatur, sed quod testator instituendo plures heredes efficiat, ut in singulorum personâ divisum & diversum jus existat, & tamen in genere unica hereditas, unicuique hereditatis, quod si hoc modo lex 12. tab. ipsum jus dividit, certo tamen respectu, quare non etiam leges fundamentales majestatem certo modo inter status Imperii dividere queant?

CAP. XIV.

AN IMPERATORI RESISTENDUM SI CONTRA CAPITULATIONEM AGAT.

1. An subditi Principi resistere queant.
- 2.
3. In Principem absolutum subditi nulla competit potestas.
4. Differentia Tyranni & Principis degenerantis.
5. Quid juris in Regnis conditionatis.

6. Roma.

6. Romano-germanicum Imperium quale
& quid in eo juris.
7. Quisnam iudex in causa depositionis
Imperatoris 8.

Æsarea potestas quia legibus seu con-
ditionibus certis circumscripta ac limitata, ut apparet ex Ca-
pitulatione & supra dictis, Imperatori contra eandem, ex ar-
bitrio agere non licet: Quid autem si neq; Capitulatio, neq; iusjurand-
um ipsum reflectat ac reprimat, quomodo Ecclesiam affligat, Repub-
licam laceret & evertat, libertati vim, frandemq; faciat? Multis ex
Sleidano argumentis demonstrari potest, tum Electorum inprimis, & ce-
terorum esse Imperii Ordinem, videre omnibus modis, etiam manu (si le-
niora omnia nihil proficiunt) ipsa, ne quid Imperium detrimenti capiat,
Friederich Hordlezer in disc. de lege Regiæ germanorum apud
Goldast. in polit. imp. part. 12. & Arum. tom. 1. jur. publ. disc. 26.
Hoc tamen omni prorsus dubio non caret, cum nec adeo expeditum: An
subditi Regem legitimum, si degeneret & improbe præsit Reipublica licitè
legitimè potestate pro jure suo judicare adcoq; Principi resistere, ipsumq;
à solio pellere possint? Ita nimirum vulgus putat, Cui enim vox ignota?
Fidelis herus, fidelis servus. Quod Steph. juon. Brut. fere eodem verbis
exprimit in vind. contr. Tyr. quæst. 1. Bene imperanti bene obtempe-
randum, & Alhus. c. 14. polit. Populus obligatus est conditionaliter,
ad obtemperandum magistratui, si nimirum justè & pie imperaturus est,
Sic etiam Gregor. VII. in oratione, qua Romanos abduxit ab obedientia
Henrici IV. Quemadmodum militem ignavam Imperator exautorare po-
test; ita militi injustum ducem deserere licet, Aventin. lib. 5. Annal.
Bojor. Sed hæc doctrinà nihil falsius, vel Principibus superfluum & Reipub-
licæ detrimens, Quot enim quiq; Princeps tam perfectus qui non
aliquid agat, quod contra officium & fidelitatem torqueri possit, ubi sta-
tim publica quietis osor exorietur, & alteri illatam injuriam clamitabit,
alterius neglectum patrocinium nec poterit deesse causa illi, qui tam am-
plum

plum aliquam querendi campum sibi apertum habet. Ptolomeum ejete-
runt Aegyptii, quod nimis studiose Regis & Amici Romanorum nomen affe-
ctaret, Dion. lib. 9. Quid Childerico Galliarum Regi vitio datum fuit,
nisi hoc quod esset inutilis, c. alius 15. q. 6. Quid Henrico VI. Anglorum
Regi nisi quod tanta molis esset incapax. Friderici II. ex communicatione
causam etiam hanc scripsit Innocentius, quod amicitiam contraxisset cum
Saracenis, Carol. Sigon. lib. 18. hist. Ital. Nullus fere est ex 33. articulis,
ob quos abdicatus Richardus II. in quem non quivis principum impingat,
nec quisquam non est obnoxius aliquibus eorum vitiorum, quibus Bucherius
Henricum III. abdicationem meritum scribit, Henning Arnif. de ma-
jest. c. 6. n. 2. Neq. ex sacris literis, neq. ex jure naturali Subditis ulla com-
petit jurisdictio in principem absolutum, cujus persona nunquam concuti-
tur, quin ejus ruina trahat secum perniciem totius Reipublicæ, In tantum
quippe salva est Respublica, quantum caput salvum manet a quo regitur.
Potius tolerandum est patienter, inquit Aeneas Sylvius de or. & autor.
Imper. Rom. cap. 16. quicquid princeps facit inique, expectandaq. est su-
premi correctio judicii, qui violentias atq. injurias, non sinit esse perpetuas;
Hinc etiam Tholosi, potius, inquit, reliquendi sunt male regnantes ju-
dicio DEI, quam polluenda manus sacrilegio & parricidio: Non caret De-
us modis quibus possit, quando voluerit, hujusmodi malos principes tollere
relemandare lib. 26. de Republ. cap. 5. n. 25. Idem Lutherus non uno
in loco inculcavit, præcipue in lib. de potest. & off. magistr. part. 3. §.
So sprichstu dann/ ubi aie: Oberlesten soll man nicht widerstehen
mit Gewalde, sondern mit erkändniß der Warheit: Keret sie sich da-
ran/ ist es gut/ wo nicht/ so bistu endtschuldiget/ vnd leidest Unrecht
vmb Gottes willen. Hocq. maxime conveniens ei, quod Apostolus dicit
Rom. 13. Quicūq. potestati resistit, Dei ordinationi resistit; Nec hoc de bonis
saltem principibus accipiendum, quia Ethnicis quoq. non tantum honorem
& tributa adjudicat, sed & preces pro ipsorum salute imperat. 1. Tim. 2.
Recte itaq. dixit Michael Palatinus Ungariæ, cum tota fere Ungaria à Re-
ge per Rebellionem descisceret: Regi coronato, etiamsi Bos esset, tamen ob-
temperandum, Bonfin. de reb. Ungar. decad. 4. lib. 3. Alii ergo di-
stinguunt

tingunt inter Tyrannum & principem degenerantem, Saul namq;
 Rex Israelitarum licet conscium conjurationis Abimelechum cum Sacer-
 dotibus crudeliter trucidasset, Davidi contra mandatum DEI infestus es-
 set, & desperatis rebus omnibus ad veneficia confugeret, attamen, quia
 Rempublicam dedit à operâ destructum non ibat, Tyrannus accensendus non
 est, sed princeps degenerans nominandus, cujus potestas manet legitima,
 ac proinde etiam subditorum obligatio. In Tyranno verò nihil est legiti-
 mum, nihil ordinatum à Deo, sed omnia Deo adversa & Reipublice de-
 trimentosa, proinde huic populus resistere potest. Tyrannidem autem ap-
 pellant nulli subiacentem legibus, incorrigibilem principatum similium &
 meliorum, propter bonum suum, non propter bonum subditorum, Arnul-
 de autor. princip. in populum cap. 4. Sed hec ita sese habent in prin-
 cipibus, qui absolutam potestatem tenent seu majestatem integram in Im-
 perio, Aliud dicendum de regnâ, quæ ex pacto & sub certis legibus adeun-
 tur, quale est Regnum Ungarorum, qui Uladislao II. Regnum in manus
 non antè tradiderunt, quam propositis conditionibus aut satisfecisset, aut
 se satisfacturum sub juramento recipisset, Bonfin. de reb. Ungar. decad.
 4. lib. 9. & 10. In hisce principatibus, quia per mutuam conventionem
 electi Reges Sceptrâ capessunt, meritò ex lege contractuum judicantur, à
 conventionem ergò si alterutra pars recesserit, nec altera obligatur, Unde
 Nobilitas Danica in libello de jus Christierni II. obdicat, Regi de-
 monstrare nititur, quod veniendo contra juramentum contractum vio-
 larit, & proinde, ajunt, compulsi sumus, ut nostra juramenta, homagia
 & auxilia militaria per literas ipsi renunciaremus, Sic in juramentis
 Regum Sueciæ ad id obligantur universus Regni Senatus, Episcopi, Praela-
 ti, Equites, Nobiles, Dives & Vulgus, ut si Rex quicquam contra articu-
 los pacti committere, vel per alios designare ausus fuerit, sub ipsorum ho-
 more & juramento teneantur ipsi adversari Lamb. Dan. in polit. Chri-
 stian. lib. 3. cap. 6. Steph. jun. Brut. de jure magistr. in subd. quæst.
 6. In his enim locum habere potest, quod Zacharias Papa scribit ad Fran-
 cos, an Childericum justè deponere possint, cogitantes: Regem populus
 constituit, eundem & destituere potest, Aventin. lib. 3. annal. Bojor.

H 3

Ejusmodi

6

Hujusmodi quoq; Imperium nostrum est Romano-Germanicum: Electores ergo ac reliqui ordines Imperii Imperatori contra capitulationem agentique resistere, & de ipsius facto judicare queant nullum est dubium, hi enim quando Imperator præscriptas in Capitulatione conditiones transgreditur, suo juramento liberantur, nec amplius principi subjecti, adeoq; superiori non resistunt eaq; vetus ac vera Lutheri ac Philippi est sententia; Friederich Hordeder in dict. disc. de lege Regiæ Germ. Hoeg. manifeste confirmant Archiepiscopi, Episcopi, Duces & Comites Saxoniæ per legatos ad Imperatorem Henricum IV. apud Lambertum Schaffnaburg. Sacramento se ei fidem dixisse, inquit, sed si ad edificationem non ad destructionem Ecclesiæ DEI rex esse vellet, si juste: si legitime. Si more majorum rebus moderaretur, si suum cuiq; ordinem suam dignitatem, suas leges tutas, inviolatasq; manere pateretur, Sin ista prior ipse temerasset: se iam Sacramenti hujus Religione non teneri; Sed quasi cum barbaro hoste, Christiani nominis oppressore, justum deinceps bellum gesturos, & quoad ultimam vitalis caloris sititilla superesfer, pro Ecclesiæ DEI pro fide Christianâ, pro libertate etiam sua dimittaturos. Hinc Venceslaus & Adolphus Imperatores ut juramenti transgressores de solio Imperiali dejecti fuerent, Aventin. lib. 7. annal. Cuspin. in Vita Adolphi, Brutus dict. quæst. 6. Danæus dict. lib. 3. cap. 6. Arnif. de majest. cap. 6.

7.

In causâ verò hâc depositionis Imperatoris, si juramentum violatum fuerit, Utrum solus Comes palatinus, an simul etiam reliqui Electores, cognoscant, & sententiam dicant? dubitatur: Coram Comite namq; Palatino Rheni S. R. Imperii Archidapifero Electore principe Imperator sive Rex Romanorum conveniri debet, juxta tit. 5. A. B. ubi Buxdorff. & Arum. Quod à Palatinâ comitivâ veteri descendere autumat, Treherus lib. 2. cap. 10. ad Petr. de Andlo. Olim quippe præfectus palatii in Aula Regiâ & prætorio Francorum, omnes penitus nullo eximio judicabat, ita ut ipse princeps si ab aliquo conveniri se pateretur, coram hoc solo se sistere dignaretur. Ergo & hic judex erit in causâ depositionis: Unde Aventin. lib. 7. annal. Boj fol. 188. scribit, Moguntinorum unâ cum Saxonico & Branteburgico Electoribus adversus Adolphum Nassoviensem, Rudolphum Comitem Palatinum, cujus munus est, veluti de querimoniâ adversus Cæsarem delatâ cognoscere, evocasse, sed venire illum tunc recusasse, & eundem

Rudol.

Rudolphus Anno 1300. ab Electoribus Imperii Mog. Colan. Trev. Archiepiscopis vocatus fuit ad Rhenū contra Regē Albertū ubi principes conspiraverāt, eligentes ipsum Rudolph. pro iudice, & asferentes ad Comitē palatinum, quod sit officium palatine dignitatis ex quādam consuetudine de causis cognoscere, quā ipsi Regi moverentur; Quare contra Regem posuerunt, quod Dominum suum propriū, scilicet Regem Adolphum occidisset, idē Rex esse non posset. Henr. Rebdorff in annal. 1300. p. 412. tom. 1. M. Freher. eod. Anno Hinc specul. Suevic. lib. 2. cap. 43. §. 6. Wann die Fürsten den König wollen beklagen / so er ihnen wider Recht thut / das sollen sie thun vor dem Pfalzgraffen. Hac tamen ita intelligenda, ut scilicet Palatinus & non Moguntinus, quantumvis Collegii Electoralis Decanus, instituti iudicii director sit. Nam in causis cognitione, sententia, prolatione, omnium Electorum consensu opus esse, arguere sunt formula privationis Adolphi & Venceslai Aventin. d. c. lib. 7. Vult. in l. i. n. 7.

C. ubi senat. vel clariſ. In causis verò civilibus & pecuniariis si

Imperator conveniatur; solius Palatini cognitio est,

& de hisce causis tit. 5. A. B.

accipiendus.

F I N I S.

Emendenda & Supplenda

P. 9. l. palafra l. 8. inopinata l. 12. Fractura de Robigo l. 16. secundum l. 19. consequenter
p. 6. l. 16. desiderat p. 7. l. 2.urgeretur l. 11. subditos p. 8. l. 13. in p. 9. l. 33. Les l. 34. que
p. 11. l. 4. Nec p. 12. l. 2. Misphat p. 13. l. 31. Laudum Peronam p. 14. l. 127. commixta
p. 15. l. 20. habetur comprubatam p. 16. l. 29. unguram p. 32. p. latiatir. Quod p. 18. l. 112.
cap. 8. p. 19. l. 11. Confliariorum l. 23. rata l. 30. rursus p. 20. l. 13. affirmanti p. 21. l. 3.
souerain, poufair l. 7. fons l. 16. imitandum p. 22. la. originem Capitulationis l. 18. limi-
tatam p. 23. l. 4. cum hoc recognouero p. 24. l. 22. audeat p. 25. l. 2. scilicet p. 27. l. 20. Capu-
lulationibus l. 24. mortens p. 28. l. 9. Elektorum l. 19. pontifici p. 29. l. 20. significasti p. 19. l. 18. ledat
p. 31. l. 18. Lemb. Schaffnab. p. 32. l. f. tenet p. 34. l. 10. habeant l. fin imperio p. 35. l. 12. p. 2.
multimo l. 14. Justiniani p. 38. l. 13. generalioribus p. 42. l. 21. den pro drey p. 44. l. 3. vultant
que p. 46. l. 6. secura l. 24. idola latrariarum p. 48. l. 21. pontificum l. 22. Johan XII. pro XXII.
l. 30. pontifici p. 49. l. 9. liquidam l. 20. tenetur l. 25. probari p. 50. l. 2. propter l. 19. temporali-
bus p. 52. l. 17. H. proll l. 32. Corn. Agrip. p. 53. l. 11. Wenslin pro Weislin l. 19. pontifici p.
54. l. 16. coantur l. 24. Petri pro Petris p. 55. l. 30. Imperatoria dignitas p. 56. l. 21. l. al. pro
Hall l. 24. quoad pro quod p. 60. l. 17. reliquiarum l. 19. aliquid l. 25. habeat l. 26. pontifici
l. 33. conciliandum p. 63. l. 5. Imperatrum l. 14. volens l. 17. Maximil. l. pro XI. p. 65. l. 13. omni-
a martem spirant p. 71. l. 4. quondam pro quodnam p. 73. l. 12. utnam premittit p. 74. l. 26.
voti pro Vobis p. 75. l. 31. conciliam p. 75. l. 3. videtur p. 79. l. 23. festabimus p. 80. l. 29. can-
dem p. 82. l. 2. extirpandis p. 83. l. 8. converterent p. 84. l. 6. gente p. 85. l. 9. de la Dose l. 27.
injuria p. 86. l. 3. forori l. 9. heroes l. 15. Desania pro Versaria p. 87. l. 3. de l. bonis l. 21. con-
tre les ames l. 22. les Reu l. 24. les Reu l. 24. l. 26. admirabile p. 90. l. 7. uniceles p. 91. l. 1.
de causa pro causa p. 93. l. 5. end pro end p. 94. l. 31. us pro us p. 96. l. 29. imperatam
pro imperatam p. 97. l. 11. religiosus pro religion p. 98. l. f. ecclesiasticam pro ecclesiasticam p. 100. l.
28. quam ecclesiasticam sitam p. 107. l. 12. et pro et p. 111. l. 1. Deum l. 13. Annatum pro
Xingten p. 115. l. 10. dirigit p. 118. l. 9. aufschussen pro aufschleffen p. 125. Ordina-
tionem p. 128. l. p. contrabenda p. 129. l. 17. Asiaticarum p. 130. l. 25. majoris pro minoris
bus p. 131. l. 5. suscipiatur pro sufficiatur p. 33. l. 29. curam p. 134. l. 20. rionefia l. 24. pug-
n. p. 136. l. 18. mit pro mit l. 26. fuor p. 128. domini p. 138. l. 12. vns pro vns l. 26. ohn pro
an p. 139. l. 18. schwas pro nichter as p. 140. l. 15. confaternitate l. 32. accessis p. 141.
l. 17. improborum pro improbarum l. 18. de causa p. 144. l. 14. Smalealdicum l. 24. polist-
ca p. 145. l. 4. eozig l. 13. Unionem p. 147. l. 1. hanse l. 13. sine pro sine p. 148. l. 11. ac p. 150.
l. 24. pacatis pro pacatis l. f. quid pro quid p. 151. l. 1. Marchioni l. 3. magis p. 152. l. 11.
Archiducum pro Archiducum p. 154. l. 1. gna in re l. 2. caterorum p. 156. l. 1. mroq l. 3. can-
dos l. 15. ad Carolum l. 26. nostros l. 29. possimium p. 157. l. 13. Antoninus p. 159. l. 6. Ro-
mandiola l. 21. Constantium p. 160. l. 20. Episcopis Romanis l. 21. prohibetur l. f. italicum p.
162. l. 21. delectum p. 163. l. 23. eodem p. 165. l. 12. d. itala l. 26. habet p. 166. l. 9. pas-
trom l. 10. annalibus l. 12. primus p. 170. l. 7. inhabitantibus p. 71. l. 13. habeant p. 174. l.
9. centena Anteorum pro centorum l. 10. impendat p. 175. l. 11. fidesse fertur p. 177. l. p. jur a
pro jus p. 178. l. 1. in influendis p. 179. l. 18. mutandae l. 24. nec l. 29. nostrum p. 181. l. 24.
patiat r p. 186. l. 26. per Deum p. 200. l. 6. non potest l. 24. mediet l. 25. unam l. 27. ordnen-
l. 32. Accidit p. 202. l. 9. Cendum l. 14. informandam p. 203. l. 23. recordans p. 205. l. 3. regim. aut
l. 11. f. f. liberale p. 206. l. 6. legitimi l. 11. adm. ititur p. 208. l. 1. peridorum p. 214. l. 4.
Et Carolus esst Imp. nom ut Rex Germanie quam reliquit p. 215. l. 14. Imperatori p. 215. l. 14.
p. 216. h. 25. Hallerum p. 218. l. p. Es pro aut p. 219. l. 16. nationum p. 230. l. 24. complicitur
l. 21. in ty wotiz p. 231. l. 19. alienam esse l. 24. verò l. 33. quos pro quos p. 233. l. 13. queat p.
236. l. 16. admissit pro admittit p. 237. l. 29. cui pro cum p. 245. l. 25. obligatur l. 26. ad 100. p.
247. l. 23. ad comitis palatium pertinere l. 25. propo. uerunt pro posuerunt.

